

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ANTROPOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADINLARIN AYLIK PERİYOTLARININ
ÜÇ KUŞAKTA SOSYO-KÜLTÜREL
AÇIDAN İNCELENMESİ

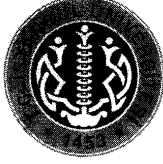
Eylül ŞENYÜREK

2501160009

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. Yüksel KIRIMLI

İSTANBUL - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : EYLÜL ŞENYÜREK Numarası : 2501160009
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : ANTROPOLOJİ / YÜKSEK LİSANS Danışmanı : PROF. DR. YÜKSEL KIRIMLI
Tez Savunma Tarihi : 18.06.2019 Saati : 10.30
Tez Başlığı : " Kadınların Aylık Periyotlarının Üç Kuşakta Sosyo- Kültürel Açından İncelemesi "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ÇOKLUĞUNA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. YÜKSEL KIRIMLI		KABUL
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ RABİA EBRAR AKINCI		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜYESİ MELEK ERSOY CİNGİ		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DR. ÖĞR. ÜYESİ GÜLDEM BAYKAL BÜYÜKSARAÇ		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ ABDURRAHMAN YILMAZ		

ÖZ

KADINLARIN AYLIK PERİYOTLARININ ÜÇ KUŞAKTA

SOSYO-KÜLTÜREL AÇIDAN İNCELENMESİ

EYLÜL ŞENYÜREK

Bu araştırmada kadınların aylık periyotlar hakkındaki bilgileri, bakış açıları ve deneyimleri ele alınmıştır. Konunun nasıl algılandığı, bu konudaki kültürel bilgi ve kodların kuşaktan kuşağa nasıl aktarıldığı ve kuşaklar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenmiştir.

Araştırmaya İstanbul'un Üsküdar ilçesine bağlı üç sağlık meslek lisesinde öğrenim gören 25 kız öğrenci ve bu kız öğrencilerin anneleri ve anneanneleri olmak üzere toplam 75 kişi katılmıştır. Araştırma mülakat tekniğiyle gerçekleştirilmiş ve her grup için ayrı bir yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Görüşmeler yüz yüze ve görüşmecilerin talep ettiği yerlerde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada konunun algılanma, deneyimlenme ve ifade edilme biçimlerinin aylık periyotlara yönelik şikayetler, aylık periyotlarla ilgili dikkat edilen konular ve aylık periyotlarla ilgili inanışlar bakımından üç kuşakta benzerlik taşıdığı bulunmuştur. Menarş öncesi bilgi sahibi olma ve bilgi kaynakları, ilk adeti paylaşma, ilk adetin kiminle paylaşıldığı, aylık periyotları adlandırma gibi noktalarda ise kızlar, anneleri ve anneanneleri arasında belirgin farklar olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: aylık periyot, adet, menstruasyon, menarş, adetle ilgili inanışlar, menopoz, üç kuşak

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE WOMEN’S MENSTRUAL PERIODS IN THREE GENERATIONS FROM SOCIO-CULTURAL PERSPECTIVE

EYLÜL ŞENYÜREK

In this study, women’s knowledge, perspectives and experiences about their menstrual periods is addressed. How it is perceived, how the cultural knowledge and codes are transmitted from one generation to another and similarities and differences between the generations are examined.

25 female students who study in three vocational schools of health in Üsküdar district of Istanbul, and 25 mothers and 25 grandmothers were participated to the research. Study was done by interview technique and different structured questionnaires were used for each generation. Interviews were done face to face in the places where the informants requested.

It was founded that there were some similarities between the three generations’ perceiving, experiencing and expressing the menstrual periods in manners of menstrual complaints, aspects of being careful in periods, cultural or any other beliefs about periods. It was founded that there were apparent differences between the three generations in manners of getting information before menarche and sources of information, sharing the first menstrual period, the person with whom the first period was shared and naming the menstrual periods.

Key Words: menstrual periods, menstruation, menarche, menstrual beliefs, menopause, three generations

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, İstanbul'un Üsküdar ilçesine bağlı üç sağlık meslek lisesinde öğrenim gören kız öğrenciler ve bu kız öğrencilerin anne ve anneannelerinin aylık periyotları sosyo-kültürel açıdan ele alınmış; görüşmecilerin bu konudaki bilgi, tutum, deneyim, aktarım ve pratiklerindeki benzerlik ve farklılıklar incelenmiştir.

Öncelikle, araştırma boyunca ve sonrasındaki süreçte anlayışıyla, önerileriyle ve yol göstermesiyle bu zorlu süreci tamamlamama yardımcı olan tez danışmanım Prof. Dr. Yüksel Kırımlı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın resmi izin aşamasında karşılaşılan zorlukları aşmakta desteklerini esirgemeyen İstanbul İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı M. Nurettin Aras'a ve İstanbul İl Vali Yardımcısı Ahmet Hamdi Usta'ya teşekkürü borç bilirim.

Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi müdür yardımcısı M. Ruhi Üredi başta olmak üzere, tüm idari personele ve bu süreçte desteğini esirgemeyen öğretmenlerimiz Gülseren Çil ve Fidan Kara'ya; Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi idari personelinin yanı sıra, branş öğretmeni Elif Tarım ve okul rehber öğretmeni Hilal Zor'a; Zeynep Kamil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Müdür Yardımcısı Cemile Serbest ve okul rehber öğretmeni Nurşen Çetin Peynirci'ye araştırma sürecine olan destek ve katkılarından dolayı teşekkür ederim.

İlk bakışta kültürel bir çekince yaratan bu konu hakkındaki düşünce ve deneyimlerini anlatmak için ailelerini ikna eden tüm kız öğrencileri gönülden tebrik eder, bilimsel bir araştırmaya katkıda bulunma konusundaki ilgi ve meraklarını takdir ederim. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve güven ilişkisi içerisinde sorulan soruları samimiyetle yanıtlayan anne ve anneannelerine, vermiş oldukları değerli bilgiler için çok teşekkür ederim.

Bu zorlu süreçte maddi manevi destekleriyle her zaman yanımda olan aileme çok teşekkür ederim. İçimdeki araştırma arzusuna katkıda bulunan herkese sevgi ve teşekkürlerimi iletirim. Bu araştırmanın, bir gün birilerine katkı sağlayabilmesi ümidiyle...

“Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.” (T.C. Anayasası, Madde 27)

EYLÜL ŞENYÜREK

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xviii
GRAFİKLER LİSTESİ	xix
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xx
KISALTMALAR LİSTESİ	xxi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TEMEL KAVRAMLAR.....	5
1.2. AYLIK PERİYOTLAR VE ANTROPOLOJİ YAZININDAKİ YERİ.....	10
1.3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	16

İKİNCİ BÖLÜM

METOD

2.1. KONU SEÇİMİ.....	21
2.2. ÖN ARAŞTIRMA	21
2.3. ÖRNEKLEM SEÇİMİ.....	23
2.3.1. Araştırma Evreninin Belirlenmesi	23
2.3.2. Araştırma Yerinin Belirlenmesi.....	23
2.4. MÜLAKAT FORMLARININ HAZIRLANMASI.....	24
2.5. RESMİ İZİN SÜRECİ VE OKULLARDAKİ İDARECİ VE ÖĞRETMENLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER	26
2.6. SAHA ARAŞTIRMASI SÜRECİ.....	27
2.6.1. Görüşmecilerin Belirlenmesi	28
2.6.2. Araştırmaya Katılımı Kısıtlayan Faktörler	29
2.6.3. Mülakat Formlarının Uygulanması.....	31
2.7. VERİLERİN TRANSKRİPSİYONU	31

2.8.	VERİLERİN ANALİZİ	32
2.9.	RAPORUN YAZILMASI.....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YAPILAN OKULLAR HAKKINDA GENEL BİLGİ

3.1.	VALİDEBAĞ MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ	34
3.2.	ZEYNEP KAMİL MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ	35
3.3.	BÜLENT AKARCALI MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖRÜŞMECİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

4.1.	KIZ ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ	37
4.1.1.	Yaş, Doğum Yeri ve İkametgah Bilgileri	37
4.1.2.	Eğitim Durumu	38
4.2.	ANNELERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ.....	40
4.2.1.	Yaş, Doğum Yeri ve İkametgah Bilgileri	40
4.2.2.	Annelerin Medeni Hal Bilgileri	40
4.2.3.	Eğitim ve Çalışma Durumu	41
4.2.4.	Göç Durumu	42
4.3.	ANNEANNELERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ.....	42
4.3.1.	Yaş, Doğum Yeri ve İkametgah Bilgileri	42
4.3.2.	Medeni Hal Bilgileri	43
4.3.3.	Eğitim ve Çalışma Durumu	43
4.3.4.	Göç Durumu	44

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

5.1.	MENARŞ	45
5.1.1.	Menarş Yaşı	45
5.1.2.	Menarş Öncesi Bilgi Sahibi Olma Durumu ve Bilgi Kaynakları	48
5.1.2.1.	1.Kuşak	48
5.1.2.2.	2.Kuşak	50
5.1.2.3.	3.Kuşak	54
5.1.3.	Menarş Deneyimine Yönelik Tepki.....	57

5.1.3.1.	1.Kuşak.....	57
5.1.3.2.	2.Kuşak.....	61
5.1.3.3.	3.Kuşak.....	63
5.1.4.	Menarş Deneyimini Paylaşma	67
5.1.4.1.	1.Kuşak.....	67
5.1.4.2.	2.Kuşak.....	69
5.1.4.3.	3.Kuşak.....	71
5.1.5.	Aylık Periyotlarla Birlikte Kişinin Kendine Bakışında Yaşanan Değişim.....	72
5.1.5.1.	1.Kuşak.....	72
5.1.5.2.	2.Kuşak.....	72
5.1.5.3.	3.Kuşak.....	72
5.2.	AYLIK PERİYOTLAR	76
5.2.1.	Aylık Periyotların Adlandırılması	76
5.2.1.1.	1.Kuşak.....	76
5.2.1.2.	2.Kuşak.....	77
5.2.1.3.	3. Kuşak.....	78
5.2.2.	Aylık Periyotlara Yönelik Bilgi, Düşünce ve Tutum	82
5.2.2.1.	1.Kuşak.....	82
5.2.2.2.	2.Kuşak.....	85
5.2.2.3.	3.Kuşak.....	87
5.2.3.	Aylık Periyotlarda Kullanılan Materyal	90
5.2.3.1.	1.Kuşak.....	90
5.2.3.2.	2.Kuşak.....	92
5.2.3.3.	3.Kuşak.....	93
5.2.4.	Aylık Periyotlar Üzerine Konuşmak.....	95
5.2.4.1.	1.Kuşak.....	95
5.2.4.2.	2.Kuşak.....	96
5.2.4.3.	3.Kuşak.....	97
5.2.5.	Aylık Periyotların Takibi, Düzeni ve Yaşanan Sıkıntılar	100
5.2.5.1.	2.Kuşak.....	100
5.2.5.2.	3.Kuşak.....	101

5.2.6.	Aylık Periyotların Kişinin Yaşamına Etkileri.....	103
5.2.6.1.	1.Kuşak.....	103
5.2.6.2.	2.Kuşak.....	105
5.2.6.3.	3.Kuşak.....	107
5.2.7.	Adetle İlgili Anılar.....	110
5.2.7.1.	1.Kuşak.....	110
5.2.7.2.	2.Kuşak.....	111
5.2.7.3.	3.Kuşak.....	112
5.2.8.	Adetle İlgili İnanış ve Söylenceler.....	114
5.2.8.1.	1.Kuşak.....	114
5.2.8.2.	2. Kuşak.....	118
5.2.8.3.	3. Kuşak.....	120
5.3.	MENOPOZ	122
5.3.1.	1. Kuşak	123
5.3.2.	2.Kuşak	129
5.3.3.	3.Kuşak	132
SONUÇ		135
KAYNAKÇA.....		147
EKLER		152

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. :	Kızların Erinlik Döneminde Yaşadığı Fiziksel Değişimler
Tablo 2.1. :	Araştırma Sürecinin Detayları
Tablo 4.1. :	Kız Öğrencilerin Okul ve Sınıf Bilgileri
Tablo 4.2. :	Kız Öğrencilerin Okullara Göre Branş Bilgileri
Tablo 4.3. :	Annelerin Çocuk Sayısı
Tablo 4.4. :	Kız Öğrencinin Annenin Kaçınıcı Çocuğu Olduğu
Tablo 4.5. :	Annelerin Eğitim Durumu
Tablo 4.6. :	Anneannelerin Eğitim Durumu
Tablo 5.1. :	Üç Kuşağın Menarş Yaşı Bilgilerinin Karşılaştırılması
Tablo 5.2. :	Anneannelerin Aylık Periyotlara İlişkin Duyum ve Bilgi Sahibi Olma Durumları
Tablo 5.3. :	Annelerin Aylık Periyotlara İlişkin Duyum ve Bilgi Sahibi Olma Durumları
Tablo 5.4. :	Aylık Periyotlara Yönelik Seminere Katılım, Seminerin Faydalı Olma Durumu ve Aylık Periyotların Başlama Durumu
Tablo 5.5. :	Anneannelerin Menarş Deneyimi Karşısında Ne Hissettiği
Tablo 5.6. :	Anneannelerin Menarş Öncesi Adete Yönelik Duyum Sahibi Olma, Menarşa Yönelik Tepki ve İlk Adeti Paylaşma Durumları
Tablo 5.7. :	Annelerin Menarş Deneyimi Karşısında Ne Hissettiği
Tablo 5.8. :	Kızların Menarş Deneyimi Karşısında Ne Hissettiği

Tablo 5.9. :	Anneannelerin Aylık Kanamaları Nasıl Adlandırdığı
Tablo 5.10. :	Annelerin Aylık Kanamaları Nasıl Adlandırdığı
Tablo 5.11. :	Kız Öğrencilerin Aylık Kanamalar İçin Kullandığı Kelimeler
Tablo 5.12. :	Kız Öğrencilerin Aylık Kanamalar İçin Kullandığı Diğer Kelimeler
Tablo 5.13. :	Anneannelerin Aylık Kanamaların Ne Olduğuna Yönelik Düşünceleri
Tablo 5.14. :	Annelerin Aylık Kanamaların Ne Olduğuna Yönelik Düşünceleri
Tablo 5.15. :	Kızların Aylık Kanamaların Ne Olduğuna Yönelik Düşünceleri
Tablo 5.16. :	Aylık Kanamayla Vücuttan Kirli Kanın Atıldığı Düşüncesi
Tablo 5.17. :	Kızların Ped Satın Alırken Nasıl Hissettiği
Tablo 5.18. :	Annelerin Aylık Periyot Takibi ve Düzenine Yönelik Bilgiler
Tablo 5.19. :	Annelerin Aylık Periyotlarını Takip Etme Durumu ve Sıkıntılar Karşısında Ne Yaptığı
Tablo 5.20. :	Kızların Aylık Periyot Düzeni, Şiddetli Ağrı Yaşama, Yoğun Kanama Yaşama Arasındaki İlişki
Tablo 5.21. :	Kızların Adetle İlgili Anılarının İçeriği
Tablo 5.22. :	Menopozun Olumlu ve Olumsuz Yanlarının Çapraz Tablolama Sonuçları
Tablo K-1. :	Kız Öğrencilerin Yaşları

Tablo K-2. :	Kız Öğrencilerin Yaşlarına Yönelik Analiz
Tablo K-3. :	Kız Öğrencilerin Doğum Yerleri
Tablo K-4. :	Kızların Menarş Yaşı Dağılımları
Tablo K-6. :	Kızların Menarş Yaşına Yönelik Analiz
Tablo K-7. :	Kızların Menarş Deneyimini İlk Kiminle Paylaştığı
Tablo K-8. :	Kızların Menarş Öncesinde Annelerinden Bilgi Alma Durumu
Tablo K-9. :	Kızların Aylık Periyotlarla Birlikte Kendine Bakışında Değişim Olup Olmadığı
Tablo K-10. :	Kızların Kullandığı Hijyenik Pedi Kimin Satın Aldığı
Tablo K-11. :	Kızların Aylık Periyotlarıyla İlgili Sıkıntı Yaşama Durumu
Tablo K-12. :	Kızların Aylık Periyotlarında Şiddetli Ağrı Yaşama Durumu
Tablo K-13. :	Kızların Aylık Periyotlarında Düzensizlik Yaşama Durumu
Tablo K-14. :	Kızların Aylık Periyotlarında Yoğun Kanama Yaşama Durumu
Tablo K-15. :	Kızların Aylık Periyotlarında Yaşadığı Diğer Sıkıntılar
Tablo K-16. :	Kızların Aylık Periyot Takibi
Tablo K-17. :	Kızların Aylık Periyotları Nasıl Takip Ettiği
Tablo K-18. :	Kızların Aylık Periyot Düzeni
Tablo K-19. :	Kızların Anneanneleriyle Aylık Periyotlar Üzerine Konuşma ve Konuşurken Rahat Olma Durumu
Tablo K-20. :	Kızların Aylık Periyotlara Yönelik İnanış Aktarma Durumu

Tablo K-21. :	Kızların Aylık Periyotlar İçin Kullandığı Tabirin Karşılarındaki Kişiyeye Göre Değişme Durumu
Tablo A-1. :	Annelerin Yaşlarına Yönelik Analiz
Tablo A-2. :	Annelerin Doğum Yerleri
Tablo A-3. :	Annelerin Doğduğu İllerin Dağılımı
Tablo A-4. :	Annelerin Medeni Hal Bilgisi
Tablo A-5. :	Annelerin Kızlarının Babasıyla Evlilik Yaşları
Tablo A-6. :	Annelerin Kızlarının Babasıyla Evlilik Yaşına Yönelik Analiz
Tablo A-7. :	Annelerin Çocuk Sayısı Dağılımları
Tablo A-8. :	Annelerin Çocuk Sayılarına Yönelik Analiz
Tablo A-9. :	Annelerin Çalışma Durumu
Tablo A-10. :	Annelerin Menarş Yaşı Dağılımı
Tablo A-11. :	Annelerin Menarş Yaşına Yönelik Analiz
Tablo A-12. :	Annelerin Menarş Öncesinde Periyotlar Hakkında Duyumu Olup Olmadığı
Tablo A-13. :	Annelerin Menarş Öncesinde Bilgi Alıp Almama Durumu
Tablo A-14. :	Annelerin Menarş Öncesinde Kimden Bilgi Aldığı
Tablo A-15. :	Annelerin Menarş Deneyimini Paylaşma Durumu
Tablo A-16. :	Annelerin Menarş Deneyimini İlk Kiminle Paylaştıkları
Tablo A-17. :	Annelerin Aylık Periyotlarla Birlikte Hayatlarında Bir Değişim Olup Olmadığı

Tablo A-18. :	Annelerin Menarş Sonrasında Kendilerine Bakışında Bir Değişiklik Olup Olmadığı
Tablo A-19. :	Annelerin Menarş Öncesinde Periyotlar Hakkında Kızlarına Bilgi Verme Durumu
Tablo A-20. :	Annelerin Geçmişteki Aylık Periyotlarında Kullandığı Materyal
Tablo A-21. :	Annelerin Günümüzdeki Aylık Periyotlarında Kullandığı Materyal
Tablo A-22. :	Kullanılan Materyal Değiştiyse, Kişinin Yaşamını Etkileme Durumu
Tablo A-23. :	Annelerin Aylık Periyotlarının Devam Etme Durumu
Tablo A-24. :	Annelerin Aylık Periyotlarıyla İlgili Sıkıntı Yaşama Durumu
Tablo A-25. :	Annelerin Aylık Periyotlarının Günlük Yaşama Etki Durumu
Tablo A-26. :	Annelerin Adetle İlgili Unutamadığı Anısı Olup Olmadığı
Tablo A-27. :	Annelerin Adetle İlgili Anılarının İçeriği
Tablo A-28. :	Annelerin Aylık Periyotlarla İlgili İnanış Aktarma Durumu
Tablo A-29. :	Annelerin Menopoza Yönelik Tutumları
Tablo AA-1. :	Anneannelerin Yaşlarına Yönelik Analiz
Tablo AA-2. :	Anneannelerin Doğduğu İllerin Dağılımı
Tablo AA-3. :	Anneannelerin Doğum Yeri
Tablo AA-4. :	Anneannelerin İkamet Ettiği İl

Tablo AA-5. :	Anneannelerin Medeni Hal Bilgisi
Tablo AA-6. :	Anneannelerin Kızlarının Babasıyla Kaçınıcı Evliliği Olduğu
Tablo AA-7. :	Anneannelerin Evlilik Yaşlarının Dağılımı
Tablo AA-8. :	Anneannelerin Evlilik Yaşlarına Yönelik Analiz
Tablo AA-9. :	Anneannelerin Günümüzde Kiminle Birlikte Yaşadığı
Tablo AA-10. :	Anneannelerin Çocuk Sayılarının Dağılımı
Tablo AA-11. :	Anneannelerin Çocuk Sayılarına Yönelik Analiz
Tablo AA-12. :	Anneannelerin Eğitim Durumu
Tablo AA-13. :	Anneannelerin Çalışma Durumu
Tablo AA-14. :	Anneannelerin Menarş Yaşına Yönelik Analiz
Tablo AA-15. :	Anneannelerin Menarş Deneyimini Biriyle Paylaşma Durumu
Tablo AA-16. :	Anneannelerin Menarş Deneyimini Anneleriyle Paylaşma Durumu
Tablo AA-17. :	Anneannelerin Aylık Periyotların Başlamasıyla Birlikte Kendilerine Bakışlarındaki Değişim
Tablo AA-18. :	Anneannelerin Aylık Periyotları Boyunca Kullandıkları Materyal
Tablo AA-19. :	Anneannelerin Torunlarıyla Aylık Periyotlar Hakkında Konuşma Durumu
Tablo AA-20. :	Anneannelerin Aylık Periyotlarının Günlük Yaşama Etki Durumu

- Tablo AA-21. : Anneannelerin Aylık Periyotlarının Yaşamlarını Etkileme Düzeyi
- Tablo AA-22. : Anneannelerin Adetle İlgili Unutamadığı Anısı Olup Olmadığı
- Tablo AA-23. : Anneannelerin Aylık Periyotlarla İlgili İnanış Aktarma Durumu
- Tablo AA-24. : Anneannelerin Menopoza Girme Durumu
- Tablo AA-25. : Anneannelerin Menopoz Yaşlarına Yönelik Analiz
- Tablo AA-26. : Anneannelerin Menopoz Yaşı Dağılımı
- Tablo AA-27. : Anneannelerin Menopoz Zamanlamaları
- Tablo AA-28. : Menopozun Anneannelerin Yaşamına Etkisi
- Tablo AA-29. : Menopozun Yaşama Etki Düzeyi
- Tablo AA-30. : Anneannelerin Günlük Yaşamlarında Menopozla İlgili Konuşup Konuşmadığı

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.1. : Aylık Periyot Döngüsü ve Evreleri
- Şekil 2.1. : Mülakat Formlarında Yer Alan Soru Başlıkları ve Alt Başlıklar
- Şekil 5.1. : Kızlar ve Annelerinin Aylık Periyotlarla İlgili Paylaşımlarının Konu Başlıkları
- Şekil 5.2. : Anneannelerin Menopoza Yönelik Tutumları
- Şekil 5.3. : Menopoz Döneminin Belirti ve Şikayetleri

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 5.1. : Kız Öğrencilerin Menarş Yaşları

Grafik 5.2. : Annelerin Menarş Yaşları

Grafik 5.3. : Anneannelerin Menarş Yaşları

Grafik 5.4. : Kızların Menarş Deneyimini İlk Kiminle Paylaştığı

Grafik 5.5. : Annelerin Adetle İlgili Aktardıkları İnanış ve Söylencelerin
Ana Başlıkları

Grafik 5.6. : Annelerin Menopoza Yönelik Tutumu

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. : Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Fotoğraf 2. : Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Fotoğraf 3. : Zeynep Kamil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Fotoğraf 4. : Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Fotoğraf 5. : Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

KISALTMALAR LİSTESİ

A : Anne

AA : Anneanne

A.e. : Aynı eser

Ark. : Arkadaşları

Bkz : Bakınız

Bs. : Basım

Çev. : Çeviren

Ed. : Editör

K : Kız Öğrenci

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

YÖK : Yüksek Öğretim Kurulu

GİRİŞ

Aylık periyotlar, kadınların hayatlarının uzunca bir bölümünde devam eden, her ay kadının bedenini olası bir gebeliğe hazırlayan birtakım fizyolojik süreçlerden meydana gelmektedir. Bu yönüyle aylık periyotların doğurganlığın, üreme fonksiyonunun ve böylece soyun devamının sağlanmasındaki rolü ve önemi ortadadır. İnsan yaşamının devamı için şart olan bu fizyolojik döngü, öneminin aksine toplumda gizli ve üstü örtük bir şekilde konuşulmaya devam etmekteyse de, bu durumun günden güne değiştiği görülmektedir. Benzer şekilde, konunun akademik alandaki görünürlüğü ve konuşulurluğu gün geçtikçe artmaktadır.

Malinowski (2016:95) gebelik ve doğum (üreme eylemi) olmadığı takdirde hiçbir kültürün varlığını sürdüremeyeceğini söylemektedir. Zira bir kültürün varlığı, o kültürü yaşayan ve aktaran insan topluluğunun varlığına bağlıdır. Benzer şekilde Schipper (2010:239) atasözlerinin “toplumun geleceğinin kadınlara bağlı olduğunu” kabul ettiğini belirtmektedir¹. Ayrıca evlilik, gebelik ve doğum ile birlikte aile kurumuna dönüşmektedir (Malinowski, 2016:96). Bu yönüyle, ilk bakışta doğrudan kadınları ilgilendiren, kadınlara özel olan, kadınlar arasında konuşulan bir konu olduğu düşünülse de, aylık periyotlar görüldüğünden çok daha fazlasıdır. Bir kadını anneye, bir erkeği babaya ve bir evliliği aileye dönüştürebilir. Üreme fonksiyonuyla olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, aylık periyotların reklamlarda bahsedildiği gibi “kadınların özel günleri” olmanın ötesinde, kadınların olduğu kadar erkeklerin de toplumsal statü ve rollerini etkilediğini söylemek mümkündür.

Aylık periyotlar toplumsal statü ve rolleri gereği kadının yaşamının büyük bir bölümünü etkilemektedir. Bu araştırmada, kadınların aylık periyotlarının başlangıcı (menarş), aylık periyot dönemleri ve aylık periyotlarının sonlanması (menopoz) sosyo-kültürel bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

¹ “Rahimdeki cenin geleceğin taşıyıcısıdır.” Gikuyu atasözü (a.e.:75)

“Bir kız yer fıstığı tohumu gibidir: klanı genişletir.” Woyo atasözü (a.e.:240)

“Arkasında bir çocuk bırakan, sonsuza dek yaşar.” Chagga atasözü (a.e.:235)

“Evin cevheri çocuktur.” Seylan atasözü (a.e.:235)

Erinlik dönemi olarak ifade edilen ergenlik döneminin fiziksel değişimleri yaşanmaya başladıktan yaklaşık iki yıl sonra ilk periyodik kanama (menarş) gerçekleşmektedir. Çoğu kültürde menarş deneyiminin olumsuz çağrışımlar barındırdığı görülmektedir. Dahası, kızlar hayatları için oldukça yeni ve görece muğlak olan bir olguyla karşı karşıyadır. Eğer bu konuda önceden bilgi edinmemişlerse, yaşadıklarına anlam veremeyip korku, endişe, şaşkınlık gibi olumsuz tepkiler verebilmektedir.

Menarş deneyimi öncesinde aylık periyotlarla bilgi sahibi olma konusunda geçmişten günümüze birtakım değişimler yaşandığını söylemek mümkündür. Geçmişte pek konuşulmayan, konuşulması “ayıp” olarak nitelendirilen; toplumda “ayhali”, “aybaşı”, “adet”, “hastalanmak”, “kirlenmek”, “rahatsızlanmak” gibi kavramlarla karşılık bulan ve üstü kapalı bir şekilde konuşulagelmış olan konunun konuşulurluğu bugün biraz daha artmıştır. Geçmişte bilgiler kulaktan kulağa kuşaktan kuşağa aktarılırken, günümüzde bu kültürel aktarımın yanı sıra aylık periyotlarla ilgili bilgi kaynaklarına erişim imkanlarının artmasıyla birlikte, kızlar daha nitelikli, yeterli ve açıklayıcı bilgilere ulaşabilmektedir.

Kadınların aylık periyot ve kanamalar hakkında ne düşündüğünü, periyotları nasıl algıladığını ve anlamlandığını bilmek önemlidir. Zira kadınların konuya yönelik tutum ve algısı, aylık periyot deneyimini etkilemektedir. Örneğin bu dönemi sıkıntılarla özdeşleştiren bir kadının günlük yaşamı, bu dönemi doğal bir süreç olarak değerlendiren ve günlük yaşamına devam eden bir kadınıninkinden daha fazla etkilenecektir. Bu nedenle öncelikle kişinin öznel deneyim, ifade ve anlatılarına başvurmak gerekmektedir.²

Bunlara ek olarak, kadınların aylık periyotlara yönelik tutumlarının, aylık periyotların sonlanmasına (menopoz) yönelik bakış açısını da etkilediği görülmektedir.

² Bu araştırmada görüşmecilerin konuya yönelik yaklaşımlarını ortaya koyan öznel ifadelerinden alıntı yapılmıştır. Bu ifadelerin arkaplanının anlaşılabilmesi için yaş, eğitim durumu, aylık periyotların devam edip etmediği ve menarş yaşı gibi bilgiler *Ekler* kısmındaki Görüşmeci Bilgileri bölümünde verilmiştir (bkz. *Ek 7*). Görüşmecilerin her biri görüşme sırasına göre numaralandırılmış olup ad soyad bilgileri gizli tutulmuştur.

Zorlu ve sıkıntılı periyotlar yaşıyan bir kadın bir an önce aylık kanamalarının bitmesini isteyebilirken, aylık periyotları vücudu yenileyen ve temizleyen bir şey olarak yorumlayan bir kadın, periyotlarının olabildiğince uzun sürmesini arzu edebilmektedir. Burada da kadınların menopozla ilgili bilgi sahibi olma faktörü devreye girmektedir. Erinlik döneminde aylık periyotlar hakkında nitelikli bir bilgi almadan menarş deneyimini yaşıyan ve muhtemelen menarşa yönelik tepkisi olumsuz olmuş kadınlar, belki de aynı şekilde menopoz dönemi öncesinde nitelikli ve yeterli bir bilgi almadan bu sürece geçmektedir.

Bu araştırmada duyum ve gözlemler yoluyla fikir sahibi olmak ile bilgi sahibi olmak arasındaki ayrım vurgulanmıştır. Menarş öncesi bilgi sahibi olma ile aylık periyotlara yönelik tutum, algı ve deneyimler arasındaki ilişki; aylık periyotların kadının günlük yaşamına etkileri, aylık periyotlara dair inanış ve söylenceler başta olmak üzere konu sosyo-kültürel bir bakış açısıyla ele alınmaya çalışılmıştır. Konunun üç kuşakta nasıl benzerlik ve farklılıklar gösterdiğini incelemek amaçlanmış ve bu amaca uygun olacak şekilde kız, anne ve anneannelerden oluşan bir örneklemele çalışılmıştır.

Birinci bölümde öncelikle kuramsal ve kavramsal çerçeve çizilerek, aylık periyotlara yönelik temel kavramlar açıklanmıştır. İkinci bölümde araştırmanın metodolojik çerçevesi anlatılarak; araştırma öncesi, saha süreci ve araştırma sonrası sürece ilişkin detaylar ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın gerçekleştirildiği kurumlar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde araştırmanın örneklemini oluşturan kızların, annelerin ve anneannelerin demografik bilgileri verilerek; örneklemin yaş, eğitim, medeni hal, doğum yeri, ikamet yeri, çalışma durumu bakımından tanımlanması amaçlanmıştır. Beşinci bölümde araştırmanın bulguları yer almaktadır. Bulgular menarş [1], aylık periyotlar [2] ve menopoz [3] olmak üzere üç ana başlık altında aktarılmıştır.

Araştırmanın Bulguları bölümünde her kuşak için ayrı ayrı ele alınan bulgular, *Sonuç* bölümüne gelindiğinde, üç kuşak bir arada ve karşılaştırmalı olacak şekilde incelenerek sonuca bağlanmıştır. Ayrıca araştırmanın güçlü yönleri ve sınırlı yönlerinden kısaca bahsedilmiştir. Böylece gelecek araştırmalar için bir fikir vermek amaçlanmıştır. Araştırmanın saha sürecinde karşılaşılan zorluklardan yola çıkılarak, araştırmanın konusu olan aylık periyotlarla doğrudan ilişkisi olmayan; ancak bilimsel araştırma geleneği açısından önem arz edebilecek birkaç öneri sunulmuştur.

Bir araştırmaya başlamadan önce, geçmişte yapılan araştırmaları incelemek önemli ipuçları verebilmektedir. Her ne kadar öneminin fark edilememiş olduğu düşünülse de, araştırmacılar için inceledikleri çalışmanın *Ekler* bölümünün oldukça önemli ve “yol gösterici” olduğu unutulmamalıdır. *Ekler* bölümünde, İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan resmi izin belgesi, araştırmada kullanılan mülakat formları ve Bilgilendirilmiş Onam Formu yer almaktadır. Ayrıca araştırmanın değişkenleri de *Ekler* bölümde sunulmuştur. Analiz sürecinde SPSS programında oluşturulan tabloların bir kısmı, metnin akışını bozmamak amacıyla metnin sonuna yerleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde, çalışmanın geri kalanında karşımıza çıkacak olan ergenlik, erinlik, menstruasyon, menarş, aylık periyot döngüsü, aylık periyotların düzeni, yaş dönümü, menopoz gibi temel kavramlara kısaca değinilmiştir.

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe doğru bir geçiş dönemidir. Steinberg (2013:23) ergenliği belirli bir başlangıç veya bitişe sahip olarak görmektense, olgunlaşmamışlıktan olgunluğa doğru giden biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik geçişlerden oluşan bir dönem olarak görmenin daha anlamlı olduğunu belirtir.

Erinlik, ergenlik sürecinin ilk aşamasında fiziksel görünüşte yaşanan değişimlerin gerçekleştiği dönemdir. Erinlik kızlarda en erken 7, en geç 13; erkeklerde en erken 9,5, en geç 13,5 yaşlarında olabilmektedir. Kızlarda erinliğin ilk işareti ile fiziksel olgunlaşmanın tamamlanması en erken 1,5 yılda, en geç 6 yılda gerçekleşebilmektedir (Steinberg, 2013:50). Aşağıdaki tabloda erinlik döneminde gerçekleşen fiziksel değişimler ve bu değişimlerin meydana geldiği yaş aralıkları belirtilmiştir.

Özellikler	İlk Görülme Yaşı
1. Memelerin büyümesi	7-13
2. Pubik kılların büyümesi	7-14
3. Bedenin büyümesi	9,5 – 14,5
4. Menarş	10 – 16,5
5. Koltuk altı kıllanması	Pubik kıllanmadan iki yıl sonra
6. Yağ ve ter bezleri	Koltuk altı kıllanmasıyla yaklaşık olarak aynı zamanda

Tablo 1.1. : Kızların Erinlik Döneminde Yaşadığı Fiziksel Değişimler (Steinberg, 2013:47)

Tablodan görüldüğü üzere, ergenlik döneminin fiziksel olgunlaşma sürecini kapsayan erinlik dönemi, kız çocuklarında genellikle memelerin büyümesi ile başlamakta, bunu pubik kıllanma takip etmekte, beden büyümekte, ilk periyodik kanama (menarş) gerçekleşmekte, koltuk altı kıllanması yaşanmakta, yağ ve ter bezlerinin gelişiminde artış meydana gelmektedir.

Menarş, ilk adet olarak bilinir ve kızların ilk periyodik kanamasıdır. Menarş her ne kadar ergenliğin başlangıcıyla ilişkilendirilse de, Steinberg'in de (2013:49) belirttiği üzere erinlik gelişiminin büyük bir bölümü, ilk periyodik kanama meydana gelmeden önce gerçekleşmekte; yani menarş birçok hormonal ve bedensel değişimin “son noktaya eriştiğini” göstermektedir. Bu yönüyle menarş, ergenliğin başlangıcı anlamına gelmemekle birlikte; bu görüş toplumda yaygın kabul görmektedir. Görünür bir işaret olması bakımından menarşın zamanlaması önem taşımaktadır.

Menarş zamanlamasının 19. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın ortalarına doğru görünür bir değişim süreci geçirdiğini belirten Bee ve Boyd (2009:227), 1840'larda Batı toplumlarında ortalama menarş yaşının 17 civarında iken 1950'lere kadar on yılda bir 4 ay düştüğünü ve bunun “yüzyılın eğilimi” olarak adlandırılan duruma örnek olduğunu belirtmektedir. Günümüzde sanayileşmiş toplumlarda ortalama menarş yaşının 12-13 olduğu bilinmektedir (a.e.).

Türkiye’de yapılan araştırmalar incelendiğinde, Türkiye’deki ortalama menarş yaşının tespit edilmesinin zor olduğu izlenimi oluşmaktadır. Zira menarş yaşına ilişkin araştırmalar genellikle il bazlı, farklı yıllarda gerçekleşen, farklı yaş gruplarına odaklanan ve örneklem sayıları birbirinden farklılaşan araştırmalardır. Örneğin Tekgül ve arkadaşları (2005:76) İzmir’de yaşayan ve yaşları 15-49 arasında değişen 121.449 kadını kapsayan araştırmalarında ortalama menarş yaşının $13,3 \pm 1,3$ olduğunu tespit etmiştir. Atay ve arkadaşları (2011:43) İstanbul’da yaşayan ve yaşları 6-18 arasında değişen 4868 kızla yaptıkları araştırmada, menarş yaşının medyan değerinin 12,74 olduğunu bulmuştur.

Sönmez (2015:19) Sivas’ta yaşayan ve yaşları 9-17 aralığında değişen 771 kızın dahil olduğu araştırmada menarş yaşının 12,76 olduğunu saptamıştır. Ataş-

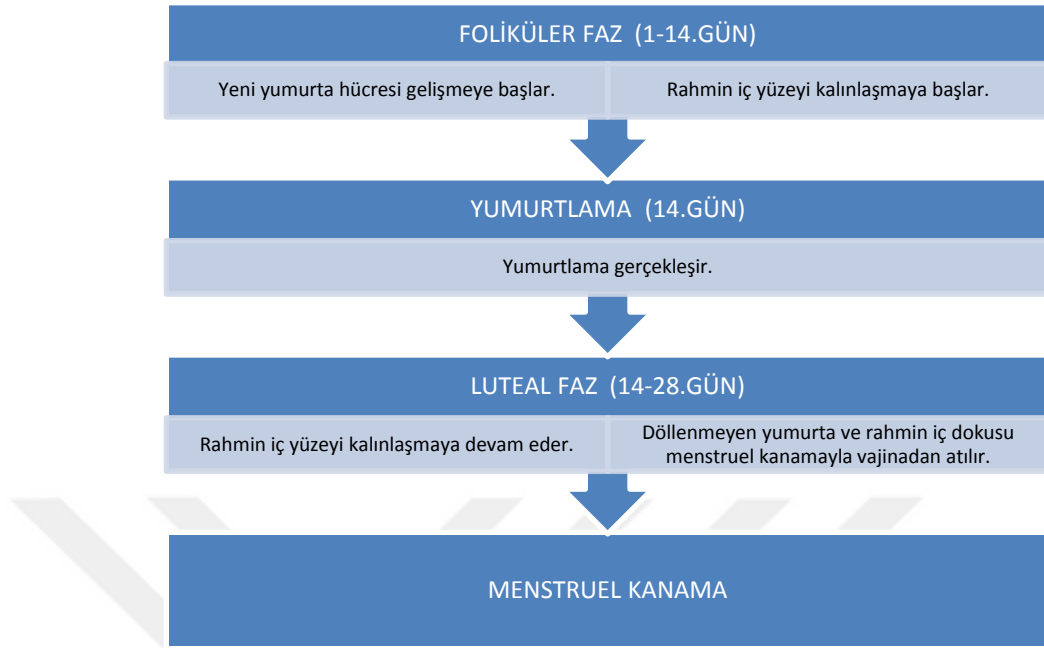
Aslan ise (2016:45) Aydın’da yaşayan ve yaşları 8-16 arasında değişen 1520 kız ile yaptığı araştırma sonucunda ortalama menarş yaşının 12.11 ± 1.32 olduğunu tespit etmiştir.

Genelleme yapmaya müsaade etmemekle birlikte, yukarıda atıfta bulunulan araştırmaların ortak özelliği kızların ilk periyodik kanamalarını ortalama 12-13 yaşlarında deneyimlediğini tespit etmeleridir. Bu değerlerin sanayileşmiş toplumların menarş yaşı ortalamalarıyla uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Yine de Türkiye çapında ortalama menarş yaşını tespit eden bir ölçümün eksikliği hissedilmektedir.

Menstruasyon, toplumda “adet”, “regl”, “hastalanmak”, “rahatsızlanmak”, “ayhali”, “aybaşı”, “kirlenmek” gibi adlarla bilinen, kadınların her ay yaşadıkları periyodik kanamaların tıbbi ifadesidir. Her ay rahim içinde birtakım değişimler meydana gelmekte ve kadın gebeliğe hazırlanmaktadır.

Aylık periyot döngüsü³, sağlıklı bir kadının gebelik durumları dışında, ilk periyodik kanaması ile başlayarak menopoz dönemine kadar devam eden 28-30 günlük dönemlerdir. Bu dönemlerin amacı rahmi olası bir gebelik için hazırlamaktır ve 24-35 günlük periyotlar normal kabul edilir (Hickin, 2002:146). Aylık periyot döngüsü, foliküler faz ve luteal faz olmak üzere iki evreden oluşur.

³ Periyot (*period*) kelimesi, Yunanca “devre” ve “yıl döngüsü” anlamlarına gelen *periodos*’tan gelmektedir. İngilizce’de 18. yüzyıldan günümüze çoğunlukla “menstrual periods” (menstruel döngü / adet döngüsü) şeklinde kullanılmaktadır (Williams, 2016:170). Uluslararası literatür incelendiğinde, çoğunlukla “periods”, “menstrual periods” tabirlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Şekil 1.1. : Aylık Periyot Döngüsü ve Evreleri

Aylık periyodun ilk evresi olan foliküler fazda, süreç LH (*luteinizan hormon*) ve FSH (*folikül uyarıcı hormon*) hormonları tarafından yönetilir, foliküllerin içinde yumurtalar gelişmeye başlar ve östrojen hormonunun etkisiyle rahmin iç yüzeyi (*endometrium*) kalınlaşmaya başlayarak olası bir gebelik için hazırlanır. Aylık periyodun ortalarına gelindiğinde yumurtlama gerçekleşir, olgunlaşmış bir yumurta bırakılır (*ovülasyon*).

Luteal fazda yumurta hücresi tüplere geçer, burada sperm hücresiyle karşılaşarak döllenme oluşursa gebelik meydana gelir. Döllenme oluşmazsa östrojen ve progesteron hormonları düşmeye başlar ve yumurtlamadan yaklaşık iki hafta sonra döllenmemiş yumurta ve endometrium tabakası menstrual kanama olarak atılır (Hickin, 2002:146).

Aylık periyotların düzeni, aylık periyot döngüsüne göre belirlenmektedir. Buna göre 24-35 gün aralığındaki döngüler “düzenli”, 35 günden daha seyrek görülen aylık kanamalar “düzensiz” olarak nitelendirilmektedir (Hickin, 2002:147).

Örneğin, bu ayki kanamanın başladığı ilk günden 24-35 gün sonra yeniden aylık kanama gerçekleşiyorsa bu periyotların düzenli; bu ayki kanamadan sonra 35 gün geçmiş ve aylık kanama gerçekleşmemişse bu periyotların düzensiz olduğu anlamına gelmektedir.

Yaş dönümü (*climacteric*)⁴ kadınların üreme döneminin sona ermesine ve erkeklerin cinsel etkinliğinin azalmasına eşlik eden biyolojik ve psikolojik değişimleri kapsamaktadır (Onur, 2017:415). Kadınlarda yaş dönümünün en kolay tanınan belirtilerinden biri menopozdur (a.e.:231).

Menopoz Yunanca “men” (ay) ve “pausis” (ara, durma, sona erme) kelimelerinin birleşiminden meydana gelmektedir.⁵ Menopoz, kadınların menarş ile başlayan aylık periyot ve kanamalarının sona erdiği dönemdir. Menopozu perimenopoz ve postmenopoz olmak üzere iki aşamada incelemek mümkündür.

Yumurtalıkların salgıladığı östrojen miktarındaki azalmayla yumurtlamanın daha seyrek gerçekleşmeye başlaması **perimenopoz** olarak adlandırılır. Bu dönemde gebelik şansı giderek azalır (Hickin, 2002:142). Bu dönem, menopozun ilk belirtileriyle birlikte başlayarak, aylık kanamaların tamamen sona erdiği menopoz dönemine kadar devam eder (Cengiz, 2007:10). Bu yönüyle perimenopoz dönemi, aylık periyotların düzensizleştiği ancak tamamen sonlanmadığı bir geçiş süreci olarak değerlendirilebilir.

12 ay boyunca periyodik kanama gerçekleşmez ise, buna **postmenopoz** denmektedir (Cengiz, 2007:10). Yani son periyodik kanamadan sonra bir yıl yeniden kanama olmazsa, menopoz dönemi başlamış demektir.

Aylık kanamaların kesilmesi birden bire olabileceği gibi, bu sürecin birkaç yıla da yayılabildiği bilinmektedir. 40 yaşından önce gerçekleşirse erken menopoz; 55 yaşından sonra gerçekleşirse geç menopoz olarak adlandırılır.

⁴ Climacteric kelimesi, “yaşamın değişimi”, “bunalımlı yaş evresi”, “kritik dönem” gibi anlamlar taşımaktadır. Kelimenin “hasattan sonra olgunlaşmaya devam eden bitkiler” için de kullanıldığı bilinmektedir.

“Sesli Sözlük”, (Çevrimiçi) <https://www.seslisozluk.net>, Mayıs 2019.

⁵ “Menopoz Kelime Kökeni”, (Çevrimiçi) <https://www.etimolojiturkce.com>, Mayıs 2019.

Dünyada menopoza girme yaşının 50-51, Türkiye’de ise 45-49 yaşları arasında değiştiği bilinmektedir (Cengiz, 2007:10-2). **Doğal menopoz**, herhangi bir müdahale olmadan aylık kanamaların sona ermesidir. Cerrahi bir müdahale sonucunda (örneğin yumurtalıkların alınmasıyla) ortaya çıkan menopoz türüne **Cerrahi menopoz** denmektedir (a.e.).

1.2. AYLIK PERİYOTLAR VE ANTROPOLOJİ YAZININDAKİ YERİ

Margaret Mead ilk baskısı 1928 yılında yapılan *Samoa’da Ergen Olmak*⁶ isimli kitabında; ergenlik dönemine atfedilen olumsuzlukların (otoriteye isyan, çatışmacılık, kafa karışıklıkları, mücadele, huzursuzluk vb.) ergenliğin doğasında mı yer aldığını; yoksa uygarlığın kendisinden mi kaynaklandığını incelemiş, farklı koşullar altında ergenliğin farklı bir tezahürü olup olmayacağını sorgulamıştır. Mead’in bu saha çalışması “sosyal erinlik” ve “sosyal ergenlik” kavramlarını oldukça başarılı bir şekilde yansıtmaktadır.

Mead (2015:89) Polinezya’nın birçok bölgesinde adet gören kadınların “kirletici” ve “tehlikeli” olarak görüldüğünü ve bu nedenle süreğen ve katı bir toplumsal gözetim olduğunu belirtmiş; ancak Samoa’da durumun biraz farklı olduğunu tespit etmiştir. Samoa’da adet dönemindeki kadının tek başına yemek yemesi, ayrı bir köşeye çekilmesi söz konusu olmadığı gibi, adet gören kadın bulaşıcı bir tehlike de taşımamaktadır (a.e.).

Mead (2015:138) ayrıca Samoa’da ergenlikle ilgili konuların utanma duygusu yaratmadığını ve bu nedenle gizleme ihtiyacı duyulmadığını, aksine her kızın çevresindeki herhangi bir kızın gelişim evresi hakkında kesin bilgiye sahip olduğunu, bu konuların eğlenceli bir dedikodu malzemesi olarak görüldüğünü belirtmiştir.

⁶ Margaret Mead’in 23 yaşında çıktığı 9 ay süren ilk saha araştırmasının kayıtlarından oluşmaktadır. Saha araştırması Samoa Adalarının Manu’a Takımadalarında yer alan Faleasao, Luma ve Siufaga köylerinde yaşayan 8-20 yaş aralığında yer alan tüm kızları kapsamaktadır. Araştırmaya katılan kızların (N:68) 25’i adet görmektedir, geri kalanı henüz adet görmeye başlamamıştır.

Öte yandan Samoa’da kadınlar adet dönemindeyken bir tür içecek olan *kava* servisi yapamazlar; ancak bu yasak onların yaşamında pek bir anlam ifade etmemektedir. Bu durum, şef *kava* içmek istediğinde hazırlayabilecek başka bir kız veya erkek olup olmayışı ile ilgilidir (a.e.:137). Mead geçmişte kızların adet görmeye başlayıncaya kadar evlenmelerinin ve *kava* hazırlamalarının yasak olduğunu; ancak zamanla bu kısıtlamanın ortadan kalktığını belirtmiştir (a.e.:138). Mead ayrıca yabancı kaynaklardan öğrenilen adetliyen denize girmenin zararlı olduğu bilgisine ve adetliyen banyo yapmama konusundaki uyarılara rastladığından bahsetmektedir (a.e.).

Adet dönemine ve adet dönemindeki kadına yönelik uygulamaların birtakım kısıtlama ve yasaklarla birlikte anıldığı görülmektedir. Bu durumu açıklamak için tabu kavramına başvurmak gerekmektedir. Freud’un (2012:40) Northcote W. Thomas’tan aktardığı tabu tanımlaması oldukça açıklayıcı görülmektedir. Buna göre tabu, kişi veya nesnelerin kutsallık (veya kirlilik) özelliğini, bundan kaynaklanan yasakların türünü, bu yasaklara uymama durumundaki kirlenmişliği (veya kutsallığı) içermektedir (a.e.). Douglas (2007:13) toplumun ayakta kalması için fertlerin ona bir tür sözleşmeyle bağlanması gerektiğini söyleyerek toplumsal tabulara işaret etmektedir. Bu Wundt’un tabuları “yazıya geçmemiş en eski yasalar topluluğu” olarak nitelendirmesiyle aynı doğrultudadır (Freud, 2012:40). Kısacası, tabu kavramını bir toplumun kutsal değerlerini ve yasaklarını içeren yazısız anayasa gibi düşünmek mümkündür.

Tabuları sürekli ve geçici tabular olmak üzere ikiye ayıran Freud (2012:42), kadınların aylık kanamalarının geçici tabulardan olduğunu belirtir. Bu ayırım, kadınların adet dönemlerinde ortaya çıkan ve adet dönemi bittiğinde sonlanan toplumsal kuralları gayet iyi açıklamaktadır. Bununla birlikte, sağlıklı bir kadının erinlik dönemi ile menopoz dönemi arasındaki süre boyunca –gebe olmadığı takdirde- adet göreceği düşünüldüğünde, kadının yaşamı boyunca her ay düzenli olarak adet olmanın yanı sıra düzenli olarak bu geçici tabular tarafından çevreleneceği görülmektedir.

Dikkatli incelendiğinde tabu'nun tanımının⁷, aylık kanamalara yönelik inanışlarla benzer bir doğrultuda olduğu görülür. Zira tabu tanımı gereği “hem kutsal, hem tehlikeli, hem de temiz ve tekin sayılmayan şey”dir (Freud, 2012:44). Adet kanamaları da içerisinde kutsallık barındırdığı kadar tehlikeli ve bir o kadar da temiz ve tekin sayılmayan bir şey olarak karşımıza çıkmaktadır.

Chagnon (2004:248) Yanomamö toplumunda kızların ilk adet kanamalarıyla birlikte eve hapsedildiğini, yapraklardan bir paravanın arkasına saklandığını, eski pamuklu giysilerinin atıldığını ve yenileriyle değiştirildiğini, yemeğe dokunmalarına izin verilmediği için yemeklerini bir çubukla yediklerini aktarmıştır. Farklı kültürlerdeki atasözleri üzerine inceleme yapan Schipper'in (2010:74) Fildişi sahilindeki Baulelerde rastladığı bir atasözü benzer noktalara işaret etmektedir: “Adet gören kadının hazırlayacağı yemeği yemektense, aç karnına yatmak daha iyidir.” Ayrıca Baulelerde adet dönemindeki kadınların cinsel ilişkiye girmesine izin verilmemektedir (a.e.).

Lelelerde ise adet dönemindeki kadının eşini hasta edebileceğine inanılmaktadır. Kadının eşine yemek hazırlamasında sorun yoktur; ancak yemek pişiremez ve ocağa yaklaşamaz (Douglas, 2007:186-7). Adet dönemindeki kadın aynı zamanda toplum açısından da “tehlikeli” hale gelebilir. Adet dönemindeki kadın ormana gittiği takdirde avların bir süre verimsiz olacağına ve ormandaki bitkilerle yapılan ritüellerin etkisini kaybedeceğine inanılmaktadır. Dahası adet gören kadın ot yolma, hasat ve balık tutma işlerinden de uzak durmalıdır (a.e.).

Tabuyu bir tür kodlama pratiğine benzeten Douglas (2007:14), bu koda uyulmadığı takdirde, tabuyu yıkmış olmanın doğuracağı tehlikenin temas yoluyla bulaşarak, tehlikeyi topluluğun tümüne yaydığına inanıldığını belirtmektedir. Bu inanışa uygun bir başka örnek Benedict (2015) tarafından aktarılmıştır.

⁷ Tabu Polinezyaca bir kelimedir. Birbirine zıt iki anlamı bir arada içermektedir: kutsal/kutsanmış ve tehlikeli/yasak. Polinezyacada tabu'nun zıt anlamlı ifadesi “noa”dır ve noa “alışılmış, herkese açık” anlamına gelmektedir. Freud tabu kavramının “yanına yaklaşılmaz ve başlıca yasak ve kısıtlamalar” olarak karşımıza çıktığını belirtmiştir (2012:39).

Carrier Kızılderililerinde genç kızlar 3-4 yıllık bir inziva sürecine girerek, yerleşim yerinden uzakta, ağaçlardan yapılan bir kulübede tek başına yaşamakta; uzun ve bol bir elbise giymekte, kollarında ve bacaklarında içlerindeki kötü ruhtan onları koruyacak bantlar taşımaktadır; zira tehlike içlerindedir ve başkaları için de tehlike kaynağı olarak görülmektedirler (Benedict, 2015:58).

Nuerlerde ise adet gören kadın, sığırlara yaklaşmamaktadır. Ancak kendisine dokunan erkeğin arındırılmasına gerek yoktur. Erkeklerin adet dönemindeki eşiyle cinsel ilişkiye girmekten kaçınması gerektiği bilinmektedir (Douglas, 2007:178).

Adet dönemindeki kadına -ve genel olarak kadınlara- yönelik olumsuz tutum ve pratiklerin bir örneğini Meggit'ten aktaran Douglas (2007:181-2) Mae Engalarda kadınlarla kurulan temasların erkeklerin gücünü azalttığı yönünde değişmez bir inanç olduğunu aktarmıştır. Erkeğin adet kanıyla veya adet dönemindeki bir kadınla temasta bulunduğu takdirde bozma büyüsü yapılmazsa, bunun kendisini hasta edeceği, devamlı kusmasına neden olacağı, kanını öldürüp karartacağı, yaşamsal sıvılarını bozacağı, derisinin koyulaşacağı, etinin çürüyüp cildinin kırılaşacağı, aklının sönükleşeceği, ağır bir çöküşe geçeceği ve ölüme doğru gideceği düşünülmektedir (a.e.). Bu örnek, Engalar için adet kanının ne denli tehlikeli ve bozucu bir etkileme gücü olduğuna yönelik inancı göstermektedir.

Beauvoir (1993:165) adet kanının kadından gelen şüpheli sıvı olarak görüldüğünü belirterek, adet dönemindeki kadının ekinleri ve tohumları öldüren, dokunduğu yiyecek veya içecekleri bozan yıkıcı etkileri olduğuna yönelik inanışlara eleştirel yaklaşmaktadır. Yine de tehlikenin doğrudan adet kanıyla ilişkili olduğu düşüncesine yönelik başka örnekler de mevcuttur. Douglas'ın Levy-Bruhl'dan aktardığı Maori toplumunu örnek vermek mümkündür. Maoriler adet kanını insan olmaya çalışmış ancak başarılı olamamış bir insan olarak görmekte, adet kanı ile düşük yapmayı benzer şekillerde değerlendirmektedir (Douglas, 2007:124).

Öte yandan Apaçilerde genç kızların menarş deneyimi “doğaüstü bir inayetin doğrudan bir kaynağı olarak” görüldüğü için büyük saygı görmekte ve şükran duygusuyla karşılanmaktadır (Benedict, 2015:59). Benzer şekilde Pueblolarda adet dönemindeki kadınlar toplumdan izole edilmemekte ve kendileriyle ilgili bir önlem alınmamaktadır (a.e.:147-8). Diğer bir ifadeyle kadınların adet döneminde olmaları günlük yaşamlarına kaldıkları yerden devam etmelerine engel teşkil eden bir durum olarak algılanmamaktadır. Zulular ise kızların ilk adetlerini kutlamakta ve kızların artık evlenilecek yaşa geldiklerini davul çalarak duyurmaktadır (Schipper, 2010:74). Schipper’ın Zulularda rastladığı “Adına davul çalınmayan kız, mutsuzdur” atasözü, henüz adet olmaya başlamayan kızın yaşadığı mutsuzluğu dile getirmektedir (a.e.).

Antropoloji yazınından kısaca aktarılan örnekler birlikte düşünüldüğünde, periyodik kanama dönemlerindeki kadınların birtakım kısıtlamalarla çevrelendiği örneklerle sık rastlanmaktadır. Gerek bu döneme gerek ise bu dönemdeki kadına yönelik olumsuz (kirli, kirletici, tehlikeli) yaklaşımlar içeren inanç ve pratiklerle karşılaşılma ile birlikte aksi yönde örnekler de mevcuttur.

Adet dönemindeki kadına yönelik bakış ne olursa olsun, adete yönelik tabuların toplumdaki kadınlar tarafından genellikle önemsendiği görülmektedir. Freud (2012:106) tabuyu “vicdani bir yasak” olarak nitelendirir ve çiğnenmesinin büyük bir suçluluk duygusunu beraberinde getirdiğini ifade eder. Adet kanamalarına yönelik inanış ve uygulamaların toplumun diğer fertleri tarafından olduğu kadar, kadının kendisi tarafından da benimsenmesini “vicdani yasak” kavramıyla açıklamak mümkündür. Son olarak tabuların, geleneğin bir parçası olduğunu ve Williams’ın ifadesiyle (2016:387) gelenek kavramının “saygı” ve “görev” bilinciyle çevrelendiğini hatırlatmakta fayda vardır.

Buraya kadar olan bölümde kadınların aylık kanamalarının uluslararası antropoloji yazınında nasıl bir konumda olduğuna kısaca değinilmiştir.

Türkiye’de adet kanaması ve kültürel yansımalarına, genellikle doğum ve evlilik konularına odaklanan antropolojik çalışmalarda hamilelik ve lohusalık kapsamında değinilmektedir. Doğrudan adet olgusuna odaklanan kültürel inceleme sayısı oldukça kısıtlıdır. Aylin Dikmen-Özarslan’ın *Kırmızı Kar: Toplumsal ve Kültürel Açidan Ayhali* adlı kitabı bu konuda bir ilk olma özelliği taşımaktadır ve doğrudan adet konusuna odaklanan toplumsal ve kültürel bir incelemedir. Araştırma 2001-2002 eğitim öğretim yılında Mimar Sinan Üniversitesi Sosyoloji bölümünde 4.sınıf öğrencisi olan 18 kız, 15’inin annesi ve 4’ünün anneannesi ile gerçekleştirilmiş olup kadınların adete yönelik deneyim, algı ve tutumlarına odaklanmıştır.

Dikmen-Özarslan’ın (2004) yaptığı araştırmanın bulgularından bazıları şöyledir:

Genç kızlar, annelerinden daha çok menstruasyonu fizyolojik bir süreç olduğunu ve bir hastalık olarak görülemeyeceğini düşünmektedir.

Genç kızlar adet üzerine annelerinden daha rahat konuşmaktadır.

Anneannelerin adeti adlandırma biçimleri kirlenme kavramına vurgu yapmaktayken, genç kızlar daha çok regl, adet, hastalanma gibi tabirler kullanarak kirlenme kavramından uzak bir bakış açısı sergilemektedir.

Anneler adete yönelik konuşmaktan çekindikleri ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları için kızlarına bu konuda yeterli bilgi verememekte; adetin neden ve nasıllarını açıklamaktan ziyade adet olunca ne yapacakları ve nasıl gizleyecekleri konusunda bilgi vermektedir.

Kadının eğitim durumu, adete yönelik geçerli bilgiye sahip olma noktasında tek ve anlamlı belirleyici faktör değildir. Ancak eğitim seviyesi yükseldikçe bu konuda bilgiye ulaşmak kolaylaşabilmektedir.

Genç kızlar menarş öncesinde bilgilendirilmiş olsalar dahi, adet kanaması hakkında yeterli bilgi edinememekte; yalnızca adet kanaması görececeklerini ve korkuya kapılmamayı öğrenmektedirler.

Adet döneminde banyo yapmak, denize girmek, namaz kılmak, Kur'an'a dokunmak, turşu kurmak, cinsel ilişkiye girmek ile ilgili kısıtlamalar mevcuttur.

Çalışmanın adete yönelik bakış ve tutum arasında kuşaklararası farklılıklar olduğunu vurguladığı görülmektedir. Tüm detaylarına değinilmemiş olmakla birlikte Dikmen-Özarslan'ın araştırmasının, bu çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmadaki katkısı ortadadır.

1.3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Erinlik dönemine yönelik inceleme yaparken dikkat edilmesi gereken belki de en önemli nokta, konuyu sosyal bilimler perspektifinden uzaklaşmadan analiz etmektir. Bu noktada Arnold Van Gennep'in "biyolojik erinlik" ve "sosyal erinlik" ayrımına değinmek yerinde olacaktır. Van Gennep'e göre (1960:68) nasıl ki kan bağıyla oluşan akrabalık ile sosyal akrabalık veya fiziksel olgunlaşma ile sosyal olgunlaşma birbirinden ayrılıyor ise, biyolojik erinlik ve sosyal erinlik de birbirinden ayrılmaktadır.

Biyolojik erinlik, kızlarda memelerde büyüme, kalçada genişleme, kasıklarda tüylenme ve ilk aylık kanamayı kapsamaktadır. Bu belirtiler dikkate alındığında, çocukluktan ergenliğe geçişten bahsetmenin kolay görünmekte; ancak sosyal açıdan durum daha farklı olup; sosyal erinlik, biyolojik erinlikten önce veya sonra gerçekleşebilmektedir (Van Gennep, 1960:65).

Benzer şekilde, Ruth Benedict (2015:56) gençlerle ilgili fizyolojik gerçeklerden bahsederken dahi konunun toplumsal açıdan ele alınması gerektiğini düşünmekte haklı görünmektedir. Zira ergenlik döneminde gerçekleşen fizyolojik değişimlerin, aynı zamanda kültürel ve toplumsal alanda bir karşılığı vardır. Örneğin, erinlik döneminde karşımıza çıkan menarş yalnızca ilk aylık kanama ve doğurganlığın başlangıcı anlamına gelmekten oldukça uzaktır. Menarş kız çocuğu için bir tür toplumsal geçiş sürecinin başlangıcının en belirgin ifadelerinden biridir. Her ne kadar ergenlik süreci menarştan önce başlamakta ve bedende fiziksel değişimler yaşanmaktaysa da, bu değişimler zaman içine yayıldığı için hemen fark edilemeyebilmektedir.

Öte yandan menarş ile başlayan aylık kanamalar oldukça belirgindir ve bir yönüyle kız çocuğunun yaşamında toplumsal açıdan değişimler yaşanacağını somut ve görülebilir göstergesidir. İlk adet ile birlikte kız çocuğunun toplumsal konumu yeniden şekillenmekte, çocukluktan genç kızlığa doğru uzanan bir geçiş süreci başlamakta, kendisine yönelik toplumsal rol ve beklentiler farklılaşmaktadır.

Steinberg (2013) toplumsal statüdeki değişimlerin kişilerin benlik imajlarını ve diğer insanlarla ilişkilerini büyük ölçüde değiştirdiğini, böylece gençlerin yeni rollere girmesine olanak sağladığını belirtmektedir. Diğer bir ifadeyle, ergenlikle birlikte ortaya çıkan statü değişimi yeni roller doğurmakta ve çocukluktan yetişkinliğe doğru bir geçiş başlamaktadır.

Menarşı, fizyolojik ve toplumsal bir geçiş sürecinin “görünen işareti” olarak kabul ettikten sonra geçiş kavramını tanımlamak yerinde olacaktır. Onur (2017:56) bireylerin yaşamları boyunca, hem birtakım biyolojik evrelerden hem de toplum tarafından belirlenen evrelerden geçtiğini söylemektedir. Benzer şekilde, Arnold Van Gennep’e göre (1960:2-3) her bir bireyin yaşamı bir yaştan diğerine, bir gruptan diğerine, bir sosyal durumdan diğerine doğru birçok geçiş süreciyle doludur. Van Gennep hayatta daima aşılması gereken “yeni eşiklerin” olduğunu belirtir ve bunlara doğum, ergenlik, olgunluk, yaşlılık ve ölümü örnek verir (a.e.:190). Bu açıdan düşünüldüğünde, ergenlik dönemi gerek biyolojik gerek ise toplumsal ve kültürel birtakım değişim ve yenilikleri beraberinde getiren bir geçiş sürecidir.

Ergenlikle birlikte kız çocuğu birtakım toplumsal ve kültürel beklentiler tarafından çevrelenmektedir. Onur’un ifadesiyle (2017:57) “toplum değişik yaşlarda olunacak ve yapılacak uygun şeyleri tanımlamaktadır” ve buna yaş normları denmektedir. Adet görmeye başlayan kıza yeni sorumluluklar yüklenmektedir. Örneğin toplum, kızın artık “çocuk gibi davranmamasını”, “yaşına uygun davranmasını”, “giyimine dikkat etmesini”, “oturup kalkmasına dikkat etmesini”, “karşı cinsle ilişkilere dikkat etmesini” bekleyebilmektedir.

Kızın “büyümeye başladığı” ve “genç kız olduğu” düşüncesi kendisi tarafından da hissedilerek özümsemekte; böylece kız toplumun ondan beklediği şeyleri kendisinden beklemeye başlamaktadır.

Van Gennep’in geçiş kavramından yola çıkarak “eşiksellik” kavramından bahseden Victor Turner (1995), eşiksellik’in “ne orada ne burada” olma hali olduğunu belirterek arada kalma haline ve muğlaklığa işaret etmektedir. Bu yönüyle ergenlik sürecinin kız çocuğunun hayatında önemli bir toplumsal geçiş süreci olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu süreçte kız, ne hala çocuktur; ne de genç kız olmuştur; ikisinin arasında - muğlak - bir konumda yer almaktadır. Bu nedenle, kızın adet dönemiyle birlikte gelen kültürel normlara her zaman “kolayca uyum sağlamasını” beklemek mümkün değildir.

Geçiş aşamalarının çoğunlukla stresli dönemler olduğuna yönelik görüşler mevcuttur. Onur’un Neugarten’den aktardığı üzere (2017:91), insanlar geçiş sürecini beklemedikleri zaman fazla; önceden bekledikleri ve yaşamın içindeki doğal bir süreç olarak algıladıkları zaman daha az stres yaşamaktadır. Bu bakımdan, menarşın ve aylık periyotların kadının yaşam akışındaki “doğal bir süreç olarak algılanması” ve periyotlar başlamadan önce bu sürece girmeye “hazır bulunulması”, geçiş sürecinden kaynaklanabilecek stres ve kaygının düşük olması açısından önemlidir. Bu durum menopoza için de geçerlidir. Menopoza doğurganlığın sona erdiği “yeni” ve ”doğal” bir süreç olarak algılamak ve menopoza hazır bulunmak, sürecin daha az stresle atlatılabilmesine yardımcı olacaktır. Gerek aylık periyotlara gerek ise menopoza hazır bulunmak ise, doğru ve nitelikli bilgi sahibi olmaktan geçmektedir.

Kavramsal çerçeveyi oluştururken dahil edilmesi gereken son kavram “kirlilik” kavramıdır. Douglas’a göre (2007:24) kirlilik düzeni tehdit etmektedir; bu yönüyle kirliliği ortadan kaldırmak bir tür düzeni sağlama çabasıdır. Bir önceki bölümde, adet kanının kirli, tehlikeli ve bozucu etkileri olduğuna yönelik inanç ve bu inancın beraberinde gelen kısıtlayıcı pratiklere değinilmişti. Aylık kanamalar ve kirlilik arasındaki bağı daha iyi anlamlandırmak için Abu-Lughod’un *Veiled Sentiments (Peçeli Duygular)* kitabına değinmekte fayda vardır.

Abu-Lughod (2016:129) doğurganlık nedeniyle kadınlara pozitif bir değer atfedildiğini; ancak aylık periyotlar ve cinselliğin bunun tam tersine hizmet ettiğini söylemektedir. Bunun nedeni kadının, Havva'dan beri bir tür "ceza" olarak her ay periyodik kanama yaşadığına ve bu nedenle "kirletici" olduğuna inanılmasıdır (a.e.). Bu inanıştan yola çıkan Abu-Lughod, aylık periyotların kadının dindarlığını baltalayan ve doğurganlığından kaynaklanan üstünlüğünden ödün vermesine yol açan bir şey olarak algılandığını söylemektedir (a.e.). Zira kadınlar adet dönemlerinde ibadet edemezken, erkeklerin ibadetlerini sınırlayan bu tarz bir doğal güç yoktur (a.e.:130).

Bedensel atıkların neden bir tehlike ve güç simgesi olarak görüldüğünü sorgulayan Douglas (2007:152-3) bedendeki deliklerden çıkan maddelerin (kan, tükürük, idrar, dışkı, gözyaşı) bedenin sınırlarına karşı geldiğini ve "marjinal" olduğunu belirtir. Ona göre bir kültürün hangi bedensel noktalara güç hangisine tehlike yükleyeceği, bedenin nasıl algılandığıyla ilişkilidir ve her kültürün kendine has riskli durumları vardır (a.e.). Dahası, temizlik ve kirlilik kavramları kültürden kültüre değiştiği gibi, aynı kültür içerisinde zaman içinde değişime uğrayabilmektedir. İlerleyen bölümlerde, yapılan saha araştırmasında ortaya çıkan bulgular ışığında adet kanı ve kirlilik ilişkisine değinilecektir.

Dikkat çekilmesi gereken son nokta ise, araştırmanın dilindeki kavram birliğini sağlama konusudur. Öncelikle, aylık periyotlardan bahsedilirken kullanılan tabirlerin oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Kadınların her ay yaşadıkları periyodik kanamaların tıbbi ifadesi menstruasyon, menstruel kanama veya periyodik kanamadır. Ancak aylık kanamaları kadınların nasıl adlandırdığına bakıldığında, çeşitli faktörlere göre değişmekle birlikte genellikle "adet", "regl", "olmak", "hastalanmak", "rahatsızlanmak", "aybaşı", "ayhali", "kirlenmek" tabirleri karşımıza çıkmaktadır.

Bunların yanı sıra, Filiz Bingölçe'nin (2011) *Kadın Argosu Sözlüğü* isimli kitabında bahsettiği “halası gelmek”, “Behçet kan ağlıyor”, “Sezen Aksu tatilde”⁸, “Hava yağmurlu saha çamurlu”⁹ gibi üstü kapalı tabirlerin yanı sıra “namazsız olmak”, “renkli”, “renkli misafir”, “renkli günler geçirmek” gibi ifadeler olduğu bilinmektedir.

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, metinde aylık kanamalardan bahsederken kullanılacak tabirin ne olması gerektiği konusu kritiktir. Araştırmada tam olarak aylık kanama dönemlerinden bahsedilmekle birlikte, “aylık kanama” tabirinin benimsenmesi olayın kültürel boyutunu ikinci plana atan fizyolojik bir tanımlama olacaktır. Ayrıca kadınlar aylık kanama olarak adlandırmamakta; hatta kanama tabirini kullanmaya pek yanaşmamaktadır (Dikmen-Özarslan, 2004:157).

Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde bahsedileceği üzere, araştırma örnekleminin en yaygın kullandığı tabirlerden yola çıkılacak olursa, kızlar ve annelerin “adet”, anneannelerin “aybaşı” dediği görülmektedir. Yine de her üç kuşak için ortak olan tabirin “adet” olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte “adet” kelimesinin geleneğe yönelik çağrışımlarla karıştırılmaması açısından, metnin bütününde kullanılmasının uygun olmayacağı düşünülmüştür.

Aylık periyotların sonlanması ise çoğunlukla “menopoza girmek”, “adetten kesilmek” ve “kesilmek” tabirleriyle ifade edilmektedir. İlerleyen bölümlerde görüleceği üzere, araştırmaya katılan kadınların çoğu “kesildim”, “kesildiğim zaman”, “kesilmeden önce”, “kesildikten sonra” gibi ifadeler kullanmaktadır.

Sonuç olarak, metnin bütününde aylık kanamaları anlatan tek bir tabir kullanmanın konunun doğasına ve adlandırma biçimlerindeki çeşitliliğe uygun olmayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle daha genel bir tabir olan “aylık periyot” tabiri [1], doğrudan kanama vurgulanacağı zaman “aylık kanama” tabiri [2] ve görüşmecilerin yaygın olarak benimsediği “adet” tabiri [3] bir arada kullanılmıştır.

⁸ Sezen Aksu tatilde tabiri, adet döneminde olan kadınların cinsel ilişkiyi reddetmek için kullandığı bir ifadedir (Filiz Bingölçe, 2011:143).

⁹ Hava yağmurlu saha çamurlu tabiri, adet döneminde cinsel ilişki kurulamayacağı anlamında kullanılan bir ifadedir (Filiz Bingölçe, 2011: 67).

İKİNCİ BÖLÜM

METOD

2.1. KONU SEÇİMİ

Bu çalışmada aylık periyot ve kanamaların sosyokültürel boyutları ele alınmaktadır. Aylık periyotlar hakkındaki bilgi, düşünce, tutum ve deneyimlere odaklanan araştırmada; üç kuşak arasındaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan literatür taramasında, aylık periyotların çoğunlukla sağlık alanındaki araştırmacılar tarafından ele alınarak tıbbi açıdan incelendiği görülmüştür. Sosyal Bilimler ve özellikle antropoloji alanındaki aylık periyot ve adet dönemine yönelik araştırmaların sayısının oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Bu nedenle araştırma konusu seçilirken hem bu alana katkı yapabilmek, hem konunun bilimsel düzlemde konuşulmasını sağlamak, hem de elde edilecek bulgular doğrultusunda harekete geçmek amaçlanmıştır.

Aylık kanamalar her ne kadar üzerinde az konuşulan bir konu gibi görünmekteyse de, kuşaktan kuşağa ve kulaktan kulağa konuşulagelmekte; böylece kültürel bilgi ve deneyimler aktarılmaktadır. Bu araştırmada, konu hakkındaki bakış açıları ve uygulamaların geçmişten günümüze nasıl bir süreçten geçtiğini ve kültürel bilginin aktarım sürecini anlayabilmek amacıyla üç kuşak bir arada incelenmiştir.

2.2. ÖN ARAŞTIRMA

Ön araştırma aşamasında öncelikle literatür taramaları gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de yapılan bilimsel araştırmalar YÖK Ulusal Tez Merkezi üzerinden “menarş”, “menstruasyon” ve “adet” anahtar kelimeleriyle taranmıştır.¹⁰ Konuya ilişkin yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık tezleri gözden geçirilmiştir. Bulunan çalışmaların odaklandığı konular ve hangi alandan araştırmacılar tarafından yapıldığı incelenmiştir.

¹⁰ Tez başlığında “menarş”, “menstruasyon” ve “adet” kelimelerini içeren tezleri kapsamaktadır. YÖK Ulusal Tez Merkezi, (Çevrimiçi) <https://tez.yok.gov.tr/>, Aralık 2017.

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde “menarş” anahtar kelimesiyle yapılan tarama sonucunda, 6'sı erişime açık toplam 13 tez çalışması bulunmuştur. Bulunan 13 tezin 8'i yüksek lisans, 2'si doktora ve 3 tanesi tıpta uzmanlık çalışmasıdır. Çalışmalar antropoloji,¹¹ çocuk sağlığı, halk sağlığı, hemşirelik, kadın hastalıkları ve spor branşlarındaki araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalar menarş başlama yaşı, menarş yaşını etkileyen faktörler, menarş ve üreme, menarşa yönelik tepkiler, menarş ve menstruasyon hijyenine yönelik eğitim gibi konulara odaklanmıştır.

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde “menstruasyon” anahtar kelimesiyle yapılan taramada toplam 25 tez çalışması bulunmuş olup, 17'sinin yüksek lisans, 4'ünün doktora, 4'ünün ise tıpta uzmanlık çalışması olduğu görülmüştür. Çalışmaların 9'u spor, 5'i hemşirelik, 4'ü kadın hastalıkları ve doğum, 3'ü halk sağlığı, 2'si endokrinoloji ve 2'si ise psikiyatri branşlarından araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde “regl”, “aylık periyot”, “periyot”, “aybaşı” ve “ayhali” kavramlarıyla yapılan taramada herhangi bir teze ulaşılmamıştır. Son olarak adet anahtar kelimesiyle yapılan taramada, psikoloji alanından dört, psikiyatri alanından üç çalışma bulunmuş olup konunun psikolojik ve psikiyatrik boyutlarına odaklandıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra sağlık alanından dört çalışma adet düzeni konusuna odaklanmıştır. “Adet” anahtar kelimesiyle yapılan taramada çıkan çalışmaların çoğunun “gelenek” bağlamında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yapılan incelemede, doğrudan aylık periyotlara odaklanan araştırmaların çoğunlukla sağlık alanından araştırmacılar tarafından yapıldığı görülmüştür. Kadınların aylık periyotlarının sosyal bilimlerde alanında daha az “doğrudan odaklanılan” bir konu olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilimlerde alanındaki araştırmaların ise çoğunlukla menarş yaşı, menarş ve periyotlara yönelik algı, tutum, deneyim ve aylık periyotların etkileri gibi konuları ele aldığı görülmektedir.

¹¹ Antropoloji alanındaki çalışma, “Menarş yaşı ve antropometrik ölçüler arası ilişki: Sivas il örneği” adıyla 2015 yılında yayımlanmış yüksek lisans tezidir.

2.3. ÖRNEKLEM SEÇİMİ

2.3.1. Araştırma Evreninin Belirlenmesi

Bu araştırmada sağlık meslek liselerinde öğrenim gören kız öğrencilerin aylık periyotlar hakkındaki bilgi, tutum, algı, düşünce ve deneyimlerinin incelenmesine karar verilmiştir. Bunun birinci nedeni, konunun tıbbi boyutu nedeniyle sağlık meslek liselerinde çalışılmasının daha verimli olacağının düşünülmesidir. Araştırmada kızların sağlık meslek lisesinde okumasının kendi aylık periyotları hakkındaki tutum ve pratikleri üzerinde etkili olup olmadığı incelenmiştir. İkinci nedeni, sağlık meslek liselerinde konunun konuşulabilirliğinin daha fazla olacağının varsayılmasıdır. Üçüncü nedeni ise resmi izni alma aşamasına gelindiğinde, araştırmaya yalnız sağlık meslek liselerinde yapılması şartıyla onay verilmiş olmasıdır.

Araştırma, aylık periyotlara dair bilgi, düşünce, tutum ve deneyimlerin üç kuşaktaki benzerlik ve farklılıklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle, araştırmanın odağındaki kız öğrencilerin annelerini ve anneannelerini de kapsamaktadır. Araştırmanın odağında sağlık meslek lisesinde okuyan kız öğrenciler ve bu kız öğrencilerin anne ve anneanneleri yer almaktadır.

2.3.2. Araştırma Yerinin Belirlenmesi

Araştırmanın hangi ilçede ve hangi okullarda gerçekleştirileceğini belirlemek için İstanbul'un ilçelerindeki sağlık meslek lisesi dağılımları incelenmiştir. Buna göre, taramanın yapıldığı tarihte en fazla sağlık meslek lisesi Üsküdar'da (3) yer almaktadır. Bunu Küçükçekmece (2), Gaziosmanpaşa (2) ve Bahçelievler (2) ilçeleri takip etmektedir.¹²

¹² “Sağlık Meslek Liseleri 2016-2017 Taban Puanları”, (Çevrimiçi) <https://www.pusulahaber.com.tr>, Aralık 2017.

“İstanbul İli Sağlık Meslek Liseleri Taban Puanları (2016-2017)”, (Çevrimiçi) <http://www.gundemegitim.com>, Aralık 2017.

Araştırmanın gerçekleştirileceği ilçe Üsküdar olarak belirlenmiş olup, Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Zeynep Kamil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere üç okul karşımıza çıkmıştır.¹³

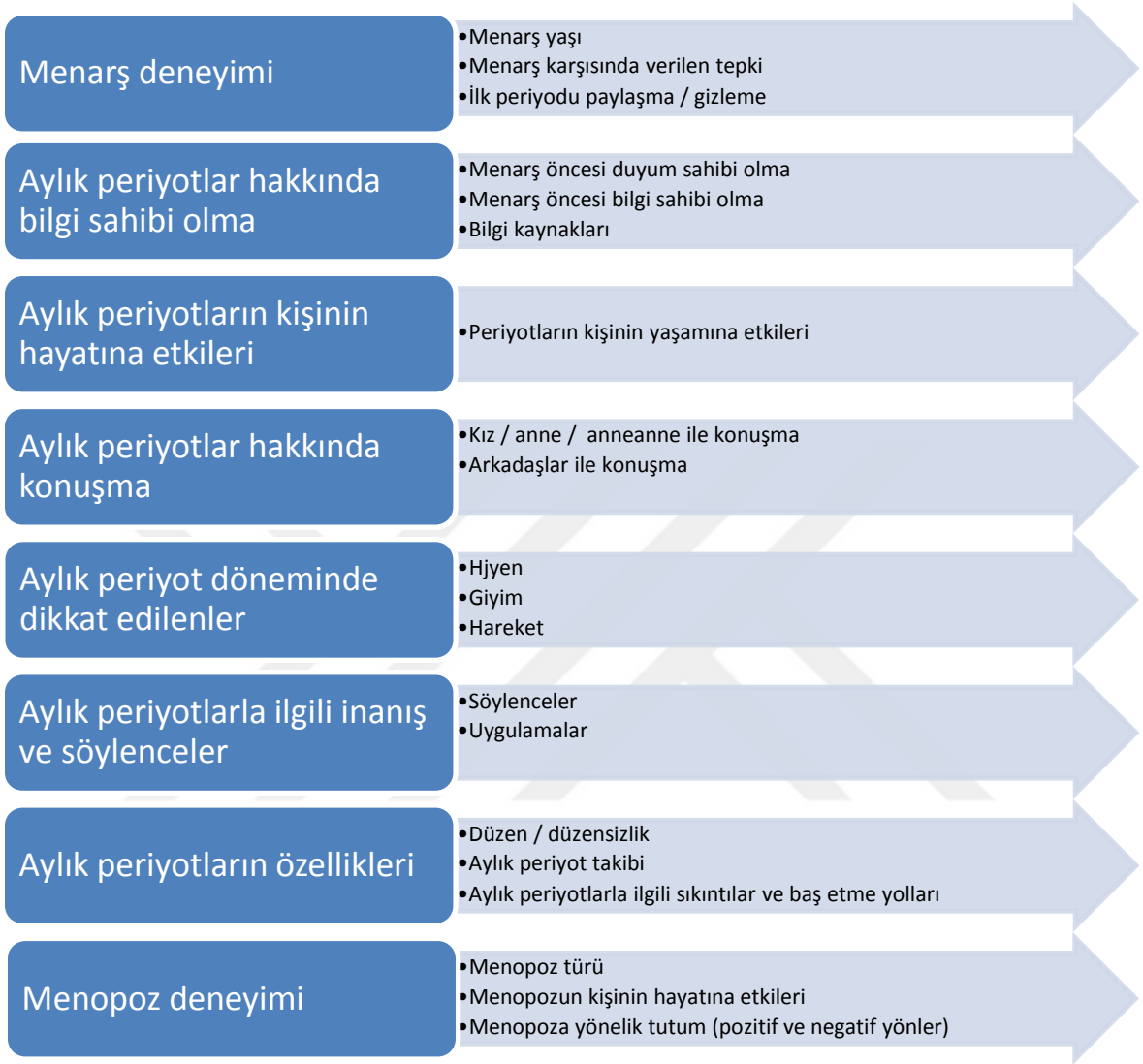
2.4. MÜLAKAT FORMLARININ HAZIRLANMASI

Bu araştırma derinlemesine mülakat tekniğiyle yapılmıştır. Derinlemesine mülakat tekniği “sosyal dünyadaki görünür birçok olgu, süreç ve ilişkinin görünümünden çok özüne inmeyi, bunların ayrıntılarını kavramayı ve bütüncül bir biçimde anlamayı” mümkün kılmaktadır (Kümbetoğlu, 2012:72). Derinlemesine mülakat tekniğiyle; doğrudan gözlemlenemeyen, davranışlara yansımayaabilen, bir süreç içerisinde ortaya çıkabilecek olan anlamlara bakarak, insanların dış dünyaya yönelik algı ve değerlendirme biçimleri incelenebilmektedir (a.e.).

Kadınların aylık periyotları üzerine çalışıldığı düşünüldüğünde, konunun doğrudan gözlemlenmesinin mümkün olmadığı ortadadır. Bu nedenle araştırmaya katılan görüşmecilerin kendi ifade ve anlatılarıyla tespit edilebilen düşünce ve bakış açılarına odaklanılmıştır. Bu kapsamda belirlenen örnekleme uygun mülakat formları hazırlanmıştır.

İlk olarak, ana başlıklar ve alt konu başlıkları belirlenmiştir. Demografik bilgiler dışında, menarş deneyimi [1], aylık periyot deneyimi [2] ve menopoz [3] olmak üzere üç ana başlık belirlenmiştir. Ardından menarş deneyimi, aylık periyotlar hakkında bilgi sahibi olma, aylık periyotların kişinin hayatına etkileri, aylık periyotlar hakkında konuşma, aylık periyotların özellikleri, aylık periyot dönemlerinde dikkat edilenler, aylık periyotlarla ilgili inanış ve söylenceler ve menopoz konularında alt başlıklar belirlenmiştir.

¹³ Araştırmanın yapıldığı tarihte, bu üç lise sağlık meslek lisesi statüsündedir. Ancak 2018-2019 eğitim-öğretim yılıyla birlikte Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Validebağ Fen Lisesi olarak; Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ise Bülent Akarcalı Anadolu Lisesi olarak değişmiş ve sağlık meslek lisesi statüsünden çıkmıştır.

Şekil 2.1. : Mülakat Formlarında Yer Alan Soru Başlıkları ve Alt Başlıklar

Sorular açık ve kapalı uçlu olacak şekilde hazırlanmıştır. Sorular görüşmecilerin aylık periyotlar hakkındaki deneyimleri başta olmak üzere, tutum ve düşüncelerine odaklanmaktadır. Ardından gerek Türkiye’deki gerekse uluslararası literatürdeki aylık periyotlara yönelik araştırmalarda kullanılan soru formları ve ölçekler incelenmiştir.¹⁴ Yapılan incelemelerde bu soru formlarının güçlü ve eksik yönleri tespit edilmiştir.

¹⁴ Aylık periyotlarla ilgili araştırmalarda kullanılan ölçüm araçlarına yönelik detaylar Ek 6 ‘da sunulmuştur.

Yapılacak araştırmanın mülakat formlarının bu eksik noktaları tamamlamasına ve aylık periyotlar hakkında kapsayıcı sorular sorulmasına özen gösterilmiştir.

Her kuşak için ayrı bir mülakat formu hazırlanmıştır. Soruların bir kısmı ortak olmakla birlikte, kuşaklara göre değişen sorular da yer almaktadır. Örneğin, kız öğrencilere okullarında verilen menstruasyon seminerleri sorulurken, anneannelerine menopoza deneyimleri hakkında sorular sorulmaktadır. Bununla birlikte gruplara birbirini destekleyici sorular sorulmuştur. Örneğin, kız öğrenciye “ilk adetini ne zaman olduğu, ne hissettiği ve bunu kimlerle paylaştığı” sorulurken; annesiyle yapılan görüşmede “kızının ilk adeti ne zaman olduğu, ne hissettiği ve bunu kendisiyle paylaşıp paylaşmadığı” sorulmaktadır. Böylece görüşmelerden elde edilen bilgilerin iç sağlamasını yapmak amaçlanmıştır.

Araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan mülakat formları, İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan resmi izin sürecinde, araştırma başvurularını inceleyen kurul tarafından çeşitli düzenleme talepleriyle yeniden şekillendirilerek son haline ulaşmıştır. (bkz. Ek 2)

2.5. RESMİ İZİN SÜRECİ VE OKULLARDAKİ İDARECİ VE ÖĞRETMENLERLE YAPILAN GÖRÜŞMELER

Araştırmanın Üsküdar ilçesine bağlı sağlık meslek liselerinde gerçekleştirilebilmesi için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden resmi izin alınmıştır. Resmi izin süreci 08 Ocak 2018’de başlayıp 02 Şubat 2018’de tamamlanmıştır. (bkz. Ek 1)

Araştırma talebinin onaylanmasının ardından Validebağ, Bülent Akarcalı ve Zeynep Kamil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere üç liseye gidilerek idari personelle görüşülmüştür. İdari personellerin yönlendirdiği branş öğretmenleri ile tanışılarak süreç içerisinde destekleri alınmıştır. Ayrıca kadın hastalıkları ve doğum derslerini veren öğretmenlerle yapılan görüşmelerde menstruasyon ve menopoza konularının ders müfredatındaki yeri hakkında bilgi edinilmiştir.

Ders programları incelendiğinde¹⁵, 11. sınıftan itibaren branş seçen öğrencilerin aseptik uygulamalar [1], enfeksiyon hastalıkları [2], sistem hastalıkları [3], mesleki hak ve sorumluluklar [4], yenidoğan ve çocuk sağlığı [5] gibi ortak dersler aldıkları görülmüştür. Ebe yardımcılığı öğrencileri ayrıca doğum öncesi izleme ve doğum [1], kadın hastalıkları ve aile bilgisi [2] ve hastanın kişisel bakımı [3] gibi dersler almaktadır.

Hemşire yardımcılığı bölümü öğrencileri ayrıca temel ilaç bilgisi [1], özel bakım uygulamaları [2] ve kadın hastalıkları ve aile bilgisi [3] derslerini görmektedir. Sağlık bakım teknisyenliği öğrencileri ise ortak derslerin dışında mesleki temel uygulamalar [1] dersini görmektedir. Bunların yanı sıra sağlık psikolojisi, sağlık hizmetlerinde iletişim, trafik ve ilk yardım gibi seçmeli branş dersleri mevcuttur.

2.6. SAHA ARAŞTIRMASI SÜRECİ

Saha araştırması süreci resmi izin alındıktan sonra, üç lisedeki idari personelle yapılan görüşmeler ile başlamıştır. Bu süreçte okullardaki öğretmenlerle tanışılarak araştırmaya katılımı sağlama konusunda destekleri istenmiştir. Sınıflara araştırma duyurusu yapılmış ve araştırmaya katılım şartlarına uyan öğrenciler belirlenmiştir.

Ardından araştırmaya katılmaya uygun olan öğrencilere *Bilgilendirilmiş Onam Formu* dağıtılmıştır. (bkz. Ek 3) Ailelerin araştırmaya katılma veya katılmama kararına göre doldurdıkları veya boş bir şekilde geri getirilen Bilgilendirilmiş Onam Formları geri toplanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden aileler tespit edilerek iletişime geçilmiştir. Son olarak, iletişime geçen ailelerle görüşme tarih ve yerleri belirlenerek mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

¹⁵ 2017-2018 eğitim-öğretim yılının ders programları incelenmiştir. Burada atıfta bulunulan ders programına Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nin resmi internet sayfasından ulaşılmıştır.

“Sınıf Ders Programları”, (Çevrimiçi) <http://bulentakarcalianadolulisesi.meb.k12.tr/>, Nisan 2019.

Saha araştırması süreci 2017-2018 eğitim öğretim yılının 2. dönemi boyunca devam etmiş olup, görüşmelerin büyük bir çoğunluğu bu süreçte yapılmıştır. Bununla birlikte görüşmecilerin talepleri üzerine birkaç görüşme okullar kapandıktan sonra, yaz tatili döneminde gerçekleştirilmiştir.

2.6.1. Görüşmecilerin Belirlenmesi

Validebağ ve Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde idari personelle yapılan görüşmeler doğrultusunda mevcut dersin öğretmenin de onayı alınarak, derslerin ilk veya son beş dakikalarında veya boş derslerde sınıflara girildi. Araştırmadan kısaca bahsedilerek, araştırmaya katılma şartlarını sağlayan öğrencilere¹⁶ Bilgilendirilmiş Onam Formu dağıtıldı. Araştırmanın detaylarını inceledikten sonra katılmayı kabul eden ailelerle iletişime geçilerek, görüşmelerin detayları belirlendi.

Zeynep Kamil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde idari personelle yapılan görüşmeler sonucunda, ders saatlerinde sınıflara girmeye müsaade edilmemiştir. Ancak boş derslerde sınıflara duyuru yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle görüşmecilerin seçimi ancak boş derslerde yapılan duyurular ve okulun son haftasında verilen derse girme izni ile mümkün olabilmıştır. Bu nedenle bütün sınıflara araştırma duyurusu yapılamamıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden ve Bilgilendirilmiş Onam Formu'nu dolduran ailelerle iletişime geçilmiştir.

Bu durum, araştırmaya katılımı kısıtlayan faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmıştır. Bu gibi durumların yaşanmaması için ne yapılabileceği konusunda fikir yürütülerek *Öneriler* bölümünde sunulmuştur.

¹⁶ Kız öğrencinin anneannesinin psikolojik bir rahatsızlığı veya araştırmaya katılmasına imkan vermeyecek bir hastalığının olmaması [1] menopoz döneminde olması [2], İstanbul ve çevre illerde ikamet ediyor olması [3].

2.6.2. Araştırmaya Katılımı Kısıtlayan Faktörler

Görüşmelerin gerçekleştirileceği üç lisedeki idari personel ve öğretmenlerle yapılan görüşmelerden sonra, sınıflara araştırma duyuruları yapılmıştır. Ancak araştırmaya katılmaya uygun olan kız öğrencilere verilen Bilgilendirilmiş Onam Formları'nın büyük bir çoğunluğu boş bir şekilde geri gelmiştir.

Araştırmaya katılımı kısıtladığı tespit edilen faktörleri şöyle sıralamak mümkündür:

- Görüşmeci adayıyla ilgili durumlar
- Öğretmen etkisi
- Duyurunun yapıldığı yer ve zamanın etkisi
- Okullarda yapılan diğer duyuru ve anket uygulamalarından biri olduğunun düşünülmesi
- Araştırma yapılan kurumun araştırmaya veya araştırmacıya yönelik tutumu
- Bilimsel bir araştırmaya katılma motivasyonu

Görüşmeci adayıyla ilgili durumlar; kız öğrencinin araştırmaya katılmak istememesi [1], annesinin araştırmaya katılmak istememesi [2], annenin araştırmaya katılmak istemesi; ancak anneannenin istememesi [3], anneannenin bir hastalığının olması nedeniyle araştırmaya katılamayacak durumda olması [4], anneannenin Alzheimer veya bunama rahatsızlığının olması [5], anneannenin utandığı için konuşmak istememesi [6], anneannenin memlekete dönmek üzere olması [7] ve anneanne farklı bir ilde ikamet ettiği için kendileri olmadan görüşmenin mümkün olmaması [8] gibi nedenleri kapsamaktadır. Bunların yanı sıra, araştırmanın katılım şartlarına uyduğu halde Bilgilendirilmiş Onam Formu almak istemeyen öğrenciler olmuştur.

İkinci olarak, duyuru yapılan sınıftaki öğretmenin tutum ve yaklaşımının araştırmaya katılım durumunu etkilediği görülmüştür. Buna göre, bilimsel bir araştırmaya katılmanın önemli olduğunu ve ileride kendilerinin de araştırma

yapacağını belirterek; araştırmacıya ve araştırmaya destek olan öğretmenlerin bulunduğu sınıflardaki kız öğrenciler öğretmenlerinin konuşmasının katılma kararlarını etkilediğini belirtmiştir.

Öte yandan araştırmaya katılımın gönüllü olduğu söylendiği halde, *“İstemediğiniz takdirde araştırmaya katılmanıza gerek yok, katılım zorunlu değil.”* şeklinde açıklama yapan bir öğretmenin bulunduğu sınıfta, Bilgilendirilmiş Onam Formu’nu alan 15’e yakın öğrenciden 10’u formları doğrudan geri vermiş; geri kalan 5 öğrenciden de olumlu bir sonuç elde edilememiştir. Bu durum, öğretmenlerin okullarda gerçekleştirilen bilimsel araştırmalara yönelik farkındalık sahibi olmalarının ve destekleyici tutumlarının ne kadar önemli ve gerekli olduğunu göstermektedir. Bu durum, okullarda düzenlenen bilimsel araştırmalara katılım konusunda öğretmenlerin etkisini açıkça göstermektedir.

Üçüncü olarak, araştırma duyurusunun yapıldığı zaman diliminin sınav haftasına olan yakınlığının araştırmaya katılımı kısıtladığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılmayı reddeden veya sonradan katılmak istediğini belirten öğrenciler; araştırma duyurusunun sınav haftası esnasında yapılması nedeniyle söylenene çok dikkat kesilmediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılımları kısıtladığı tespit edilen dördüncü faktör ise, öğrencilerin bu çalışmanın okullarda yapılan duyuru ve anketlerden biri olduğunu düşünmeleridir. Öğrenciler, kendilerine sürekli çeşitli konularda duyuru yapıldığını veya Öğretmen Değerlendirme, Öğrenci Bilgileri Formu gibi form ve anketler doldurdıklarını belirterek; bu araştırmanın da onlar gibi rutin bir faaliyet olduğunu düşündüklerini ve bu nedenle ilk başta önemli bir çalışma olduğunu anlamadıklarını söylemişlerdir.

Bu dört faktör, araştırmaya katılmayı reddeden veya araştırmaya katılmaya sonradan karar veren öğrenciler tarafından yapılan açıklamalarla tespit edilmiştir. Araştırmaya katılımı kısıtlayan son iki faktör, araştırmanın yapıldığı kurumun araştırmaya ve araştırmacıya yönelik tutumu ve öğrencilerin araştırmaya katılma konusunda motivasyonunun olmamasıdır. Bunların dışında araştırmaya katılımları kısıtlayan başka faktörler olabilir; ancak somut olarak tespit edilenler bunlardır.

2.6.3. Mülakat Formlarının Uygulanması

Araştırmaya katılmayı kabul eden 25 kız öğrenci, 25 anne ve 25 anneanne ile belirlenen yer ve tarihte yüz yüze mülakat uygulamaları yapılmıştır. Mülakat uygulaması öncesinde Bilgilendirilmiş Onam Formu'nun üzerinden geçilip, görüşmecilerin araştırmaya katılmayı kabul ettiklerini belirten bölümler tamamlanmıştır. Formun biri görüşmecilere verilmiş, diğeri araştırmacı tarafından alınmıştır.

İki görüşme dışındaki tüm görüşmeler gizlilik ve mahremiyet ilkesi gereğince görüşmeciyle yalnız gerçekleştirilmiştir. İstisnai olan iki görüşme, iki anneannenin anadilinin Kürtçe olması nedeniyle, anlaşılamayan noktalarda yardımcı olmaları amacıyla torunlarının da ortamda bulunmasıyla tamamlanmıştır.

Sorulara verilen yanıtlar eş zamanlı olarak mülakat formlarına not edilmiştir. Resmi izin kapsamında yer almaması nedeniyle görüşmeler sırasında herhangi bir ses kaydı alınmamıştır. Görüşmelerden sonra önemli detaylar saha defterine not edilmiştir. Mülakat formları, onam formlarıyla birlikte muhafaza edilmiştir.

İlk görüşme 02 Nisan 2018 tarihinde, son görüşme ise 08 Ağustos 2018 tarihinde yapılmıştır. Böylece mülakat yoluyla veri elde etme süreci 4 ay 7 günde tamamlanmıştır.

2.7. VERİLERİN TRANSKRİPSİYONU

Araştırmaya katılan 75 görüşmecinin mülakat formları bilgisayar ortamında yazıya dökülmüştür. Ayrıca araştırmada yer alan değişkenler tespit edilerek SPSS programına kodlanmıştır. (bkz. Ek 5)

2.8. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmadan nicel ve nitel olmak üzere iki tür veri elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin nicel analizi Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) programında yapılmıştır.¹⁷ Verilerin betimleyici analizi yapılarak, frekans dağılımları; minimum, maksimum, ortalama ve medyan değerleri hesaplanmıştır. Analiz sonuçları tablo ve grafiklerle desteklenerek rapora aktarılmıştır. Tabloların bir kısmı metnin içine dahil edilirken, bir kısmı raporun akışını bozmamak amacıyla *Ekler* bölümüne yerleştirilmiştir. (bkz. Ek 6)

Araştırmanın nitel verilerini oluşturan görüşmecilerin öznel ifade ve anlatıları ise, nicel verilerle çizilen çerçevenin içini doldurmakta kullanılmıştır. Zira bu araştırmanın temel amacı nicel ölçümler yaparak genellenebilir yargılara varmaktan ziyade; belirli bir grubun aylık periyotlara yönelik algı, tutum ve deneyimlerinin kendileri tarafından nasıl anlamlandırıldığı ve ifade edildiğini tespit edebilmektir. Bu bağlamda nicel ve nitel veriler bir arada değerlendirilmiştir.

2.9. RAPORUN YAZILMASI

Rapor yazım süreci 03 Ekim 2018'de başlayarak 08 Mayıs 2019'da tamamlanmıştır. Görüşmecilerle yapılan mülakatlar yoluyla elde edilen nicel ve nitel veriler, araştırma sahasına dayalı gözlem ve çıkarımlarla birlikte analiz edilmiştir. Araştırmanın bulguları üç kuşak için ayrı ayrı incelendikten sonra, *Sonuçlar* bölümünde üç kuşak bir arada olacak şekilde özetlenmiştir. Bu üç kuşak arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit etmeyi mümkün kılmıştır.

¹⁷ SPSS-21 Windows , (Çevrimiçi) <https://bilgiislem.istanbul.edu.tr/>, Ocak 2019.

Aşağıdaki tablo, resmi izinle başlayan ve raporun yazılmasıyla tamamlanan araştırma sürecini özetlemektedir.

	Başlangıç	Bitiş
Resmi izin süreci	08 Ocak 2018	02 Şubat 2018
1.Okullarla görüşmeler, 2.Araştırmanın duyurularının yapılması 3.Görüşmecilerin belirlenmesi	Şubat - Nisan 2018	
Mülakatların gerçekleştirilmesi	02 Nisan 2018	08 Ağustos 2018
1.Mülakatların transkripsiyonu 2.Verilerin analizi	Eylül 2018 - Nisan 2019	
Raporun yazılması	03 Ekim 2018	08 Mayıs 2019

Tablo 2.1. : Araştırma Sürecinin Detayları

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YAPILAN OKULLAR HAKKINDA GENEL BİLGİ

Araştırma, İstanbul'un Üsküdar ilçesinde yer alan üç sağlık meslek lisesinde 2017-2018 eğitim-öğretim yılının 2. döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde okullar hakkında kısaca bilgi verilmiştir.¹⁸

3.1. VALİDEBAĞ MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

İstanbul'un Üsküdar ilçesindeki Validebağ Korusu arazisi içinde bulunmaktadır. Bu arazide II. Mahmut'un kızı ve Sultan Abdülaziz'in kız kardeşi Adile Sultan'ın yaptırdığı köşkün yanı sıra, Sultan Abdülaziz'in atların barınması ve seyislerin ikamet etmesi için yaptırdığı ve bugün okul binası olarak kullanılan yapı yer almaktadır.

1974-1975 eğitim öğretim yılında eğitime başlayan Validebağ Sağlık Meslek Lisesi, 1992 yılında Anadolu Sağlık Meslek Lisesi'ne dönüştürülmüştür. Araştırmamızın yapıldığı 2017-2018 eğitim öğretim yılının 2. döneminde "Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi" adıyla faaliyet göstermektedir.

Araştırmanın yapıldığı tarihte sağlık meslek lisesi statüsünde olup, ebe yardımcılığı, hemşire yardımcılığı ve sağlık bakım teknisyenliği olmak üzere üç branşta eğitim verilmekteydi. 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren kademeli olarak fen lisesi statüsüne geçerek "Validebağ Fen Lisesi" adıyla eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir.

¹⁸ "Tarihçe", (Çevrimiçi) <http://validebagfenlisesi.meb.k12.tr>, Nisan 2019.

"Okulumuz Hakkında", (Çevrimiçi) <http://zeynepkamilmatal.meb.k12.tr>, Nisan 2019.

"Okulumuzun Tarihçesi", (Çevrimiçi) <http://bulentakarcalianadolulisesi.meb.k12.tr>, Nisan 2019.

3.2. ZEYNEP KAMIL MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

Zeynep Kamil Sağlık Meslek Lisesi, “Haydarpaşa Hemşire, Ebe ve Laborant Okulu” adıyla 1946 yılında İstanbul’un Kadıköy ilçesindeki Haydarpaşa Numune Hastanesi’nin bahçesindeki bir binada eğitim öğretim faaliyetlerine başlamıştır. İlk mezunlarını 1949’da veren okulun adı 1958’de “Sağlık Koleji” olmuştur. 1960 yılına kadar bu binada hemşire, ebe ve laborant yetiştirilmiştir.

1960-1961 eğitim öğretim yılında “Zeynep Kamil Sağlık Koleji” adıyla bugün bulunduğu binaya taşınmıştır. 1976 yılında adı “Zeynep Kamil Sağlık Meslek Lisesi” olarak değiştirilmiştir.

2018-2019 eğitim-öğretim yılında sağlık meslek liselerinin bir kısmının statüsü ve adı değiştirilmiş olmakla birlikte; okul eğitim öğretim faaliyetlerine “Zeynep Kamil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” adıyla sağlık meslek lisesi olarak devam etmektedir. Ebe yardımcılığı, hemşire yardımcılığı ve sağlık bakım teknisyenliği olmak üzere üç bölümde eğitim verilmektedir.

3.3. BÜLENT AKARCALI MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

1959-1960 döneminde eğitim öğretim faaliyetlerine başlamış olup ilk mezunlarını 1963 yılında sağlık memurluğu alanında veren okulda; yıllar içerisinde sağlık memurluğu, anestezi, radyoloji, laboratuvar, hemşirelik, ebelik, acil tıp teknisyenliği gibi branşlarda öğrenci yetiştirilmiştir.

2000 yılında okula eski sağlık bakanlarından Bülent Akarcalı’nın ismi verilmiş, “Haydarpaşa Bülent Akarcalı Sağlık Meslek Lisesi” adıyla eğitim öğretim faaliyetlerine devam edilmiştir. 2010-2011 eğitim öğretim yılında Anadolu Sağlık Meslek Lisesine dönüştürülmüş ve “Haydarpaşa Bülent Akarcalı Anadolu Sağlık Meslek Lisesi” adıyla devam etmiştir.

Birden fazla bina değiştiren okul, 28.06.2017 tarihinden itibaren İstanbul'un Üsküdar ilçesinde yer alan binada faaliyet göstermektedir. Araştırmanın yapıldığı tarihte Üsküdar ilçesi sınırlarında yer alması nedeniyle; araştırmaya dahil edilen üç sağlık meslek lisesinden biri olmuştur.

Araştırmanın yapıldığı 2017-2018 eğitim-öğretim yılında sağlık meslek lisesi statüsünde olup; ebe yardımcılığı¹⁹, hemşire yardımcılığı²⁰ ve sağlık bakım teknisyenliği²¹ branşlarında eğitim verilmekteydi. 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren “Bülent Akarcalı Anadolu Lisesi'ne” dönüştürölerek kademeli olarak sağlık meslek lisesi statüsünden çıkmıştır.

¹⁹ Ebe yardımcılığı branşı, “kadınların üreme sağlığı konusundaki kayıtları tutma, kadınları muayeneye hazırlama ve aile planlaması hizmetlerinde ebeye yardım etmekle görevli” sağlık personeli yetiştirmektedir.

²⁰ Hemşire yardımcılığı branşı, “hastayı muayeneye hazırlamak, acil durumlarda ilk yardım tedavisini takip etmek ve düzenli olarak hastaya verilecek ilaçları temin etmek, ameliyat yaralarını temizlemek, bandajlamak, tansiyon ve vücut ısısını ölçmek, hastaların genel durumları hakkında yazılı rapor tutmak” ile görevli olan sağlık personeli yetiştirmektedir.

²¹ Sağlık bakım teknisyenliği branşı, “ hastaların muayene, tetkik ve tedavi için hazırlanmasına, tıbbi işlem öncesinde elbiselerinin değiştirilmesine ve işlem sonrasında giyinmesine yardım eden, sağlık meslek mensuplarının belirlemiş olduğu günlük yaşam aktivitelerine yönelik plan doğrultusunda hastaya yardım eden” sağlık personeli yetiştirmektedir.

(Çevrimiçi) <http://bulentakarcalianadolulisesi.meb.k12.tr/>, Nisan 2019.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖRÜŞMECİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

4.1. KIZ ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

4.1.1. Yaş, Doğum Yeri ve İkametgah Bilgileri

Araştırmaya katılan kız öğrenciler²² araştırmanın yapıldığı tarihte 15-18 yaş aralığında (min:15 max:18) yer almaktadır. Kızların yaş ortalaması 16,68 ve medyan değeri 17'dir. (bkz. Tablo K-1,K-2) Görüşmecilerin büyük çoğunluğunun 18 yaşın altında olması nedeniyle, araştırmaya katılmadan önce ebeveynlerinin imzalı onayı alınmıştır.

Görüşülen kız öğrencilerin 19'u İstanbul'da doğmuştur. Bunun dışındaki kız öğrenciler Ankara, Diyarbakır, Erzurum, Siirt ve Tekirdağ illerinde doğmuştur. (bkz. Tablo K-3)

Görüşme yapılan kız öğrenciler Ümraniye (7 kişi), Üsküdar (5 kişi), Kadıköy (4 kişi), Sancaktepe (3 kişi), Beykoz (2 kişi), Çekmeköy (1 kişi), Ataşehir (1 kişi), Kartal (1 kişi), Beylikdüzü (1 kişi) ilçelerinde ikamet etmektedir. Üsküdar'da ikamet eden bir kız öğrenciyle olan görüşme, kişinin anneannesini ziyaret için Manisa Akhisar'a gitmesi üzerine Manisa'da gerçekleştirilmiş olup, onun dışındaki yirmi dört görüşme kız öğrencilerin ve annelerinin ikamet ettiği yer ve ilçelerde yapılmıştır. (bkz. Tablo K-4)

Araştırmaya katılan kızların 14'ü ailenin 1. çocuğu, 8'i ailenin 2. çocuğu, 3'ü ailenin üçüncü çocuğudur. Görüşme yapılan kızların aile içindeki konumuna bakıldığında, iki kızın tek kardeş, 12 kızın iki kardeş, 10 kızın 3 kardeş, 1 kızın ise 4 kardeş olduğu görülmektedir.

²² Kız öğrencilerin demografik bilgileri Ek 7.1.'de yer almaktadır.

4.1.2. Eğitim Durumu

Araştırmaya Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nden 10, Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nden 10 ve Zeynep Kamil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nden 10 kız öğrenci olmak üzere toplam 30 kız öğrencinin katılması planlanmıştır. Bununla birlikte *Araştırmaya Katılımı Kısıtlayan Faktörler* bölümünde bahsedilen faktörlerin etkisiyle, araştırmaya toplam 25 kız öğrenci katılmıştır.

Araştırmaya katılan kız öğrencilerin 10'u Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 8'i Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve 7'si ise Zeynep Kamil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde öğrenim görmektedir.

Araştırmanın düzeneği oluşturulurken, 9 ve 10. sınıf öğrencileri menstruasyona yönelik tutum ve düşüncelerini etkileyebileceği düşünülen Kadın Doğum ve Hastalıkları dersini henüz almadıkları için ana örneklem olarak tercih edilmemiştir. 12. sınıf öğrencileri ise hastane stajları nedeniyle haftaiçi belli günlerde okulda bulunmaları ve üniversite sınavına hazırlanmaları nedeniyle araştırmanın ana örneklemini olarak ele alınmamıştır. Böylece araştırmaya 11. sınıfa giden kız öğrencilerin katılması kararlaştırılmıştır. Sonraki aşamada ise menstruasyon ve kadın doğum konularını içeren ders müfredatı nedeniyle ebe yardımcılığı branşında okuyan öğrencilerle çalışılması planlanmıştır.

Bununla birlikte, saha sürecine geçildiğinde her okuldan ebe yardımcılığı okuyan 10 kız öğrenciye ulaşamadığı için diğer branşlardan ve sınıf düzeylerinden kız öğrenciler de araştırmaya dahil edilmiştir.

		Okulun Adı			Toplam
		Validebağ	Bülent Akarcalı	Zeynep Kamil	
Sınıf	9. sınıf	0	0	1	1
Düzeyi	10. sınıf	0	0	2	2
	11. sınıf	9	7	4	20
	12. sınıf	1	1	0	2
Toplam		10	8	7	25

Tablo 4.1. : Kız Öğrencilerin Okul ve Sınıf Bilgileri

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere araştırmaya katılan 25 kız öğrencinin 20'si 11. sınıf, 2'si 12. sınıf, 2'si 10. sınıf ve 1'i 9. sınıf düzeyinde yer almaktadır. Araştırmaya katılan kızların branşlara göre dağılımı aşağıda yer almaktadır.

		Branş				Toplam
		Hemşire Yardımcılığı	Ebe Yardımcılığı	Sağlık Bakım Teknisyenliği	Henüz Branşı Belirlenmeyen	
Okulun adı	Validebağ	9	0	1	0	10
	Bülent Akarcalı	3	2	3	0	8
	Zeynep Kamil	3	0	1	3	7
Toplam		15	2	5	3	25

Tablo 4.2. : Kız Öğrencilerin Okullara Göre Branş Bilgileri

Buna göre, araştırmaya katılan kız öğrencilerin çoğunluğunu 15 kişi ile hemşire yardımcılığı öğrencileri oluşturmaktadır. Bunu 5 kişiyle sağlık bakım teknisyenliği öğrencileri, 2 kişiyle ebe yardımcılığı öğrencileri ve 3 adet henüz branşı belirlenmeyen 9. ve 10. sınıf öğrencisi takip etmektedir.

4.2. ANNELERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

4.2.1. Yaş, Doğum Yeri ve İkametgah Bilgileri

Araştırmaya katılan anneler²³ araştırmanın yapıldığı tarihte 34-54 yaş aralığında (min:34 max:54) yer almaktadır. Annelerin yaş ortalaması 42,60 olup, medyan değeri 43'tür. (bkz. Tablo A-1)

Annelerin 8'i İstanbul doğumludur; 17'si İstanbul dışında doğmuş, sonradan İstanbul'a yerleşmiştir. (bkz. Tablo A-3) Araştırmaya katılan annelerin hepsi İstanbul'da ikamet etmektedir.

4.2.2. Annelerin Medeni Hal Bilgileri

Bu bölümde annelerin araştırmaya katılan kızlarının babasıyla yaptığı evlilikler baz alınmıştır. Evlilik yaşının 16-26 yaş aralığında değiştiği (min:16 max:26), evlilik yaşı ortalamasının 20,56; medyanın ise 20 yaş olduğu görülmüştür. Annelerin 22'sinin resmi nikahlı evliliği vardır, 3'ü boşanmıştır. (bkz. Tablo A-4,5,6)

Annelerin çocuk sayılarına bakıldığında en az 1, en çok 4 çocuk sahibi olduğu ve çocuk sayısı ortalamasının 2,40 olduğu ve medyan değerinin 2 çocuğa karşılık geldiği görülmektedir. (bkz. Tablo A-8)

	Frekans	Yüzde
Çocuk 1	2	8,0
sayısı 2	12	48,0
3	10	40,0
4	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo 4.3. : Annelerin Çocuk Sayısı

²³ Annelerin demografik bilgileri Ek 7.2.'de yer almaktadır.

Aşağıdaki tabloda, görüşme yapılan kızların, annelerinin kaçınıcı çocuğu olduğuna yönelik veriler yer almaktadır.

		Frekans	Yüzde
Kızı annesinin kaçınıcı çocuğudur?	1. çocuk	14	56,0
	2. çocuk	8	32,0
	3. çocuk	3	12,0
	Toplam	25	100,0

Tablo 4.4. : Kız Öğrencinin Annenin Kaçınıcı Çocuğu Olduğu

Buna göre 14 kız ailesinin 1. çocuğu, 8 kız ailesinin 2. çocuğu ve 3 kız ise ailesinin 3. çocuğudur. Bu değerlendirme yapılırken doğumla sonuçlanmayan gebelikler dikkate alınmamış olup; annelerin dünyaya getirdikleri çocuk sayıları baz alınmıştır.

4.2.3. Eğitim ve Çalışma Durumu

Araştırmaya katılan annelerin büyük çoğunluğu ilkokul (12 kişi) ve lise mezunu (11 kişi) olup, bir önlisans mezunu ve bir üniversite mezunu görüşmeci vardır.

		Frekans	Yüzde
Eğitim durumu	İlkokul mezunu	12	48,0
	Lise mezunu	11	44,0
	Üniversite mezunu	1	4,0
	Önlisans mezunu	1	4,0
	Toplam	25	100,0

Tablo 4.5. : Annelerin Eğitim Durumu

Annelerin 10'u çalışmaktadır. 1'i Kuran kursu hocası olup, görüşmenin yapıldığı tarihte bebeğine baktığı için bir süredir çalışmamaktadır. Annelerin 14'ü ise maddi getirisi olan herhangi bir işte çalışmamaktadır. Gelir getiren işler yapan 10 kadından 5'i evden, 5'i ev dışında çalışmaktadır.

Ev dışında çalışan 5 kadından biri belediyede memur olarak, biri tekstil firmasında, biri okul yemekhanesinde, biri yemek firmasında, biri bakımevinde servis görevlisi olarak çalışmaktadır. Evden çalışarak maddi gelir elde eden görüşmecilere bakacak olursak, iki görüşmeci evde çocuk bakıcılığı yapmakta, bir görüşmeci yaprak ve yaprak sarması satışı yapmakta, iki görüşmeci evde tekstil ve tadilat işleriyle uğraşmaktadır.

4.2.4. Göç Durumu

Görüşme yapılan annelerin 8'i İstanbul'da doğmuştur, 17'si ise İstanbul dışı illerde doğmuş, sonradan farklı nedenlerle İstanbul'a yerleşmişlerdir. (bkz. Tablo A-3)

4.3. ANNEANNELERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİ

4.3.1. Yaş, Doğum Yeri ve İkametgah Bilgileri

Araştırmaya katılan anneanneler²⁴ 50-84 yaş aralığındadır (min:50 max:84). Anneannelerin yaş ortalaması 66,68'dir. Medyan değeri 67 yaştır. (bkz. Tablo AA-1)

Biri hariç tüm anneannelerin İstanbul dışı doğumlu olduğu görülmektedir. Anneannelerin 19'u İstanbul'da, 2'si Tekirdağ'da, 1'i Adıyaman'da, 1'i Manisa'da ikamet etmektedir. 2 kişi ise yılın belli dönemlerinde İstanbul'da bulunmakla birlikte, başka illerde (Bursa ve Erzurum) ikamet etmektedir. (bkz. Tablo AA-3-4)

Anneannelerle olan görüşmelerin 3'ü il dışında (Tekirdağ, Manisa, Adıyaman), 22'si İstanbul'da gerçekleştirilmiştir. İstanbul'da görüşülen 22 kişinin 19'u İstanbul'da ikamet etmektedir. Anneannelerin 3'ü İstanbul dışında ikamet etmekte; ancak araştırmanın yapıldığı zaman diliminde İstanbul'da bulunmaktadır.

Anneannelerin 15'i ilk eşiyle birlikte, 4'ü oğlunun yanında, 2'si kızının yanında, 3'ü tek başına ve 1'i ikinci eşiyle birlikte yaşamaktadır. (bkz. Tablo AA-9)

²⁴ Anneannelerin demografik bilgileri Ek 7.3.'te yer almaktadır.

4.3.2. Medeni Hal Bilgileri

Anneannelerin birinci evlilik yaşları incelendiğinde, ilk evliliğin 10-21 yaş aralığında değiştiği (min:10 max:21), yaş ortalamasının 16,48 ve medyanın 17 yaş olduğu görülmüştür. Evlilik yaşı ranjının 11 olduğu ve en sık 17 yaşında evlendikleri görülmüştür. (bkz. Tablo AA-8)

Araştırmanın yapıldığı tarihte anneannelerin 15'i ilk eşiyle evliliğine devam etmekte, 8'inin eşi ölmüş, 1'i resmi olarak boşanıp ikinci evliliğini yapmış, 1'i ise resmi olarak boşanmadığı halde eşiyle ayrı yaşamaktadır. (bkz. Tablo AA-5)

Anneannelerin, araştırmaya katılan kızlarının babasıyla yapmış oldukları evlilikleri incelenmiştir. 23'ünün ve eşlerinin birinci evliliğidir. Bir görüşmecinin birinci evliliği olup eşinin ikinci evliliğidir. Bir görüşmeci ise kuma olarak yaşamış, resmi nikahı olmamıştır. Ancak yine de bu durumu “e2k1” olarak değerlendirmek mümkündür. (bkz. Tablo AA-6)

Anneannelerin çocuk sayısı incelendiği zaman, çocuk sayısının en az 2, en çok 13 olduğu; çocuk sayısı ortalamasının 4,80 ve medyan değerinin 4 olduğu görülmektedir. (bkz. Tablo AA-11)

4.3.3. Eğitim ve Çalışma Durumu

Görüşme yapılan anneannelerin 12'si okuma yazma bilmemekte, 11'i ilkokul mezunu, 2'si lise mezunudur.

		Frekans	Yüzde
Eğitim durumu	Okuma yazma bilmiyor	12	48,0
	İlkokul mezunu	11	44,0
	Lise mezunu	2	8,0
	Toplam	25	100,0

Tablo 4.6. : Anneannelerin Eğitim Durumu

Anneannelerin 5'i aktif olarak çalışmaktadır. Biri çiçekçilik yapmakta, biri tarlada ettiklerini satmakta, üçü ise ev işlerine gitmektedir.

4.3.4. G    Durumu

Anneannelerin 1'i İstanbul'da, 24'  İstanbul dışında doğmuştur. (bkz. *Tablo AA-2*) İstanbul dışında doğanların 18'i çeşitli sebeplerle (geçmişte eşin iş bulmasıyla taşınma, başka ilde yaşadığı halde eşini kaybettikten sonra kızının veya oğlunun yanına taşınma) İstanbul'a yerleşmiştir. İstanbul'da doğan bir görüşmeci İstanbul'da yaşamaya devam etmektedir. 5 kişi ise başka illerde ikametini sürdürmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

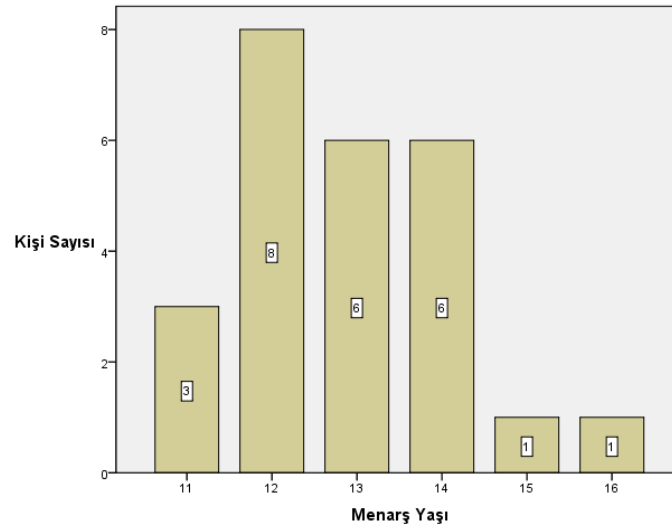
ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde araştırmanın bulguları menarş [1], aylık periyotlar [2] ve menopoz [3] olmak üzere üç ana konu başlığı altında ortaya konmuştur. Menarş yaşı [1], menarş öncesi bilgi sahibi olma ve bilgi kaynakları [2], menarş deneyimine yönelik tepki [3], ilk adeti paylaşma [4], kişinin kendine yönelik bakışında yaşanan değişim [5]; aylık periyotlara yönelik bilgi ve düşünce [6], aylık periyotlarda kullanılan materyaller [7], aylık periyotlar üzerine konuşmak [8], aylık periyotların takibi, düzeni ve yaşanan sıkıntılar [9], aylık periyotların kişinin hayatına etkileri [10], adetle ilgili anılar [11] ve adetle ilgili inanış ve söylenceler [12] olmak üzere on iki alt başlık yer almaktadır.

5.1. MENARŞ

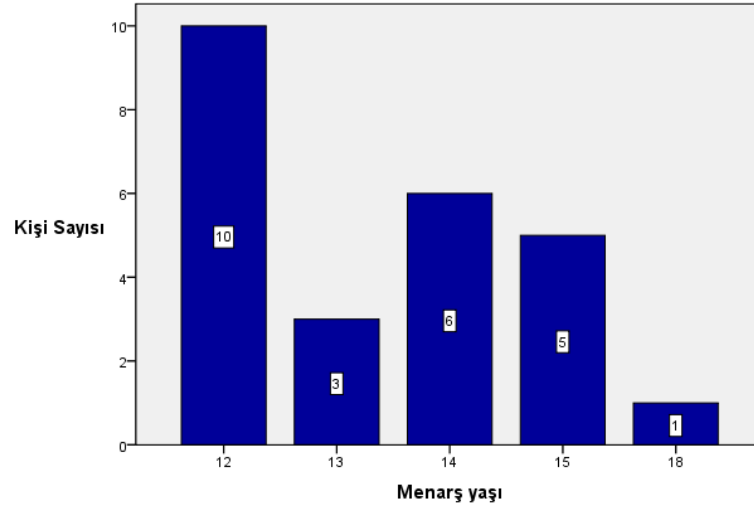
5.1.1. Menarş Yaşı

Kız öğrencilerin menarş yaşlarına bakıldığında, yaş aralığının 11-16 arasında değiştiği, menarş yaşı ortalamasının 12,88 ve medyan değerinin 13 olduğu görülmektedir. (bkz. Tablo K-5, Tablo K-6)

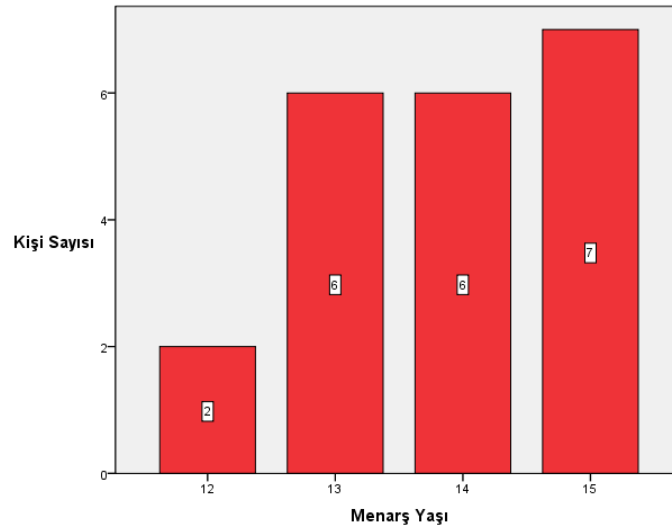
Grafik 5.1. : Kız Öğrencilerin Menarş Yaşları

Annelerin menarş yaşları 12-18 yaş aralığında değişmektedir. Annelerin menarş yaşı ortalamasının 13,44 ve medyanın 13 olduğu görülmektedir. (bkz. Tablo A-10, A-11)

Grafik 5.2. : Annelerin Menarş Yaşları

Anneannelerin menarş yaşına ilişkin yanıtlar ise pek güvenilir görünmemektedir. Anneannelerin 4'ü menarş yaşını hatırlayamadığını belirtmiş “geç olmuştum, erken olmuştum, ilkokuldan çıkmıştım” gibi ifadeler kullanmıştır. Bu nedenle anneannelerin menarş yaşına yönelik analizde dört kişinin verisi eksiktir. Bu haliyle menarş yaşının 12-15 yaş aralığında değiştiği, menarş yaşı ortalamasının 13,86 olduğu ve medyan değerinin 14 olduğu görülmektedir. (bkz. Tablo AA-14)

Grafik 5.3. : Anneannelerin Menarş Yaşları

Tablo 5.1.'de üç kuşağa ait menarş yaşı aralığı, minimum ve maksimum menarş yaşları, menarş yaşı ortalamaları ve medyan değerleri belirtilmiştir. Anneannelerden kız öğrencilere doğru gidildikçe menarş yaşının düştüğü görülmektedir. Bu durum, menarş yaşına yönelik genel kabullerle uyum içerisindedir. En düşük menarş yaşının üç kuşakta da benzerlik gösterdiği bulunmuştur. En yüksek menarş yaşı ise kızlarda 16, annelerinde 18, anneannelerinde 15 yaşıdır. Kızlar ve annelerinin menarş yaşlarının medyan değerleri 13 iken, anneannelerin 14 yaş olarak bulunmuştur.

	Kız öğrenciler (N:25)	Anneler (N:25)	Anneanneler* (N:21)
Menarş yaşı aralığı	11-16	12-18	12-15
Minimum menarş yaşı	11	12	12
Maksimum menarş yaşı	16	18	15
Menarş yaşı ortalaması	12,88	13,44	13,86
Medyan değeri	13	13	14

Tablo 5.1. : Üç Kuşağın Menarş Yaşı Bilgilerinin Karşılaştırılması

Kızların menarş yaşı net olmakla birlikte, anneler ve anneannelerin menarş deneyimi üzerinden uzun yıllar geçtiği düşünüldüğünde, menarş yaşının ne ölçüde doğru hatırlanabileceği konusu sorgulamaya açıktır. Zira görüşmeciler menarş yaşları sorulduğunda “aşağı yukarı” bir yaş söylüyor gibi görünmektedir. Bu durum, özellikle menarş yaşının üzerinden en az 20-25 yıl geçmiş olan yetişkinlerle yapılan araştırmalarda, menarş yaşına ilişkin yanıtların ne ölçüde gerçeği yansıtabileceği konusuna eleştirel yaklaşılması gerektiğini düşündürmektedir.

5.1.2. Menarş Öncesi Bilgi Sahibi Olma Durumu ve Bilgi Kaynakları

Menarşa dair bilginin, genellikle kızların ya adet görmeye başlamış yaşlılarından ya da kendilerinden büyük kadınlardan duydukları veya gördükleri doğrultusunda şekillendiği, henüz adet görmeye başlamayan kızlar arasında konuşularak yayıldığı görülmektedir. Bunu “adette ilgili duyum sahibi olma” olarak nitelendirmek yerinde olacaktır. Diğer bir ifadeyle, kız adet diye bir şeyin varlığını duymuş veya görmüştür; ama detaylı bir bilgisi ve fikri yoktur.

Öte yandan kızın adette ilgili deneyim veya bilgi sahibi olan biri tarafından bilgilendirilmesi veya kendisinin araştırması sonucunda bilgi edinmesi mümkündür. Bu durumda “adette ilgili bilgi sahibi olma” durumundan bahsetmek mümkündür. Bu bölümde kızların menarştan önce adette ilgili duyum ve bilgi sahibi olma durumları iki ayrı kategoride incelenmiştir.

5.1.2.1. 1.Kuşak

Araştırmaya katılan anneannelere menarş deneyiminden önce adete yönelik bir “duyum” alıp almadıkları sorulmuştur. Anneannelerin 15’i adet hakkında bir duyum aldığını veya gözlem yoluyla birtakım çıkarımlarda bulunduğunu belirtmiştir. Öte yandan anneannelerin 10’u adet hakkında herhangi bir duyumu olmadan menarş deneyimini yaşadıklarını ifade etmiştir. Aşağıdaki tablo, adet öncesi duyum alma ile bilgi alma değişkenlerinin çapraz tablolama sonuçlarını göstermektedir.

		Bilgi almış mıydı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Menarş öncesi duyumu aldı mı?	Evet	3	12	15
	Hayır	0	10	10
Toplam		3	22	25

Tablo 5.2. : Anneannelerin Aylık Periyotlara İlişkin Duyum ve Bilgi Sahibi Olma Durumları

Tablodan görüldüğü üzere 15 kişi menarş öncesinde adet hakkında bir “duyum” almış olmakla birlikte; adete yönelik “bilgi” alan yalnız 3 görüşmeci vardır. Hem adete yönelik duyumu hem de bilgisi olan 3 görüşmeci vardır. Adete yönelik duyumu olan 12 kişinin adete yönelik bir bilgisi yoktur. 10 görüşmeci ise menarş deneyimlerini yaşadıkları zaman, adet hakkında ne bir duyuma ne de bir bilgiye sahiptir.

Adete yönelik duyumların çoğunlukla üstü kapalı konuşmalara şahit olmak veya hanedeki aylık periyotları devam eden kadınların bezlerini görmek suretiyle olduğu görülmektedir. Ancak bu gözlem veya duyumların adet olmanın ne olduğuna yönelik bilgi vermekten uzak oluşu dikkat çekmektedir:

“Doğum yapan kadınlardan dinlerdik. Tarlada iş görürken 20 karı karıya konuşulurlardı, biz de kulak misafiri olurduk.” (14AA, 64)

“Etraftan duyardım, yengelerim söylerdi. ‘Namaz kılamıyoruz, abdest alamıyoruz’ diye konuşulardı. Ama ‘Adet oldum’ demezlerdi.” (11AA, 50)

“Bezleri görürdüm, ama adet olacağımı bilmiyordum Başıma geldi, o zaman anladım.” (10AA, 75)

“Annemin adet olduğunu görürdüm. Adeti çocuk yapmak olarak sanırdım. Hatta ‘Neden çocuk yapıyorsun?!’ diye kızardım içimden.” (4AA, 64)

Anneanne örnekleminin büyük çoğunluğu menarş deneyiminden önce bilgi almamış olmakla birlikte, bir görüşmeci üstü kapalı da olsa bilgi aldığını şöyle aktarmıştır:

“Annemden duydum. Zamanı gelir bir şeyler olursa kimseye söylemeyin, ablana söyle, ne zaman olacağını bilemezsin.” (20AA, 79)

Görüşülen anneannelere, görüşme yapılan kızları adet olmadan önce onları bilgilendirip bilgilendirmedikleri sorulmuştur. 8 anneanne, adet olmadan önce kızına bilgi verdiğini, 17 anneanne ise herhangi bir bilgilendirmede bulunmadığını ifade etmiştir. Öte yandan aynı soru, görüşme yapılan annelere sorulduğunda, yalnızca 2 görüşmeci annesinin kendisine bilgi verdiğini ifade etmiştir. Buradaki 6 kişilik farkın yanlış hatırlamalardan kaynaklanmış olduğu düşünülmektedir.

Bir görüşmeci, köyde ilk adet kanamasını kızlığının bozulması sandığı için intihar edenler olduğunu, bu nedenle vakti gelmeden önce kızına adet kanamasının olacağını söylediğini belirtmiştir:

“Ben bilmediğim için, kendi kızıma anlatmışım. Eskiden kızlığım bozuldu diye korkup intihar edenler olurdu.” (18AA,54)

Bunun yanı sıra bir görüşmeci, kızına “utanmasın diye” bu konuda kendisinin bilgi vermediğini, bir komşusunun gelininden bilgi vermesini rica ettiğini anlatmaktadır:

“Komşunun gelinine söylettirdim. Ben anlatırdım da, o utanmasın diye.” (3AA, 69)

5.1.2.2. 2.Kuşak

Araştırmaya katılan annelere menarş deneyiminden önce adet hakkında herhangi bir “duyumları” olup olmadığı sorulmuştur. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu (21 kişi) adet olmadan önce, “adet diye bir şeyin olduğuna dair” duyumları olduğunu belirtmiştir. 4 görüşmeci ise adet olana kadar adet hakkında herhangi bir duyum almadıklarını ifade etmektedir. (bkz. Tablo A-12)

Menarş öncesinde adete yönelik bir “bilgi” alıp almadıkları sorulduğunda, görüşmecilerin 16’sı herhangi bir bilgi almadıklarını, 9’u ise bilgi aldıklarını belirtmiştir. (bkz. Tablo A-13).

Adet öncesi bilgi ve duyum değişkenlerinin çapraz tablolama sonuçları aşağıda gösterilmiştir:

		Bilgi almış mıydı?		Toplam
		Evet	Hayır	
Menarş öncesi duyum aldı mı?	Evet	9	12	21
	Hayır	0	4	4
Toplam		9	16	25

Tablo 5.3. : Annelerin Aylık Periyotlara İlişkin Duyum ve Bilgi Sahibi Olma Durumları

Tablodan görüldüğü üzere, 21 kişi adet olgusunun varlığını çeşitli yollardan duymuştur; bununla birlikte bu konuda bilgilendirilen kişi sayısı 9 ile sınırlıdır. Bu da, adetın kulaktan kulağa yayıldığını; ancak kişilere adetın ne olduğuna, ne zaman olacağına, ne şekilde olacağına ve kendisini nasıl etkileyeceğine yönelik bilgi aktarımının kısıtlı olduğunu göstermektedir.

Aylık periyotları başlamadan önce adete yönelik bilgi alanların bilgi kaynakları anne (2), abla (2), Kuran kursu (3), teyze (1), fen bilgisi öğretmeni ve din dersi öğretmeni (1) olarak bulunmuştur. (bkz. Tablo A-14)

Adetle ilgili duyumun nasıl oluştuğunu görebilmek için, görüşmecilerin bu konudaki düşüncelerine başvurmak yerinde olacaktır. Kızlar çocukluk döneminde adetle ilgili “üstü kapalı” muhabbetlere tanık olmaktadır. Ancak bu örtük konuşmaların, kızlar için anlaşılır olmaktan uzak olduğu ortadadır:

“Kızların yanında konuşmazlardı. Gelinler konuşurken duyardık. Ama detayını anlatmazlardı. Kafamızda bir şey oluşurdu yine de.” (3A, 48)

“Konu komşu ‘Halanız gelmedi mi?’ diye sorardı. ‘Gelmedi’ derdik. Anlatan yoktu ama etraftan duyardık.” (7A, 50)

“Annem, yengem, ablam ‘Üstbaşlarımız geldi’ derdi. ‘Nereden gelecek üstbaş? Niye bize gelsin üstbaş?’ diye sorardım. Ama adet olduğunu bilmezdim. Her şeyi diyemezdik.” (22A, 41)

Kızların yanında konuşulmamasına dikkat edilmesine rağmen, kızlar “kulak kabartmak” veya “kulak misafiri olmak” suretiyle konu hakkında birtakım duyumlar edinmektedir. Ayrıca bir görüşmecinin “duyutturmak” diye ifade ettiği ve genelde annelerin kızlarıyla doğrudan konuşmak yerine, ablalarına anlatırken duymalarını sağlamaları veya ablalarından kardeşlerine bu konuda bilgi vermesini söylemeleri de başka bir yöntemdir.

“Biz dört kardeşlik. Annem direk bana anlatmadı, ama ablama anlatırdı. Bize de duyutturdu.” (21A, 36)

Bunun yanı sıra kızlar, hanedeki diğer kadınların kullandığı bezleri görerek, bu konudaki duyumlarına bir de gözlem eklemiş olmaktadır.

“Ablamdan dolayı biliyordum, ama detaylı bir bilgi almadım. Bezleri görürdüm.” (4A, 43)

Bir başka görüşmeci ise adet kanının bulaştığı bezlerin yıkandığı leğeni gördüğünü; ancak aylık periyotlarla ilgili olduğunu anlamadığı için korku duyarak bunu babasıyla paylaştığını anlatmaktadır:

“Bir gün evin çatısında kanlı bir leğen görmüştüm. Çok korktum. Aşağı indim, annem ortalarda yok. Babamı buldum ‘Anneme bir şey olmuş, yukarıda kanlı leğen var’ dedim. ‘Annene bir şey olmadı, ben tavuk kestim odur’ dedi babam. Ama bir şey bilmesek de bir yaştan sonra gözüün açılıyor. Az çok bağdaştırmıştım.” (12A, 45)

Babanın durumu çözmek için yaptığı açıklama göz önünde bulundurulduğunda, konunun el birliği içerisinde gizlendiği izlenimi oluşmaktadır. Çocukların gözlemleyerek öğrendiği düşünüldüğünde, bu gizliliğin kız çocuğunun hayatının büyük bir bölümünde deneyimleyeceği aylık periyotlar hakkında en kolay yoldan, yani gözlemleyerek edineceği bilginin önünde bir engel teşkil ettiğini söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan annelerin çocukluk döneminde; aylık periyotlarda kullanılan bezlerin hazırlanması, yıkanması, kurutulması, ütülenmesi ve muhafaza edilmesi gibi süreçlere şahit olması, konu hakkında gözlem yoluyla yani “doğrudan” bilgi edinmesi anlamına gelmektedir. Bunun dışında “dolaylı” bilgi edinme yolları olan kulak misafiri olmak suretiyle duyum sahibi olmak ise kız çocuğuna yalnızca muğlak ve üstü kapalı bir çerçeve çizmekte, içini doldurmak ise kız çocuğuna kalmaktadır.

Bunların yanı sıra aylık periyotları başlayan kızların konuyla ilgili düşünce ve deneyimlerinin konuşulduğu ortamlar, henüz aylık periyotları başlamayan kızlar için diğer bir “doğrudan” bilgi kaynağıdır. Zira aylık periyotları başlayan kızlar, aylık periyotlarda ne yaşadıklarını, bunun kendilerini nasıl etkilediğini, aylık kanamalarla nasıl baş ettiklerini, olası sıkıntılarda ne yaptıklarını da anlatmaktadır.

Araştırmaya katılan annelerin yalnız 9’u ilk adet deneyimlerinden önce bilgi almıştır. Annelerin kendi kızları adet olmadan önce bu konuda bilgi verme durumu incelendiğinde, 22 anne kızına ilk adet öncesi bilgi verdiğini, iki anne bilgi vermediğini, bir anne ise hatırlamadığını söylemiştir. (bkz. Tablo A-19) Araştırmaya katılan annelerin, - kendi annelerinden farklı olarak- kızlarına ilk adet kanamasından önce bilgi vermeyi tercih etmesi önemli bir değişimdir.

Bir görüşmeci, kızına aylık periyotları başlamadan önce “çizgileri aşmamak için” kendisi konuşmadığını ve “duyutturma” yoluna başvurduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Çizgimizi aşmayalım diye, ablasını karşıma aldım. Onu uyarmasını istedim.” (20A, 45)

Ayrıca kızlar da annelerine bu konuda sorular sormak suretiyle bilgi alabilmektedir. Bir görüşmeci, menarş öncesi kızının kendisine sorular sorduğunu ve “onun seviyesine göre” bilgi verdiğini ifade etmektedir:

“Kızım adetle ilgili sorular sorardı, onun seviyesine göre anlatırdım.” (18A, 37)

5.1.2.3. 3.Kuşak

Kızların menarş deneyiminden önce adete yönelik bir “duyum” alıp almadığına bakıldığında, tüm kızların adete yönelik bir duyum aldığı görülmüştür. Kızların hepsi menarştan önce, “kızların adet diye bir şey yaşadığını” duymuştur.

Kızların adete yönelik bilgi kaynakları arasında anneleri [1], ortaokulda verilen aylık periyotlara yönelik seminerler [2], fen bilgisi dersi [3], ablaları [4], kuzenleri [5], yaşça büyük akrabaları [6], Kuran kursu [7] ve arkadaşları [8] yer almaktadır.

Görüşmecilerin gündelik yaşamdaki adetle ilgili bilgi kaynaklarından birkaçı aşağıda verilmiştir:

“Annem zamanında her şeyi gizlemek zorunda kalmış, bu yüzden benim hiçbir şeyi gizlememi veya benden bir şey gizlemeyi sevmezdi. ‘Adet olacaksın, kan gelecek, sakın panik olma.’ diyerek anlatmıştı.” (3K, 17)

“Ablamla çok yakınız. Her şeyi konuşuruz. Ama ablam bu konuda pek konuşmazdı. Ablama baskı kurardım ‘Bana da anlat!’ diye. Bizim evde bir sır gibiydi bu konu. Bir gün annemle abla ‘Ben biliyorum zaten, bana da anlatın!’ demiştim. Ablam sonra anlatmıştı böyle böyle bir şey, diye.” (4K, 18)

“Ablam, kuzenim ve ben üçümüz çok konuşurduk. Benim yanımda bu konudan da konuşurlardı, onlardan duyardım. Ufak ufak çıtlatıyorlardı. Detaylı bir anlatma değildi. Zaten olduktan sonra da ilk onlarla paylaştım.” (5K, 17)

“Yengem ‘Zamanın gelmedi ama ileride problem yaşama diye anlatıyorum’ demişti. Kanama olacağını, bunun doğal bir şey olduğunu ve korkmamam gerektiğini anlatmıştı.” (12K, 17)

“Yaşıt kuzenlerim anlatırdı ‘Korkma, telaşa kapılma, böyle böyle olunuyor’ diye.” (22K, 17)

“Arkadaşlarım yeni olmuştu. Kulaktan dolma bilgilerle konuşurduk.” (25K, 17)

Araştırmaya katılan kızların 18'i annesinin kendisine menarş öncesi bilgi verdiğini, 6'sı bilgi vermediğini, 1'i ise net hatırlamadığını belirtmiştir. (bkz. Tablo K-8) Öte yandan, kızlarına ilk adetlerinden önce bilgi verip vermediği sorulduğunda annelerin 22'si bilgi verdiğini, 2'si bilgi vermediğini, 1'i ise net hatırlamadığını ifade etmiştir. Aradaki dört kişilik farkın yanlış hatırlamaktan kaynaklanması mümkündür. Burada önemli olan, annelerin büyük çoğunluğunun kızlarını adet olmadan önce bilgilendirmiş olmasıdır. Öte yandan annelerin menarş öncesinde kızlarıyla neler konuştuğuna bakıldığında, konuşmaların genellikle “üstü kapalı” ve “genel” ifadeler içerdiği dikkat çekmektedir:

“Markete gittiğimizde ablama ped alırken, “Bak kızım ablana ped alıyoruz.” diye anlatırdı. Onun dışında ayrıntılı bir şey anlatmadı.” (1K, 17)

“10 yaşlarındaydım. Oruçta annemi yakaladım. Annemi oruçlu sanıyordum, yemek yerken gördüm. O zaman ‘Adet olunca oruç tutulmuyor.’ demişti. Onun dışında pek fazla konuştuğumuzu hatırlamıyorum.” (2K, 17)

“ ‘12-14 yaşlarında böyle böyle olabilirsiniz. Sakın korkma, bir şey oldu (başıma bir şey geldi) diye düşünme. Ağrın olabilir...’ diye anlatırdı.” (18K, 16)

“ ‘Adet kanaması diye bir şey var. Her ay olunuyor. Korkmana gerek yok.’ diye anlatmıştı. Genel, yüzeysel anlatmıştı.” (22K, 17)

“3-4 sene önce kuzenimle bu konuda konuşuyorlardı. ‘O ne demek?’ diye sordum. İlk başta anlatmayacaktı. Ben ısrar ettim. Sonra, ‘Her ay böyle böyle olacak.’ diye bahsetti.” (23K, 15)

Aylık periyot ve kanamalara yönelik bilgi edinmek kadar, bilginin kaynağı, içeriği, niteliği ve zamanlaması da önem taşımaktadır. Bu nedenle kız öğrencilere okullarında aylık periyot ve kanamalarla ilgili seminer düzenlenip düzenlenmediği, düzenlendiyse kızların bu seminerlere katılım ve seminerlerden faydalanma durumları sorulmuştur. 25 kız öğrencinin 22'si okullarında böyle bir seminer düzenlendiğini, 3'ü düzenlenmediğini belirtmiştir. 21 kişi aylık periyotlara yönelik seminere katıldığını, 1 kişi seminerin olduğu gün okula gitmediği için katılamadığını belirtmiştir.

Seminerin faydası oldu mu?			Seminer yapıldığında adet olmaya başlamış mıydı?		Toplam
			Evet	Hayır	
Faydası oldu	Seminere katılım	Katıldı	5	12	17
Faydası olmadı	Seminere katılım	Katıldı	1	1	2
Kararsız	Seminere katılım	Katıldı		2	2
Toplam			6	15	21

Tablo 5.4. : Aylık Periyotlara Yönelik Seminere Katılım, Seminerin Faydalı Olma Durumu ve Aylık Periyotların Başlama Durumu

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere, 21 kızın 17'si seminerin kendisi için faydalı olduğunu, 2'si faydalı olmadığını, 2'si ise bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Kızların 6'sı seminerden önce adet olmaya başlamış; 15'i seminer gerçekleştirildiğinde henüz adet olmaya başlamamıştır. Bu tablo dikkate alındığında, seminerlerin zamanlamasının önemli olduğu görülmektedir. Seminerin kızların menarş deneyiminden önce düzenlenmesi durumunda oldukça bilgilendirici ve faydalı olduğu açıktır. Bununla birlikte seminerlerin menarş deneyiminden sonra gerçekleştirildiğini belirten 6 kız öğrencinin 5'inin seminerleri faydalı bulduğu görülmüştür. Birincisi daha ideal olmakla birlikte, ikinci durumdaki kızlar da seminerde verilen bilgilerden faydalanabilmiştir.

Kızlar bu seminerlerin adet döngüsü, ped kullanımı, pedin iç kısmına ellenmemesi gerektiği, günlük ped kullanımı, adet olunmaması durumunda ne yapılması gerektiği konularında bilgi verici olduklarını belirtmişlerdir.

Diğer yandan bu seminerlerin “*pedler tuvaleti tıka masın semineri*” gibi olduğunu, “*adet bilgisinden çok ped bilgisi*” ve “*ped eğitimi*” niteliğinde olduğunu düşünen görüşmeciler mevcuttur. Yine de görüşmecilerin büyük çoğunluğu bu seminerlerin kendilerine katkısını kabul etmektedir. Dahası seminerlerin kişilerin bakış açılarına etki ettiği ve konunun bilinmeyen yönlerini ortadan kaldırmaya yardımcı olduğu görülmektedir.

Aşağıda görüşmecilerin seminerlere yönelik görüşlerinden örnekler yer almaktadır:

“Seminer daha çok bakış açımızı değiştirdi. Önceden konuşurken ‘aman sus’ falan derdik. Eğitimden sonra utanılacak bir konu olmadığını öğrendik.” (1K,17)

“Aileler bu konuları konuşmaktan bazen çekinebiliyor. Annem bu konuyu hiç anlatmıyordu. O yüzden ben de ‘gizli bir şey’ olduğunu düşünürdüm, ‘kızların sırrı’ gibi bir şey. Eğitimden sonra böyle bir şey olmadığını fark ettim.” (4K, 18)

Kız öğrencilerin seminerlere yönelik tutum ve düşünceleri göz önünde bulundurulduğunda, seminerlerin birtakım güçlü ve sınırlı yönleri olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde, Özel ve arkadaşları (2018:675) yapmış oldukları araştırma²⁵ sonucunda, okullarda verilen üreme sağlığı eğitimlerinin doğru bilgi kaynağı olduğunu; ancak bu eğitimlerin içeriğinin [1], zamanlamasının [2] ve etkinliğinin [3] gözden geçirilerek düzenlenmesinde fayda olduğunu söylemektedir. Ayrıca daha erken bilgilenmeye ihtiyaç duyan kızların gözden kaçırılmaması amacıyla, verilecek eğitimlerin erken gelişim gösteren kızlara yönelik özel eğitimler şeklinde düzenlenmesini önermektedirler (a.e.: 680). Böylece menarş deneyimi yaşanmadan önce her kız üreme sağlığı seminerlerine katılmış ve aylık periyotlar hakkında bilgilenmiş olacaktır.

5.1.3. Menarş Deneyimine Yönelik Tepki

5.1.3.1. 1.Kuşak

Görüşme yapılan anneannelerin menarş deneyimi karşısında ne hissettiği, ilk adet kanamaları karşısında nasıl bir tepki verdikleri incelenmiştir. Görüşmecilerin menarş deneyimi karşısındaki ilk tepkisi korkma, şaşırma, utanma, ne olduğunu anlamama ve kabahat işlemiş gibi hissetme olmuştur.

²⁵ Araştırmada Ankara’daki bir hastanenin Gençlik Merkezi’ne başvuran 10-19 yaş aralığındaki 306 genç kızın menarş ilişkili duyguları, menstruasyon algıları, bilgi kaynakları ve menstruasyon dönemindeki özbakım davranışları ele alınmıştır.

Anneanne örnekleminin tamamına yakınının (22 kişi) ilk adet kanamalarının olumsuz duygularla ilişkili olduğunu görülmektedir. Bir görüşmeci herhangi bir korku yaşamadığını belirtmiş ve bunun dışında bir duygu tanımlamamıştır. İki görüşmeci menarş deneyimi karşısında ne hissettiğini hatırlamadığını belirtmiştir.

		Frekans	Yüzde
Menarş sonrası ne hissetti?	Korktum	17	68,0
	Şaşırdım & panikledim	2	8,0
	Utandım	2	8,0
	Hatırlamıyor	2	8,0
	Korkmadım	1	4,0
	Kabahat işlemiş gibi hissettim	1	4,0
	Toplam	25	100,0

Tablo 5.5. : Anneannelerin Menarş Deneyimi Karşısında Ne Hissettiği

Görüşülen anneannelerin menarş deneyimi karşısında hissettikleri olumsuz duyguların, konunun konuşulurluğunun az olması [1], adete yönelik duyumların niteliğinin yetersiz olması [2], konu hakkında açıkça bilgi sahibi olunamaması [3] gibi faktörlerin yanı sıra, kulaktan kulağa konuşulanların beraberinde gelen adet kanaması ile “kızlık zarı” ve “kızlığın bozulması” kavramlarının karıştırılması [4] ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu karışıklığı aşağıdaki örneklerde görmek mümkündür:

“Köy yerinde yaşıyoruz. Teyzemle domates topluyoruz. Birden kan geldi. ‘Ağır bir şey kaldırma, kızlığın bozulur’ derlerdi. Kan görünce dedim ‘Anam dibim düştü! Acaba kızlığım mı bozuldu?’ Çok korktum, kimseye söylemedim. Sonradan öğrendim ki aydan aya olurmuş bu.” (3AA, 69)

“Ne oldum ben böyle, diye korktum. Ağaçlara çıkardık. Ağaçtan düşersen kızlığın patlar derlerdi. Neneme sordum. ‘Annene sor kızım, daha iyi olur’ dedi. Anneme sordum. ‘Kızım sen kız oldun, aybaşı olunca genç kız olursunuz’ dedi, bez verdi, ‘Bunu kullanacaksın, aybaşından aybaşı olacak, bunu belleyin’ dedi.”(12AA,64)

Bir başka görüşmecinin bu konudaki deneyimi ise birbirinden oldukça farklı iki olayın birbiriyle nasıl bağdaştırıldığını yansıtmaktadır:

“Köyde ekin biçerdik, kuşburnular vardı. Korktum. Kuşburnu yedim, ondan mı böyle oldum, diye düşünmüştüm...Yıkandım, kurtuldum. Sonra baktım bir iki defa daha oldum. Sonra her şeyi bildim (öğrendim).” (15AA, 84)

Bu görüşmeci, kuşburnu yediği için kendisinden kan geldiğini düşünmekte, dahası yıkandığı zaman bu halin geçeceğini düşünmektedir. Bu, deneyimleyerek öğrenmeye bir örnektir. Kişi adete yönelik bir duyum ve bilgisi olmadığı için, yaşadığının adet kanaması olduğunu başta anlamamış ve bunu başka bir olayla bağdaştırmıştır. Kanamanın süregelen olduğunu fark ettiği zaman ise bu bağdaşıklık fikri sonlanmış, kişi yeni bir yaşam olayıyla karşı karşıya olduğunun farkına varmıştır. Anneanne örnekleminin adete yönelik duyum sahibi olma, menarşa yönelik tepki ve ilk adeti paylaşma durumları bir arada incelendiğinde aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır:

			Adet öncesi duyum aldı mı?		Toplam
			Evet	hayır	
Adeti paylaştı mı?					
Paylaştı	Menarşa yönelik tepki	Korktum	9	6	15
		Şaşırdım & panikledim	0	1	1
		Utandım	1	0	1
		Hatırlamıyor	1	0	1
		Korkmadım	1	0	1
		Kabahat işlemiş gibi hissettim	1	0	1
		Toplam	13	7	20
Paylaşmadı	Menarşa yönelik tepki	Korktum	0	2	2
		Şaşırdım & panikledim	0	1	1
		Utandım	1	0	1
		Hatırlamıyor	1	0	1
		Toplam	2	3	5

Tablo 5.6. : Anneannelerin Menarş Öncesi Adete Yönelik Duyum Sahibi Olma, Menarşa Yönelik Tepki ve İlk Adeti Paylaşma Durumları

Tablodan görüldüğü gibi, menarş deneyimi öncesinde adete yönelik bir duyumu olan 9 kişi korkmuştur ve bunu biriyle paylaşmıştır. Adete yönelik duyumu olan bir kişi utanmış, bir kişi ne hissettiğini hatırlamamakta, bir kişi kabahat işlemiş gibi hissetmiş, bir kişi korkmamış; ama hepsi ilk adet kanamalarını biriyle paylaşmıştır. Adet öncesi duyumu olan bir kişi utanmış ve adet olduğunu uzun bir süre hiç kimseyle paylaşmamıştır.

Adet öncesi herhangi bir duyumu olmayan ve korkan veya şaşırıp panikleyen 7 kişi adet kanamasını biriyle paylaşmıştır. Adet öncesi duyumu olmayan ve korkan veya şaşırıp panikleyen 3 kişi ise adet olduğunu kimseye söylememiştir.

Diğer bir ifadeyle ilk adet öncesi duyum sahibi olan görüşmeciler, duyumlar ilk adet kanamasını aydınlatma konusunda yetersiz olduğu için olumsuz bir deneyim yaşamış; ama çoğu ilk adetini en az bir kişiyle paylaşmıştır (13 kişi). Adete yönelik herhangi bir duyum veya bilgisi olmayan görüşmecilerin de çoğunluğu (7 kişi) ilk adet kanamasını görünce bunu biriyle paylaşma ihtiyacı hissetmiştir. Toplam 20 görüşmecinin ilk adet kanamasını birisine anlatması, hakkında bilgi sahibi olunmayan “yeni” bir olgu ile karşı karşıya olduklarını ve bilgi alma gereksinimlerini göstermektedir. İlk adet kanamasıyla ilgili hiç kimseye bir süre bilgi vermeyen beş görüşmeci ise paylaşmak bir yana, “bu pek aşına olmadıkları konuyu gizleme” yönünde bir tutum sergilemiştir.

5.1.3.2. 2.Kuşak

Araştırmaya katılan annelere ilk adet kanamaları karşısında ne hissettikleri ve nasıl tepki verdikleri sorulduğunda alınan yanıtların dağılımı aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

		Frekans	Yüzde
Menarş sonrası ne hissetti?	Korktum	10	40,0
	Mutlu oldum	3	12,0
	Ağladım	1	4,0
	Utandım	2	8,0
	Korkmadım	2	8,0
	Endişelendim	1	4,0
	Hatırlamıyorum	3	12,0
	Çok etkilenmedim	1	4,0
	Ne olduğunu sordum	2	8,0
	Toplam	25	100,0

Tablo 5.7. : Annelerin Menarş Deneyimi Karşısında Ne Hissettiği

Tablodan görüldüğü üzere, görüşmecilerin 10'u ilk adet kanamasını gördüğünde korktuğunu, 3'ü ne hissettiğini hatırlamadığını, 3'ü mutlu olduğunu, 2'si utandığını, 2'si korkmadığını, 2'si olayı bir başkasına anlatarak ne olduğunu sorduğunu, 1'i ağladığını, 1'i endişelendiğini, 1'i çok etkilenmediğini dile getirmiştir.

Menarş deneyimine yönelik ilk tepkinin korku, şaşkınlık, endişe, utanma ve ne olduğunu anlamama temaları etrafında toplandığı tespit edildiğine göre, bu “olumsuz” tepkilerin altındaki faktörleri incelemek gerekmektedir. Yapılan görüşmelerde kişilerin konu hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığı, adet kanamasını deneyimlediklerinde bunun adet kanaması olduğunu anlamadıkları, konunun kızlık zarı konusuyla karıştırılmaya müsait olduğu ve bu yönüyle utanma, endişe ve korkuya sebep olduğu ortaya çıkmıştır. Bu olumsuz hislerin çoğunlukla gizleme -özellikle anneden gizleme- davranışıyla sonuçlandığı görülmüştür.

Aşağıda iki görüşmecinin ilk adet kanamaları karşısında yaşadıkları endişe ve kızlık zarı ilişkisine yönelik anlatıları yer almaktadır:

“Çok korktum, kızlık zarı mı adet kanı mı anlamadım. O gün de hamama gidecektik, nasıl gizleyeceğim diye düşündüm. Eve gittiğimde gözlerim kan çanağıydı. Annem hiç sormadı ‘Kızım ne oldu?’ diye. Neyse, o gün geçti bir şekilde. Tam iki yıl annemden gizledim. Annemin pedini gizlice kullandım. 2 yıl boyunca sürekli çamaşırlarım eksildi. Annem hiç de sormadı ‘Bu çamaşırlar nerede?’ diye. Kiloda bulaşınca evde çöpe değil, dışardakine atardım. Annem bir gün çöpte denk gelmiş...” (3A, 48)

“12 yaşındaydım, köyden yeni gelmiştim. Biri beni bozdu mu diye korktum. Bozuldun sanılır. Halbuki bir şey olmadığını biliyorum.” (11A, 41)

Menarş deneyiminin olumsuz duygudurum ve tepkileri beraberinde getirmesinin başka bir nedeni ise, olgunun kendisine has bilinemezliğidir. Zira kişi, kızların adet olduğunu, belli zaman dilimlerinde kanamaları olduğunu görmüş, duymuş veya biliyor olsa dahi, bunu ne zaman deneyimleyeceğini bilmediği için ilk tepkisi olumsuz olabilmektedir. Bir görüşmeci buna benzer bir durum aktarmakta ve ilk adet deneyimini “beklenmez bir an” olarak tanımlamaktadır:

“Teyzemler konuşurken duyardım. ‘Ağrım var, yatıyorum’ falan derlerdi. Okulda din hocamız anlatırdı. Annem de bahsetmişti. Bekliyordum ben de. Ama o kadar beklenmez bir an ki.” (6A, 39)

Aylık periyotlardan haberdar olursa ve başlaması beklense bile, ilk adet kanamasının “beklenmez bir an” olduğunu fark etmek ve kabul etmek, olumsuz ve hatta travmatik olabilen ilk adet günü deneyimini açıklamak bakımından önemlidir. Her ne kadar erinlik dönemiyle birlikte vücut, menarştan önce birtakım fizyolojik ve “gözle görülebilen” değişimler geçirmekteyse de, bu değişimlerin menarşın habercisi olduğunu anlamak pek yaygın karşılaşılan bir durum değildir.

Temel Kavramlar bölümünde bahsedildiği gibi, genellikle menarştan önce gerçekleşen memelerin büyümesi ve pubik kıllanma gibi gözle görülebilen değişimleri, menarşın habercisi işaretler olarak okumak, ilk adet deneyiminin ne zaman olacağı konusundaki belirsizliği ortadan kaldırabilecektir.

Öte yandan aylık periyotların başlaması, kız için yeni bir sosyal gruba geçmek ve o grubun dinamiklerine dahil olmak anlamına gelmektedir. Bir görüşmeci sınıfındaki kendisi dışındaki herkesin adet olmaya başladığını, dışlanmış hissettiğini; bu nedenle aylık periyotları başladığında mutluluk yaşadığını anlatmaktadır:

“Çok mutlu oldum. İmam Hatip’te Kuran dersinde hoca sorardı. Herkes ‘Ben özürliüyüm’ deyip ellerini kaldırırđı. Sınıfta olmayan bir ben vardım. O yüzden olduktan sonra çok mutlu oldum.” (19A, 34)

Bir başka görüşmeci ise kendisinde olumsuz etki bırakmayan ilk adet deneyimini ve “büyüyünce olduğu söylenen” aylık periyotlarının başlamasıyla kendisini nasıl büyümüş hissettiğini şöyle anlatmaktadır:

“12 yaşındaydım. Kuran kursundaki hocalarla sohbet ediyorduk. Adet görmemiştim henüz. ‘Sen küçüksün, biraz daha büyüdüğünde olacaksın’ diyorlardı. Yatakhane de olmuşum, yatağa geçmişti. Ablalara söyledim. Kendimi büyümüş hissettim, çok ürkütmedi, büyükler benim yanımda konuşurken duyardım.” (18A,37)

5.1.3.3. 3.Kuşak

Kız öğrencilerin menarş deneyimleri karşısındaki tepkileri incelendiğinde, kızların 9’unun korktuğu, 5’inin normal karşıladığı ve korkmadığı, 5’inin mutlu olduğu, 2’sinin şaşırdığı, 2’sinin kendisini kötü hissettiğı, 1’inin henüz beklemediğı ancak net bir duyguyla tanımlayamadığı, 1’inin ise herhangi bir şey hissetmediğı görülmektedir.

		Frekans	Yüzde
Menarş	Korktum	9	36,0
sonrası ne hissetti?	Şaşırdım	2	8,0
	Mutlu oldum	5	20,0
	Normal karşıladım, korkmadım	5	20,0
	Daha beklemiyordum	1	4,0
	Kendimi kötü hissettim	2	8,0
	Herhangi bir şey hissetmedim	1	4,0
	Toplam	25	100,0

Tablo 5.8. : Kızların Menarş Deneyimi Karşısında Ne Hissettiği

Menarştan önce aylık periyotlarla ilgili bilgi sahibi olan kızların olumlu duygu deneyimleme olasılığının daha yüksek olduğuna yönelik bulgular mevcuttur (Özel ve ark., 2018:680). Öte yandan, araştırmamıza katılan kızların hepsinin menarştan önce periyotlarla ilgili bilgi sahibi olduğu halde korku ve şaşkınlık tepkilerinin ortaya çıkma nedeni tespit edilmelidir.

Adet olgusunun varlığının ötesinde ne olduğunun, neden olduğunun, ne zaman ve nasıl olduğunun bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Bir görüşmeci adet hakkında duyumu olduğunu, hatta ibadetlerden muaf kalınması nedeniyle tatil dönemi gibi gördüğünü; ancak ne olduğu hakkında açıkça bir bilgisi olmadığı için ilk adet kanamasını gördüğünde “içindeki bir şeyin öldüğünü” düşünerek korktuğunu söylemektedir:

“Evdeydim, kursa gidecektim. Olduğumda korktum. ‘Bir yara mı oldu, içimde bir şey var da o mu öldü?!’ diye düşünmüştüm. Annem bazen namaz kılmazdı, tatil gibiydi. Adeti çok güzel bir şey olarak görürdüm, ama ne olduğunu tam bilmezdim. Kimse de anlatmadı, okulda seminer verildiğinde benimki çoktan başlamıştı.” (17K,17)

Aylık kanamalar söz konusu olduğunda, kızların “özel bölgelerinden” bir “kan” gelmesini beklemesi doğaldır. Ancak yapılan görüşmeler gözden kaçan bir noktaya dikkat çekmektedir. Araştırmaya katılan üç kız öğrenci, aylık kanamalar hakkında bilgi sahibi olduğunu ve kan geleceğini bildiğini; ancak kan yerine “kahverengi bir leke” gördüklerini belirtmiştir. Kırmızı olmaması nedeniyle adet kanı olduğunu anlamadıklarını, herhangi bir hastalıktan kaynaklandığını veya altlarına yaptıklarını düşünerek kendilerini kötü hissettiklerini söylemişlerdir:

“O gün evde tek başıyım. Bir gün önce kasıklarım ağrıyordu. Annemle bez hazırlayıp koymuştuk. Tuvalette kahverengi lekeyi görünce altıma yaptığımı sandım. Kendimi kötü hissettim, ağlayasım geldi. Adet olacağımı biliyordum; ama kan bekliyordum. Anneme ‘Anne altıma yapmışım’ dedim. Annem ‘Nasıl yani?’ dedi. Bezi yıkadığım için anneme de gösteremedim.” (4K, 18)

“7. Sınıftaydım, kafede oturuyorduk, birden altıma yaptım gibi hissettim. Kırmızı kan bekliyordum ve kırmızı kan değil kahverengi bir şey vardı. Adet olduğumu anlamadığım için altıma yaptım sandım, şaşırdım.” (18K, 16)

“2 yıl önceydi, 14 yaşındaydım. Adet olacağımı biliyordum. Ama ister istemez ürperiyor insan. Ablam kırmızı kan gelecek, diye anlatırdı. Kahverengi bir şey geldi. Adet miyim, başka bir hastalık mı, diye düşündüm. Doktor olmak istediğim için, teşhis koydum hemen kendime. Bu adet kanı değil, acaba ne diye...” (20K, 16)

Bunların yanı sıra menarş deneyiminin “bir ilk” olduğu düşünüldüğünde, kızların daha önceden bilgi sahibi olsalar dahi, kan gördüklerinde bunun “geçici bir durum” olduğunu düşünme eğiliminde olmaları ve adet kanaması olduğunu anlamayabilmeleri mümkündür. Örneğin iki görüşmeci, aylık kanamalara yönelik duyum ve bilgileri olduğunu, ancak adet kanamasının nasıl ve ne zaman olacağını bilmedikleri için henüz beklemediklerini ve geçeceğini düşündüklerini belirtmiştir:

“Evdeydim, fark edince korktum. Belki geçer diye bekledim, hemen anneme söylemedim. Sonra baktım ki geçmiyor, anneme söyledim. Annemin ped verdiğini hatırlıyorum.” (13K, 17)

“Anneannemde kalıyordum. Sabah tuvalete gittim. Görünce korktum ve şaşkırdım. Bir banyo yaptım. Adetin ne olduğunu biliyordum; ama ne zaman ve nasıl olacağını düşünmüyordum henüz.” (16K, 16)

Bir başka görüşmeci önceden bilgi sahibi olduğu halde “özel bölge” söz konusu olduğu için korku duyduğunu ve aklına periyodik kanamaların başlama ihtimalinin gelmediğini söylemektedir:

“7. sınıftaydım. Haftasonuydu, evdeydim. İlk başta korktum. Annemi çağırdım, ‘Bana ne oldu?’ diye sordum. Annem önceden anlatmıştı; ama özel bölgemiz olduğu için o an aklıma o gelmedi. Annem normal karşıladı. Beni korkutmamak için sakın davrandı. Düzenli olarak olacaksın, dedi. ‘Az gelebilir, çok gelebilir, korkma. Bir şey olursa bana söyle.’ dedi.” (6K, 16)

Bu örnekler, bir önceki bölümde bahsi geçen “ne zaman yaşanacağı bilinmez bir an olan ilk adet kanaması” fikriyle aynı doğrultudadır. Kızlar aylık periyotlar hakkında duyum ve bilgi sahibi olmakla birlikte, menarşın habercisi olan bedensel değişimlerin ve sıralamasının farkında olmadan ilk adet kanamalarını yaşamış ve korkmuşlardır. Diğer yandan bedeninin kendisine sunduğu ipuçlarının farkında olan kişi, en azından ilk adet kanamasına bilişsel olarak hazırlık yapabilecektir.

Örneklerden görüldüğü üzere, adete yönelik duyum ve bilgi sahibi oldukları halde kızlar çeşitli nedenlerle menarş deneyimi karşısında şaşkınlık veya korku yaşayabilmektedir. Bununla birlikte kişinin aylık kanamalara yönelik bilgi sahibi olmasının, ilk korkuyu yenme noktasındaki etkisi göz ardı edilmemelidir:

“Evde tektim, önceden annem bahsetmişti, bilgim vardı. Görünce ilk önce korktum, ama bilgi olduğu için o korkuyu yendim. Zaten dolapta ped vardı, aldım kullandım.” (10K, 16)

Menarş deneyimini oldukça olumlu karşıladığını belirten bir görüşmecenin aktardıkları ise menarş zamanlaması ile menarşa yönelik tepki arasındaki bağa işaret etmektedir:

“Lise 1’de regl oldum. Henüz olmadığımı arkadaşlarım da biliyordu. Regl olunca heyecanla arkadaşlarımla paylaştım. Hatta whatsapp grubumuzun adını ‘7 Nisan’ olarak değiştirdik. Kız arkadaşlarım hala şakasına 7 Nisanlarda ‘Bu gün büyük gün’ derler. Hatta kutlama yaparız. Regl olmayı seviyorum. Çok geç regl olduğum için, sevinçle ve merakla beklediğim bir şeydi.” (4K, 18)

Bir başka görüşmeci aylık periyotların öncesinde bilgi sahibi olmanın verdiği kaygısızlık halini ve ilk adetini babaannesiyle nasıl paylaştığını şöyle anlatmaktadır:

“7. sınıftaydım. 13 yaşımdaydım. Mevlütteydik. Teyzem fark etmiş olduğumu. ‘A öyle mi?!’ dedim. Ne korktum ne de şaşırdım. Zaten biliyordum olacağımı. Teyzemden ped istedim, taktım. Babaannem sürekli ‘Oldun mu?’ diye sorardı. Olunca ‘Babanne, sana bir sürprizim var!’ diyerek paylaştım.” (12K, 17)

5.1.4. Menarş Deneyimini Paylaşma

5.1.4.1. 1.Kuşak

Araştırmaya katılan anneannelerin 20’si adet olduğunu biriyle paylaştığını, 5’i ise bir süre kimseyle paylaşmayarak ilk adet deneyimini gizlediğini belirtmiştir. (bkz. Tablo AA-15) 1.kuşağın ilk adetlerini kimlerle paylaştığına bakıldığında; ilk adetini arkadaş (8 kişi), abla (3kişi), anne (3 kişi), kayınvalide (2 kişi), kuzen (1 kişi), teyze (1 kişi), dayı eşi (1 kişi), amca kızı (1 kişi), anneanne (1 kişi), yanında çalışılan kadın (1 kişi) ile paylaşıldığı görülmektedir. Buna göre anneanneler ilk adetlerini genellikle arkadaşlarıyla paylaşmayı tercih etmiştir. Bunu abla, anne ve kayınvalide izlemektedir.

25 görüşmecenin yalnızca 3’ü adet olduğunu annesine söylemiş; 22’si ise annesine söylememiştir. (bkz. Tablo AA-16) Bir görüşmeci ilk adet kanamasını görünce korkup, önce anneannesine gitmiştir. Anneanesi, annesiyle konuşmasını söylemiştir.

Görüşmeci annesiyle olan diyalogunu şöyle aktarmıştır:

“Ben ne oldum böyle?!” diye sordum. ‘Korkma kızım sen kız oldun, aybaşı olunca kız olursunuz. Aybaşından aybaşına böyle olacak, bunu belle’ dedi. Bez verdi, ‘Bunu kullanacaksın’ dedi. ‘Yıka kurut, asarken baban görmesin’ dedi.” (12AA, 64)

Bu, araştırmanın bütününde sıklıkla karşılaşılan “*korkma kızım, adet oldun*”, “*adet olunca kız olursun*” gibi açıklamaların bir örneğidir. Ancak bu açıklamalar, kız için oldukça yeni bir deneyim olan aylık periyot ve kanamaların ne olduğunu, neden olduğunu, ne kadar süre olacağını, beraberinde nelerin değişeceğini açıklayan ifadeler olmaktan uzaktır.

Adet görmeye başlamadan evlenen iki görüşmeci, ilk adet kanamalarını evlendikten sonra deneyimlemiş olup, bunu aynı evde yaşadığı kayınvalidesiyle paylaşmıştır. İlk adet kanamasından 4 ay önce (14 yaşında) evlendirilen bir görüşmecinin aktardıkları önemli noktalara işaret etmektedir:

“Adet olmadan verdiler. Kayınvalidemle yatıyorum. Ay dedim yatağa mı işedim, beni evden mi kovacak?! Şok oldum, korktum.. Dedi ‘Kızım aybaşı olmuşsun, şimdi gelinim oldun.’ Milleti davet etti, tekrar düğün yaptık.” (21AA,62)

Bu örnek, *Kavramsal Çerçeve* bölümünde bahsedilen sosyal erinlik ve biyolojik erinlik ayrımını hatırlatmaktadır. Burada biyolojik erinlik (menarş), sosyal erinlikten (evlilik) sonra gerçekleşmektedir. Dahası, kayınvalidenin ilk adet ile birlikte kullandığı “şimdi gelinim oldun” ifadesi, menarş ile birlikte yeniden tanımlanan toplumsal rollere ve kız çocuğunun “birden” değişen statüsüne işaret etmektedir.

Annesi erken yaşta vefat eden ve ilk adet kanamasından 3-4 yıl önce 10 yaşında evlendirilen bir başka görüşmeci ise şöyle demektedir:

“Yatak çarşafıma kan bulaşmış. Korktum. Gittim ‘Bu nedir?’ diye kaynanama sordum.” (17AA,74)

Bu iki örnek, biyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan evlilik kurumuna hazır olmayan iki kız çocuğunun ilk adet deneyimlerinde ne yaşadığını kısaca betimlemesi nedeniyle önemlidir.

İlk adeti paylaşma konusunda kız arkadaşların belirgin bir yeri vardır. Öyle ki bir görüşmeci, arkadaşı adet olduğu halde kendisiyle paylaşmadığı ve uyarmadığı için sitem etmektedir:

“Utanıp annelere söylememiştim. En yakın arkadaşıma anlatmıştım. Meğer o benden önce olmuş. ‘Madem sen oldun da neden beni uyarmadın!?’ diye kızmıştım.” (4AA, 64)

Yapılan görüşmelerde anneden utanarak adet olduğunu paylaşmama durumuna oldukça sık rastlanmıştır:

“Adet oldum. Annem bana dedi ki ‘Ben senin yaşındayken adet görmüştüm. Sen gördün mü?’ Utancımdan ‘Yok’ dedim. 1-2 ay sonra yine sordu. ‘Oldun mu? Allah’ın kanunu bu, utanma. Olmadıysa, geciktiyse doktora gitmek zorunda kalırız.’ Öyle deyince ‘Off anne, tamam oldum.’ diye söylemişim.” (6AA, 54)

“12-13 yaşındaydım. Paniklemişim. Arkadaşıma (komşu) söyledim. ‘Genç kızlığın ilk şeyi bu, normal.’ dedi. Onun dışında kimseye söylemedim. Bizim zamanlarda ayıp görürlerdi. Anneme ben söylemedim, ped kullanırken anlamıştı.” (9AA, 67)

“Benden büyük arkadaşlarla kız kızayken konuşurduk. Olunca teyzeme söyledim. Anneme iki yıl söyleyemedim. (13AA, 57)

5.1.4.2. 2.Kuşak

Araştırmaya katılan annelerin 19’u ilk adetini paylaşmış; 3’ü paylaşmamayı tercih etmiş, 3’ü ise paylaşıp paylaşmadığını hatırlamamaktadır. (bkz. Tablo A-15) Annelerin ilk adetlerini kiminle paylaştıklarına bakıldığında, ilk adetin abla (8 kişi), arkadaş (4 kişi), kuzen (3 kişi), teyze (2 kişi), anne (1 kişi), anne ve teyze (1 kişi) ile paylaşıldığı görülmektedir. (bkz. Tablo A-16)

Buna göre, görüşülen anneler ilk adetlerini daha çok abla, arkadaş ve kuzenleriyle paylaşmayı tercih etmiştir. Öte yandan, görüşmeciler çoğunlukla adet olduklarını annelerinden gizlemeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Bir görüşmeci “saklamamız gerektiğini bilirdik” diyerek ilk adet deneyimini annesiyle paylaşmadığını, gizlemenin ise oldukça zor olduğunu ifade etmiştir:

“Annemle paylaşmadım. Saklamamız gerektiğini bilirdik. O zaman dille söylemek yoktu. Bezleri annemiz görmesin diye hemen yıkardık. Saklamak zaten başlı başına bir sorun. Şimdi düşünüyorum da nasıl üstesinden gelmişim hepsinin. Biz olduğumuzda gizlerdik, şimdi bizimkiler çikolata istiyor, ay şöyleyim, ay böyleyim, diyor.” (4A,43)

Aynı görüşmeci, aylık periyotlarını annesinden gizlemek için büyük bir çaba harcamakla birlikte, bunu ablasına sevinçle söylemiştir:

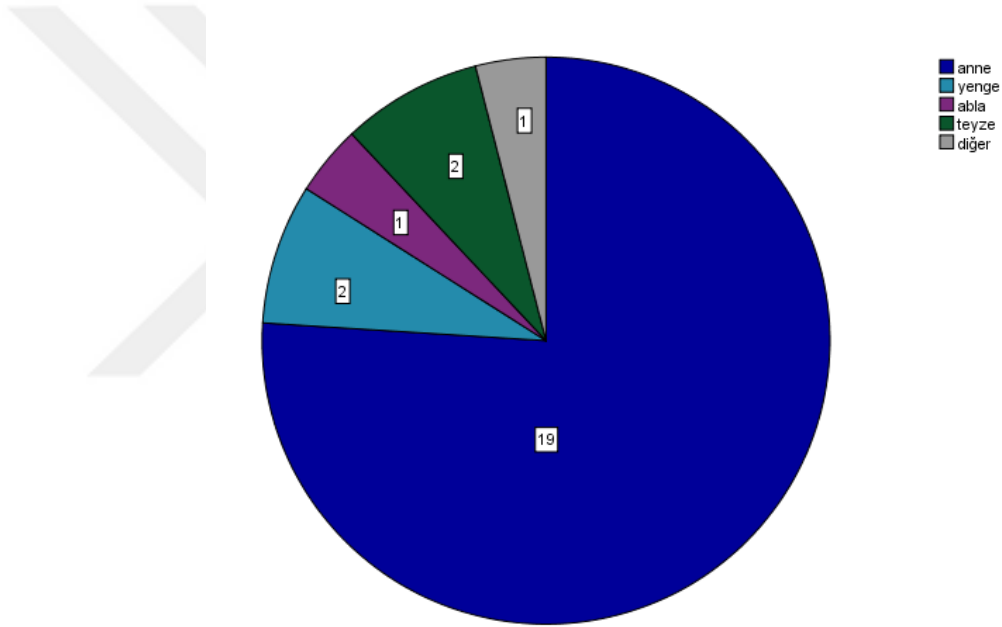
“ ‘Abla, sen olmuştun ya, ben de oldum!’ diyerek sevinçle paylaşmıştım.” (4A,43)

Bu örnek aylık periyotların paylaşılması noktasında değil, kiminle paylaşılacağı konusunda bir ikilem olduğunu düşündürmektedir. Zira görüşme yapılan anneanneler ve annelerin aylık periyotların başladığını anneye söyleme noktasında çekindikleri ve gizleme ihtiyacı hissettikleri görülmektedir. Bunun nedenleri, toplumsal kodlar tarafından yazısız olarak tanımlanan anne-kız arasındaki “konuşulabilenler listesinde” bu konunun yer almaması [1], ilk adet kanamasının kızlık zarı ile ilişkili durumlarla karıştırılması [2], bu karmaşanın getirdiği endişe ve korku hissi [3], konu hakkında yeterli bilgi sahibi olunmaması [4] olabilmektedir.

Bunlar bir arada düşünüldüğünde, görüşme yapılan annelerin ilk adet deneyimlerini abla, arkadaş ve kuzenleriyle paylaşmış olması beklendik bir durumdur. Ancak 3. kuşağa gelindiğinde bu durum belirgin bir şekilde değişecek ve anne figürü ilk adetini “ilk paylaşıldığı” kişi olacaktır.

5.1.4.3. 3.Kuşak

Kız öğrencilere gelindiğinde, kızların ilk adet deneyimini paylaşma durumunun anne ve anneannelerinden açıkça farklılık gösterdiği görülmektedir. Araştırmaya katılan kızların hepsi ilk adetlerini en az bir kişiyle paylaştığını söylemektedir. İlk adetini paylaşıldığı kişi ise genellikle anneleri olmuştur. Buna göre 25 kızın 19'u ilk adetlerini anneleriyle, 2'si yengesıyla, 2'si teyzesiyle, 1'i ablasıyla, 1'i annesinin halasıyla paylaşmıştır. (bkz. Tablo K-7)

Grafik 5.4. : Kızların Menarş Deneyimini İlk Kiminle Paylaştığı

Aylık periyotlarının başladığını ilk önce annesine söylememiş olan 6 görüşmeci, bunu annelerinin o an yanlarında olmamalarıyla açıklamış olup sonradan annelerine söylemişlerdir. Böylece, araştırmaya katılan bütün kız öğrencilerin ilk adetlerini anneleriyle paylaştığı bulunmuştur.

İlk adetini ilk kiminle paylaşıldığı incelendiğinde, 1. kuşağın en çok arkadaşlarıyla, 2. kuşağın ablalarıyla paylaşmayı tercih ettiği; her iki kuşağın da ilk adet deneyimini anneden gizlemek için özel bir çaba gösterdiği bulunmuştur. 3. kuşağın ise öncelikle annesiyle paylaşma eğiliminde olduğu bulunmuştur.

5.1.5. Aylık Periyotlarla Birlikte Kişinin Kendine Bakışında Yaşanan Değişim

5.1.5.1. 1.Kuşak

Anneannelerin 16'sı aylık periyotları başladığı zaman kendilerine yönelik bakış açısında bir değişim olduğunu, 3'ü böyle bir değişim olmadığını, 6'sı ise hatırlamadığını ifade etmiştir. İlk adetten sonra kişiler daha büyümüş ve olgunlaşmış hissettiklerini (10 kişi), genç kızlığa adım attıklarını (6 kişi), evlilik çağının yakın olduğunu düşündüklerini (4 kişi), kendileriyle daha çok ilgilenmeye başladıklarını (4 kişi), akıl baliğ olduğunu fark ettiğini (1 kişi) ve daha durgunlaştığını (1 kişi) ifade etmiştir. (bkz. Tablo AA-17)

5.1.5.2. 2.Kuşak

Annelerin 20'si aylık periyotları başladıktan sonra kendilerine bakışlarında bir değişiklik olduğunu, 5'i ise herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmektedir. (bkz. Tablo A-18) Aylık periyotlarla birlikte kişilerin kendilerine yönelik algılarındaki değişimin çocukluktan çıkma [1], büyüdüğünü hissetme [2], genç kızlığa adım atma [3] temaları etrafında toplandığı görülmektedir.

Annelerin 6'sı aylık periyotlardan sonra hayatlarında gözle görünür bir değişim olduğunu; 19'u ise böyle bir değişim olmadığını ifade etmektedir. (bkz. Tablo A-17) Hayatlarında somut bir değişim olduğunu belirten görüşmeciler; adetten bir yıl sonra evlenme, adetle birlikte Kuran kursuna başlama, günah defterinin açılması, kapanma biçimine dikkat etme, daha çok korunma ihtiyacı hissetme ve adet dönemlerinde daha az iş yapma gibi faktörlerden bahsetmiştir.

5.1.5.3. 3.Kuşak

Stice (2018:277) erinlik döneminde gerçekleşen en etkili değişimlerden birinin, kişinin bedeni üzerindeki bilişsel ve duygusal algılarını ifade eden beden imajında olduğunu söylemektedir.

Araştırmaya katılan anneanneler ve annelerde de görüldüğü üzere, menarştan sonra kişinin kendisine ve bedenine yönelik algısı değişim göstermeye

başlamaktadır. Bu durum araştırmaya katılan kızlarda da karşımıza çıkmaktadır. Kızların 17'si aylık periyotları başladıktan sonra kendilerine yönelik bakış açılarının değiştiğini, 8'i böyle bir değişim hissetmediğini söylemiştir. (bkz. Tablo K-9) Bu değişim büyüdüğünü [1], genç kız olduğunu [2] ve olgunlaştığını [3] hissetme temaları etrafında şekillenmiş olup özgüvende artış yaşama, fiziksel ve duygusal değişimler yaşama, cinsiyetler arası ayrımı fark etme, daha güzel olmak ve beğenilmek isteme gibi faktörlerle beraber dile getirilmiştir:

“Zaten ergenlikle birlikte tüylenme ve göğüslerim büyümeye başlamıştı. Adetten sonra da ‘büyüdüğümü’ düşündüm. Olaylara bakış açımı etkiledi.” (3K, 17)

“Olduktan sonra özgüvenim arttı. Cinsel ayrımı o zaman fark etmeye başladım. Beğenilmek istemeye başladım. Büyüdüğümü hissettim.” (4K, 18)

“Genç kızlığa adım atmış oluyorsun. Daha güzel olmak istiyorsun.” (13K, 17)

“Fiziksel bir olgunluk süreci oldu. Duygular değişmeye başladı. Karşı cinse ilgi olmaya başladı.” (14K, 17)

Bir görüşmeci adet olmadan önce “kadınlarla ilgili bir özelliği bekliyormuş gibi hissettiğini”, bu nedenle “bu özellik kendisine verilince” mutlu olduğunu ifade etmiştir:

“Büyümüş hissettim. Sanki kadınlarla ilgili bir özellik var; onu bekliyorum gibi. Verilince mutlu oldum.” (18K, 16)

İlk adetten sonra kişilerin kendilerine yönelik algılarında açık bir değişim yaşandığı görülmektedir. Bununla birlikte, bu algısal değişimin başlangıç noktasının aylık periyotlar mı, ergenlik döneminin diğer belirgin fizyolojik değişimleri mi olduğu konusu tartışmaya açıktır.

Her ne kadar 25 kızın 17'si menarş ile birlikte kendilerine yönelik algılarının değişmeye başladığını belirtmekteyse de, aşağıdaki görüşmecinin yaptığı açıklama bu konudaki ayrıma işaret etmektedir:

“Vücudumdaki fizyolojik değişimler nedeniyle kendimi büyüyor hissettim. Ama bence bu doğrudan adet olmaya başlamamla ilgili değildi.” (1K,17)

Bunların yanı sıra menarş deneyimiyle birlikte kızın toplumsal konumu değişmeye başlamakta ve yeni bir sosyal gruba ve o grubun konuşmalarına dahil olmaya başlamaktadır:

“Kuzenlerim kendi aralarında regl hakkında konuşurdu. Regl şöyle geçti, regl böyle geçti diye. Üzülürdüm. Dışlanmışlık hissederdim. Şimdi o da değişti. Artık ben de o konuşmalara dahil oldum.” (4K, 18)

“Her ay oluyorum ya, insan büyüdüğünü anlıyor. İlk başta ağrım sancım oldu, sonradan onlara alıştım. Daha çok kız olduğumu hissettim. Kadınlar kendi aralarında bu konularda konuşuyor mesela. Onlara yaklaştım.” (6K, 16)

Ablaların, kuzenlerin, diğer bir ifadeyle “büyük kızların” önceleri kendi aralarında konuştukları bu tür konular, aylık periyotları başlayan kıza da açık hale gelmektedir. Bunun bir başka örneğini okul ortamında gözlemlemek mümkündür. Adet olan kızlar kendi aralarında adet deneyimlerini konuşmaya başlamakta; olmayanlar ise olanların hikayelerini dinleyerek, olmayı beklemektedir.

İlk adetten sonra kızların kendilerine yönelik bakış açısında yaşanan değişim, toplumsal rol ve beklentilerdeki değişimle ilişkilendirilebilir. Bu toplumsal rol ve beklentiler, kızın etrafındaki bir kişi – genellikle annesi veya anneannesi – tarafından yavaş yavaş dokunmaktadır:

“Ailem ‘Sen artık büyüdün, biraz oturaklı ol.’ dedi. Çocukluktan çıktım, genç kız olduğumu hissettim. Kendi kararlarımı kendim vermeye başladım. Aklımın başına geldiğini ve biraz kendime geldiğimi hissettim.” (16K, 16)

“Anneannem ‘Artık genç kız oldun, ağır davran, olgun davran. Üstüne dikkat et, dışarı geçmesin. Daha koyu renk giyin.’ der.” (14K, 17)

Aylık periyotların başlamasıyla birlikte kızın davranışları, oturup kalkışı veya giyimi bu yeni toplumsal konuma “uygun” bir şekilde yeniden düzenlenmektedir:

“Önceden Erkek Fatma gibiydim. Futbol falan oynardım. Regl olmaya başladıktan sonra oynamamaya başladım. ‘Artık kızım’ dedim.” (4K, 18)

“Önceden daha çok oyun oynardım. Adetten sonra, biri görürse diye daha düzgün hareket etmeye, oturup kalkmama dikkat etmeye başladım.” (17K, 17)

“Hareketli biriydim, adet olmaya başladıktan sonra direkt kapandım.” (21K, 17)

5.2. AYLIK PERİYOTLAR

Bu bölümde aylık periyotların nasıl adlandırıldığı, aylık periyotlara yönelik bilgi, düşünce ve tutumlar, aylık periyotlarda kullanılan materyaller, aylık periyotların takibi, aylık periyotların düzeni ve yaşanan sıkıntılar, aylık periyotların kişinin yaşamına etkileri, adetle ilgili anılar, adetle ilgili inanış ve söylenceler incelenmiştir.

5.2.1. Aylık Periyotların Adlandırılması

5.2.1.1. 1.Kuşak

Araştırmaya katılan anneannelerin aylık kanamalardan bahsederken kullandığı kelimeler incelendiğinde, aynı anda birden fazla kelimeyi bir arada kullandıkları görülmektedir. Anneanne örnekleminin “aybaşı” (16 kişi), “adet” (14 kişi) “hastalanmak” (5 kişi), “kirlenmek” (5 kişi) kelimelerini kullandığı görülmüştür. Bunların dışında “kanama” (1 kişi), “özel gün” (1 kişi), “regl” (1 kişi) gibi adlandırmalar mevcuttur. Buna göre 1. kuşağın aylık kanamalardan bahsederken en sık kullandıkları kelime “aybaşı” ve “adet” olmuştur.

		Frekans
Anneannelerin aylık kanamaları nasıl adlandırdığı	Aybaşı	16
	Adet	14
	Hastalanmak	5
	Kirlenmek	5
	Kanama	1
	Özel gün	1
	Regl	1

Tablo 5.9. : Anneannelerin Aylık Kanamaları Nasıl Adlandırdığı

Araştırmaya katılan anneannelere, kendi annelerinin aylık kanamaları nasıl adlandırdığını bilip bilmedikleri sorulduğunda, 18 görüşmeci annesinin nasıl adlandırdığını bildiğini, 7 görüşmeci ise bilmediğini veya hatırlamadığını ifade etmiştir. En yaygın kullanılan “aybaşı” (13 kişi) ve “kirlenmek” (6 kişi) tabirlerinin yanı sıra “adet”, “rahatsız olmak”, “kendini bilmek” tabirlerine rastlanmıştır.

Bir görüşmeci, kendi yörelerinde²⁶ yaygın olduğunu ifade ettiği “kendini bildin” tabirinin, adet dönemi başlayan kızlara söylendiğini aktarmıştır. Aynı şekilde, annesi de kendisine adet ile birlikte kendini tanımaya başladığını ve olayın bundan ibaret olduğunu söylemektedir:

“Adete girende, sen şimdi kendini bildin (tanıdın). Olay bundan ibaret”
(1AA, 68)

5.2.1.2. 2.Kuşak

Araştırmaya katılan annelerin aylık kanamalardan bahsederken kullandığı kelimeler incelendiğinde, 20 kadının “adet”, 13 kadının “hastalanmak”, 5 kadının “regl” kelimesini kullandığı görülmektedir. Buna göre aylık kanamalardan bahsederken başvuru en yaygın tabirler “adet”, “hastalanmak” ve “regl”dir. Aylık kanamalar için kullanılan diğer kelimeler “abdestsiz olmak”, “namazsız olmak”, “mazeretli olmak”, “hayız hali”, “izinli olmak”; “kanama”, “kirlenmek”, “lekelenme” ve “rahatsız olmak”; “aybaşı” ve “halam geldi” olarak tespit edilmiştir.

Öte yandan, bir görüşmeci²⁷ “aybaşı” ifadesini “kaba” olarak nitelendirmiş ve “köy tabiri” olarak tanımlamıştır. Geçmişte annesinin “aybaşı” dediğini, kendisinin “adeti” kullanmayı tercih ettiğini, kızının da “adet” kelimelerini kullandığını belirtmiştir.

²⁶ Kars

²⁷ (2A, 39)

	Frekans
Annelerin aylık kanamaları nasıl adlandırdığı	
Abdestsiz olmak	1
Namazsız olmak	1
Mazeretlenmek, mazeretli olmak	2
Hayız	1
İzinli olmak	2
Kanama	1
Kirlenmek	1
Lekelenmek	1
Rahatsız olmak	2
Aybaşı	3
Halam geldi	2

Tablo 5.10. : Annelerin Aylık Kanamaları Nasıl Adlandırdığı

Çoğunlukla “hastalandım” ifadesini kullanan ve zaman zaman “hayız” dediğini söyleyen bir başka görüşmeci “adet” tabirini “çıplak bir kelime” olarak nitelendirmiş ve bu nedenle kullanmadığını söylemiştir. Bu yönüyle kendisine daha usturuplu ve üstü kapalı gelen “hayız” ve “hastalanma” ifadelerini tercih etmektedir.

“Adet çok çıplak bir kelime gibi geliyor. Pek kullanmıyorum.” (4A,43)

5.2.1.3. 3. Kuşak

Araştırmaya katılan kız öğrencilerin aylık kanamalar için kullandığı kelimeler incelendiğinde, 18 kızın “adet”, 16 kızın “hasta olmak”, 16 kızın “regl” kelimesini kullandığı görülmüştür.

Aşağıda adet, hasta olmak ve regl kelimelerinin birbirlerine göre kullanım durumlarını göstermek amacıyla yapılan çapraz tablolama sonuçları yer almaktadır:

Regl			Adet		Toplam
			Kullanır	Kullanmaz	
Kullanır	Hasta olmak	Kullanır	7	3	10
		Kullanmaz	3	3	6
	Toplam		10	6	16
Kullanmaz	Hasta olmak	Kullanır	5	1	6
		Kullanmaz	3	0	3
	Toplam		8	1	9

Tablo 5.11. : Kız Öğrencilerin Aylık Kanamalar İçin Kullandığı Kelimeler

Tablodan görüldüğü üzere adet tabirini kullanan kızların 7'si hasta olmak ve regl tabirlerini de kullanmaktadır. Adet kelimesini kullanan kızların 3'ü aynı zamanda regl kelimesini kullanmakta, ancak hasta olmak tabirini kullanmamaktadır. Adet kelimesini kullanan 5 kız hasta olmak tabirini de kullanmakta, ancak regl tabirini tercih etmemektedir. Ayrıca adet kelimesini kullanan 3 kız, regl ve hasta olmak tabirlerini kullanmamaktadır.

Adet kelimesini kullanmayan 6 kız regl tabirini tercih etmektedir; bunun yarısı aynı zamanda hasta olmak ifadesini kullanmaktadır. Bir kişi ise sadece hasta olmak tabirini kullanmakta; regl ve adet tabirlerini kullanmamaktadır.

Kız öğrencilerin aylık kanamalardan bahsederken en sık kullandığı üç kelime olan adet, regl ve hasta olmanın dışında; “rahatsızım”, “müsait değil oldum”, “mazeret”, “halam geldi”, “anavatan kan ağlıyor”, “mens oldum” ve “menstruasyon” tabirleri mevcuttur.

“Halam geldi” ve “anavatan kan ağlıyor” ifadelerini aktaran görüşmeciler, aylık periyotlar üzerine konuşurken başkasının anlamasını istemedikleri durumlarda veya espri yapmak amacıyla bu tabirleri kullandıklarını belirtmiştir. Bir görüşmeci “halası gelmek” tabiriyle ilk karşılaşmasını şöyle ifade etmiştir:

“7. sınıftayken annemin kuzeni sorardı ‘Halam geldi mi?’ diye. ‘Halam niye gelsin, karşıda oturuyor’ demiştim. Sonra annem açıklamıştı. ‘Yani adet oldun mu diye soruyor’ diye.” (5K, 17)

Günlük yaşamda “regl” tabirini tercih eden bir başka görüşmeci ise *Halam Geldi* filmi²⁸ izledikten sonra bu tabiri kullanmaya başladıklarını söylemektedir:

“*Halam Geldi* filminden sonra, şakasına ‘Halam geldi’ de deriz.” (20K, 16)

“Müsait değil oldum” ve “mazeret” ifadeleri ise dini yükümlülüklerden muaf olma anlamını taşımaktadır. Kız öğrenciler bu dönemlerinde mazeretli sayıldıklarını ve ibadet yapmaya müsait olmadıklarını ifade etmiştir.

		Frekans	Yüzde
Kızların aylık kanamalar için kullandığı diğer kelimeler	Başka bir kelime aktarmayanlar	17	68,0
	Anavatan kan ağlıyor	1	4,0
	Halam geldi	1	4,0
	Mazeret	1	4,0
	Mens oldum	1	4,0
	Menstruasyon	2	8,0
	Müsait değil oldum	1	4,0
	Rahatsızım	1	4,0
	Toplam	25	100

Tablo 5.12. : Kız Öğrencilerin Aylık Kanamalar İçin Kullandığı Diğer Kelimeler

Aylık periyotlardan bahsederken “regl” ve “hastalanmak” kelimelerini kullandığını söyleyen bir görüşmeci “adet denince aklına töreler geldiği için” bu tabirden uzak durduğunu söylemiştir:

“Adeti çok kullanmıyorum. Adet deyince aklıma töre geliyor.” (4K, 18)

²⁸ Senaryosunu Evrim Kanpolat’ın yazdığı, Erhan Kozan’ın yönettiği 2013 yapımı film, çocuk gelin gerçeğini anlatmaktadır. Film 50. Uluslararası Antalya Altın Portakal Film Festivali’nde Sosyal Sorumluluk Ödülü’ne layık görülmüştür. Filmde “Halam geldi” ve “Halam gelmedi” gibi ifadeler sıklıkla kullanılmakta olup, kızların aylık periyot ve kanamalarını ifade etmektedir. “Halam Geldi”, (Çevrimiçi) <http://www.beyazperde.com>, Mayıs 2019.

Aynı görüşmecinin annesinin aylık periyotları adlandırma biçimine bakıldığında ise, “hastalanmak” ve “hayız” ifadelerini tercih ettiği, “adet” kelimesini “çıplak” bulduğu görülmektedir. Bu, iki kuşak arasındaki belirgin bir farkı ortaya koymaktadır. Kız öğrenci ve annesi, adet kelimesini tercih etmeme bakımından benzeşmekle birlikte, kelimeyi kullanmamaya yönelik açıklamaları bakımından farklılaşmaktadır. Kız öğrenci adeti törelere yaptığı çağrışım nedeniyle; annesi ise adeti çok açık bir tabir olarak gördüğü için kullanmamaktadır. Diğer bir ifadeyle konunun adlandırılma biçimi aynı görünse de, algılanma biçimi farklı olabilmektedir.

Başka bir görüşmeci aylık periyotlar için kullandığı kelimeleri (adet, regl, mens olmak) özellikle seçtiğini belirtmektedir. Aylık periyotlar için kullanılan “hasta oldum” ifadesini kadınlara hakaret olarak yorumlamaktadır:

“Okul arkadaşları arasında ‘mens oldum’ deriz. Erkekler de anlamadığı için bizim için daha rahat oluyor. ‘Hasta oldumu’ kullanmamaya dikkat ediyorum, kadınlara hakaret gibi geliyor adete hastalık demek.” (1K, 17)

Oldukça yaygın kullanım alanı olan “hastalanmak” tabirine yönelik bu bakış açısının, görüşmecinin sağlık meslek lisesinde öğrenim görmesiyle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, görüşmecinin erkeklerin olduğu ortamda “mens oldum” tabirini tercih etmesi, kiminle konuşulduğuna veya ortamda bulunan kişilere göre farklı adlandırmalar yapılabildiğini göstermektedir. Araştırmaya katılan kızların yarısından fazlası periyotları adlandırma biçimlerinin kiminle konuştuklarına bağlı olarak değişebildiğini ifade etmektedir. (bkz. Tablo K-21)

Okuldaki konuşmalarda “regl”, okul dışında veya annesiyle konuşurken “adet” veya “hastalandım” kelimelerini kullandığını belirten görüşmeciler de benzer bir noktaya işaret etmektedir. Bir görüşmeci bu durumu şöyle anlatmaktadır:

“Kişiye göre değişiyor. Okulda hocalarla konuşurken regl diyoruz. Evde adet diyorum. Arkadaşlarımla konuşurken hastayım diyorum.” (8K, 17)

5.2.2. Aylık Periyotlara Yönelik Bilgi, Düşünce ve Tutum

5.2.2.1. 1.Kuşak

Araştırmaya katılan anneannelere aylık periyotların ne olduğu ve bu konudaki düşünceleri sorulmuştur. Buna göre adet olmak çok sağlıklı [1], olmadan önce sıkıntı yapan, olduktan sonra rahatlanan [2], vücudun yenilenerek temizlendiği [3], doğurganlıkla ilişkili [3], kimisi için gelip geçen ve bir sıkıntı yaratmayan [4], kimisi için ise ağrı ve sıkıntı kaynağı olan [5], aybaşından aybaşına gerçekleşen kanamalardır [5]. Bazı görüşmeciler aylık kanamaları “Allah’ın emri”, “Allah’ın takdiri” ve “Allah’ın verdiği” bir şey olarak nitelendirmiştir. Bu tanımlamalara bakıldığında, anneannelerin aylık periyotlara yönelik genel tutumunun pozitif olduğu görülmektedir:

“Vücudunu yenileyen, aydan aya olan şey. Çok güzel oluyordu. Adet olunca insan iyileşiyor, yenileniyor. Keşke olsak hala; ama...” (11AA, 50)

“Allah’ın takdir ettiği kadınların her ay düzenli olduğu bir şey, bir tür hastalık, adetle vücut temizlenir.” (19AA, 60)

“Aybaşından aybaşına olan Allah tarafından her kadında bulunan bir şey, hamileliği belli eder.” (20AA, 79)

19AA bunun Allah’ın takdiri olduğunu ve vücudu temizleyen bir şey olduğunu düşünmekle birlikte, bir tür hastalık olarak nitelendirmektedir. Öte yandan, bir görüşmeci günlük hayatın akışında aylık kanamaların “gelince gelen, gidince giden”, diğer bir ifadeyle hayatı çok etkilemeyen bir şey olduğunu söylemektedir:

“Geldi mi gelir, kesti mi kesilirdi. Ağrı sancı olmazdı, iş var güç vardı, oduna ahıra tarlaya giderdik.” (10AA,75)

Erken menopo2 deneyimi yaşayan bir görüşmeci aylık periyotların devam etmesinin daha sağlıklı olduğunu düşünmekle birlikte, o süreçte periyotlarının devam etmesi için doktora başvurmadığını belirtmiştir:

“Adet olmak çok sağlıklıydı, iyi bir şeydi, 36 yaşında kesildi, doktora da gitmedim...” (8AA,62)

Aylık periyotlara yönelik olumsuz tanımlamalarda bulunan az sayıdaki anneanne ise sürecin fizyolojik sıkıntılarına odaklanmaktadır:

“Adet deyince aklıma kanama geliyor, benim için adet sancısı ve karın ağrısı demek.” (6AA, 54)

Öte yandan, *Aylık Periyotların Kişinin Yaşamına Etkileri* bölümünde görüleceği üzere, 25 görüşmecinin 16’sı aylık periyotların hayatlarını olumsuz etkilediğini (11’i az, 5’i çok) söylemekle birlikte, aylık periyotlara yönelik genel tutum ve bakış açısının pozitif olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, anneannelerin daha güncel bir sıkıntı kaynağı olan menopo2 dönemine girmeleri nedeniyle aylık periyotları daha pozitif algılamaya meyilli olmalarıyla ilişkili olabilir.

Tablo 5.13. anneannelerin aylık kanamaların ne olduğuna yönelik soruya verdikleri yanıtları içermektedir. Bu yanıtlar anneannelerin genel tutumunu göstermesi bakımından önemlidir. Bununla birlikte, soruya verilen yanıtların çoğu aylık kanamaların ne olduğundan ziyade, görüşmecilerin kendi adet deneyimlerini veya adetinin ne anlam ifade ettiğini yansıtır niteliktedir.

1AA	Adet görür görmez çocuğa kalırsın
2AA	Adet olunca rahatlıyon, vücut temizleniyo. olmadan 1-2 gün evvel vücut geriliyo, sonra rahatlıyo
3AA	Düzenli olurdu, gelip geçerdi, sancı nedir bilmedim
4AA	Adet olmadan önce sıkıntı basar, göğüslerim şişer, başım ağrırdı, oldum mu rahatlardım
5AA	Allah'ın emri bir şeydir. Ben öncesinde rahatsız olurdum, sonra rahatlardım
6AA	Aklıma kanama geliyor, benim için adet sancı, karın ağrısı demek
7AA	Gelir giderdi; ama çok sıkıntılıydı
8AA	Adet olmak çok sağlıklıydı, iyi bir şeydi, 36 yaşında kesildi, doktora da gitmedim
9AA	Adet sağlık yönünden çok iyiydi, malesef erken girdim menopoza (42)
10AA	Geldi mi gelir, kesti mi kesilirdi. Ağrı sancı olmazdı, iş var güç vardı, oduna ahıra tarlaya giderdik
11AA	Vücudunu yenileyen, aydan aya olan şey, adet olunca insan yenileniyor, iyileşiyor, keşke olsak hala...
12AA	Olurken daha dinç olurduk, kesildikten sonra güç kalmadı
13AA	Her kadının aybaşında gördüğü bir şey
14AA	-
15AA	Allah öyle istediği için hasta oluruz, adet görmek çok iyi bir şey
17AA	Adet olunca sağlıklı, güçlü, iyi olursun
18AA	Allah tarafından kadınlara verilen şey, bir hafta önce stres yapar olunca vücutta rahatlama olur
19AA	Allah'ın takdir ettiği kadınların her ay düzenli olduğu bir şey, bir tür hastalık, adetle vücut temizlenir
20AA	Aybaşından aybaşına olan Allah tarafından her kadında bulunan bir şey, hamileliği belli eder
21AA	Adet olmak çok iyi bir şey
22AA	-
23AA	Olunca rahatlardım
24AA	-
25AA	-

Tablo 5.13. : Anneannelerin Aylık Kanamaların Ne Olduğuna Yönelik Düşünceleri

5.2.2.2. 2.Kuşak

Araştırmaya katılan annelere aylık periyotların ne olduğu ve ona yönelik düşünceleri sorulmuştur. Adet dönemi vücuttan pis kanın atıldığı ve / veya vücudun yenilendiği (11 kişi), kadın olmakla veya doğurganlıkla ilgili olan (6 kişi), öncesinde birtakım sıkıntılar yaşanan ve olunca rahatlanan (3 kişi), sağlıklı her kadının (1 kişi), her ay yaşadığı kanamalar (2 kişi) olarak görülmektedir. Bu tanımlamalara göre, annelerin büyük çoğunluğunun (23 kişi) aylık periyotlara yönelik tutumunun pozitif olduğu tespit edilmiştir.

Öte yandan iki görüşmeci bu dönemi “hormonların bozulduğu bir dönem” olarak tanımlamıştır. Aylık periyotların farklı aşamalarında hormonal değişimler yaşandığı düşünüldüğünde, aylık kanama döneminde de hormonal değerlerin farklılaştığı bilinmektedir. Bu hormonal değişimi, hormonların bozulması olarak nitelendiren iki görüşmecinin öznel adet deneyimine bakıldığında, adet öncesi ve sonrasının psikolojik olarak kendilerini etkilediğini (sinirlilik, gerginlik, moralsiz olmak) belirttikleri görülmüştür.

Annelerin aylık kanamaları vücuttaki pis kanın atıldığı, vücudun temizlendiği ve yenilendiği bir süreç olarak yorumlaması, aylık periyotlara yönelik olumlu bir tutum sahibi olmalarıyla sonuçlanmıştır. Oysa tıbbi açıdan aylık kanamalarda vücuttan atılan adet kanının pis bir kan olmadığı bilinmektedir. Buradaki “vücuttaki pis kanın atılması” ve “vücudun temizlenmesi” ile ilgili düşünceleri daha ziyade toplumsal ve kültürel kod ve anlatılarla açıklamak mümkündür. Tablo 5.14.’te araştırmaya katılan annelerin her birinin aylık periyotların ne olduğuna yönelik düşünceleri yer almaktadır.

1A	Adet ile birlikte doğurganlığın ve evliliğin farkına varılmaya başlanır
2A	Öncesinde sinirli olduğum, olunca rahatladığım dönem
3A	Olunca rahatlanır
4A	Hormonların haftalık bozulduğu bir dönem
5A	Kadınların vücudunu rahatlatan şey
6A	Kadınlığı anlatan, çocuk doğurma ihtimalini anlatan, Rabbinin verdiği bir şey
7A	Kadın olmakla ilgilidir
8A	Vücuttan atılan pis kan
9A	Vücudun dışarı atması gereken şeylerin atılması
10A	Bir bayan için evlenmek, çocuk sahibi olmak için gerekli bir şeydir
11A	Her aybaşı olan kanamalardır, çocuk doğuran kadınlarda olur
12A	Allah'ın verdiği bir şey, sağlık için gerekli, şifa gibi bir şey, pis kan atılıyor.
13A	Pis kanın vücuttan atılması, bir nevi temizlenme
14A	Kadınlarda her ay kan gelmesi
15A	Vücuttaki pis kanın dışarı atılması
16A	Pis kanın vücuttan çıkması
17A	Vücudu temizleyen bir şey
18A	Vücudun kendini yenilemesi
19A	Kadınların gördüğü, vücudu temizleyen bir şey
20A	Pis kanın vücuttan gitmesi
21A	Kadınların her ay vücutlarının temizlendiği, pis kanın atıldığı dönem
22A	Kadınsal, her kadında olduğu için kadın olduğunu hissettiğin şey
23A	Her ay kadınsal hormonların değişikliğe uğrayıp bozulduğu dönem
24A	Ayda bir kere olan kanama
25A	Kadınların sağlıklı olduğunu gösterir

Tablo 5.14. : Annelerin Aylık Kanamaların Ne Olduğuna Yönelik Düşünceleri

5.2.2.3. 3.Kuşak

Araştırmaya katılan kız öğrencilere aylık periyotların ne olduğu sorulduğunda alınan yanıtların büyük çoğunluğunun konunun fizyolojik özelliklerini içerdiği ve tıbbi terimlerle ifade edildiği dikkat çekmektedir.

Sağlık meslek lisesinde okuyan kız öğrencilerin aylık kanamalara yönelik tanımlamalarının; endometrium tabakasının hazırlanması, endometrium tabakasının yıkılarak atılması, spermle karşılaşmamış (döllenmemiş) yumurtanın atılması, kanamanın periyodik olması, kanamaların düzenli gerçekleşmesi ve aylık periyodun süresi gibi fizyolojik konulara odaklandığı görülmektedir. Kız öğrencilerin yaptığı açıklamalar önceki kuşaklardan farklı olarak, aylık kanamaların ne olduğu konusunda “bilgi sahibi” olduklarını göstermektedir. Bu durum, kızların sağlık meslek lisesinde öğrenim görmeleriyle ve dolayısıyla bu konudaki nitelikli bilgi kaynaklarına erişim imkanlarıyla yakından ilişkilidir.

Periyotlara yönelik bilgi, deneyim ve düşünceler bir araya geldiğinde, periyotlara yönelik daha genel bir bakış açısı oluşmaktadır. Görüşmecilerin aylık periyotlara yönelik olumlu bakış açılarını yansıtan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

“Bu ay yine oldum diye of pof ederim, ama olması iyi. Çocuk sahibi olabilmek için önemli.” (22K, 17)

“Adet erkeklerin sünneti gibi. Onlar düğün yaparlar. Biz saklıyoruz. Bence adet çok normal bir şey.” (23K, 15)

Tablo 5.15.’te kız öğrencilerin aylık periyot ve kanamaların ne olduğuna yönelik yanıtları yer almaktadır.

1K	Kadınların doğası gereği üretilen yumurtaların fertilizasyon gerçekleşmemesi durumunda atılması
2K	Her kadının 28 gün aralıklarla geçirdiği dönem, endometriumun dışarı atılması
3K	Her kızın periyodik olarak yaşadığı düzenli kanamalar
4K	Ergenlik çağına ulaşmış her kızın belirli aralıklarla spermle karşılaşmamış yumurtasının atılması
5K	Her kadının aydan aya geçirdiği bir haftalık süreç
6K	Her kadının 28 günde bir gördüğü kanama
7K	Kendimize kız olduğumuzu hissettiren, vücuttan kan atılan dönem
8K	Kadınlarda üreme için endometrium kendini hazırlar. Döllenme olmadığında kendini parçalayarak kanama olur
9K	Vücuttan kirli kanın atılmasıdır. Her adet olduğumuzda yumurta atılır
10K	28 günde bir yumurtanın kendi kendini yenileyip rahimden atılması
11K	Kadınların ayda bir yaşadığı kanamalar
12K	Kadınların hasta olmadığı için kurulan duvarın yıkılmasıyla oluşan kanama
13K	Döllenme gerçekleşmediği zaman kirli kanın atılması
14K	Çocukluktan erişkinliğe geçilen dönem
15K	Endometrium tabakasının vücuttan atılması
16K	28 günde bir her ay bir yumurtanın kırılması sonucu meydana gelen kanama
17K	Her kızın düzenli aralıklarla kan görmesi
18K	Belli bir olgunluğa erdikten sonra, kız çocuğuyken şimdi doğurma özelliğini almak
19K	Yumurta patladığında kan akması
20K	Vücuttaki pis kanın çıkması
21K	Belli bir zamanda yumurtanın atılması
22K	Her bayanın her ay düzenli olarak yaşadığı kanama
23K	Kadınların her ay yaşadığı, kadınlığı hissettiren bir dönem
24K	Her kadının aylık periyot döneminde kanamaların olması. İçindeki toksik maddelerin, kirli kanın atılmasıdır
25K	Kadın sağlığı için vücuttaki pis kanın atılmasıdır, fizyolojik bir durumdur

Tablo 5.15. : Kızların Aylık Kanamaların Ne Olduğuna Yönelik Düşünceleri

Aylık periyotları “kadınların ayda bir yaşadığı kanamalar” veya “her kızın düzenli aralıklarla kan görmesi” olarak tanımlayan ve aylık kanamalar esnasında veya yıkanırken kendini “kirli” ve “pis” hissettiğini belirten görüşmeciler olmuştur. Öyle ki bir görüşmeci “dünyanın en pis insanı gibi hissettiğini” söylemektedir:

“Dünyanın en pis insanı gibi hissediyorum, her gün banyo yapıyorum. (11K, 16)

“Adet bitince banyo yaparken tepeden aşağı su tutup ‘İs şeytan pis şeytan, git burdan’ derim.” (17K, 17)

Bir önceki kuşaklarda rastlanan “adet döneminde vücuttaki pis kanın atıldığı” düşüncesine kız öğrencilerde de -daha az olmakla birlikte- rastlanmıştır. Beş kız adet döneminde vücuttaki kirli kanın atıldığını söylemektedir. Bu beş kızın ve annelerinin adet kanına yönelik düşüncelerini bir arada inceleyerek, adet kanının kirlilikle ilişkisine yönelik ortak bir düşünce biçimine sahip olup olmadıklarını görmek mümkündür. Aşağıdaki tabloda kız öğrenci ve annelerinin konuya yönelik kendi ifadeleri yer almaktadır:

Kız Öğrenciler	Anneler	
Vücuttan kirli kanın atılmasıdır. Her adet olduğumuzda yumurta atılır (9K)	Vücudun dışarı atması gereken şeylerin atılması (9A)	✓
Döllenme gerçekleşmediği zaman kirli kanın atılması (13K)	Pis kanın vücuttan atılması, bir nevi temizlenme (13A)	✓
Vücuttaki pis kanın çıkması (20K)	Pis kanın vücuttan gitmesi (20A)	✓
Adet içindeki toksik maddelerin, kirli kanın atılmasıdır (24K)	Ayda bir kere olan kanama (24A)	×
Kadın sağlığı için vücuttaki pis kanın atılmasıdır, fizyolojik bir durumdur (25K)	Kadınların sağlıklı olduğunu gösterir (25A)	×

Tablo 5.16. : Aylık Kanamayla Vücuttan Kirli Kanın Atıldığı Düşüncesi

9K, 13K, 20K ve annelerinin adet kanının kirli olduğu, adet dönemlerinde bu kirli kanın vücuttan atıldığı konusunda hemfikir oldukları görölmektedir. Bunu anne-kız arasındaki kültürel bilgi aktarımıyla açıklamak mümkündür. Öte yandan, 24K adet döneminde toksik maddelerin ve kirli kanın atıldığını söylemektedir. Annesi 24A ise adet kanının kirli olduğuna ilişkin herhangi bir düşünceden bahsetmemiştir. Benzer şekilde 25K adet kanının kirli olduğunu söylerken, annesi 25A ile yapılan görüşme incelendiğinde adet kanının kirli olduğuna dair herhangi bir söylemin olmadığı görölmüştür.

Adet döneminde vücuttan kirli kanın atıldığı düşüncesine en çok 2. kuşaktaki görüşmecilerde, yani annelerde rastlanmıştır. Bu düşünce sağlık meslek lisesinde öğrenim gören kız öğrencilere gelindiğinde azalarak da olsa varlığını sürdürmektedir.

5.2.3. Aylık Periyotlarda Kullanılan Materyal

5.2.3.1. 1.Kuşak

Görüşme yapılan anneannelerin aylık periyotlarında kullandıkları materyaller incelendiğinde, 19'unun yalnızca bez kullandıkları; 6'sının ise bez ile başlayıp sonradan ped kullanımına geçtikleri bulunmuştur. (bkz. Tablo AA-18)

Bezin nasıl hazırlandığı, kullanıldığı, temizlendiği ve bezlerin yeniden kullanılıp kullanılmadığı konusunda görüşmeciler arasında benzerlikler olduğu gibi, farklılıklar da mevcuttur.

Bezlerin çoğunlukla eski kıyafetler kesilerek elde edildiği, kullanıldıktan sonra yıkanıp kaynatıldığı, genellikle gözden uzak yerlerde kurutulduğu ve bir sonraki adet dönemine hazır olacak şekilde muhafaza edildiği görölmektedir.

Anneannelerin bezleri hazırlama, kullanma, yıkama konularındaki deneyimleri şöyledir:

“Eski yırtık elbiseleri, çarşafları kesip, yanlarından dikedik. Komşular da verirdi eskilerini. Çocuğun bezi ayırıydı, bizimki ayrı. Yakamazdık da görülür diye. Kaldırıp atardık.” (1AA, 68)

“Eski eteklerden, kötü bezlerden alır kullanırdık. Bez de yoktu o zamanlar. Allah’tan hastalık olmadı. Külot da yoktu. Bezler de temiz olmadığından yara olurdu hep bacaklarımız. Bezleri yıkardık. Anamın görmediği yerlere sererdik. Annem kalkıp toplardı babam görmesin diye. Bakardık bezler yok! Kötü bezleri kullanmayın, hasta olursunuz bile demezdi.” (3AA, 69)

“Bez kullanırdım, kanlı kanlı çöpe atılmaz, günah, derlerdi. Yıkardık, sonra atardık. Şimdi ped kullanıyorlar, atıyorlar öylece!” (5AA, 70)

“Annem parçaları hazırlar bir yere koyardı. Alıp kullanırdık, sonra ya yıkayıp atardık, ya da yıkayıp yeniden kullanırdık.” (8AA, 62)

Öte yandan adet döneminde kullanılan bezlerin kimse görmemesi için yakılabildiği görülmektedir:

“Patiska bezlerden hazırlardık. Temiz bezleri yıkar, kaynatır kullanırdık. Kullandıktan sonra çöpe atmadan yıkar, öyle çöpe atardık. Köy yeri... Tandıra atardık biri görmesin diye, yanardı.” (9AA, 67)

“Bezleri kullandıktan sonra, kimse görmesin diye ekmek yaparken ocakta yakardım.” (11AA, 50)

Bez kullanımından ped kullanımına geçen 6 görüşmeci materyalin değişiminin kendisini çeşitli yönlerden etkilediğini belirtmiştir. Görüşmeciler çoğunlukla bezlerin kanı taşıma ihtimalinden, bu ihtimalin yarattığı tedirginlik ve kontrol etme çabasından, bezlerin tahriş etmesinden ve bez hazırlama sürecindeki zorluklardan bahsetmiştir. Öte yandan pedlerin güvenli olduğu, düşme veya kanı kıyafete geçirme ihtimalinin düşük olduğu, bu yönüyle büyük rahatlık ve kolaylık sağladığı ifade edilmiştir.

Kısacası, aylık periyotları süresince bez kullanımından ped kullanımına geçen görüşmeciler, bezin olumsuz yönlerini ve pedin olumlu yönlerini vurgulamıştır. Bir görüşmecinin aktardıkları bu durumu özetlemektedir:

“Pedi duyar duymaz hemen aldım. Allah razı olsun onu çıkaranlardan. Ped daha rahat oldu. Bezleri yıkardık, nerede kurutacağımızı bilemezdik. Herkesin leğeni ayrıydı. Ayrı ayrı yıkar, kuruturduk. Ben yün yatakların arasına koyar kuruturduk ki annem görmesin. Utanırdım, gizleyerek kuruturdum.” (6AA,54)

5.2.3.2. 2.Kuşak

Annelerin geçmişteki adet dönemlerinde kullandığı materyaller incelendiğinde, 20’sinin bez, 2’sinin birkaç kere bezin ardından ped, 3’ünün ise doğrudan ped kullandığı bulunmuştur. (bkz. Tablo A-20) Günümüzde ise aylık periyotları devam eden 23 görüşmeciden 21’i ped, 1’i bez, 1’i ise hem ped hem bez kullanmaktadır. (bkz. Tablo A-21) Adet dönemlerinde bez kullanan görüşmeciler pedlerin tahriş etmesini gerekçe göstermiştir:

“Annemden görürdük (bez hazırlamayı). Eski yatak çarşaflarının parçalarını kullanırdık. Kullandıktan sonra yıkayıp kuruturduk. O zaman ütü de yoktu. Ben şimdi de bez kullanıyorum. Kullanıp, yıkayıp, kurutup ütülüyorum.” (17A, 36)

“X markası bende alerji yapıyor. Bez kullanmayı tercih ediyorum. İlk iki üç gün evde kalırım. Ama dışarıya çıkacaksam o gün ped kullanırım. Bezle dışarı çıkmak zor olur.” (2A, 39)

Görüşmecilerin 21’inin adet dönemlerinde kullandığı materyal değişmiş olup; 17’si bu değişimin kendisini etkilediğini, 4’ü ise materyallerdeki değişimin kendisini etkilemediğini ifade etmiştir. Görüşmecilerin 4’ü ise adet dönemlerinde geçmişte kullandığı materyali kullanmaya devam etmektedir. (bkz. Tablo A-22)

5.2.3.3. 3.Kuşak

Kız öğrencilerin aylık periyotlarında tercih ettikleri materyal hijyenik pedlerdir. Kızların 17'si pedlerini bazen kendilerinin bazen annelerinin, 4'ü kendilerinin, 3'ü annelerinin, 1'i ise alışverişe gittiğinde anne babalarının aldığını söylemektedir. (bkz. Tablo K-10)

Hijyenik ped alan 21 kıza pedi alırken kendilerini nasıl hissettiği sorulmuştur. 11 görüşmeci pedi rahatça aldığını, 7 görüşmeci kasiyerin cinsiyetine veya ortamda erkek müşteri olmasına göre değiştiğini, 3 görüşmeci ise pedi çekinerek aldığını belirtmiştir. Aşağıdaki tabloda ped alma ile ped alırken hissedilen duygu arasındaki ilişki görülmektedir:

	Ped alırken nasıldır?			Toplam
	Rahattır	Kasadaki görevlinin cinsiyetine göre değişir	Çekinir	
Pedi kim alır? Kızın kendisi	2	2	0	4
Bazen kendisi bazen annesi	9	5	3	17
Toplam	11	7	3	21

Tablo 5.17. : Kızların Ped Satın Alırken Nasıl Olduğu

Buna göre 11 kızın ped alırken rahat olduğu, 7 kızın ortamda bir erkeğin olmasıyla birlikte çekindiği, 3 kızın ise bunlardan bağımsız olarak çekingen bir tutum içerisinde olduğu bulunmuştur. Aşağıdaki örneklerde görüşmecilerin ped alırken yaşadıkları çekincenin kaynağı açıkça görülmektedir:

“Eskiden herkes kendi pedini alıyordu. Şimdi genelde ben alıyorum, birlikte kullanıyoruz. Ailenin en küçüğü olunca! Niye ben alıyorum ya! Çok telaşlanıyorum, hele bir erkek varsa. Orama burama saklıyorum. Neden herkes görsün ki?” (5K, 17)

“Aslında ped almak normal bir şey, ama burası küçük yer. Markette kasada erkek varsa utanç verici oluyor. O zaman ped almak yerine gider peçete alırım.” (8K, 17)

“Pedi bazen kendim alırım. Bakkaldan alınca çekinirim. Bakkalı (erkek) tanıyoruz, bir yakınımız. Son zamanlarda biraz daha açıldım, A101’den falan alabiliyorum. Ama genelde annem alışverişe gittiğinde alıyor.” (10K, 16)

“İlk başlarda ped alırken çok utanırdım. 10. sınıftan beri daha rahat alıyorum. Yine de, o an erkek müşteri falan olduğunda biraz çekinirim.” (17K, 17)

Bir görüşmeci “erkek kasiyer” veya “erkek müşteri” problemiyle karşılaşan arkadaşlarına ped alma konusunda yardımcı olduğunu söylemektedir:

“Arkadaşımdan erkek kasiyere denk gelince ped alamayanlar var. Onların yerine ben alıyorum.” (3K, 17)

Bunların yanı sıra “annesi doğru pedi alamayabildiği” için pedi kendi almayı tercih ettiğini belirten bir görüşmeci bunun “bir çeşit ihtiyaç” olduğunu, bu nedenle rahatça aldığını ifade etmiştir:

“Pedi genelde kendim alırım. Çünkü annem doğru pedi alamayabiliyor. Pedlerin de farklı türleri var. Alırken çekinmem, sonuçta bu benim bir ihtiyacım.” (12K, 17)

Bir görüşmeci ped alırken rahat olduğunu, her kadının bunu yaşadığını, erkeklerden çekinmenin anlamı olmadığını, erkeklerin aylık periyotlar hakkında fikirleri olduğunu dile getirmiştir:

“Pedi genelde annem alır, ama dışarıda adet olursam ve almam gerekirse rahatça alırım. Tüm kadınların başına geliyor. Tüm erkekler de biliyor zaten.” (16K, 16)

5.2.4. Aylık Periyotlar Üzerine Konuşmak

5.2.4.1. 1.Kuşak

Anneannelere torunlarıyla adet hakkında konuşup konuşmadıkları sorulduğunda, 25 görüşmecinin 11'i konuştuğunu, 14'ü konuşmadığını belirtmiştir. (bkz Tablo AA-19)

Anneanneler ile torunları arasındaki bu konuşmaların genellikle “anneanneden toruna tavsiyeler” şeklinde (7 kişi) veya torunların adete yönelik sıkıntılarından anneannelerine yakınmaları şeklinde gerçekleştiği (4 kişi) görülmüştür.

Anneannelerin torunlarına nasihatlerinin çoğunlukla adet dönemlerinde “üşütmeme” ve “kendini sıcak tutma” temaları etrafında toplandığı görülmektedir. Bu nasihatlerin dayanağı sıcak ile doğurganlık arasındaki ilişkidir:

“Annemiz ‘Özünüzü soğuğa vermeyin, çocuğunuz olmaz.’ diye anlatırdı.” (1AA, 68)

Bir anneanne, adet dönemini sıkıntılı geçiren torununa iyi gelecek şeyler yaptığını anlatmaktadır:

“ ‘Torunum anneanne, karnım ağrıyor’ der. ‘Karnını mı üşüttün?’ derim. ‘Başka türlü ağrı’ der. Üzülüyorum, bana çekmediniz diyorum. Kahve yaparım ona, yorgan veririm.” (11AA, 50)

Bir başka anneanne torunu adet olmaya başlamadan önce onu bilgilendirmiştir, bu durum henüz erken olduğunu düşünen kızı tarafından kısmen tepkiyle karşılanmıştır:

“ Torunum adet olmadan önce ‘Böyle böyle bir şey var. Her ay elin kulağında olsun. Kanaman olursa diye yanında orkid bulundur.’ diye anlattım. Hatta kızım dedi ki ‘ Anne daha erken, niye bunu uyandırdın?!’ Olsun kızım, dedim, erken de olsa bilsin, bilgisi olsun.” (6AA, 54)

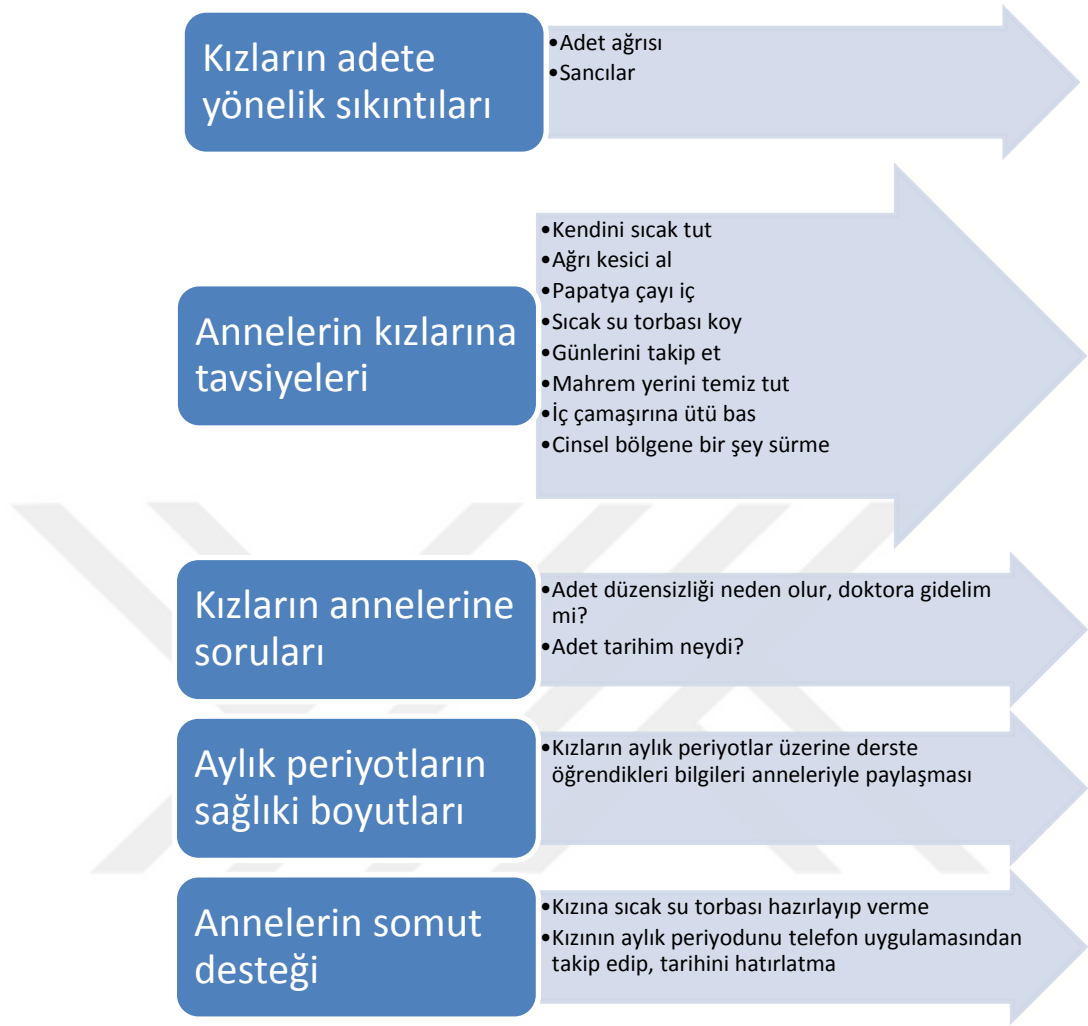
Diğer yandan, torunuyla adet üzerine konuşmadıklarını belirten görüşmecilerin çoğunlukla “başında anneleri var, anneleri anlatsın” şeklinde düşünme eğiliminde oldukları görülmüştür:

“Anneleri var başlarında, o anlatıyor zaten. Şimdi herkes her şeyi biliyor. Ben karışmam.” (1AA, 68)

5.2.4.2. 2.Kuşak

Araştırmaya katılan annelerin tümü aylık periyotlar hakkında arkadaşlarıyla konuştuklarını söylemektedir. Annelere günlük hayatlarında kızlarıyla adet hakkında konuşup konuşmadıkları sorulduğunda ise, 25 görüşmecinin 25’i kızıyla adet hakkında konuştuğunu ifade etmiştir.

Annelerin kızlarıyla adet hakkında konuştuğu konu başlıkları şöyledir: kızlarının adete yönelik sıkıntıları (19 kişi), annelerin aylık periyotlar üzerine tavsiyeleri (11 kişi), aylık periyotların sağlık boyutu (2 kişi), kızların sorularını yanıtlama (2 kişi). Bunların yanı sıra 6 anne, aylık periyotları süresince kızlarına somut manada destek olmaktadır. Aşağıdaki grafikte anneler ile kızlarının aylık periyotlar hakkında konuştuğu konu başlıklarının içerikleri özetlenmektedir:

Şekil 5.1. : Kızlar ve Annelerinin Aylık Periyotlarla İlgili Paylaşımlarının Konu Başlıkları

5.2.4.3. 3.Kuşak

Kız öğrencilerin aylık periyotları hakkında gerek anneleriyle, gerek sosyal çevreleriyle konuşmakta genellikle bir çekince yaşamadıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan 25 kızın hepsi günlük hayatında annesiyle adet hakkında konuştuğunu belirtmektedir. İki görüşmeci hariç tüm kızlar anneleriyle bu konuyu rahatça konuştuklarını, herhangi bir çekince hissetmediklerini belirtmiştir. Bir görüşmeci “rahat ve gergin arasında bir yerde” olduğunu, bir diğeri ise “çok rahat konuşmadığını” söylemiştir.

Öte yandan kızların sağlık meslek lisesi öğrencisi olmasının aylık periyotların konuşulurluğunu etkilediği, hatta kız kardeş, abla veya annelerinin periyotlara yönelik sorular sorduğu görülmektedir:

“Kız kardeşim 8. sınıfa gidiyor. Şu sıralar olmayı bekliyor, adetle ilgili kafasına takılanları bana soruyor.” (15K, 18)

“Sayemde annemler bu konuyu konuşmaya başladı. ‘Bu kızın bu rahatlığını ne yapacağız, baban duyacak!’ der. Yine de ben rahatça konuşurum. Ablamda pek konuşulmazdı. Şimdi ablam da adeti geciktiği zaman, ‘Neden gecikmiştir?’ diye bana sorar.” (4K, 18)

4K’nın annesi 4A’nın bu konudaki düşüncesi geçmişe yönelik bir tür özeleştiri niteliğindedir:

“Büyük kızımda bir sıkıntı olmadığı için pek dillenmezdi. Küçük kızımda sıkıntı olunca (geç menarş) konu dillenir oldu. E o da rahat olunca konuşulmaya başlandı. Eğitimi olduğu için zaten her şeyi biliyor. Rahatça da konuşuyor. Kızımın rahat yaklaşımından sonra ‘Neden bu kadar sıkıyormuşuz kendimizi?’ dedim konuşma konusunda.” (4A, 43)

Bir başka görüşmecinin annesi ise kendi aylık periyoduyla ilgili sıkıntıları hakkında kızından bilgi aldığını söylemektedir:

“İşin ilginç yanı 3 yıldır ben ondan faydalaniyorum. Benim de adetlerim sıkıntılı olduğu için. Hocalarına soruyor, gelip anlatıyor.” (14A, 43)

Kızlara, adet hakkında anneanneleriyle konuşma durumları da sorulmuştur. Kızların 14’ü anneanneleriyle adet üzerine konuştuklarını, adet olunca söylediklerini, anneannelerinin kendilerine çeşitli öneriler verdiğini ifade etmiştir. Anneanneleriyle adet üzerine konuşan kızların tümü, konuyu rahatça konuştuklarını belirtmiştir.

Anneanneyle gerçekleşen sohbetlerin içeriğine bakıldığında, kızların adet ağrılarından anneannelerine bahsetmesi [1], anneannelerin torunlarına ayaklarını üşütmeme, kendilerini sıcak tutma, bitki ayı içme, daha ağır olma, olgun davranma, adet kanının üstüne geçmemesi için dikkat etme, koyu renk giyinme gibi konularda tavsiye vermesi [2] ve anneannelerin kendi adet anılarından ve zorluklarından bahsetmesi [3] gibi temalar karşımıza çıkmaktadır.

Bir görüşmeci, çocukluğunun anneanesiyle geçtiğini, bu nedenle de anneanesiyle annesiyle olduğundan daha rahat konuşabildiğini ifade etmiştir:

“Kendini sıcak tut, çoraplarını giy, der. Bana sıcak içecekler yapıp verir. Anneannemle daha rahat konuşurum bu konularda, anneannemle büyüdüm.” (16K,16)

Anneannelerin torunlarına adet dönemlerinde tavsiyelerde bulunmanın ötesinde onların bu dönemlerini kolaylaştırmak amacıyla harekete geçtiğini örnekleyen yukarıdaki ifadenin bir benzerini bir başka görüşmeci daha aktarmıştır:

“Anneannem teyzem regliyken ona kahve yaparmış. Regliyken bize de bakmaya alışıyor. Teyzeme, bana, kuzenime kahve yapar o dönemde.” (11K, 16)

Bir başka görüşmeci ise anneanesiyle adet hakkında şakaştığını belirtmiştir:

“Anneannemin bel ağrısı var. ‘Anneanne, hasta olmuşsun’ derim şakasına.” (9K, 16)

Kızların sosyal çevrelerindeki hemcinsleriyle aylık periyotlar üzerine konuştukları görülmektedir. Buna göre kızlar bu konularda yakın arkadaşlarıyla, kız kardeşleriyle, okul arkadaşlarıyla, hemcins kuzenleriyle, okuldaki öğretmenleriyle, hala ve teyze gibi aile büyükleriyle, anneleriyle ve anneanneleriyle konuşmaktadır.

5.2.5. Aylık Periyotların Takibi, Düzeni ve Yaşanan Sıkıntılar

Bu bölümde araştırmaya katılan kız öğrenciler ve annelerinin aylık periyotlarını takip etme durumları, aylık periyot düzenleri ve aylık periyotlarıyla ilgili yaşadıkları sıkıntılar incelenmiştir. Aylık periyotları devam etmeyen anneanneler bu bölüme dahil edilmemiştir.

5.2.5.1. 2.Kuşak

Annelerin 23'ünün aylık periyotları devam etmektedir, 2'sinin aylık periyotları sonlanmıştır. (bkz. Tablo A-23) Aylık periyotları devam eden 23 görüşmecinin 22'si aylık periyotlarının düzenli, 1'i düzensiz olduğunu belirtmiştir. Periyotları düzensiz olan görüşmeci, bu konuyu çözmek için herhangi bir girişimde bulunmadığını söylemektedir.

Aylık periyotları devam eden 23 görüşmecinin 21'i periyotlarını takip etmekte, 2'si takip etmemektedir. Aylık periyotlarını takip eden 21 kişinin çoğu aklından (15 kişi) takip etmekte; geri kalanı bir yere yazarak (4 kişi), telefon uygulamasıyla (1 kişi) veya yalnızca bedensel belirtiler (1 kişi) yoluyla takip etmektedir.

		Nasıl takip ediyor?				Toplam
		Aklından	Uygulamayla	Bir yere yazarak	Bedensel belirtilerden anlar	
Aylık periyot düzeni	Düzenli	14	1	4	1	20
	Düzensiz	1	0	0	0	1
Toplam		15	1	4	1	21

Tablo 5.18. : Annelerin Aylık Periyot Takibi ve Düzenine Yönelik Bilgiler

13 anne aylık periyotlarıyla ilgili sıkıntı yaşadığını, 10 anne ise böyle bir sıkıntı yaşamadığını söylemektedir. (bkz. Tablo A-24) Aylık periyotlarıyla ilgili sıkıntı yaşadığını belirten annelere, bunları çözmek için harekete geçip geçmedikleri sorulmuştur. 13 görüşmecinin 10'u sıkıntılarını çözmek için doktora (9 kişi) veya eczacıya (1 kişi) danıştığını; 3'ü herhangi bir girişimde bulunmadığını belirtmiştir.

	Sıkıntılar karşısında ne yapar?			Toplam
	Doktora gider	Herhangi bir şey yapmaz	Eczacıya danışır	
Takip ediyor mu? Takip eder	8	3	1	12
Takip etmez	1	0	0	1
Toplam	9	3	1	13

Tablo 5.19. : Annelerin Aylık Periyotlarını Takip Etme Durumu ve Sıkıntılar Karşısında Ne Yaptığı

5.2.5.2. 3.Kuşak

Kız öğrencilerin 16'sı aylık periyotlarının düzenli, 5'i düzensiz, 3'ü zaman zaman düzensiz olduğunu, 1'i ise aylık periyot ve kanamalarının takibini yapmadığı için adet düzeni hakkında bir fikri olmadığını belirtmiştir. (bkz. Tablo K-18) Aylık periyot düzensizliği yaşayan 8 kızın 4'ü doktor kontrolünde ilaç kullandığını, 3'ü herhangi bir şey yapmadığını, 1'i doktora gittiğini ancak ilaç kullanmadığını söylemiştir.

Kız öğrencilere aylık periyotlarını takip etme durumları sorulduğunda, kızların 18'i aylık kanamalarını takip ettiğini, 7'si takip etmediğini belirtmiştir. (bkz. Tablo K-16) Aylık periyotlarını takip etmediğini belirten 7 kişinin 2'si Ramazan ayında oruç tutmak için takip ettiğini; ancak bunun dışında takip etmediğini söylemiştir. Aylık periyotların başlangıç ve bitiş tarihlerini takip eden 18 kızın 9'u aklından, 7'si cep telefonlarındaki uygulamalar²⁹ yoluyla, 2'si cep telefonun notlar kısmına tarihleri yazarak takip ettiğini belirtmiştir. (bkz. Tablo K-17)

Aylık periyotların takibi, aylık periyotların düzenli veya düzensiz olduğunu saptamak için gereklidir. Öte yandan periyotlarını takip etmediğini belirten birkaç görüşmeci, takip edebilecekleri bir düzen olmadığını, bu nedenle takip etmeyerek akışına bıraktıklarını dile getirmiştir:

“Adetlerim düzensiz. O yüzden pek takip etmek istemiyorum, aralıklarla olduğu için.” (24K, 17)

²⁹ “Pepapp” ve “Adet Takvimim” uygulamaları

Bunların yanı sıra adet dönemlerinden önce meydana gelen fizyolojik ve psikolojik değişimler de aylık kanamaların yakın olduğunun sessiz işaretleridir. Bazı görüşmecilerin bu anlamda “bedenlerinin sesini dinleyerek” aylık kanamalarının başlangıcını anlayabildiği görülmektedir. Aşağıdaki iki görüşmeci aylık kanamalarının yakın olduğunu nasıl anladıklarını şöyle anlatmaktadır:

“Günü aklımda tutarım, bir yere not etmem. Şuan pek takip edemiyorum, ipin ucu kaçtı. Ama yaklaşınca bedenimde ağrı olur, bedenim yumuşar. Yakın olduğunu anlarım.” (12K, 17)

“Adet öncesinde hafif bir ağrı oluyor. Ağrı başlayınca ‘zamanımın geldiğini’ anlıyorum, hemen ped takıyorum.” (2K, 17)

Aylık periyotlarının takibini telefon uygulamasıyla yapan bir görüşmeci ise, uygulamanın yanı sıra bedensel belirtilerin yeterince anlaşılır olduğunu ifade etmektedir:

“Eskiden bir sıkıntı olursa doktora verebilmek için (tarihi) not ediyordum. Şimdi Pepapp uygulamasını kullanıyorum. Uygulama adetten birkaç gün önce hatırlatıyor. Onun dışında adet olmadan önce anlaşılıyor zaten yakın olduğu.” (3K, 17)

Kızların 18’i aylık periyotlarıyla ilgili çeşitli sıkıntılardan yakınmaktadır. Adet dönemlerinde 4 kız yoğun kanama, 8 kız düzensizlik ve 15 kız ise şiddetli ağrı yaşadığını belirtmektedir. (bkz. Tablo K-12,13,14)) Aylık periyotlarıyla ilgili sıkıntı yaşadığını belirten kızlar bu faktörlerden en az birinden muzdariptir.

Aşağıda düzensizlik, şiddetli ağrı ve yoğun kanama değişkenlerinin birbirleriyle çapraz tablolaması yapılmıştır:

			Şiddetli ağrı		Toplam
			Yaşar	Yaşamaz	
Düzensizlik	Yaşar	Yoğun kanama Yaşar	1	0	1
		Yaşamaz	4	1	5
	Toplam		5	1	6
Yaşamaz	Yoğun kanama	Yaşar	2	1	3
		Yaşamaz	7	3	10
	Toplam		9	4	13
Arasıra yaşar	Yoğun kanama	Yaşamaz	1	1	2
		Toplam	1	1	2

Tablo 5.20. : Kızların Aylık Periyot Düzeni, Şiddetli Ağrı Yaşama, Yoğun Kanama Yaşama Arasındaki İlişki

Kızları rahatsız eden en yaygın problem adet dönemlerinde yaşadıkları şiddetli ağrıdır. Görüşmeciler bu ağrının kasık, bel veya karın bölgesinde olduğunu belirtmiştir. Bunların dışında zaman zaman ara kanama yaşadığını (1 kişi), adet döneminde tansiyonunun düştüğü ve bacağına kramp girdiğini (1 kişi), kanamanın çok sık üstüne geçtiğini (1 kişi) ve kisti olduğunu (2 kişi) belirten görüşmeciler olmuştur. (bkz. Tablo K-15)

5.2.6. Aylık Periyotların Kişinin Yaşamına Etkileri

5.2.6.1. 1.Kuşak

Araştırmaya katılan anneannelere, menopoza girmeden önce adet dönemlerinin yaşamlarına etkisi sorulmuştur. Görüşmecilerin 16'sı adet döneminin yaşamını etkilediğini, 9'u ise etkilemediğini ifade etmiştir. (bkz. Tablo AA-20) Yaşamını etkilediğini belirten 16 görüşmeciye adet dönemlerinin yaşamlarını etkileme düzeyi sorulduğunda, 11 görüşmeci az, 5 görüşmeci ise çok etkilediğini söylemiştir. (bkz. Tablo AA-21)

Adet dönemlerinin görüşmecileri çoğunlukla olumsuz etkilediği görülmektedir. Görüşmecilerden adet döneminden önce sancı, ağrı ve rahatsızlık hissettiklerini, adet olduktan sonra rahatladıklarını belirtenler olmuştur. Adet döneminde kadınların yaşadıkları bel, karın, kasık, sırt veya ayaklarda ağrı, sancı, mide bulantısı, sıkıntı hissi, sinirlilik, halsizlik, kanın bezden dışarı çıkmasından duyulan tedirginlik ve yoğun kanama gibi unsurların yaşamlarını olumsuz etkilediği görülmektedir:

“Doğum yapacakmış gibi ağrım olurdu. Kasık ağrısı, bel ağrısı olurdu. Çok yoğun kan gelirdi, zaptedemezdim.” (14AA,64)

“Sancılı olurdu, işini etkilerdi, iş göremezdin, görsen de yarım görürdün.” (24AA, 67)

“Bitince çikalım, şimdi kirliyiz derdik (çarşı pazara).” (25AA, 72)

Anneannelerin aylık periyotları süresince nelere dikkat ettiği incelenmiştir. Giyime (koyu renk, bol ve geniş giysiler giyme), adet olduğunu gizlemeye (namaz ve oruca devam ediyor gibi davranma, bezleri gizli gizli yıkayıp kurutma), adet döneminde hijyeni sağlamaya (bezi sık değiştirmek, banyo yapmak), adet kanının dışarıya bulaşmasını önlemeye (kalın bez kullanma, oturup kalkarken ve yatarken dikkatli olma), adet kanının bulaştığı bezi yıkayarak atmaya, kendini sıcak tutmaya (tuğla ısıtıp ayaklara koymak) ve dini pratiklere uymaya (adetin 3. veya 4. günü abdest almak, adet kanaması bitince gusül abdesti almak) dikkat ettikleri görülmüştür.

Anneannelere periyot dönemlerinde uzak durduğu veya kaçındığı şeylerin olup olmadığı sorulduğunda, 22 görüşmeci adet döneminde uzak durduğu veya yapmadığı şeyler olduğunu belirtmiştir. Bunlar ibadet etmek, cinsel ilişkiye girmek, banyo yapmak, ağır kaldırmak, turşu kurmak, dua veya ayet okumak, adetliken saçını çöpe atmak, tırnak kesmek olarak belirlenmiştir.

5.2.6.2. 2.Kuşak

Araştırmaya katılan annelerin 21'i aylık periyotların yaşamını etkilediğini, 4'ü ise etkilemediğini söylemektedir. (bkz. Tablo A-25) Bu etkiyi adet kanaması öncesi, kanama dönemi ve adet kanaması sonrası olmak üzere üç aşama incelemekte fayda vardır.

Görüşmeciler adet kanamasından birkaç gün veya bazen bir hafta önce başlayan sinir, gerginlik ve şişkinlikten bahsetmektedir. Adet kanaması dönemi kimi görüşmeciler için hafif sancılı geçerken kimisi için çok ağrılı geçebilmektedir. Görüşmeciler daha çok bel ve karın ağrısı yaşadığını; ayrıca yorgun ve halsiz hissedebildiklerini belirtmiştir. Bir diğer faktör kanamanın yoğunluğudur. İlk günlerde kanamanın yoğun olduğunu belirten ve bunun kendilerini adetin ilk günlerinde dışarıya çıkmamaya yönelttiğini belirten görüşmecilerin yanı sıra yoğun kanama nedeniyle hasta bezi taktığını belirten bir görüşmeci olmuştur.

Görüşmecilerin çoğunda rastlanan “adet olduktan sonra rahatlama” kavramı, adet dönemi öncesinde yaşanan somatik ve psikolojik gerginlik halinin aylık kanamayla birlikte ortadan kalkmasına işaret etmektedir.

Adet döneminden sonraki dönemde ise aylık periyotlarla ilgili sıkıntılar, dikkat edilmesi gerekenler, uzak durulanlar ortadan kalkmaktadır. Böylece kadın günlük yaşamına devam etmekte; vücut ise yeni bir olası gebeliğe hazırlanma sürecine girmektedir.

Araştırmaya katılan annelere adet dönemlerinde nelere dikkat ettikleri sorulduğunda, koyu renk giyinme, uzun ve bol giysiler tercih etme; banyo yapma, ayakta banyo yapma, pedi sık değiştirme, ayaklarını ısıtmeme, sıcak içecekler tüketme, yanında yedek kıyafet taşıma gibi konulara dikkat ettikleri öğrenilmiştir. Ayrıca uyurken adet kanının yatağa bulaşmaması için yatağa alez sermeye özen gösterdiğini belirten bir görüşmeci olmuştur. Görüşmeci yatağa alez sermekten öneri niteliğinde bahsetmektedir.

Bir görüşmeci pedi “yıkadıktan sonra” çöpe atmaya dikkat ettiğini belirtmiştir:

“Pedi önce suda akıtır, sonra peçeteye sarıp çöpe atarım.” (20A,45)

Bir başka görüşmeci adet döneminde kendisini kirli hissettiğini, bu nedenle de insanlardan uzak olmaya dikkat ettiğini söylemektedir:

“Kirliyim, pis hissederim. İnsanlardan uzak oturmayı tercih ederim.” (10A,45)

Annelere adet dönemlerinde uzak durdukları veya yapmaktan kaçındıkları şeyler olup olmadığı sorulmuştur. Görüşmecilerin hepsi adet dönemlerinde uzak durdukları bir şeyler olduğunu söylemiştir. Adet döneminde uzak durulanlar listesinde ibadetler, banyo yapmak, cinsel ilişki başta gelmektedir. Görüşmeciler adetliken banyo yapmak gerektiğinde, tüm vücudu yıkamak yerine sadece başını ve saçını yıkadığını belirtmektedir.

Bunlara ilave olarak kadınlar adet döneminde açık renk giyinmekten, ağır kaldırmaktan, ağır ev işi yapmaktan, turşuya dokunmaktan, yoğurt mayalamaktan, Kuran’a dokunmaktan, pedi umumi tuvaletlere atmaktan, pedi yıkamadan çöpe atmaktan kaçındıklarını ifade etmiştir. Adet kanının bulaştığı pedi evin dışındaki çöpe atmadığını belirten iki görüşmeci şöyle söylemektedir:

“Umumi yerlerde pedimi çöpe atmam, sarıp çantama atar eve getiririm, kendi çöpümüze atarım.” (5A,47)

“Topluma girmekten kaçınırım. Çok gerekmedikçe dışarı çıkmam. Pedimi toplu tuvalete atmam. Sarıp eve getirip çöpe atarım.” (12A, 45)

5.2.6.3. 3.Kuşak

Araştırmaya katılan kız öğrencilere aylık periyotlarının yaşamlarını etkileme durumu sorulduğunda, biri hariç tüm görüşmeciler aylık periyotlarının yaşamlarını etkilediğini belirtmiştir. Kızlar adet döneminin kendilerini en çok bedensel olarak (ağrı ve sancılar) etkilediğini söylemiş, ayrıca psikolojik etkilerinin de (gerginlik, sinirlilik, hassaslık, duygusallık) yoğunluğuna dikkat çekmiştir:

“Özellikle ilk gün çok ağrılı sancılı olur. Ağrıdan çok yemek yiyemem, ağrı kesici alırım. Çok yoğun geliyor. Bir hafta önce sinirlilik, gerginlik, duygusallık başlar. Her şeye ağlayasım gelir. Dünyanın en pis insanı gibi hissediyorum, her gün banyo yapıyorum.” (11K, 16)

“Çok ağrım oluyor, yataklara düşüyorum. Hayat kalitem düşüyor o dönemde.” (15K, 18)

“Agresif oluyorum, ağrım oluyor. Okulda ağrım olduğu zaman dersi dinleyemeyecek kadar oluyorum. Ağrıdan ders çalışamadığım oluyor. Genelde evde yatmayı tercih ediyorum. Akşam yatarken de ya yatağa geçerse diye rahat olamıyorum.” (16K, 16)

Aylık periyot düzeni ve kanamaların yoğunluğu da kızların günlük yaşamını doğrudan etkilemektedir. Bir görüşmeci adet düzensizliğinin kendisini kötü hissettirdiği dönemi şu sözlerle anlatmıştır:

“Kistten dolayı adetlerim düzensizken kendimi çok kötü hissediyordum. Üzüliyordum. Sonuçta bu, olmam gereken bir şey.” (9K, 16)

Kız öğrencilerin hepsi aylık periyotlarıyla ilgili bazı konulara dikkat ettiğini belirtmektedir. Adet döneminde kızların en çok koyu renk giyme (23 kişi), kendini sıcak tutma (16 kişi), banyo yapma (15 kişi) konularına dikkat ettiği bulunmuştur. Ayrıca o dönemde kızların koyu renk, bol, rahat ve uzun kıyafetler giymeyi tercih ettiği öğrenilmiştir. Bunun nedeni, adet kanının giysiye geçmesi durumunda dışarıdan fark edilmeyecek olmasıdır.

Adet kanının giysiye geçmesini önlemek amacıyla pedi sık sık kontrol etme, oturuşa dikkat etme, uzun ped kullanma, birden fazla pedi aynı anda takma, iki kat iç çamaşırı giyme gibi konulara dikkat edildiği görülmektedir. Dahası, olası bir bulaşma durumu için yanında yedek kıyafet taşıyan görüşmeciler vardır.

Kanın dışarıya bulaşmasıyla ilgili dikkat edilen bir başka durum ise uyku sürecini kapsamaktadır. Yatarken yatağa kan geçmemesi için uyku pozisyonuna dikkat ettiğini belirten görüşmeciler vardır.

Genital bölge hijyeni konusunda dikkat edilenler incelendiğinde, pamuk iç çamaşırı kullanma, iç çamaşırı sık değiştirme, genital bölgeye herhangi bir kimyasal değdirmeme, koku olmaması için banyo yapma gibi uygulamalara rastlanmaktadır.

Aylık periyot ve kanamaların kişinin yaşamına birden fazla alanda dikkatli olma çabasını getirdiği görülmektedir. Bu yazısız ‘dikkat edilecekler listesinin’ çoğunlukla adet kanının dışarıya geçmesiyle ilgili olduğu dikkat çekmektedir. Aşağıdaki görüşmeci kanın dışarıya geçmesi durumunda sıkıntı yaşamayı önlemek adına neler yaptığını anlatmaktadır:

“Giyimime dikkat ederim. Çift külot giyerim. Okula giderken yanımda mutlaka yedek kıyafet bulundururum. Yatağa geçmesin diye uyku pozisyonum³⁰ vardır. Uyurken bile dikkat ediyorum.” (4K, 18)

Bir başka kız öğrenci ise adet dönemlerinde staj kıyafetiyle ilgili endişe yaşadığını söylemektedir:

“Staj kıyafetlerimiz açık renk (lila). Staja denk geldiğinde 2-3 kat ped takıyorum. Sürekli arkamı kontrol ediyorum. Kokunun geçmemesine (dışarıdan fark edilmemesine) dikkat ederim.” (15K,18)

³⁰ Görüşmeci yatarken cenin pozisyonunda yattığını, böylece daha az adet ağrısı yaşadığını ve kanın yatağa geçmesini önlediğini söylemektedir (4K,18).

Dikkat edilecekler listesinin ikinci önemli unsurunun ise “kendini sıcak tutmak” olduğu görülmektedir. Kendi sıcak tutma kavramı, ayaklar ve karın başta olmak üzere vücudun üşümemesi anlamını taşımaktadır. Bu, olası bir adet ağrısını önlemek veya oluşan adet ağrısıyla başa çıkmak amacıyla yapılmaktadır. Kızların bu amaçla çoğunlukla sıcak su torbası kullandığı ve kendilerini sıcak tutacak şekilde giyindikleri³¹; bunun yanı sıra sıcak içecekler içmeyi ve ılık duş almayı tercih ettikleri bulunmuştur. “Adet döneminde kendini sıcak tutma ve üşütmeme” anneannelerden, annelere ve kızlara doğru aktarılagelmiş bir öneridir ve zaman zaman “üşütüldüğü takdirde çocuğun olmayacağı” inancıyla desteklenmektedir.

Adet dönemi ve kendini sıcak tutmaya yönelik bu vurgu, doğurganlık ve sıcaklık arasındaki ilişkiyi akıllara getirmektedir. Üşündüğü takdirde çocuğun olmayacağına yönelik inanış ve söylenceler infertilite kavramına işaret etmektedir ve bazı kültürlerde bu tür inanışlara rastlanmaktadır.³² Türkdogan (1991:47) insanların hastalıkları “sıcak” ve “soğuk” ikiliğine göre algıladığını ve tedavilerin de sıcak ve soğuk ikiliğine göre yapıldığını belirtmektedir. Benzer şekilde Sever (2004:106) “gebe kalamayan kadının hastalığının soğuk olarak değerlendirildiğini” ve tedavisinin “sıcağı” içerdiğini söylemektedir. Araştırmamızda rastladığımız anneannelerden annelere ve kızlara doğru aktarılan bu “kendini sıcak tutma” öğüdünün, doğurganlık ile sıcak (kendini sıcak tutma) ve infertilite ile soğuk (üşütme) arasındaki ilişkiye yönelik kültürel inanışı yansıttığını söylemek mümkündür.

Bunlar birlikte düşünüldüğünde, aylık periyotların kendisine has bir takım “aşılması gerekenleri” olabildiği ve kızların sahip oldukları bilgi, deneyim ve önerilerden yola çıkarak bunları kontrol etmek amacıyla birtakım yollar geliştirdiği görülmektedir.

³¹ Kalın çorap giymek, battaniyeye sarılmak, üzerine hırka almak vb.

³² Kılıç, Ejder Apay ve Kızılkaya Beji’nin (2011:110) St Hill ve arkadaşlarından (2003) aktardığı üzere, Japonya’da sürekli soğuğun infertiliteye yol açacağına inanılmaktadır. Henüz evlenmemiş kızlara erken yaşlarda soğuğa yakalanmanın tehlikeleri anlatılmakta, vücutlarının alt kısmını sıcak tutmaları önerilmektedir.

Kız öğrencilere adet dönemlerinde uzak durdukları veya kaçındıkları şeyler sorulduğunda; kızların açık renk giymekten (22 kişi), ibadetlerden (15 kişi), çok hareket etmekten (10 kişi), banyo yapmaktan (8 kişi) uzak durduğu görülmüştür. Bunun dışında yoğun adet ağrısı yaşasa bile ağrı kesici kullanmaktan uzak durduğunu belirten görüşmeciler olmuştur.

Adet döneminin okul hayatındaki yansımalarından biri olan adet döneminde beden eğitimi derslerine katılmama durumudur. Bir görüşmeci, kadın beden eğitimi öğretmenleri varken, adet döneminde olduklarını söyleyip derse katılmadıklarını; ancak erkek beden eğitimi öğretmeni geldikten sonra durumun değiştiğini belirtmiştir:

“Sık sık arkama geçti mi diye kontrol ederim. Beden hocamıza ‘Hocam, karnımız ağrıyor. Derse katılmasak olur mu?’ diye sorduğumuz olurdu. Ama şimdiki hoca erkek. Sormuyoruz.”(13K,17)

Dövüş sporlarıyla ilgilenen bir başka görüşmeci, adet döneminin ilk günlerine denk geldiği takdirde derse gitmemeyi tercih ettiğini söylemektedir:

“Tekme falan attığımız için risk almam. İlk günleriye “rahatsızım” diye mesaj atarım hocaya, gitmem.” (20K, 16).

5.2.7. Adetle İlgili Anılar

5.2.7.1. 1.Kuşak

Anneannelere adete yönelik hiç unutamadıkları bir anı veya olay olup olmadığı sorulmuştur. Anneannelerin büyük çoğunluğu kısmen travmatik bir menarş deneyimi yaşamış ve bu deneyimi hatırlıyor olmakla birlikte, yalnızca dört anneanne adete yönelik hiç unutamadığını ifade ettiği olay paylaşmıştır. (bkz. Tablo AA-22) Bu anıların içerikleri incelendiğinde adetin ilk günü, adeti gizlemek, adetin gecikmesiyle yaşanan ‘hamile miyim’ korkusu ve adetliken oruç tutmak ile ilgilidir.

Bir görüşmeci, kimsenin kendisine adet döneminde oruç tutulmadığını söylemediğini, bu nedenle genç kızlığında adet dönemlerinde oruç tuttuğunu ve bunu hiç unutmadığını şöyle ifade etmektedir:

“Aybaşıyken oruç tutardık. Kimse de demezdi aybaşıyken oruç tutulmaz, diye. Biz de tutardık. Sonradan öğrendik ki tutulmazmış. Allah affetsin.” (3AA, 69)

Bir diğer görüşmeci ise aylık kanamaları bir gün gecikse yoğun bir endişe yaşadığını söylemektedir:

“Aydan aya olurdu. O ay gelmezse, ‘Hamile miyim acaba?’ diye düşünürdüm. Bir gün geçse kudururdum (korkardım) bebek olmasın diye.” (12AA, 64)

Görüldüğü üzere, günü geldiği halde adet görmemek -yani adetnin gecikmesi- hamile kalmak istemeyen bir kadın için gebelik ihtimalini çağrıştırmaktadır. Öte yandan, hamile kalmak isteyen bir kadın için, o ay adet görmek hayalkırıklığı anlamına gelebilir. Zira kadının o ay adet görmesi demek, herhangi bir gebeliğin söz konusu olmadığını işaretidir. Bu bakımdan adet görmek, hamileliğe yönelik bakış açısına göre istendik veya istenmedik olabilmektedir. Ancak her iki durumda da aylık periyotların kendisi doğurganlık için şart ve gereklidir. Düzenli adet görmek, sağlıklı bir sistemin varlığına işaret etmektedir.

5.2.7.2. 2.Kuşak

Annelerin 10’u adete yönelik unutamadıkları bir anısının olduğunu; 15’i ise böyle bir anısının olmadığını belirtmiştir. (bkz. Tablo A-26) Adete yönelik “unutulmayan ve kısmen travmatik olan bu anıların” içeriğine bakıldığında, adet kanının giysiye veya bir yere geçmesi (8), pedin başkaları tarafından görülmesi (1) ve adetnin ilk günü (1) karşımıza çıkmaktadır. (bkz. Tablo A-27) Sorulduğunda hemen akla gelen bu üç deneyiminin üçü de olumsuz çağrışımlar barındırmaktadır ve görüşmecilerin hafızasında bu yönüyle yer etmiştir. Öte yandan menarş deneyimini hatırladığı ve aktardığı halde, hiç unutmadığı bir adet anısı sorulduğunda böyle bir anısı olmadığını belirten görüşmeciler olmuştur.

Bir görüşmeci “sessiz adet” diye tanımladığı deneyimi şöyle aktarmaktadır:

“Bir iki yıl önce kızlardan birinin doğum günüydü. Hep beraber toplandık, tam pastayı keseceğim, kızlar ‘anne sen otur’ diyor. Ben de anlamıyorum, pastayı keseceğiz niye oturuyorum, diyorum. Günüm, ama hiç hissettirmedi. Sessiz adet. Eşim, kardeşim vardı, yabancımız yoktu. Ama dışarı çıktılar, hiç unutmam o günü.” (5A, 47)

Adete yönelik anılardan bir diğeri daha kanın dışarıya geçmesi ile alakalı olup, kendisi için yeni bir olgu olması nedeniyle kız çocuğunun adet dönemleriyle birlikte gelen sorunlarla nasıl baş edeceği konusunda bir fikri olmadığını göstermesi bakımından bahse değerdir. Bir görüşmeci yatak çarşafına geçen adet kanına “çocuk aklıyla” bulduğu çözümü şöyle anlatmaktadır:

“Üstüme geçmelerim çok olurdu. Bir kere halamlardaydım. Yatak çarşafına geçmiş. Aldım çarşafı yatağın altına sakladım. Çocuk akli işte. Halbuki al, çamaşır makinesine at! Halam sonra yatağında altında bulmuştu.” (19A, 34)

5.2.7.3. 3.Kuşak

Araştırmaya katılan kız öğrencilere adete yönelik unutamadıkları anıları olup olmadığı sorulduğunda, 25 görüşmecinin 20’si unutamadığı bir anısı olduğunu, 5’i ise olmadığını ifade etmiştir. Adet anılarının içeriklerine bakıldığında, en çok akılda kalan ve unutulmayan anının adetin ilk günü olduğu (7 kişi), bunu adet kanının dışarıya geçmesi (4 kişi), bir arkadaşın adet kanının dışarıya geçmesi (3 kişi), şiddetli adet ağrısı yaşama (3 kişi), pedin bir başkası tarafından görülmesi (1 kişi), Ramazan ayında yemek yerken başkası tarafından görülmek (1 kişi) ve adete yönelik beklenmedik bir soruyla karşılaşma (1 kişi) takip etmektedir.

		Frekans	Yüzde
Anının içeriği	Adetin ilk günü	7	28,0
	Kanın dışarıya geçmesi (kendi)	4	16,0
	Kanın dışarıya geçmesi (arkadaş)	3	12,0
	Pedin görülmesi	1	4,0
	Ramazan'da yemek yerken görülmek	1	4,0
	Şiddetli adet ağrısıyla ilgili	3	12,0
	Diğer	1	4,0
	Toplam	20	80,0
	Adete yönelik anısı olmayanlar	5	20,0
Toplam		25	100,0

Tablo 5.21. : Kızların Adetle İlgili Anılarının İçeriği

Aşağıda kız öğrencilerin adetle ilgili anılarından birkaç alıntı yer almaktadır:

“Bir Ramazan’da adet döneminde mutfakta atıştırırken küçük kuzenim gördü. ‘Abla sen ne yapıyorsun?’ dedi. ‘Bugün boğazım ağrıyor, Allah bana bugün izin verdi’ demiştim.” (5K, 17)

“Büyük teyzem³³ ‘Kız sen oldun mu?’ diye sormuştu. ‘Evet’ deyince suratıma tokadı yedim. Hasta olduğunda, aklın başına gelsin diye tokat atarlarmış.” (16K, 16)

“Olduktan sonra evin aşağısında ‘gece’ yapmıştık. Eğlenceli olmuştu. Annem, halam ve ben abur cubur yiyip film izlemiştik. Dayım da adet olduktan sonra kutlamak için beni sinemaya götürmüştü. Bu iki günü hiç unutmam.” (18K, 16)

³³ Görüşmeci akrabasının Edirneli olduğunu ve adet olan kıza tokat atma geleneğinin burada yaygın olduğunu duyduğunu belirtmiştir.

Görüldüğü üzere adetle ilgili anıların temaları çeşitlenmektedir; bir görüşmeci adet kutlamasını, bir diğeri Ramazan’da yemek yerken yakalanmasını, bir diğeri ise adet olduktan sonra yediği tokadı anımsamaktadır. Ancak adet anılarının içeriklerine bakıldığında zaman, içeriklerin genellikle olumsuz çağrışımlar barındırdığı görülmektedir.

5.2.8. Adetle İlgili İnanış ve Söylenceler

5.2.8.1. 1.Kuşak

Anneannelerin 17’si adetle ilgili çeşitli inanış ve söylencelerden bahsetmiş olup; 8’i adete yönelik herhangi bir söylence veya inanış aktarmamıştır. (bkz. Tablo AA-23) Adete yönelik söylenceler incelendiğinde zaman dinsel kurallarla (ibadet etmeme, Kuran’a ellememe, eşle birlikte olmama), besinlerle (turşu, sirke, ekmek, peynir), hijyenle (banyo yapmama), doğurganlıkla (kendini üşütmeme), bedensel atıklarla (tırnak, saç, adet kanı bulunan bez) ve diğer konularla ilgili (tohum dikmek, bebek ziyareti) olmak üzere toplam altı kategori karşımıza çıkmaktadır.

Anneannelerin adete yönelik sahip olduğu yaygın inanış turşuyla ilgilidir (11 kişi). Bunun dışında hamur yoğurmak (5 kişi), adet kanının bulaştığı bezi yıkayıp atmak (3 kişi), banyo yapmak (3 kişi), üşütünce çocuk sahibi olmamak (2 kişi), peyniri tuzlu suya basmak (2 kişi), tohum dikmek (1 kişi), sirkeye yaklaşmak (1 kişi), erişte yapmak (1 kişi), tırnak kesmek (1 kişi), saçını çöpe atmak (1 kişi), saçını boyamak (1 kişi), bebek görmeye gitmek (1 kişi) ile ilgili inanışlar aktarılmıştır.

Anneanneler ile yapılan görüşmelerde tespit edilen inanışlar şöyledir:

Adetliken turşu kurulmaz, turşuya ellenmez, turşuya yaklaşılmaz. Adetli kişi turşu kurar, turşuya dokunur veya yaklaşırsa turşu bozulur, köpürür, üstü beyazlar, kesilir ve ezilir.

Adetliken sirkenin ağzı açılmaz.

Adetliken erişte yapılmaz.

Adetliyen mayaya ellenirse, hamur kabarmaz.

Adetliyen hamur yoğurulmaz, ekmek yapılmaz.

Adetliyen peynire tuzlu su dökülmez, abdestliyen yapmak gerekir.

Adetliyen banyo yapılmaz. Banyo beli gevşetir, kanamayı çoğaltır.

Bezler kanlı kanlı atılırsa günah olduğuna inanılır, bezler atılmadan önce yıkanır.

Adetliyen saç boya tutmaz.

Adetliyen tırnak kesilmez, saç çöpe atılmaz.

Adetliyen kendinizi sıcak tutun, üşütmeyin; çocuğunuz olmaz.

Adetliyen çocuk bakmaya gidilmez.

Adet döneminde namaz kılınmaz, oruç tutulmaz, Kuran’a dokunulmaz.

Görüşmeciler adete yönelik bu inanışlara genellikle uyduklarını söylemektedir. Bu durum, *Kavramsal Çerçeve* bölümünde bahsedilen “vicdani yasak” kavramını akla getirmektedir. Kadınlar yazılı olarak tanımlanmasa da kültürel olarak belirlenmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılan “adet dönemlerinde yapılması uygun olmayanlar listesine” uygun davranmaya gayret etmektedir.

Öte yandan bir görüşmeci, adet dönemlerine denk geldiği zaman turşuyu kayınvalidesinin yaptığını; ancak bunu bir defalığına bozarak turşu kurmayı denediğini anlatmıştır. Adetliyen kurduğu turşu tutmamıştır:

“Ben adetliyen kaynanam yapardı. Bir gün kaynanam yoktu, bilmemezliğine ben yaptım turşuyu. Turşu kesildi. Çorba gibi suyuna karıştı, ezildi.” (14AA, 64)

Böylece “adetliyen turşu kurulmaması gerektiği bilgisi” bir defalığına aşılmıştır. Kişinin kendisine aktarılan bilgilerle uyumlu olacak şekilde turşu tutmamış ve kesilmiştir. Görüşmecilerin çoğunun “adetliyen turşuyla ilgili işlerden uzak durmaya” ilişkin anlatıları düşünüldüğünde, turşuyla aylık kanamalar arasında yazılı olmayan ancak kulaktan kulağa aktarılan bir bağ olduğu fark edilmektedir.

Farsça *turşī* kelimesinden gelen turşu, “tuzlu suda, sirkede bırakılarak özel bir kıvama getirilmiş sebze veya meyve” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019)³⁴. Turşī kelimesinin kökenindeki *turş* ise ekşi, tuzlu, ağız yakan anlamlarına gelmektedir (Temizkan, 2011:13). Temizkan (2011:29-32) tuzun yiyeceklerin ömrünü uzatma, sirkenin ise turşunun oluşum sürecinde mikropları önleme rolüne vurgu yapmaktadır. Bu bakımdan turşu yapımını, meyve veya sebzelerin daha uzun süreyle muhafaza edilmesini sağlayan bir yöntem olarak değerlendirmek mümkündür. Öte yandan adet dönemindeki kadının turşu kuramayacağına veya turşuya dokunamayacağına yönelik inanışın temelinde, adet dönemindeki kadının “bozucu” ve “kirletici” olduğuna yönelik inanış yer almaktadır. İçerisindeki tuz ve sirke sayesinde “korunarak muhafaza edilen” turşunun, adet dönemindeki bir kadının temasıyla birlikte “korumasının kalkacağı” ve “bozulacağı” düşünülmektedir.

Bunların yanı sıra bedensel atıklarla ilgili inanışlara da kısaca değinmek gerekmektedir. Araştırmaya katılan anneannelerin aktardığı inanışlara göre adet kanı olan bezlerin yıkanmadan atılmaması, adet döneminde saçın atılmaması ve tırnakların kesilmemesi gerekmektedir.

Adet kanının bulaştığı beze veya pede yönelik tutumu üç kuşağı içeren bir örnekte inceleyecek olursak, adete yönelik inanışların yanı sıra adetle ilgili uygulamaların nasıl farklılaştığını görmek mümkün olacaktır.

Görüşülen bir annene bezleri kanlı kanlı atmanın uygun bir davranış olmadığına inandığını, geçmişte adet dönemlerinde buna özen gösterdiğini söylemektedir. Dahası, bez kullanımından ped kullanımına geçilmesiyle birlikte, pedlerin yıkanmadan atıldığını söyleyerek kendisinden sonraki kuşakları eleştirmektedir:

“ ‘Bezler kanlı kanlı çöpe atılmaz, günah’ derlerdi. Yıkardık, sonra atardık. Şimdi ped kullanıyorlar. Atıyorlar öylece!” (5AA, 70)

³⁴ “Güncel Türkçe Sözlük”, (Çevrimiçi) <http://sozluk.gov.tr>, Mayıs 2019.

Annenin ped kullanımına yönelik tutumu incelendiğinde, anne pedlerini kesinlikle kendi evlerinin dışındaki bir çöpe atmadığını belirtmektedir:

“Pedin çöpünü kesinlikle dışarıdaki çöpe atmam. Kat kat sararım, eve getirip kendi çöpümüze atarım.” (5A, 47)

Kızla yapılan görüşmede ise, adet döneminde kullandığı pedleri okuldaki veya evin dışındaki bir tuvaletin çöpüne atma konusunda bir rahatsızlık hissetmediği öğrenilmiştir (5K, 17).

Kısacası, 1. kuşağın bedensel bir atık olan adet kanının bulaştığı bezin kan temizlenmeden atılmamasına yönelik tutumu, 2. kuşağa gelindiğinde kanın bulaştığı pedin ev dışında bir tuvalete atılmamasına dönüşmüş olup, 3. kuşağın pedi herhangi bir tuvaletteki çöpe rahatça atmakta sakınca görmemesi şeklinde değişim göstermiştir.

Öte yandan adete yönelik çeşitli inanışları olduğu halde, bunlara uymadığını ve bundan kaynaklanan herhangi bir sorun yaşamadığını belirten görüşmeciler bu konudaki deneyimlerini şöyle aktarmaktadır:

“Bezler kanlı kanlı çöpe atılmaz diye bilirdik. Ped çıkınca bu sefer de ‘Pedleri kanlı kanlı çöpe atmayın, günah’ derlerdi. İlk zamanlar pedi de yıkar, suyunu sıkar, öyle çöpe atardım. Sonra dedim niye uğraşıyorum bu kadar? Doğrudan çöpe...” (6AA,54)

“Turşu kurulmaz, ekmek yapılmaz diye duyardık. Ama evde teksin, mecbur sana geliyor her iş. Adetliyken ekmek de yapardım, turşu da kurardım, yoğurt da mayalardım.” (11AA, 50)

“Hamur yoğurulmaz denir, ama batıl inanç olduğunu düşünüyorum. Allah’ın verdiği bir şey sonuçta.” (18AA, 54)

“Tohum dikme, derlerdi. Dikerdik yine de. Çürümezdi, daha da iyi olurdu.” (21AA, 62)

5.2.8.2. 2. Kuşak

Adete yönelik söylenceler sorulduğunda, araştırmaya katılan annelerin 24'ünün adet dönemine yönelik en az bir inanıştan bahsettiği görülmüştür. (bkz. Tablo A-28) Adet dönemiyle ilişkili inanışlar incelendiğinde dini [1], besinlerle ilgili [2], hijyenle ilgili [3] ve diğer inanışlar [4] olmak üzere dört temel kategori karşımıza çıkmaktadır. Adet dönemiyle ilgili en sık karşılaşılan inanış turşuyla ilgili olup 16 kişi tarafından aktarılmıştır. Bunu banyo yapmak (7 kişi), bebek görmeye gitmek (6 kişi), yiyeceği tuza basmak (4 kişi), hamur mayalamak (2 kişi), kışlık yiyecek hazırlamak (2 kişi), ilaç kullanmak (2 kişi), saç boyamak (1 kişi), erişte yapmak (1), Türk kahvesi yapmak (1 kişi), ayağını üşütmek (1 kişi) takip etmektedir.

Anneler ile yapılan görüşmelerde tespit edilen inanışlar şöyledir:

Adetliyen turşu kurulmaz, turşuya el sürülmez, turşu çıkarılmaz; aksi takdirde turşu bozulur, uzar, gevşeyerek kendini salar.

Adet döneminde yoğurt mayalanmaz.

Adetliyen hamur yoğurulmaz; yoğurulursa eller yıkansa bile kıyafete dokunmamak gerekir.

Adetliyen erişte yapılmaz.

Adet döneminde bidondan peynir alınmaz.

Adet döneminde yaprağa tuz basılmaz, yaprak salamuraya ellenmez.

Adetliyen kışlık gıda hazırlanmaz; hazırlandığı takdirde bozulur.

Adet döneminde yoğurt ve ayran tüketmek adet kanamasını keser.

Adetliyen yapılan Türk kahvesi köpürmez.

Adetliyen yenidoğan / kırkçı çıkmamış bebeğin ziyaretine gitmemek daha iyidir, gidilirse de yüzüne bakılmaz; çocuğun yüzünde sivilce çıkacağı düşünülür.

Adetliyen banyo yapılmaz; banyo yapılırsa adeti keser.

Adetliiyken banyo yapılmaz; yapılırsa beli yumuşatır, daha çok kanama olur.

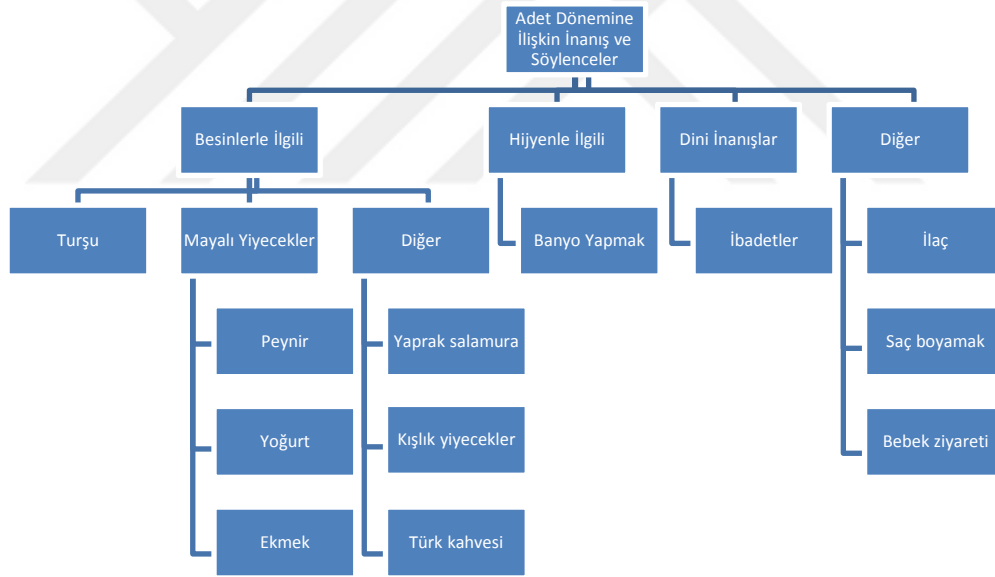
Adetliiyken ayağınızı üşütürseniz çocuğunuz olmaz.

Adetliiyken saç boyanmaz, boyanırsa boya tutmayabilir.

Adetliiyken ilaç içilirse kist yapar.

Adet döneminde içilen kan ilacı boşa gider.

Adet döneminde namaz kılınmaz, oruç tutulmaz, Kuran’a ellenmez, Kuran ortamında bulunulmaz, camiye ve mezarlıklara girilmez.

Grafik 5.5. : Annelerin Adetle İlgili Aktardıkları İnanış ve Söylencelerin Ana Başlıkları

5.2.8.3. 3. Kuşak

Kız öğrencilere gelindiğinde, 25 kızın 22'si adet hakkında duyduğu inanışlar ve söylenceler olduğunu belirtmiştir. (bkz. Tablo K-20) Görüşmeciler adet döneminde banyo yapmak (9 kişi), ilaç kullanmak (4 kişi), kendini sıcak tutmak (4 kişi), Kuran'a dokunmak (3 kişi), ağır kaldırmak (2 kişi), dua okumak (1 kişi), turşu kurmak (1 kişi), tırnak kesmek (1 kişi), ağda yapmak (1 kişi), adet ağrısı geçiren duruş pozisyonu (1 kişi), adetten sonra cinsel ilişkide bulunmak (1 kişi), ilk adetten sonra tokat atmak (1 kişi), adet kanının büyü yapmada kullanılması (1 kişi) ile ilgili duydukları inanış ve söylenceleri aktarmıştır.

Kızlarla yapılan görüşmelerde tespit edilen adete yönelik inanışlar aşağıda yer almaktadır:

Adetliken banyo yapılmaz, yapılırsa daha çok kanama olur.

Adetliken banyo yapmak kanamayı azaltır.

Adetliken ağrı kesici veya ilaç içersen adet kanaman kesilir.

Adetliken ağır kaldırma, denir.

Adet döneminde kendini / ayağını sıcak tut, denir.

Adet bittikten sonra yıkanmazsan topraklar ağlar.

Adetliken tırnak kesilmez.

Adetliken ağda yaptırmak iyi değildir.

Adetliken dua edilmez.

Adet döneminde Kuran'a ellenmez, Kuran'a yaklaşılmaz.

Adetliken turşuya dokunulmaz.

İlk adet olduğunda tokat atılır, “bu son tokat olsun” anlamına gelir.

Adet olduğuunda tavandaki kiremitleri say, kaç kiremit varsa adetin o kadar sürer.³⁵

Adetin bittikten sonra cinsel ilişkiye girersen çocuğun olur.

Adetle ilgili sorunlarda soğan suyu içmek iyi gelir.

Ağrı geçirme pozisyonu diye bir duruş pozisyonu var; onun adet ağrısını geçirdiği söylenir.³⁶

Adet kanı büyü yapmakta kullanılabilir.

³⁵ “ ‘Tavandaki kiremitleri say, kaç kiremit varsa o kadar süre adet olacaksın’ denir. Bunu halamlar söylerdi. Halam 7 kiremit saymış, 7 gün adet görüyormuş. Ben pek inanmıyorum böyle şeylere.” (1K, 17)

³⁶ Görüşmecinin anlattığıyla uyumlu olarak “dizleri kucaklamanın veya dizler havada sırt üstü yatmanın” adet ağrılarını hafiflettiği bilinmektedir (Hickin, 2002:148).

5.3. MENOPOZ

Bu bölümde öncelikle araştırmaya katılan anneannelerin menopoza yönelik verilerinin analizi yapılarak; menopoz yaşları, menopoz zamanlamaları, menopozun yaşamlarına etkileri ve bu etkinin boyutu saptanmıştır. Ayrıca üç kuşaktaki görüşmecilerin menopozla ilgili düşünce ve tutumları incelenmiştir.

Menopozla arasında epey mesafe bulunan kız öğrencilerin ve aylık periyotları devam eden ancak menopoza girmeye yakın olan annelerin menopoza algılayış biçimlerini tespit etmek önemlidir. Nasıl ki aylık periyotların başlangıcı - henüz deneyimlemeyenler için - birtakım belirsizlikler barındırıyorsa, aylık periyotların sonlanması da kadınlar için birtakım soru işaretleri barındırmaktadır. Taşçı (2017:225) genç kızların aylık periyotlarının başlangıcında kaygılı olabildiğini, ancak periyotları sağlıklı gelişme ve büyümenin belirtisi olarak algıladıkları için genellikle memnun olduklarını söylemektedir. Öte yandan menopoz dönemindeki kadınların genel bir kaygı halinde olduğunu söyleyen Taşçı, bu kaygıların yaşlanma ve cinsellikle ilgili olduğunu ifade etmektedir (a.e.).

Kızların ve periyotları devam eden annelerinin menopoz dönemini nasıl algıladığı, aylık periyotlara yönelik algı ve tutumuyla ve menopoz hakkında edindiği duyumlarla bağlantılı olarak şekillenecektir. Bu düşünceden yola çıkarak, normal şartlar altında aylık periyotlarının sonlanmasına oldukça uzun yıllar olan kız öğrencilere de menopoz dönemi hakkındaki bilgi, düşünce ve tutumları sorulmuştur.

Böylece menopoz hakkında açıklayıcı ve nitelikli bilgi sahibi olmadan menopoza giren 1. kuşağın, henüz menopoza girmeyen ancak şimdiden menopoza yönelik söylentiler tarafından çevrelenen 2. kuşağın ve sağlık meslek lisesinde öğrenim görmeleri nedeniyle menopozla ilgili nitelikli bilgi sahibi olan 3. kuşağın menopoza yönelik bakış açısı ve tutumunun bir arada incelenmesi mümkün olmuştur.

5.3.1. 1. Kuşak

Anneannelerin 24'ü postmenopoz, biri ise perimenopoz dönemindedir. (bkz. Tablo AA-24) Menopoz yaşına yönelik analizler yapılırken aylık periyotları tamamen sonlanmayan bu bir görüşmeci³⁷ dahil edilmemiştir.

Anneannelerin menopoz yaşları incelenmek istendiğinde, menopoza girmiş olan 24 anneannenin 3'ünün "20 yılı geçti" , "15 seneyi geçti" gibi ifadeler kullanarak net bir menopoz yaşı belirtmediği görülmüştür. Bu nedenle net menopoz yaşı verisi bulunan 21 görüşmeci üzerinden analiz yapılmıştır.

Anneannelerin menopoz yaşı ortalaması 46,86 ve medyan değeri 47 olarak bulunmuştur. Araştırmaya katılan anneannelerin en erken 35, en geç 56 yaşında menopoza girdiği ve menopoz yaşı ranjının 21 yıl olduğu görülmektedir. Anneanne örnekleminde en sık menopoza girme yaşları 46, 47 ve 50 olarak bulunmuştur. (bkz. Tablo AA-25,26) Türkiye'de menopoza girme yaşının 45-49 aralığında olduğu düşünüldüğünde, görüşülen anneannelerin menopoz yaşlarının uygun aralıkta yer aldığı görülmektedir.

Menopoz yaşı bilinen 21 görüşmecinin menopoz zamanlamasına bakıldığında, üç kişinin 40 yaşına gelmeden menopoza girdiği ve bir kişinin 55 yaşından sonra menopoza girdiği görülmüştür. Anneannelerin üçü erken menopoz, biri geç menopoz deneyimi yaşamıştır. 17 anneannenin menopoz zamanlaması uygun aralıklardadır. (bkz. Tablo AA-27)

Anneannelere menopoz sürecinin yaşamlarını etkileyip etkilemediği sorulmuştur. Aylık periyotları sonlanmış olan 24 görüşmecinin 11'i menopoz sürecinin yaşamlarını etkilediğini, 13'ü ise etkilemediğini belirtmektedir. (bkz. Tablo AA-28) Menopozun kendilerine etki düzeyi sorulduğunda, görüşmecilerin 5'i az etkilediğini, 6'sı çok etkilediğini ifade etmiştir. (bkz. Tablo AA-29)

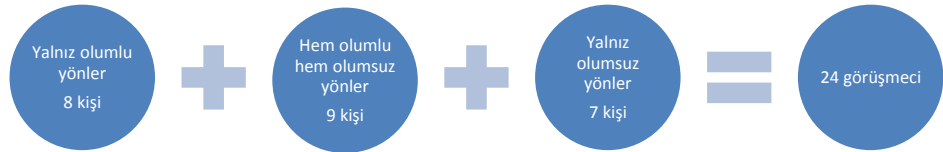
³⁷ Aylık periyotları tamamen sonlanmayan, perimenopoz dönemindeki görüşmeci 54 yaşındadır.

Görüşmecilere menopozun olumlu ve olumsuz yönleri sorulmuştur. Aşağıda menopozun olumlu ve olumsuz yönleri değişkenlerinin çapraz tablolama sonucu yer almaktadır. Tablodan görüldüğü üzere, menopozun olumlu yanı olduğunu düşünen toplam 17 kişi, menopozun olumsuz yanı olduğunu düşünen toplam 16 kişi vardır.

		Menopozun olumlu yanı		Toplam
		Var	Yok	
Menopozun olumsuz yanı	Var	9	7	16
	Yok	8	0	8
Toplam		17	7	24

Tablo 5.22. : Menopozun Olumlu ve Olumsuz Yanlarının Çapraz Tablolama Sonuçları

Menopozun olumlu yönleri olduğunu söyleyen 9 kişi, aynı zamanda olumsuz yönlerinin de olduğunu söylemiştir. Menopozun olumlu yönleri olduğunu belirten 8 kişi menopozun kendisine herhangi bir olumsuz etkisi olmadığını belirtmiştir. Öte yandan menopozun herhangi bir olumlu yönü olmadığını ve kendisi için çeşitli sıkıntılar getirdiğini belirten 7 görüşmeci vardır.

Şekil 5.2. : Anneannelerin Menopoza Yönelik Tutumları

17 görüşmeci menopozun olumlu yanı olduğunu, 7 görüşmeci ise menopozun herhangi bir olumlu yanının olmadığını düşünmektedir. Menopozun olumlu yönleri temizlik [1], rahatlık [2], adet dönemindeki sıkıntıların sona ermesi [3], ibadetler açısından rahatlık [4] ve gebelik riskinin kalmaması [5] olarak belirlenmiştir.

Aşağıda iki görüşmecinin bu konudaki görüşleri yer almaktadır:

“Sıkıntı yapıyor, şişkinlik yapıyor, ter bezleri çok çalışıyor. Taksit taksit önce başıma sonra gövdeme sıcak basıyor. Bir sevindiğim namaz, tuttuğum oruç, okuduğum Kuran.” (11AA, 50)

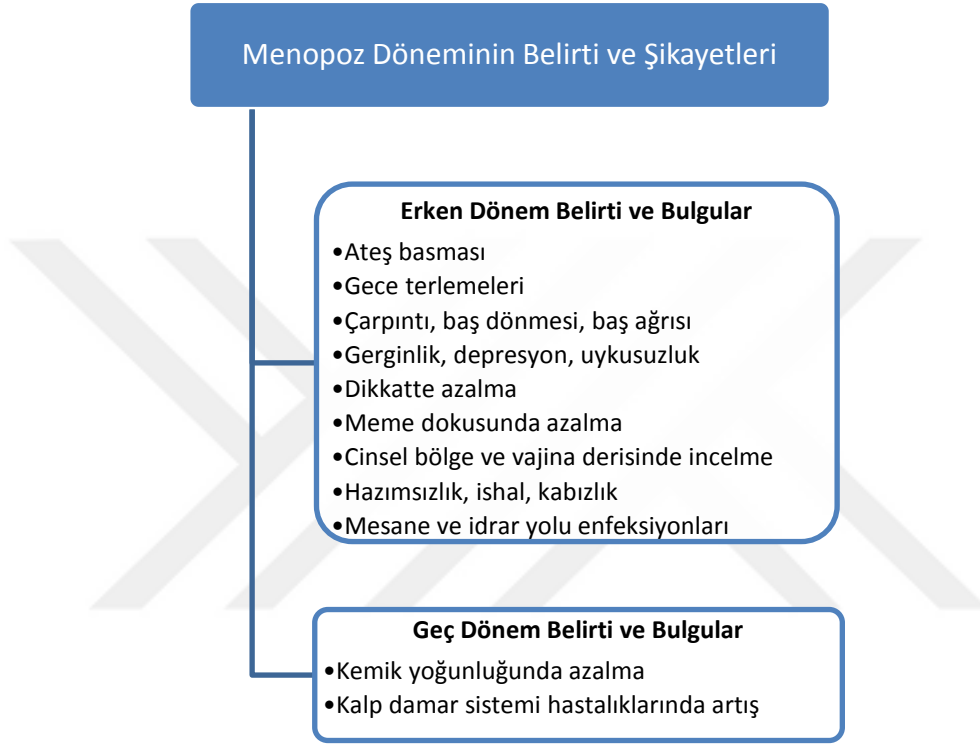
“Rahatsın, gittiğin yerde tedirgin olmuyorsun geçecek mi diye. Temizsin, namazlara devam ediyorsun. Kesilince ‘Oh be dedim.’ Üç ay kanamam olmuştu, vücudumda kan kalmadı artık bunalmıştım.” (25AA, 72)

Irmak-Vural ve Bakı-Yangın (2016:10) yaptıkları araştırmada³⁸ menopozun aile ve toplumda saygınlık kazandırması [1], menopozla birlikte gebe kalmaktan kurtulunması [2], ibadetlerin aksatılmadan yapılabilmesi [3] ve sosyal anlamda gelişme yaşanması [4] gibi nedenlerle kadınların menopoza yönelik tutumlarının olumlu olduğunu tespit etmiştir. Araştırmamızda menopozdan sonra aile içi veya toplumsal saygınlığın arttığına ilişkin doğrudan bir ifadeye rastlanmamıştır. Bu bağ, yaş alma ile menopoz arasındaki ilişki ve toplumun belli yaşın üzerindeki kadınlara yönelik “saygılı” tutumu birlikte düşünüldüğünde açıklanabilmektedir.

Menopoz döneminin olumlu yönlerinden birinin gebelik riskinin kalmaması ve dolayısıyla doğum kontrol yöntemlerine başvurma ihtiyacının kalmaması olduğunu belirten görüşmeciler olmuştur.

³⁸ Araştırma 2012 yılında Antalya’nın Alanya ilçesinde yaşayan, menopoz dönemine girmiş 160 Türk ve 160 Alman kadını kapsamaktadır. Araştırmaya katılan Türk kadınların %67,5’inin menopozu olumlu algıladığı, Alman kadınların %72,5’inin olumlu algıladığı bulunmuştur (a.e.: 8-10).

Aşağıda menopoz döneminin erken dönem ve geç dönem belirtileri yer almaktadır. Bu belirtilerin menopoz dönemindeki kadınları olumsuz etkileyebildiği görülmektedir.

Şekil 5.3. : Menopoz Döneminin Belirti ve Şikayetleri (Taşçı, 2017:228)

Araştırmaya katılan anneannelere menopozun olumsuz yanları sorulduğunda, 24 görüşmecinin 16'sı olumsuz yanı olduğunu, 8'i ise menopozun olumsuz bir yanı olmadığını belirtmiştir. Görüşmeciler menopozun ateş basması, terleme, şişkinlik, kilo alma, halsizlik, huzursuzluk, sinirlilik, stres, daralma hissi, sıkıntı hissi gibi olumsuz etkilerinin olduğunu ifade etmiştir. Bahsedilen etkenlerin menopozun kadınları fizyolojik, somatik ve psikolojik açıdan olumsuz etkileyen yönleri olduğu görülmektedir.

Öte yandan aylık periyotlara yönelik algı ve tutumun, menopoza yönelik tutumu şekillendirdiği görülmektedir. Örneğin “adet olmanın kişiyi rahatlatdığı”, “adet ile vücuttaki pis kanının vücuttan atıldığı”, “adet görmenin daha sağlıklı olduğu” düşüncelerine sahip olan görüşmeciler, aylık periyotların sonlanmasını “sağlıklı olan adet sürecinin bitmesi” ve “vücuttaki pis kanın atılamaması” şeklinde yorumlama eğilimindedirler:

“Adet olurken vücut 4-5 bez kan ürettiyordu. Kötü kan gidiyordu. Şimdi içerde kalıyor. Aybaşı olacağım vakit ayaklarımı ateş basıyor, karnımda bacaklarımda çok ağrı oluyor. Vücut da (adet) olmuyor. Olamayınca sıkıntı yapıyor.” (2AA,68)

“Adet olsaydık daha iyi olurdu. Vücut temizlenirdi.” (19AA,60)

Erken yaşta menopoza giren kadınlarda menopoz belirti ve şikayetlerinin sarsıcı olabildiği, 45 yaş ve sonrasında menopoza giren kadınlarda bu sürecin daha hafif geçtiği bilinmektedir (Onur, 2017:232). Erken yaşta menopoz deneyimi yaşayan kadınların menopoza “biraz daha geç girmiş olmayı” istediği görülebilmektedir. Menopoza 35 yaşında giren bir görüşmeci aylık periyotların daha iyi olduğunu ve sürmesini tercih edeceğini söylemektedir:

“İsterdim ki en az 50 yaşına kadar adet olsaydım. Adet iyi bir şeymiş.” (16AA,65)

Onur (2017:232-3) kültürel tutum ve beklentilerin menopozun belirtilerini etkilediğini söylemektedir. Diğer bir ifadeyle, aylık periyotlara ve menopoza yönelik kültürel yaklaşım, kadının menopoz deneyimini de olumlu veya olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Kimi zaman aylık periyotlar ile gençlik ve menopoz ile yaşlılık arasında açıkça dile getirilmeyen bir bağ kurulduğu görülebilmektedir. Aylık periyotları gençlik ile bağdaştıran bir görüşmeci, aylık periyotların sonlanmasıyla vücudun gidişatını belli ettiğini ve yaşlandığının belli olduğunu düşünmektedir:

Adet bitince sıkıntı oluyor, ateşlenme oluyor, yaşlılığını belli ediyor, vücudun gidişatını belli ediyor (20AA,79)

Öte yandan, aylık periyotlar sonlanmadan önce menopoza hakkında bilgi edinmenin ve menopozun yakın olabileceğine yönelik farkındalık sahibi olmanın önemli bir yeri vardır. Bir görüşmeci 50 yaşlarındayken aylık kanamalarının 3 ay gecikmesi nedeniyle hamile kaldığını düşündüğünü, aklına menopoza girmiş olabileceğinin gelmediğini ifade etmiştir:

“50 yaşımdaydım. 3 ay günüm geçti. Bebeğim mi var, diye korktum. Doktora gittim. Doktor dedi ki bebeğin yok, menopoza giriyorsun.” (4AA, 64)

Doktorun “bebeğin yok, menopoza giriyorsun” dediği, ancak yaş olarak menopoza dönemine yakın olan görüşmecinin aklına bu ihtimalin gelmediği düşünüldüğünde, tıpkı ilk adetinin ne zaman başlayacağını bilmez olması gibi, ne zaman sonlanacağını da bilinmediği ve beklenmediği görülmektedir. Öte yandan gerek menarş, gerek ise menopozun başlangıcının sinyallerini veren birtakım bedensel işaretler vardır. Önemli olan, bu işaretler hakkında bilgi sahibi olup, belirtileri kendi bedeninde gözlemleyerek bu yeni sürece hazır bulunabilmektir.

Menopoz döneminden önce edinilen bilgiler kadar, menopoza girdikten sonra edinilen bilgilerin menopoza yönelik tutum ve düşünceleri etkilediğini söylemek mümkündür. Gönenç ve Koç (2019) yaptıkları araştırmada³⁹ menopoza yönelik planlı sağlık eğitiminin, kadınların tutumlarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Araştırmaya katılan anneannelere günlük hayatlarında menopoza hakkında konuşup konuşmadıkları sorulmuştur. Aylık periyotları sonlanan 24 görüşmecinin 17’si günlük hayatında menopoza hakkında konuştuğunu; 7’si ise menopoza konuşmayı çok tercih etmediğini söylemiştir. (bkz. Tablo AA-30)

³⁹ Kadınların menopoz dönemine ilişkin olumsuz tutum ve algılarını ve bilgi eksikliklerini gidererek, bu sürece uyum sağlamalarına yardımcı olmak amacıyla “Menopoz Okulu” adında bir eğitim programı hazırlanmıştır. Araştırmaya katılan kadınlara (N:62) beş hafta boyunca eğitim verilmiştir. Kadınların menopoza ilişkin tutumları, eğitim öncesinde ve sonrasında ölçülmüştür (Gönenç ve Koç, 2019:30).

Görüşmecilerin menopoza hakkında genellikle kendileriyle yaşıtlar arkadaşlarıyla konuştuğu; bunun yanı sıra komşularıyla, ablalarıyla, kızlarıyla veya gelinleriyle konuşabildiği görülmüştür. Konuşmaların içeriği çoğunlukla menopozun sıkıntılarını kapsamakta, nadiren ise menopozun olumlu yönlerini içerebilmektedir.

5.3.2. 2.Kuşak

Araştırmaya katılan annelerin 23'ünün aylık periyotları devam etmektedir. Bir görüşmeci postmenopoz döneminde olup, aylık periyotları tamamen sonlanmıştır. Hormonlu spiral⁴⁰ taktırdığını belirten bir görüşmecinin aylık kanamaları olmamaktadır, ancak kişi menopoza girmemiştir.

Menopoza girmiş olan görüşmeci aylık periyotlarının bir süre daha devam etmesi için doktora gittiğini; ancak bir süre sonra aylık kanamalarının tamamen sonlandığını belirtmektedir:

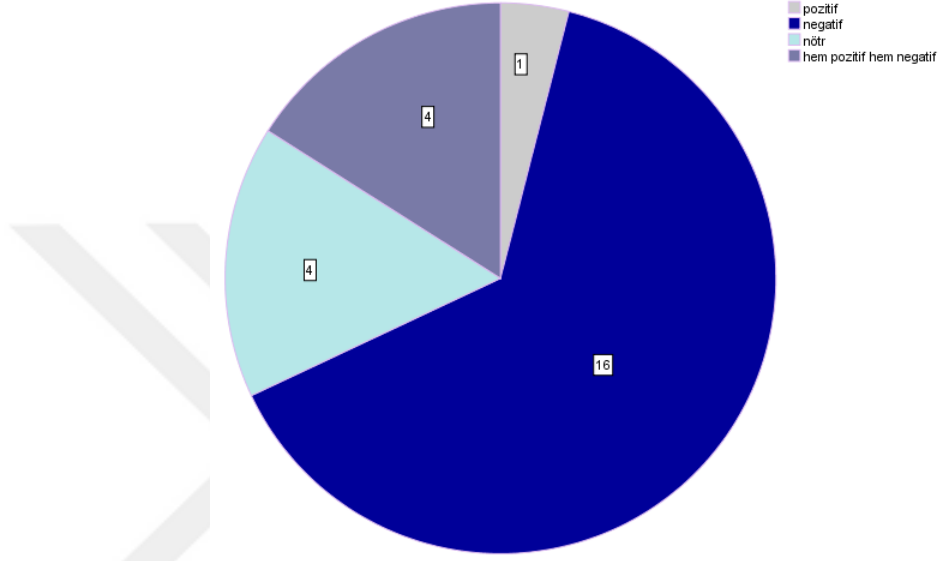
“İkinci çocuğumun doğumundan sonra (37 yaşında) Kadın Doğum’a gittim. Sıkıntılarım oluyordu. Doktor bir süre daha ilaçla getireceğimizi söyledi. 50’ye kadar gelsin istiyordum, 40 yaşında kesildi. Doktor ‘Bitmiş artık.’ dedi. Ben de bıraktım artık.” (7A, 50)

Aylık periyotların 37 yaşından itibaren sonlanmaya başladığı düşünüldüğünde, bu görüşmeci erken menopoza deneyimi yaşamıştır. Öte yandan, hormonlu spiralın etkisiyle aylık kanaması olmayan görüşmeci, aylık kanamaların olmamasından duyduğu memnuniyeti şöyle dile getirmektedir:

“İlk zamanlar dengemi bozdu, sinirli oluyordum. Adet zamanı olacakmışım gibi belirtiler oluyordu (sinir, gerginlik). Zamanla düzene girdi. Adet olmamak daha temiz, daha rahat. Kandan hiç hoşlanmıyorum.” (12A, 45)

⁴⁰ Doğum kontrol yöntemlerinden biri olan rahim içi araçlar (RİA) rahmin içine yerleştirilen T veya 7 şeklindeki plastik veya metal araçlardır. Hormonlu spiral adıyla bilinen rahim içi araçlar ise progesteron hormonu salgılayarak spermleri etkisiz hale getirir ve yukarı çıkmasına engel olurlar. Hormonlu spirallerin, aylık kanamaların miktar ve süresini uzatabildiği veya kesebildiği bilinmektedir (Ali İhsan Taşçı, 2017: 109-110 , <https://www.bulenttiras.com/hormonlu-spiral>)

Aylık periyotları devam eden görüşmecilere menopoza yönelik düşünceleri sorulmuştur. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu (16 kişi) menopoza yönelik negatif bir tutum içerisinde. Menopoza hem pozitif hem negatif yaklaşan 4 görüşmeci, nötr bakan 4 görüşmeci, pozitif bakan bir görüşmeci vardır. (bkz. Tablo A-29)

Grafik 5.6. : Annelerin Menopoza Yönelik Tutumu

Aylık periyot süreci devam eden kadınların menopoza yönelik bakış açılarını, fikirlerini ve duygularını tespit etmek oldukça önemlidir. Çünkü kadınların henüz deneyimlemedikleri menopoz olgusuna yönelik tutumları, çoğunlukla menopoz dönemindeki kadınlardan gördükleri ve duydukları ile şekillenmektedir. Bu yönüyle menopoz ve aylık periyotlar benzerlik göstermektedir. Geçen bölümlerde bahsedildiği üzere, kız çocukları aylık periyotlar hakkında bir bilgi sahibi olmadan önce gözlem ve duyum yoluyla bir fikir edinmektedir. Nasıl ki bu fikirler kız çocuğunun adete yönelik algısının büyük bölümünü şekillendiriyor ve böylece şahsi adet deneyimini etkiliyorsa; henüz menopoza girmemiş olan annelerin menopoza yönelik gözlem ve duyumları da menopoza yönelik tutumlarını belirlemekte ve hatta çoğunlukla menopoza girmekten korkmalarıyla sonuçlanmaktadır. Bu nedenle tıpkı menarş öncesi bilgi edinmenin önemi gibi, menopoz öncesi bilgi edinmenin de önemi ve gerekliliği bir kere daha ortaya çıkmaktadır.

Görüşmecilerin bir kısmı sadece negatif tutum sahibi olmakla birlikte, bir kısmı menopoza yönelik hem pozitif hem de negatif duyumlar aldığını söylemekte; yine de aylık periyotlarının mümkün olduğunca sürmesini istemektedir:

“Aile büyüklerinden hep sıkıntılı örnekler gördüm. Menopoz deyince biraz korku ve endişe hissediyorum. Ama hocalarımın biri erken olmuş. ‘Erken oldum, size de tavsiye ederim’ diyor daha rahat ibadet ettiği için.” (4A, 43)

“Çok sıkıntılı olduğunu duyuyorum. Depresyon, terleme, kilo artışı yapabiliyor. Bir annemden duyuyorum ‘Oh bitti, rahatım’ diye, onun dışında olumsuz duyuyorum hep. Bu yüzden uzun yıllar regli olmak isterim. Adet olmak kadınlığımı hissettiriyor. Adet kesildiğinde de sıkıntılar oluyor. Ama Rabbimin düzeni bu. Adeti veriyor da, alıyor da.” (6A, 39)

Menopoza nötr ve olağan bir süreç olarak yaklaşan görüşmecilerden biri menopozun sıkıntılarıyla nasıl başa çıkılacağını öğrenmek gerektiğine dikkat çekmektedir:

“Ben olağan bakıyorum ön bilgim olunca. Kaçınılmaz bir şey. Çok sıkıntı vermeden nasıl atlatılacağını öğrenmek lazım. Yine de mümkün olduğunca sürsün isterim.” (9A, 48)

Menopoza yönelik negatif duyumları olmakla birlikte, temizlik açısından menopoza girmek istediğini belirten bir görüşmeci şöyle söylemektedir:

“Etraftan gördüğüm kadarıyla ateş yapıyor, ayaklar yanıyor, çok sinir yapıyormuş. Menopoza girmeyi bekliyorum. Menopoza girmeyi temizlik açısından istiyorum.” (15A, 46)

Menopoza yönelik duyumların genellikle olumsuz olduğu bilinmekle birlikte; çevresinden menopoza yönelik olumlu duyumlar aldığını belirten bir görüşmeci yine de menopoza yönelik çekincelerinin olduğunu dile getirmiştir:

“Herkes çok güzel diyor ama, ne olacak diye bir korkum var. Biraz korkutuyor, çok da istemiyorum menopoza girmeyi.” (18A,37)

Buraya kadar, kadınların menopoza deneyimine yönelik düşünce ve duygularından bahsedilmiştir. Bir görüşmeci ise menopoza sürecinin menopoza dönemindeki kadının eşine etkilerine dikkat çekerek, bu sürecin bir de eşlere sorulması gerektiğini söylemiştir:

“Hiç olmayayım inşallah. Menopozu bir de erkeklere sormak lazım. Babam anlatıyor ‘Biz üşüyoruz, annen camları açıp duruyo’ diye.” (21A, 36)

5.3.3. 3.Kuşak

Araştırmaya katılan kız öğrencilere menopoza hakkındaki bilgileri ve görüşleri sorulmuştur. Kız öğrencilerin hepsinin menopoza yönelik “nitelikli bilgi” sahibi olduğu görülmüştür:

“Folikül üretimi durur, FSH artar, adet gerçekleşmez, doğum olmaz. 45 yaşından önce olursa erken menopoza, 55 yaşından geç olursa geç menopoza denir.” (2K, 17)

“Kadınlarda ortalama 50 yaşlarında görülen, menstruasyonun ve ovülasyonun en az bir yıl düzensiz olup sonra tamamen kesilmesidir.” (8K,17)

Annelerde olduğu gibi kızlarda da çevredeki örnekleri gözlemlemek suretiyle edinilen bilgi, menopoza ilgili düşünce ve tutumu etkilemektedir. Bunu aşağıdaki örneklerde görmek mümkündür:

“Kuzenimin annesinden gördüğüm kadarıyla bir terliyor, bir üşüyor insan. Zahmetli bir süreç. Yaşlılığı da hatırlatıyor insana.” (5K, 17)

“Adetin kesilmesi ve çocuğun olmamasıdır. Asabılık ve sinir yapıyormuş. Adet olmuyorsun, çocuğun olmuyor, bence çok sıkıntı. Olabildiği kadar devam etmesini isterim.” (18K,16)

Başka bir görüşmeci ise menopoza gençliğin ve doğurganlığın bitmesi, yaşlanma ve sağlığın gitmesiyle özdeşleştirdiğini ifade etmektedir:

“Gençlik ve annelik döneminin bitmesi. Çok sağlıklı olamama ve yaşlılığı hatırlatıyor. Hem iyi hem kötü...” (21K,17)

Menopozun çok sıkıntılı bir dönem olduğunu düşünen 16 yaşındaki görüşmeci (11K), olumsuz etkileri nedeniyle aylık periyotlarının bir an önce bitmesini beklediğini belirtmektedir. Benzer şekilde bir başka görüşmeci, menopozu ateş basmalarıyla ve terlemelerle özdeşleşen sıkıntılı bir dönem olarak görse de; aylık periyotların getirdiği sıkıntıların ortadan kalkması nedeniyle menopoz dönemini “rahatlık” olarak nitelendirmektedir:

“Çok sıkıntılı bir dönem diye biliyorum. Anneannem ve babaannemden gördüğüm kadarıyla hararetleniyor insan. Ama benim reglim çok ağırlı geçiyor, bitsin diye bekliyorum açıkçası.” (11K, 16)

“Kadının adetten kesilmesi, yumurtlamanın bitmesi. Sıcak basıyor, ateş geliyor, terleme oluyor. Ama menopozu rahatlık olarak görüyorum, adet derterli yok.” (15K, 18)

Bu örnekler kişinin öznel aylık periyot deneyiminin menopozla yönelik tutum ve düşüncelerini etkilediğini göstermektedir. Aylık periyotları zorlu geçen kızlar, aylık periyotların sonlandığı menopoz sürecine daha pozitif yaklaşabilmektedir.

Kişinin menopozla yönelik tutumunu belirleyen bir diğer etken, menopoz hakkında sahip olunan bilginin düşünceye yansımalarıdır. Aylık periyotlarda olduğu gibi, menopozun da birtakım fizyolojik ve psikolojik değişimleri beraberinde getiren “doğal bir süreç” olduğundan bahseden görüşmeciler olmuştur. Bu bakış açısını sağlık meslek lisesinde öğrenci olmanın kazanımlarından biri olarak değerlendirmek mümkündür. Görüşmecilerin konuya yaklaşımı aşağıda yer almaktadır:

“Bir anda sıcak basabiliyor, hormonal değişimler yaşanıyor. Menopozla karşı nötrüm. Bu adet nasıl başımıza geliyorsa, o da başımıza gelecek.” (14K,17)

“Adet döngüsünün belli bir yaşın gereği olarak kesilmesi, doğumun son bulması. Menopoz normal bir şey. Psikolojik ve fizyolojik bir süreç. Zorlu bir süreç, kadınların o dönemlerinde gerginlik yapıyor.” (25K,17)

Her sağlıklı kadın, yaşamının bir döneminde doğurganlıkla özdeşleşen aylık periyotlar gibi; doğurganlığın sona erdiği, aylık periyot ve kanama sürecinin sonlandığı menopoş döneminde de deneyimlemektedir. Burada önemli olan nokta, her iki dönemin de kadını olduğu kadar kadının sosyal çevresini de etkilemesidir.

12. sınıfta okuyan ve hastanede staj yapan bir görüşmeci menopoşla ilgili seminerlerin sadece kadınları değil, aynı zamanda erkekleri de ilgilendirdiğini düşünmektedir:

“Staj yaptığım hastanenin ‘Hasta Okulu Projesi’ kapsamında menopoş hakkında seminer verilmişti. Duyuru mesajlarını ben göndermiştim. Sadece kadın hastalara mesaj atıldı; ama bence erkeklere de atılmalıydı.” (4K, 18)

SONUÇ

Bu araştırmada üç kuşağın aylık periyotlara yönelik algı, düşünce, tutum, deneyim ve inanışları arasındaki benzerlik ve farklılıklar incelenmiştir. Bu bağlamda sağlık meslek lisesinde öğrenim gören kızlar, bu kızların anneleri ve anneanneleri ile yapılan derinlemesine mülakatlar yoluyla edinilen bilgiler; üç sağlık meslek lisesindeki öğretmenlerle yapılan görüşmeler ve genel gözlemler bir arada değerlendirilmiştir. Mülakat yoluyla elde edilen nicel verilerin analizi SPSS programıyla yapılmış, böylece araştırmanın nicel bulguları ortaya konmuştur. Ardından ana hatları nicel verilerle çizilmiş olan bulgular, görüşmecilerin öznel düşünce, tutum ve deneyimlerine yönelik kendi ifadeleriyle desteklenmiştir.

25 kız öğrenci, 25 anne ve 25 anneanne ile görüşüldüğü düşünüldüğünde, bu koşullarda niceliksel çıkarımlar yapmanın pek elverişli olmayacağını söylemek mümkündür. Ancak araştırmanın amacı aylık periyotlara yönelik nicel verilere dayanan çıkarımlar yapmaktan ziyade, görüşmecilerin aylık periyotlara yönelik öznel düşünce, tutum ve deneyimlerini yine kendi ifadeleriyle nasıl açıkladığını tespit etmektir. Diğer bir ifadeyle, görüşmecilerin öznel paylaşımlarıyla edinilen nitel bilgileri, nicel veri çerçevesinin içini dolduracak şekilde harmanlamak amaçlanmıştır.

Görüşmecilere menarş deneyimi karşısında ne hissettikleri ve nasıl tepki verdikleri sorusu yöneltilebilir. Gelen yanıtlara göre, görüşmecilerin korktuğunu, endişelendiği, şaşırdığını, heyecanlandığını veya mutlu olduğunu tespit ederek nicel bir çıkarımda bulunmak mümkündür. Öte yandan antropolojik bakış açısına sahip araştırmacı, kadının ilk adet deneyiminde “korkmuş olmasıyla” yetinmeyecektir. Kadının neden korktuğunu, bu korkunun altındaki kültürel kodları, kadının bu deneyimi nasıl tanımladığını ve belki de en önemlisi korkma nedeni hakkında “kendisinin ne düşündüğünü” araştıracaktır.

Görüşmecinin menarşa yönelik tepkisini belirlemekte nicel veri kullanılabilir. Ancak nicel veriler, bir görüşmecinin köyde ekin biçerken yaşadığı ilk adet kanamasının, kanamadan hemen önce kuşburnu yemesinden kaynaklandığını düşündüğü ⁴¹ veya başka bir görüşmecinin ilk adet kanamasını içinde yaşayan bir şeyin öldüğü şeklinde yorumladığı ⁴² konularında bir açıklama sunamayacaktır. Tam da bu nedenle konunun sosyo-kültürel açıdan ele alınabilmesi için, görüşmecilerin aylık periyotları nasıl anlamlandırdığını ve nasıl gördüğünü kendi açıklama ve anlatımlarından tespit etmek önemlidir.

Bu araştırmada, görüşmecilerin konuya dair öznel bakış açısını yansıtacakları bir ortam oluşturularak, belki de o güne kadar hiç sesli düşünmedikleri bir konu olan aylık periyotlar üzerine düşünmeleri ve bu konudaki düşüncelerini ve deneyimlerini paylaşmaları mümkün olmuştur. Araştırmaya katılma konusunda başta çekimser yaklaşan aileler arasında dahi, görüşmelerden sonra bu konuda konuşmaktan keyif aldığını söyleyenler olmuştur.

Bu araştırmada aylık periyotlarla ilgili birçok değişken; kızlar, anneleri ve anneannelerini kapsayacak şekilde üç kuşakta incelenmiştir. (bkz. *Değişkenler Listesi*). Bu bölümde araştırmanın bulgularına kısaca değinilerek, üç kuşaktaki benzerlik ve farklılıklara gönderme yapılacaktır.

Araştırmaya katılan üç kuşak bir arada ele alındığında, anneannelerden kız öğrencilere doğru gittikçe eğitim düzeyinin yükseldiği görülmektedir. Anneannelerin 12'si okuma yazma bilmez, 11'i ilkokul, 2'si lise mezunu iken; annelerin 12'si ilkokul, 11'i lise, 1'i önlisans, 1'i üniversite mezunudur. Kız öğrencilerin hepsi lise öğrencisidir.

⁴¹ “Köyde ekin biçerdik, kuşburnular vardı. Korktum. Kuşburnu yedim, ondan mı böyle oldum, diye düşünmüştüm.. Yıkandım, kurtuldum. Sonra baktım bir iki defa daha oldum. Sonra her şeyi bildim (öğrendim)” (15AA, 84)

⁴² “Evdeydim, kursa gidecektim. Olduğumda korktum. ‘Bir yara mı oldu, içimde bir şey var da o mu öldü?!’ diye düşünmüştüm. (17K,17)

Anne ve anneannelerin ilk evlilik yaşları ve çocuk sayıları incelendiğinde, annelerin anneannelerden daha geç evlendikleri ⁴³ ve daha az çocuk sahibi oldukları⁴⁴ görülmektedir.

Araştırmaya katılan görüşmecilerin menarş yaşlarına bakıldığında, anneannelerden kızlara doğru gidildikçe menarş yaşı ortalamasının düştüğü tespit edilmiştir. Menarş deneyimini kızlar annelerinden, anneler de anneannelerden daha erken yaşamaktadır.

Menarş deneyiminden önce bilgi sahibi olmanın, menarşa yönelik tepkiyi etkilemesi beklendik bir durumdur. Bu nedenle menarş deneyiminden önce aylık periyotlarla ilgili bilgi almış olmak, kız için oldukça “yeni” ve “muğlak” bir olgu olan aylık periyotlara yönelik olası travmatik deneyimleri önleyebilmektedir.

Anneannelerden kızlara doğru, periyotlarla ilgili duyum ve bilgi sahibi olma durumu artmaktadır. Kız öğrencilere gelindiğinde, araştırmaya katılan kızların tamamına yakını, menarş deneyiminden önce adetle ilgili bilgi almıştır. Öte yandan, aylık periyotlarla ilgili duyum sahibi olmanın menarşa yönelik tepkiyi pek etkilemediği görülmektedir. Bunun nedeni, duyumların aylık periyotlara yönelik nitelikli veya açıklayıcı bilgi sunmamalarıdır.

Menarşa yönelik tepkiler incelendiğinde korkma, şaşırma, endişelenme gibi olumsuz tepkilerin yanı sıra, heyecanlanma ve sevinme gibi olumlu tepkilerin olduğu bulunmuştur. Anneannelerden kızlara doğru gidildikçe, menarşa yönelik olumsuz tepkilerin azaldığı görülmektedir.

Menarş deneyimini paylaşma noktasında, annelerin ve anneannelerin büyük bölümünün ilk adetlerini paylaştığı; ancak anneyle paylaşma konusunda çekimser bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Kızlara gelindiğinde ise, kızların hepsinin ilk adet deneyimlerini paylaştığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra kızların konuyu annelerinden gizlemek gibi bir endişe taşımadığı; aksine neredeyse tüm kızların ilk adet deneyimlerini önce anneleriyle paylaştıkları görülmektedir.

⁴³ Annelerin evlilik yaşı ortalaması, 20,56 ; anneannelerin 16,48’dir.

⁴⁴ Annelerin çocuk sayısı ortalaması 2,40 ve medyan değeri 2’dir. Anneannelerin çocuk sayısı ortalaması 4,80 ve medyan değeri 4’tür.

İlk adet deneyiminin ilk kiminle paylaşıldığı incelendiğinde üç kuşak arasında belirgin farklılıklar olduğu görülmektedir. Buna göre anneanneler ilk adetlerini en çok arkadaşlarıyla, anneler en çok ablalarıyla, kız öğrenciler ise anneleriyle paylaşmayı tercih etmektedir. Günümüzün genç kızlarına gelindiğinde, aylık periyotların anneden gizlenmesi yerine, anneyle paylaşılmasının daha yaygın olduğu görülmektedir.

Aylık periyotların başlamasıyla birlikte kişinin kendine yönelik algı ve bakışında yaşanan değişimler konusunda üç kuşakta benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre üç kuşaktaki görüşmeciler de aylık periyotların başlamasıyla birlikte büyüdüklerini, olgunlaştıklarını, çocukluk döneminden çıktıklarını, genç kız olduklarını ifade etmektedir.

Aylık periyotların adlandırılma biçimleri incelendiğinde, kuşaklararası ortak tabirler olmakla birlikte, yaygın kullanılan tabirlerin değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Anneanneler en çok “aybaşı” tabirini kullanırken, anneler ve kızları çoğunlukla “adet olmak” tabirini kullanmayı tercih etmektedir. Yaygın olarak kullanılan birden fazla tabir incelendiğinde, anneannelerin “aybaşı ve adet”, annelerin “ adet ve hastalanmak”, kızların ise “adet, regl ve hastalanmak” tabirlerini kullandığı görülmektedir. Bu yönüyle, “adet” her üç kuşak için ortak nokta iken; diğerlerinden farklı olarak kız öğrencilerde “regl” tabirine oldukça sık rastlanmaktadır.

Aylık periyotlara yönelik tutumları incelendiğinde, anneler ve anneannelerin aylık periyotlara yönelik tutumlarının pozitif olduğu, kız öğrencilerin ise aylık periyotların şiddetli ağrı ve sancı, yoğun kanama gibi olumsuz etkileri nedeniyle, periyotlara yönelik tutumlarının diğer iki kuşağa kıyasla biraz daha negatif olduğu görülmektedir. Anneannelerin aylık periyotlara yönelik bu pozitif tutumlarını, hayatlarına “güncel sıkıntılar” getiren menopoz döneminde olmaları nedeniyle “aylık periyotların kıymetini anlamalarıyla” açıklamak mümkündür. Annelerin aylık periyotlara yönelik pozitif tutumlarının ise periyotları “vücudu temizleyen, yenileyen, rahatlatan” bir dönem olarak algılamalarından kaynaklandığı görülmüştür.

Aylık periyotlarda kullanılan materyaller söz konusu olduğunda kuşaklararası farklılıklar olması beklendik bir durumdur. Anneannelerin büyük bir bölümü aylık periyotlarında kendi hazırladıkları bezleri kullanmış ve bir kısmı sonradan hijyenik ped kullanımına geçmiştir. Annelerin büyük bir kısmı aylık periyotlarında hijyenik ped kullanmış, yalnız birkaç görüşmeci bir süre bezden sonra ped kullanımına geçmiştir. Aylık periyotları devam eden annelerin ikisi günümüzde bez kullanmayı tercih etmekte, diğerleri ped kullanmaktadır. Kullandığı materyali değiştiren görüşmeciler, pedlerin daha temiz, kolay ve rahat olduğu konusunda hemfikir görünmektedir. Kız öğrencilerin hepsinin aylık periyotlarında hijyenik ped kullandığı görülmektedir.

Aylık periyotlar hakkında konuşma, üç kuşak arasında farklılık gösteren diğer bir konudur. Anneanneler geçmişte kendi anneleriyle bu konu üzerine rahatça konuşmadıklarını söylemektedir. Anneler kendi gençlik dönemlerinde bu konuda anneleriyle konuşma konusunda çekince yaşadıklarını ve genellikle konuşmadıklarını ifade etmektedir. Kız öğrencilerin ise hepsi günlük hayatlarında anneleriyle periyotlar hakkında konuşmaktadır. Dahası, zamanında kendi kızıyla konuşmamış olan anneanneler, bugün torunlarıyla aylık periyotlar hakkında konuşabilmekte, onlara çeşitli tavsiyeler verebilmektedir.

Aylık periyotların kişinin hayatına etkisi ve bu dönemde dikkat edilenler incelendiğinde, üç kuşakta benzer sonuçlarla karşılaşmıştır. Buna göre aylık periyotların fizyolojik ve psikolojik etkileri benzer şekillerde deneyimlenmektedir. Aylık periyotlarla ilgili dikkat edilenler ise, genellikle kulaktan kulağa aktarılan veya kişinin kendi bilgisine veya deneyimine dayanarak dikkat etmeyi tercih ettiği konuları kapsamaktadır. Yazısız olmakla birlikte toplumsal kabul görmüş “adet döneminde dikkat edilecekler listesi” adet döneminde kendini üşütmeme, giyime dikkat etme, adet kanının dışarı çıkmamasına dikkat etme, banyo yapmaya veya yapmamaya dikkat etme şeklinde devam etmektedir.

Aylık periyotlarla ilgili inanış ve söylenceler incelenmiştir. İnanış ve söylencelerin kulaktan kulağa ve kuşaktan kuşağa aktarılma özelliği nedeniyle, kültürel bilgi aktarımını başarılı bir şekilde gözler önüne serdiğini söylemek mümkündür. Aylık periyotlarla ilgili inanışlar sorulduğunda, anneler ve anneannelerin en çok bahsettiği inanış “adet dönemindeyken turşu yapılmayacağı” olmuştur. Adet döneminde turşu yapılmayacağı bilgisi, anneannelerden annelere doğru aktarım sürecini başarıyla tamamlamıştır. Kız öğrencilere gelindiğinde ise en yaygın inanış “adet döneminde banyo yapmak” ile ilgilidir. Kızlar “adet döneminde banyo yapıldığı takdirde kanamanın kesileceğini” söylemektedir. Öte yandan, yalnız bir kız öğrenci turşuyla ilgili bir duyum almıştır. Turşuya yönelik bu inanışın anneannelerden annelere aktarıldığı; ancak kızlara aktarılmadan kaybolduğu görülmektedir.

Son olarak araştırmaya katılan görüşmecilerin menopozla ilgili düşünce ve tutumları ele alınmıştır. Anneannelerin biri dışındakiler menopoz dönemindedir. Anneanneler menopozun sıkıntılarından yakınmakla birlikte, menopozun hem olumlu hem olumsuz yanlarından bahsetmektedir.

Annelere gelindiğinde, ikisi hariç bütün görüşmecilerin aylık periyotları devam etmektedir. Araştırmaya katılan annelerin çoğunun menopozla ilgili tutumunun negatif olduğu bulunmuştur. Annelerin menopoza yönelik düşüncelerinin negatif olması, menopozun sıkıntılarıyla ilgili almış oldukları duyumlar ve yapmış oldukları gözlemlerden kaynaklanmaktadır. Bu durum, tıpkı kızların ilk adet öncesinde bilgi almadan menarş deneyimi yaşadıklarında olumsuz tepki vermelerinde olduğu gibi, menopoz öncesinde de doğru ve nitelikli bilgi sahibi olmadan, duyum ve gözlemler yoluyla çıkarımlarda bulunmanın kişinin tutumunu etkilediği görülmektedir. Annelerin menopozla ilgili olumsuz tutumlarının, menopoza girdikleri zaman menopoz deneyimini de etkilemesi kaçınılmazdır.

Kız öğrencilerin sağlık meslek lisesinde öğrenim görmelerinin öngörülebilir bir sonucu olarak, menopoz hakkında nitelikli bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Öte yandan “duyum” ve “gözlem” faktörleri burada da karşımıza çıkmaktadır. Sosyal çevrelerinde menopoz dönemine girmiş akrabalarından, tanıdıklarından veya öğretmenlerinden gördükleri veya duyduklarına dayanarak menopozun “sıkıntılı” bir süreç olduğunu düşünen görüşmeciler vardır. Bunun dışında aylık periyotları sıkıntılı geçen kızlar ise bir an önce periyotlarının bitmesini istediğini söylemektedir.

Gerek aylık periyotların başlangıcı, gerek ise sonlanması noktasında, “bu deneyimi yaşamadan önce” nitelikli ve doğru bilgi sahibi olmanın önemi ortadadır. Yeterli ve doğru bilgi tarafından doldurulmayan boşluk; kulaktan kulağa aktarılanlar ve gözlemler yoluyla yapılan çıkarımlar tarafından doldurulmaktadır. Burada önemli olan, kadının hayatının uzunca bir dönemini kaplayan aylık periyotlarla ilgili doğru bilgi kaynaklarının varlığı ve bunlara erişim imkanının olmasıdır. Aylık periyotların ne olduğu, neden olduğu, ne kadar süreceği, nasıl etkileyebileceği, periyotlarla ilgili sıkıntılarla nasıl baş edileceği, periyotların ne zaman sonlanacağı, sonlandığında neler yaşanabileceği konusunda bilgi sahibi olmak; kadının hayatını büyük ölçüde rahatlatacaktır.

Araştırmanın odak noktasında sağlık meslek lisesinde öğrenim gören kızlar olması nedeniyle, kızların aylık periyotlar ve menopoz hakkında nitelikli bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Sağlık meslek lisesinde okumanın, görüşmecilerin konuya bakış açılarını ve davranışlarını etkilediği; kızların periyotlar üzerine daha rahat konuştukları, önceden ped satın alırken çekinenlerin artık daha rahat alabildikleri görülmektedir. Öyle ki, kızlar annelerinin aylık periyotlarıyla ilgili sıkıntıları olduğunda, konuyu öğretmenlerine danışabilmekte ve annelerine öneri verebilmektedir. Kızların konuya ilişkin nitelikli bilgi sahibi olmaları, periyotları her kadının yaşadığı doğal bir süreç olarak algılamalarına neden olmaktadır. Yine de konuya ilişkin bilgileri ve algılama biçimleri bir yana, kendi periyotlarıyla ilgili olumsuz deneyimleri nedeniyle periyotlara yönelik tutumlarının negatif olabildiği görülmüştür.

Son olarak, burada bahsedilenlerin İstanbul'un Üsküdar ilçesindeki üç sağlık meslek lisesinde öğrenim gören 25 kız öğrenci ve bu kızların anne ve anneannelerini kapsadığı unutulmamalıdır. Konunun çalışıldığı ilçe, okul türü, sınıf düzeyi gibi faktörler değiştiğinde, aylık periyotlara yönelik bilgi sahibi olma, tutum ve algılama biçimlerinin de değişmesi mümkündür. Bu nedenle bu araştırmada, aylık periyotlara yönelik genellenebilir sonuçlara varma amacı güdülmemiştir. Konunun sosyo-kültürel boyutları ele alınarak, bu örnekteki görüşmecilerin periyotları nasıl algıladığı, nasıl anlamlandırdığı ve hayatlarında nasıl bir yeri olduğu “kendi öznel anlatılarına” dayanarak incelenmiştir.

1 Araştırmanın Güçlü Yönleri ve Sınırlı Yönleri

Araştırmanın güçlü yönlerinden bahsedebilmek için, öncelikle araştırmanın amaçlarını hatırlatmakta fayda vardır. Araştırmanın amaçlarından biri, aylık periyotların üç kuşak bir arada olacak şekilde sosyo-kültürel açıdan incelenmesidir. Araştırma konusunun nerede ve hangi örnekleme çalışılmasının konu hakkında ayırt edici bilgi sağlayabileceği değerlendirilmiştir.

Bu doğrultuda, sağlık meslek lisesinde öğrenim gören kız öğrencilerle çalışma kararı alınmıştır. Araştırmanın gerçekleştirileceği liselerin tespiti için, İstanbul'daki sağlık meslek liselerinin ilçelere göre dağılımı incelenmiştir. Araştırmanın düzenlendiği tarihte en fazla sağlık meslek lisesinin Üsküdar ilçesinde bulunması nedeniyle, araştırmanın yapılacağı ilçe Üsküdar olarak belirlenmiştir. Böylece Üsküdar'daki üç sağlık meslek lisesine ulaşılmıştır. Kız öğrencilerden yola çıkarak anne ve anneannelere ulaşılmıştır. Böylece sağlık meslek lisesinde öğrenci olmanın, aylık periyotlara yönelik bilgi, algı ve tutumu etkileyip etkilemediğini görmek mümkün olmuştur.

Araştırma yerinin belirlenmesinde sistematik yol izlenmesi [1], örneklemin araştırmanın konusuna ve amaçlarına uygun olan sağlık meslek lisesi öğrencilerinden seçilmesi [2], araştırmanın üç kuşağı kapsamaması [3], nicel ve nitel analizin bir arada yapılması [4] gibi faktörler araştırmanın metodolojik açıdan güçlü yönlerini oluşturmaktadır.

Öte yandan araştırmanın birtakım sınırlı yönleri mevcuttur. Öncelikle, araştırmanın resmi izin sürecinde mülakat formu değişikliğe uğrayarak, araştırma için önemli olabilecek bazı sorular çıkarılmıştır. Gebelik, aylık periyotların eşle ilişkilere veya dini hayata etkileri gibi konulara yönelik sorular çıkarılmıştır.⁴⁵ Bu durum, araştırma konusunun sınırlarını daraltmaktadır.

⁴⁵ "Gebelik ve canlı / ölü doğum sayısı nedir?"
"Adet görmek dini yaşamınızı etkiler mi?"
"Adetin dini yaşamınıza etkileri nelerdir?"
"Adet görmek eşinizle ilişkinizi etkiler mi?"
"Adetin eşinizle ilişkilere etkileri nelerdir?"

Bununla birlikte, nicel ve nitel soruların yer aldığı üç soru formunun resmi izin aşamasını geçmiş olması, formdan çıkan soruların eksikliğini kapatır niteliktedir.

Saha sürecinde araştırmaya katılımı kısıtlayan birçok etkenle karşılaşmıştır. Bunlardan *Araştırmaya Katılımı Kısıtlayan Faktörler* bölümünde detaylıca bahsedildiği için yeniden değinilmeyecektir. Araştırmanın sınırlı yönlerinden biri de örneklemin boyutudur. Her ne kadar nicel analiz kaygısı güdülme de, araştırmanın başında planlanan 30 kız, 30 anne, 30 anneanneden oluşan 90 kişilik örnekleme ulaşılması halinde, SPSS programında çeşitli korelasyon analizlerini yapmak mümkündür.

2 Öneriler

Bu araştırmada sağlık meslek lisesinde öğrenim gören kızlar baz alınarak, anne ve anneannelerine ulaşılmıştır. Sağlık meslek lisesi öğrencisi olan ve olmayan kız öğrencilerin dahil edileceği bir araştırma ile, aylık periyotlara yönelik bilgi, algı, tutum ve deneyimlerin okul türüyle ne ölçüde ilişkili olduğunu tespit etmek mümkün olacaktır. Ayrıca örneklemin genişletilerek, konunun daha geniş bir düzlemde incelenmesi de mümkündür.

Aylık periyotlarla ilgili seminerlerin zamanlamasının önemi vurgulanmıştı. Ulaşılmak istenen yaş grubu ve sınıf düzeyi belirlenirken erken menarş olasılığının göz önünde bulundurulduğu [1], aylık periyotların fizyolojik, psikolojik ve kültürel boyutlarının bir arada ele alındığı [2], menarş öncesi fizyolojik değişimlerin takip edilerek menarşın yakın olup olmadığının öngörülebilmesi amacıyla erinlikteki gelişmelerin özellikle vurgulandığı [3], belli bir planı olan [4] seminerler hazırlanmasında fayda vardır.

Bu araştırmanın, aylık periyotlarla ilgili olmayan ancak dikkat çekmek gereken önemli bulgularından biri, araştırmaların gerçekleştirildiği kurumlarda bilimsel araştırmalara ve önemine yönelik yeterli bilgi sahibi olunmamasıdır. Okullarda düzenlenen araştırmalara katılım “gönüllü” olmakla birlikte, öğrencilerin araştırmaya katılmaktan uzak durdukları görülmüştür. Öğrencilerin bilimsel bir araştırmaya katılmanın neden önemli olduğu [1], kendilerine katkıları [2], araştırmacıya katkıları [3] ve bilime katkıları [4] gibi konularda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Aksi takdirde, öğrencilerin bilimsel bir araştırmaya katılma motivasyonunun herhangi bir etken olmadan gelişmesi beklendik bir durum değildir. Öğrencilere bilimsel araştırmalara katılma konusunda “içsel motivasyon” kazandırılması adına çalışmalar yapılması faydalı olabilir.

Okulların bilimsel araştırmalarda sıklıkla başvuru olan kurumlar olduğu düşünöldüğünde, okullarda öğrenim gören -ve büyük ihtimalle ileride kendisi de araştırma yapacak olan- öğrencilerin, bilimsel araştırmaların ne olduğu, neden yapıldığı ve nasıl katkı sağlanabileceğı konularını içeren bilgilendirici ve motive edici seminerler görmesi önerilebilir.

Bunun yanı sıra, okullardaki idari kadroya ve öğretmenlere de bu tür bir seminer düzenlenmesinin faydası olacağı düşünölmektedir. Böylece eğitim öğretim faaliyetlerinin sürdüröldüğü okulların, aynı zamanda bilimsel çalışmaların gerçekleştirildiğı, öğretmen ve personellerin destekleyici tutum sergilediğı, öğrencilerin bu konularda daha bilinçli ve gönüllü olduğu, belki de araştırmaya katılmaya can attığı bir yer olması yolunda bir adım atılmış olacaktır.

Son olarak, uluslararası literatür incelendiğinde aylık periyotlara yönelik standardize edilmiş birden fazla ölçme aracı olduğu görölmektedir. Bununla birlikte ölkemizde aylık periyotlara ilişkin standardize edilmiş herhangi bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Doğrudan aylık periyotlara odaklanan, geçerlik, güvenilirlik ve popölasyonu yansıtırma oranı yüksek olan, kültürel ögeler göz önünde bulundurularak hazırlanmış bir ölçme aracı geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abu-Lughod, Lila: **Veiled Sentiments: Honor and Poetry in a Bedouin Society**, 30. Anniversary Edition, Oakland, University of California Press, 2016.
- Ataş-Aslan, Ebru: “Aydın Bölgesindeki Kız Çocuklarında Ortalama Puberte ve Menarş Başlama Yaşlarının Saptanması ve Menarş Başlama Yaşını Etkileyen Faktörler”, Adnan Menderes Üniversitesi, Tıp Fakültesi (Uzmanlık Tezi), 2016.
- Atay, Zeynep, Turan, Serap, Guran, Tülay, Furman, Andrzej, Bereket, Abdullah: “Puberty and Influencing Factors in Schoolgirls Living in İstanbul: End of The Secular Trend?”, **Official Journal of the American Academy of Pediatrics**, Vol. 128, 2011, (Çevrimiçi) <https://www.researchgate.net>, Mayıs 2019, 40-45.
- Beauvoir, Simone de: **Kadın: “İkinci Cins” Genç Kızlık Çağı**, Çev.: Bertan Onaran, 7. bs., İstanbul, Payel, 1993.
- Bee, Helen, Boyd, Denise: **Çocuk Gelişim Psikolojisi**, Çev.: Okhan Gündüz, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2009.
- Benedict, Ruth: **Kültür Örüntüleri**, Çev.: Mustafa Topal, İstanbul, İletişim, 2015.
- Bingölçe, Filiz: **Kadın Argosu Sözlüğü**, İstanbul, Metis, 2001.
- Cengiz, Gülhan: **Menopoz Kadınlık İşlevinin Sonu mu?**, İstanbul, Elit Kültür, 2007.
- Chagnon, Napoleon A.: **Yanomamö: Savaşa Doğanlar**, İstanbul, Epsilon, 2004.

- Dikmen-Özarıslan, Aylin: **Kırmızı Kar: Toplumsal Açıdan Ayhali**, Ankara, Bağlam, 2004.
- Douglas, Mary: **Saflık ve Tehlike: Kirlilik ve Tabu Kavramlarının Bir Çözümlemesi**, Çev.: Emine Ayhan, İstanbul, Metis, 2007.
- Ege, Emel, Eryılmaz, Gülşen, “Genital Hijyen Davranışları Envanterinin (GHDE) Geliştirilmesi”, 4. Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi, Sözlü Bildiri, 2005, (Çevrimiçi) <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunihem>, Mayıs 2019, s. 67-72.
- Freud, Sigmund: **Totem ve Tabu**, Çev.: Kamuran Şipal, İstanbul, Say Yayınları, 2012.
- Gençdoğan, Başaran: “Premenstruel Sendrom için Yeni Bir Ölçek”, **Türkiye’de Psikiyatri**, 8 (2), 2006, (Çevrimiçi) <http://psikiyatrizedini.net/articles>, Mayıs 2019, s. 81-87.
- Gönenç, İlknur M., Koç, Gülten: “Menopoz Dönemine Yönelik Uygulanan Eğitim Programının Kadınların Menopoza Yönelik Tutumlarına Etkisi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, 10 (1), 2019, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr>, Mayıs 2019, s. 29-33.
- Hickin, Lesley: **Kadın Sağlığı**, Çev.: Burkay Adalığ, Adnan Pamukçu, Ömer Murat Tüfek, Ankara, Arkadaş, 2002.
- Irmak-Vural, Pınar, Bakı-Yangın, Hatice: “Menopoz Algısı: Türk ve Alman Kadınların Karşılaştırılması”, **Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi**, 5 (3), 2016, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/>, Mayıs 2019, s. 7-15.

- Kılıç, Meral, Ejder-Apay, Serap, Kızılkaya-Beji, Nezihe: “İnfertilite ve Kültür”, **İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi Hemşirelik Dergisi**, 19 (2), 2011, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr>, Mayıs 2019, s. 109-115.
- Kümbetoğlu, Belkıs: **Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma**, 3.bs., İstanbul, Bağlam Yayıncılık, 2012.
- Malinowski, Bronislaw: **Bilimsel Bir Kültür Teorisi**, Çev.: Deniz Uludağ, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2016.
- Marvan, Luisa, Ramirez-Esparza, Dyana, Cortes-Iniestra, Sandra, Chrisler, Joan M.: “Development of a New Scale To Measure Beliefs about and Attitudes toward Menstruation (BATM): Data from Mexico and the United States”, **Health Care for Women International**, 27, 2006, (Çevrimiçi) <https://www.researchgate.net>, Mayıs 2019.
- Mead, Margaret: **Samoa’da Ergen Olmak**, Çev.: Gökçe Aktuğ, İstanbul, Alfa, 2018.
- Moos, Rudof. H.: “The development of a menstrual distress questionnaire”, **Psychosomatic Medicine**, 30 (6), 1968, (Çevrimiçi) <http://citeseerx.ist.psu.edu>, Mayıs 2019.
- Morse, Janice M., Kieren, Dianne ve Bottorff, Joan L.: “The Adolescent Menstrual Attitude Questionnaire, Part 1: Scale Construction”, **Health Care for Women International**, 14, 1993, (Çevrimiçi) <https://www.researchgate.net>, Mayıs 2019.
- Onur, Bekir: **Gelişim Psikolojisi: Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm**, 11. bs., Ankara, İmge Kitabevi, 2017.

Özel, Şule, Oskovi, Aslı, “Gençlik Merkezine Başvuran Adölesanların Menarş Korkut, Sabriye, Memur, Duygu, Menstruasyon Algı - Bilgi ve Özbakım Tuba, Engin-Üstün, Yaprak: Pratikleri”, **Ankara Medical Journal**, 18 (4), 2018, (Çevrimiçi) <http://www.ankaramedicaljournal.com>, Mayıs 2019, s. 675-682.

Schipper, Mineke: **Dünya Dillerinden Atasözleriyle Kadınlar**, Çev.: Taciser Ulaş Belge, Nurkalp Devrim, İstanbul, NTV Yayınları, 2010.

Sever, Mustafa: “Türk Halk İnançlarında ve Halk Hekimliği Uygulamalarında Meyve”, **Türklük Bilimi Araştırmaları** XVI, 2004, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr>, Mayıs 2019, s. 95-109.

Sönmez, Gamze: “Menarş Yaşı ve Antropometrik Ölçüler Arası İlişki: Sivas İl Örneği”, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), 2015.

Steinberg, Laurence: **Ergenlik**, Ed.: Figen Çok, 2. bs., Ankara, İmge Kitabevi, 2013.

Stice, Eric: “Erinlik ve Beden İmajı”, Çev.: Eylül Şenyürek, **International Journal of Social Inquiry**, 11 (1), 2018, s. 277-296.

Taşçı, Ali İ.: **Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı**, İstanbul, Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı, 2017.

Tekgül, Nurdan, Saltın, “15-49 Yaş Kadınlarda Ortalama Menarş Yaşı”, **Sürekli Dilek, Şen, Yeşim, Kurt, Tıp Eğitimi Dergisi**, 14 (4), 2005, (Çevrimiçi) <http://www.ttb.org.tr/STED/>, Mayıs 2019, s. 76-79.

Temizkan, Sema: **Turşu**, İstanbul, Hayykitap, 2011.

- Turner, Victor: **The Ritual Process : Structure and Anti-structure.** New York, Aldine de Gruyter, 1995.
- Türkdoğan, Orhan: **Kültür ve Sağlık - Hastalık Sistemi, Ankara, MEB Yayınları, 1991.**
- Van Gennep, Arnold: **The Rites of Passage,** Chicago, University of Chicago, 1960.
- Williams, Raymond: **Anahtar Sözcükler: Kültür ve Toplumun Sözcüğü,** Çev.: Savaş Kılıç, 6. bs., İstanbul, İletişim Yayınları, 2016.

EKLER

EK 1: İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Resmi İzin Belgesi

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.2302439
Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

02.02.2018

Sayın: Eylül ŞENYÜREK

İlgi: a) 08.01.2018 tarihli ve 513422 Gelen Evrak No'lu dilekçeniz.
b) Valilik Makamının 02.02.2018 tarih ve 2255817 sayılı oluru.

"Adetin Kültürel İncelenmesi: Üç Kuşakta Adet Deneyimi" konulu teziniz hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve söz konusu talebiniz; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarınıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini rica ederim.

M. Nurettin ARAS
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Milli Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212) 455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 094b-7ce8-369a-b9b8-8e47 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.2255817

02/02/2018

Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) 08.01.2018 tarihli ve 513422 Gelen Evrak No'lu dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 01.02.2018 tarihli tutanağı.

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Eylül ŞENYÜREK'in "Adetin Kültürel İncelenmesi: Üç Kuşakta Adet Deneyimi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Üsküdar, Kadıköy ve Maltepe ilçelerinde bulunan özel/resmi Sağlık Meslek Liselerinde öğrenim gören kız öğrencilerine; kız öğrenciler için görüşme soru formu, öğrenci anneleri için görüşme soru formu ve kız öğrencilerin anne anneleri için görüşme soru formunu uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüzce rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.**

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Turgut KARATEKİN
Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
02/02/2018

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sg34@meh.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden b9c1-0c13-3b12-8aed-f591 kodu ile teyit edilebilir.

EK 2: Araştırmada Kullanılan Mülakat Formları

EK 2.1. : Kız Öğrenciler İçin Mülakat Formu

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

3. KUŞAK : KIZ

Koşullar:

- i. Aylık periyotlarının başlamış olması
- ii. Annesinin aylık periyotlarının devam etmesi
- iii. Anneannesinin menopoz döneminde olması

GÖRÜŞMEYE DAİR BİLGİLER

Görüşmeci numarası:

Görüşmenin yapıldığı yer ve tarih:

Görüşmenin süresi:

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Yaşı (Doğum yılı):
2. Doğum yeri:
[İstanbul dışıysa] İstanbul'a kaç yılında geldi?
3. Eğitim bilgileri
Okuduğu lise:
Sınıf düzeyi:
4. Anneanneyle görüşme sıklığı:

ADETE YÖNELİK SORULAR

5. Aylık periyotları nasıl adlandırır?
Adet () Hasta olmak () Kanama () Olmak () Regl () Diğer () :...
6. [Varsa] kız kardeşleri nasıl adlandırır?
Adet () Hasta olmak () Kanama () Olmak () Regl () Bilmiyor () Diğer () :....
7. Annesi nasıl adlandırır?
Adet () Aybaşı () Ayhali () Hasta olmak () Kanama () Olmak () Regl ()
Bilmiyor () Diğer () :...

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

8. Adet nedir?

.....

9. Adet olmak onun için ne ifade ediyor?

.....

İLK ADETE YÖNELİK SORULAR

10. İlk adetini hatırlıyor mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- İlk adetine dair hatırladığı detaylar ne? Nasıl hissetti?

.....

11. Adet olduğunu birileriyle paylaştı mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

Kimlerle paylaştı?	Tepkisi ne oldu?

Hayır ise,

- İlk adet olduğunda bunu paylaşmama nedeni neydi?

.....

12. İlk adet yaşı:

13. Adet olmadan önce, adet olacağını biliyor muydu?

Evet () Hayır ()

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

14. İlk adeti öncesinde herhangi bir bilgi aldı mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

Kimden bilgi aldı?	Ne anlattı?

15. Okulda adete yönelik bir eğitim gerçekleştirildi mi?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- İlkokulda () Ortaokulda () Lisede ()
- Görüşmeci bu eğitime katıldı mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Eğitim verildiğinde görüşmeci adet olmaya başlamış mıydı?
- Evet, adet oluyordu () Hayır, adet olmaya başlamamıştı ()
- Eğitimi nasıl buldu?

.....

16. Adet olmaya başladığında kendisine bakışında bir değişiklik oldu mu?

Evet () Hayır ()

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

KIZ-ANNE-ANNEANNE İLİŞKİSİNE YÖNELİK SORULAR

17. Görüşmeciyi adet olmadan önce, annesiyi bu konu hakkında bilgi verdi mi?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Neler anlattı?

.....

18. Günlük hayatta annesiyle adet hakkında konuşur mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Neler konuşur?

.....

19. [Varsa] Kız kardeşleriyle adet hakkında konuşur mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

Hangi kız kardeşle?	Neler konuşulur?

Hayır ise,

- Kız kardeşi / kardeşleriyle adet hakkında konuşmama nedeni nedir?

.....

20. Anneannesi adet hakkında kendisiyle konuşur mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Neler konuşulur?

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

21. Adet hakkında konuştuğu birileri var mı? (aile dışında)

Evet () Hayır ()

Evet ise,

Kimlerle konuşur?	Neler konuşulur?

Hayır ise,

- Bunun nedeni nedir?

.....

ADET VE GÜNLÜK HAYATA ETKİLERİNE YÖNELİK SORULAR

22. Adet düzeni nasıldır?

Düzenli () Düzensiz ()

23. Aylık periyotları sırasında hangi hijyenik materyali kullanır?

.....

24. Adet görmek yaşamını nasıl etkiliyor?

.....

25. Adet döneminde dikkat ettiği şeyler var mı?

.....

26. Adete yönelik çevresinden duyduğu söylenceler/anlatılar var mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Bunlar nelerdir?

.....

EK 2.2. : Anneler İçin Mülakat Formu

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

2. KUŞAK : ANNE

Koşullar:

- i. Aylık periyotlarının devam etmesi
- ii. Kızının adet görüyor olması
- iii. Annesinin menopoz döneminde olması

GÖRÜŞMEYE DAİR BİLGİLER

Görüşmecinin numarası:

Görüşmenin yapıldığı yer ve tarih:

Görüşmenin süresi:

DEMOGRAFIK BİLGİLER

1. Yaşı (Doğum yılı):
2. Doğum yeri:
[İstanbul dışıysa] İstanbul'a kaç yılında geldi?
3. Medeni hali
Evli () Boşandı () Eşi öldü () Diğer () ...
4. Görüşme yapılan kızının babasıyla evlenme yaşı / yılı:
5. Kaç çocuğu var: (Kız: Erkek:)
6. Görüşme yapılan kızı, kendisinin kaçınıcı çocuğu: ...
7. Görüşmecinin nerede yaşıyor?
.....
8. Eğitim durumu
Okuma yazma bilmiyor ()
İlkokul mezunu ()
Ortaokul mezunu ()
Lise mezunu ()
Üniversite mezunu ()
9. Mesleği:

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

10. Şu anda çalışıyor mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise, İşi:

11. Eşin eğitim durumu [Eş vefat ettiyse 11 ve 12.sorular atlanacak]

Okuma yazma bilmiyor ()

İlkokul mezunu ()

Ortaokul mezunu ()

Lise mezunu ()

Üniversite mezunu ()

12. Eşi şu anda çalışıyor mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise, Eşin işi:

13. Hanenin aylık toplam geliri ne kadar? :

ADETE YÖNELİK SORULAR

14. Aylık periyotları nasıl adlandırır?

Adet () Aybaşı () Ayhali () Hasta olmak () Kanama () Olmak () Regl ()

Diğer () :

15. Annesi nasıl adlandırır?

Adet () Aybaşı () Ayhali () Hasta olmak () Kanama () Olmak () Regl ()

Bilmiyor () Hatırlamıyor () Diğer () :

16. Görüşme yapılan kızı nasıl adlandırır?

Adet () Hasta olmak () Kanama () Olmak () Regl () Bilmiyor () Hatırlamıyor ()

Diğer () :

17. Adet nedir?

.....

18. Adet olmak onun için ne ifade ediyor?

.....

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

İLK ADETE YÖNELİK SORULAR

19. İlk adetini hatırlıyor mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- İlk adet kanamasına yönelik neler hatırlıyor, nasıl hissetti?

.....

20. Adet olduğunu birileriyle paylaştı mı?

Evet () Hayır () Hatırlamıyor ()

Evet ise,

Kimlerle paylaştı?	Tepkisi ne oldu?

Hayır ise,

- Adet olduğunu paylaşmama nedeni neydi?

.....

21. İlk adet yaşı:

22. Adet olmadan önce, adet olacağını biliyor muydu?

Evet () Hayır ()

23. İlk adet öncesinde herhangi bir bilgi aldı mı?

Evet () Hayır ()

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

Evet ise,

Kimlerden bilgi aldı?	Ne anlattı?

24. Adet olmaya başladığında kendisine bakışında bir değişiklik oldu mu?

Evet () Hayır () Hatırlamıyor ()

25. Adetle birlikte yaşamında değişim oldu mu?

Evet () Hayır () Hatırlamıyor ()

Evet ise,

- Bunlar nelerdir?

.....

ANNE-KIZ İLİŞKİSİNE YÖNELİK SORULAR

26. Adet olmadan önce annesi bu konu hakkında bilgi verdi mi?

Evet () Hayır () Hatırlamıyor ()

27. Görüşmeci, adet olmadan önce kızıyla adet hakkında konuştu mu?

Evet () Hayır () Hatırlamıyor ()

Evet ise,

- Neler anlattı?

....

Hayır ise,

- Bunun nedeni nedir?

.....

28. Kızının ilk adet olduğu günü hatırlıyor mu?

Evet () Hayır ()

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

29. Kızı, adet olduğunu kendisiyle paylaştı mı?

Evet () Hayır ()

30. Babayla paylaşıldı mı?

.....

31. Görüşmeci, günlük hayatta kızıyla adet hakkında konuşur mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Neler konuşulur?

.....

32. [Varsa] Diğer kızları ile adet üzerine konuşur mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Neler konuşulur?

.....

Hayır ise,

- Diğer kızlarıyla adet hakkında konuşmama nedeni nedir?

.....

33. [Ailesi dışında] Adet hakkında konuştuğu birileri var mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

Kimlerle konuşur?	Neler konuşur?

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

ADET VE GÜNLÜK HAYATA ETKİLERİNE YÖNELİK SORULAR

34. Adet düzeni nasıldır?

Düzenli () Düzensiz ()

35. Aylık periyotlarda hangi hijyenik materyali kullanır?

.....

36. Adet görmek yaşamını nasıl etkiler?

.....

37. Adet döneminde dikkat ettiği şeyler var mı?

.....

38. Adete yönelik çevresinden duyduğu söylenceler/anlatılar var mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Bunlar nelerdir?

.....

MENOPOZA YÖNELİK SORULAR

39. Menopoz nedir?

.....

40. Menopoz hakkındaki düşünceleri nelerdir?

.....

EK 2.3. : Anneanneler İçin Mülakat Formu

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

1. KUŞAK : ANNEANNE

Koşullar:

- i. Menopoz döneminde olmak
- ii. Kızının adet görüyor olması
- iii. Torunun adet görmeye başlamış olması

GÖRÜŞMEYE DAİR BİLGİLER

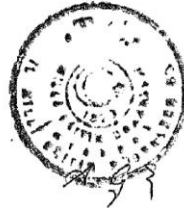
Görüşmecı numarası:

Görüşmenin yapıldığı yer ve tarih:

Görüşmenin süresi:

DEMOGRAİK BİLGİLER

1. Yaşı (Doğum yılı):
2. Doğum yeri:
[İstanbul dışıysa] İstanbul'a kaç yılında geldi?
3. Medeni hali
Evli () Boşandı () Eşi öldü () Diğer () :....
4. Görüşme yapılan kızının babasıyla evlenme yaşı / yılı:
5. Kaç çocuğı var: (Kız: Erkek:)
6. Görüşme yapılan kızı, kendisinin kaçınıcı çocuğı: ...
7. Görüşmecı nerede yaşıyor?
Eşıyla birlikte ()
Kızıyla birlikte ()
Oğluyula birlikte ()
Tek başına ()
Diğer ()
8. Torunuyula görüşme sıklığı nedir?
.....

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

9. Eğitim durumu

Okuma yazma bilmiyor ()

İlkokul mezunu ()

Ortaokul mezunu ()

Lise mezunu ()

Üniversite mezunu ()

10. Mesleği:

11. Şu anda çalışıyor mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- İşi:

12. Eşin eğitim durumu [Eş vefat ettiyse 12. ve 13.soru atlanacak]

Okuma yazma bilmiyor ()

İlkokul mezunu ()

Ortaokul mezunu ()

Lise mezunu ()

Üniversite mezunu ()

13. Eşi şu anda çalışıyor mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Eşin işi:

14. Hanenin aylık toplam geliri ne kadar?

.....

ADETE YÖNELİK SORULAR

15. Aylık periyotları nasıl adlandırır?

Adet () Aybaşı () Ayhali () Hasta olmak () Kanama () Olmak () Regl ()

Diğer () :...

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

16. Annesi nasıl adlandırır?

Adet () Aybaşı () Ayhali () Hasta olmak () Kanama () Olmak () Regl ()

Bilmiyor () Hatırlamıyor () Diğer () :....

17. Görüşme yapılan kızı nasıl adlandırır?

Adet () Aybaşı () Ayhali () Hasta olmak () Kanama () Olmak () Regl ()

Bilmiyor () Hatırlamıyor () Diğer () :....

18. Adet nedir?

.....

19. Adet olmak onun için ne ifade ediyor?:

.....

İLK ADETE YÖNELİK SORULAR

20. İlk adetini hatırlıyor mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- İlk adetine yönelik neler hatırlıyor, neler hissetti?

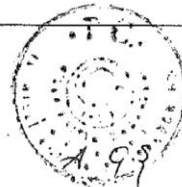
.....

21. Adet olduğunu birileriyle paylaştı mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

Kimlerle paylaştı?	Tepkisi ne oldu?

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

Hayır ise,

- Adet olduğunu paylaşmama nedeni neydi?

.....

22. İlk adet yaşı:

23. Adet olmadan önce, adet olacağını biliyor muydu?

Evet () Hayır ()

24. İlk adet öncesinde herhangi bir bilgi aldı mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

Kimlerden bilgi aldı?	Ne anlattı?

25. Adet olmaya başladıktan sonra kendisine bakışında bir değişiklik oldu mu?

Evet () Hayır () Hatırlamıyor ()

Evet ise,

Ne gibi değişiklikler oldu?

.....

26. Adetle birlikte yaşamında değişim oldu mu?

Evet () Hayır () Hatırlamıyor ()

Evet ise,

- Bunlar nelerdir?

.....

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

ANNE-KIZ-TORUN İLİŞKİSİNE YÖNELİK SORULAR

27. Adet olmadan önce kızıyla adet hakkında konuştu mu?

.....

28. Kızının ilk adet olduğu günü hatırlıyor mu?

Evet () Hayır ()

29. Kızı adet olduğunu kendisiyle paylaştı mı?

Evet () Hayır ()

30. Babayla paylaşıldı mı?

.....

31. Görüşme yapılan torunuyla adet hakkında konuşur mu?

Evet () Hayır ()

Evet ise,

- Neler konuşur?

.....

ADET VE GÜNLÜK HAYATA ETKİLERİNE YÖNELİK SORULAR

32. Adet düzeni nasıldı?

Düzenli () Düzensiz ()

33. Aylık periyotları sırasında hangi hijyenik materyalleri kullandı?

.....

34. Adet yaşamını nasıl etkiliyordu?

.....

35. Adet döneminde dikkat ettiği şeyler var mıydı?

.....

36. Adete yönelik çevresinden duyduğu söylenceler/anlatılar var mı?

Evet () Hayır ()

ADETİN KÜLTÜREL İNCELEMESİ: ÜÇ KUŞAKTA ADET DENEYİMİ

Evet ise.

- Bunlar nelerdir?

.....

MENOPOZA YÖNELİK SORULAR

37. Menopoz nedir?

.....

38. Menopoz onun için ne ifade ediyor?

.....

39. Menopoz yaşı:

40. Menopoza girdiğini birileriyle paylaştı mı?

Evet () Hayır ()

Evet ise.

Kimlerle paylaştı?	Paylaşılan kişilerin tepkileri nasıl oldu?

Hayır ise.

- Menopoza girdiğini paylaşmayı tercih etmeme nedeni nedir?

.....

41. Menopoz, yaşamını nasıl etkiliyor?

.....

42. Menopozun artıları ve eksileri nelerdir?

.....

43. Menopozun eksileri karşısında neler yapar?

.....

EK 3: Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu çalışmanın amacı, adetın nasıl algılandığını, deneyimlendiğini, aktarıldığını ve kültürel bağlamdaki yerini üç kuşak dahilinde incelemektir. Bu kapsamda, adet görmeye başlamış lise öğrencileri, anneleri ve anneanneleri ile ayrı ayrı görüşmeler yapılacaktır. 30 kız öğrenci, anneleri ve anneanneleri olmak üzere toplam 90 kişiyle görüşme yapılması planlanmaktadır. Her grup için ayrı bir soru formu hazırlanmıştır. Soru formlarında demografik bilgiler, ilk adet, ilk adet öncesi bilgilendirme, adet ve anne-kız ilişkisi, adetın kişiler üzerindeki etkileri ve adetın kültürel boyutları üzerine sorular yer almaktadır. Bunun yanı sıra, anneannelerle yapılacak olan görüşmelerde diğerlerinden farklı olarak menopoza deneyimi ve menopoza etkileri hakkında sorular yer almaktadır. Görüşmeler katılımcılarla birlikte belirlenen yerlerde yüz yüze gerçekleştirilecektir.

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Katılımınız ve vereceğiniz bilgiler çok değerlidir. Bununla birlikte, istemediğiniz takdirde araştırmaya katılmayabilir veya herhangi bir aşamada ayrılmak istediğiniz takdirde, araştırmacıyla iletişime geçerek ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katıldığınız takdirde, vermiş olduğunuz bilgiler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. Araştırma süresince veya araştırma sonrasında konu ile ilgili bilgi almak için iletişime geçebilirsiniz. Araştırmaya katılmayı kabul ediyorsanız, lütfen ikinci sayfadaki bölümleri doldurunuz. Bilgilendirilmiş Onam Formu'nun biri sizde kalacaktır, diğerini araştırmacıya iletiniz.⁴⁶

Adetın (menstruasyonun) kültürel boyutlarını üç kuşak dahilinde incelemeyi amaçlayan araştırmaya yönelik bilgileri okudum. Aklıma gelen tüm soruları araştırmacıya sordum ve yanıtlarını aldım. Araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

⁴⁶ Araştırmacı: Eylül Şenyürek

Kız Öğrencinin Araştırmaya Katılma Onayı	
Görüşmeci Numarası	
Tarih	
İmza	.

Kız Öğrencinin Velisinin Onayı	
Tarih	
İmza	.

Annenin Araştırmaya Katılma Onayı	
Görüşmeci Numarası	
Tarih	
İmza	.

Anneannenin Araştırmaya Katılma Onayı	
Görüşmeci Numarası	
Tarih	
İmza	.

EK 4: Aylık Periyotlara Yönelik Araştırmalarda Kullanılan Ölçüm Araçları

EK 4.1. : Yurtdışında Kullanılan Ölçüm Araçları

Aylık periyotlar hakkında yapılan araştırmalar ve ölçüm araçları incelendiğinde, Beliefs about and Attitudes towards Menstruation (BATM), Menstrual Distress Questionnaire (MDQ) ve Adolescent Menstrual Attitude Questionnaire (AMAQ) olmak üzere üç adet ölçek bulunmuştur. Bu ölçeklerin menstruasyona yönelik inanç, tutum ve semptomlara odaklandıkları görülmektedir.

Beliefs about and Attitudes towards Menstruation (BATM). Ölçek, Marvan, Ramirez-Esparza, Cortes-İniestra ve Chrisler (2006) tarafından menstruasyona yönelik inanç ve tutumları ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 5'li likert tipindedir ve 45 maddeden oluşmaktadır. Gizlilik [1], rahatsızlık [2], yapılması ve kaçınılması gerekenler [3] ve hoş gitme [4] olmak üzere 4 faktörlüdür. Ölçeğin güvenirlik katsayısı Meksika popülasyonu için .86, Amerika popülasyonu için ise .80 olarak bulunmuştur.

Adolescent Menstrual Attitude Questionnaire (AMAQ). Morse, Kieren ve Bottorff (1993) tarafından geliştirilen ölçek, ergen kızların menarşa yönelik tutum ve tepkilerini ölçmektedir. Ölçeğin adet öncesi ve sonrasına yönelik iki versiyonu vardır. 5'li likert tipindedir ve 58 maddeden oluşmaktadır. Olumlu hisler, olumsuz hisler, adeti kabul, adete açık / hazır olma, adetle yaşama ve adet dönemindeki semptomlar olmak üzere 6 faktörlüdür. Güvenirlik katsayısı (α) adet öncesi koşullar için .91, adet sonrası koşullar için .90 olarak bulunmuştur.

Menstrual Distress Questionnaire (MDQ). Moos (1968) tarafından geliştirilen MDQ 46 maddeden oluşmaktadır. Ölçek menstrual semptomları sekiz alt kategori dahilinde incelemektedir.

EK 4.2. : Türkiye’de Kullanılan Ölçüm Araçları

Türkiye’de doğrudan aylık periyotlara odaklanan bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, Genital Hijyen Davranışları Envanteri’nde genital sağlık kapsamı altında menstruasyon hijyenine yönelik maddeler bulunmaktadır. Premenstrüel Sendrom Ölçeği ise adet öncesinde ortaya çıkan psikolojik şikayetlere yönelik olarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de aylık periyotlar üzerine yapılan çalışmalarda, araştırmacıların kendilerinin hazırladığı soru formları kullanılmaktadır. Bu formlarda çoğunlukla menarş yaşı, menarşın görüldüğü ay ve mevsim, adet düzeni, sıklığı ve süresi; adete yönelik şikayet durumlarında doktora başvurma, ailedeki diğer kadınların menarş yaşları üzerine açık uçlu veya çoktan seçmeli sorular yer almaktadır.

Genital Hijyen Davranışları Envanteri (GHDE). Ege ve Eryılmaz (2005) tarafından geliştirilen envanter, üreme çağındaki kadınların genital hijyen davranışlarını ölçmektedir. 27 maddeden oluşmaktadır ve 4’lü likert tipindedir. Envanterin Cronbach Alfa katsayısı (α) .86 ve test tekrar test korelasyon katsayısı .83 olarak bulunmuştur. Ölçekte menstruasyon hijyenine yönelik ‘‘Adet zamanlarında duş şeklinde banyo yaparım’’, ‘‘Pedimi değiştirmeden önce / değiştirdikten sonra ellerimi yıkarım’’ gibi maddeler mevcuttur.

Premenstrual Sendrom Ölçeği (PMSÖ). Adet öncesi gerginlik sendromunu ölçmek amacıyla Gençdoğan (2006) tarafından geliştirilmiştir. 44 maddeden oluşmakta ve 5’li Likert tipindedir. Ölçek aylık periyot öncesinde ortaya çıkan belirtilere odaklanmaktadır.

EK 5: Değişkenlerin Listesi

Kız Öğrenciler
Okul
Sınıf düzeyi
Branş
Okulda menstruasyon seminerine katılım durumu
Annesiyle aylık periyotlar hakkında konuşma durumu
Anneannesiyle aylık periyotlar hakkında konuşma durumu
Aylık periyotların takibi
Aylık periyotların düzeni
Aylık periyotlarla ilgili sıkıntılar

Anneler
Medeni durum
Kızının babasıyla evlilik yaşı
Kızının babasıyla kaçınıcı evliliği olduğu
Çocuk sayısı
Çocukların cinsiyetleri
Kızının kaçınıcı çocuk olduğu
Eğitim durumu
Çalışma durumu
Menarşi hatırlama
Aylık periyotların devam edip etmediği
Aylık periyotların takibi
Aylık periyotların düzeni
Aylık periyotlarla ilgili sıkıntılar
Kızıyla aylık periyotlar hakkında konuşma durumu
Menopoz yaşı
Menopoz türü

Anneanneler
Medeni durum
Kızının babasıyla evlilik yaşı
Kızının babasıyla kaçınıcı evliliği olduğu
Çocuk sayısı
Çocukların cinsiyetleri
Kızının kaçınıcı çocuk olduğu
Eğitim durumu
Menarşi hatırlama
Torunuyla aylık periyotlar hakkında konuşma durumu
Aylık periyotların devam edip etmediği
Menopoz yaşı
Menopoz türü
Menopoz üzerine konuşma durumu
Menopozun yaşamını etkileyip etkilemediği
Menopozun yaşama etki düzeyi
Menopozun olumlu / olumsuz etkileri

Üç Grupta Ortak Olan Değişkenler
Yaş
Doğum yeri
İkamet edilen yer
Aylık kanamaların adlandırılması
Aylık kanamalara yönelik bilgi / tutum
Menarş öncesi duyum sahibi olma
Menarş öncesi bilgi sahibi olma
Aylık periyotlarla ilgili bilgi kaynakları
Menarş yaşı
İlk adeti paylaşma
İlk adetin paylaşıldığı kişi
İlk adete yönelik his / tutum
İlk adetten sonra kişinin kendine yönelik bakışında yaşanan değişim
Adet döneminde kullanılan materyal
Aylık periyotların kişinin yaşamına etkileri
Adet döneminde dikkat edilenler
Adet döneminde kaçınılanlar
Adete yönelik inanış / söylenceler
Adetle ilgili anı
Menopoza yönelik tutum

EK 6: Tablolar

EK 6.1. : Araştırmaya Katılan Kızların Verilerine Yönelik Tablolar

	Frekans	Yüzde
Kız öğrencilerin yaşları 15	1	4,0
16	8	32,0
17	14	56,0
18	2	8,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-1. : Kız Öğrencilerin Yaşları

N	Geçerli	25
	Eksik	0
Ortalama		16,68
Medyan		17,00
Minimum		15
Maksimum		18

Tablo K-2. : Kız Öğrencilerin Yaşlarına Yönelik Analiz

	Frekans	Yüzde
Kız Ankara	1	4,0
öğrencilerin Diyarbakır	1	4,0
doğum yeri Erzurum	1	4,0
İstanbul	19	76,0
Siirt	1	4,0
Tekirdağ	2	8,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-3. : Kız Öğrencilerin Doğum Yeri

	Frekans	Yüzde
Görüşme yeri		
Akhisar, Manisa	1	4,0
Ataşehir	1	4,0
Beykoz	2	8,0
Beylikdüzü	1	4,0
Çekmeköy	1	4,0
Kadıköy	4	16,0
Kartal	1	4,0
Sancaktepe	3	12,0
Ümraniye	7	28,0
Üsküdar	4	16,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-4. : Görüşmelerin Hangi İlçede Yapıldığı

	Frekans	Yüzde
Menarş yaşı		
11	3	12,0
12	8	32,0
13	6	24,0
14	6	24,0
15	1	4,0
16	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-5. : Kızların Menarş Yaşı Dağılımları

N	Geçerli	25
	Eksik	0
Ortalama		12,88
Medyan		13,00
Mod		12
Minimum		11
Maksimum		16

Tablo K-6. : Kızların Menarş Yaşına Yönelik Analiz

	Frekans	Yüzde
İlk kiminle Anne	19	76,0
paylaştı? Yenge	2	8,0
Abla	1	4,0
Teyze	2	8,0
Diğer	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-7. : Kızların Menarş Deneyimini İlk Kiminle Paylaştığı

	Frekans	Yüzde
Menarş öncesi annesinden Aldı	18	72,0
bilgi aldı mı? Almadı	6	24,0
Net hatırlamıyor	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-8. : Kızların Menarş Öncesinde Annelerinden Bilgi Alma Durumu

	Frekans	Yüzde
Kendine bakışında bir değişim Oldu	17	68,0
oldu mu? Olmadı	8	32,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-9. : Kızların Aylık Periyotlarla Birlikte Kendine Bakışında Değişim Olup Olmadığı

		Frekans	Yüzde
Pedi kim alır?	Kızın kendisi	4	16,0
	Bazen kendisi bazen annesi	17	68,0
	Annesi	3	12,0
	Alışverişte anne ve baba	1	4,0
	Toplam	25	100,0

Tablo K-10. : Kızların Kullandığı Hijyenik Pedi Kimin Satın Aldığı

		Frekans	Yüzde
Aylık periyotlarıyla ilgili sıkıntı yaşadığı olur mu?	Evet	18	72,0
	Hayır	7	28,0
	Toplam	25	100,0

Tablo K-11. : Kızların Aylık Periyotlarıyla İlgili Sıkıntı Yaşama Durumu

		Frekans	Yüzde
Şiddetli ağrı	Yaşar	15	60,0
	Yaşamaz	10	40,0
	Toplam	25	100,0

Tablo K-12. : Kızların Aylık Periyotlarında Şiddetli Ağrı Yaşama Durumu

		Frekans	Yüzde
Düzensizlik	Yaşar	6	24,0
	Yaşamaz	17	68,0
	Ara sıra yaşar	2	8,0
	Toplam	25	100,0

Tablo K-13. : Kızların Aylık Periyotlarında Düzensizlik Yaşama Durumu

		Frekans	Yüzde
Yoğun aylık kanama	Yaşar	4	16,0
	Yaşamaz	21	84,0
	Toplam	25	100,0

Tablo K-14. : Kızların Aylık Periyotlarında Yoğun Kanama Yaşama Durumu

		Frekans	Yüzde
Aylık periyotlarla ilgili diğer sıkıntılar	Başka bir sıkıntı aktarmayanlar	20	80,0
	Ara kanama	1	4,0
	Kanamının çok sık alta geçmesi	1	4,0
	Kist	2	8,0
	Tansiyon düşmesi, bacakta kramp	1	4,0
	Toplam	25	100,0

Tablo K-15. : Kızların Aylık Periyotlarında Yaşadığı Diğer Sıkıntılar

		Frekans	Yüzde
Kızlar aylık periyotlarını takip eder mi?	Takip eder	18	72,0
	Takip etmez	7	28,0
	Toplam	25	100,0

Tablo K-16. : Kızların Aylık Periyot Takibi

		Frekans	Yüzde
Aylık periyotları nasıl takip eder?	Aklından	9	36,0
	Uygulamayla	7	28,0
	Telefonun notlar kısmına yazarak	2	8,0
	Yalnız Ramazanlarda* aklından takip eder	2	8,0
	Toplam	20	80,0
Toplam		25	100,0

Tablo K-17. : Kızların Aylık Periyotları Nasıl Takip Ettiği

	Frekans	Yüzde
Aylık periyotların düzeni		
Düzenli	16	64,0
Düzensiz	5	20,0
Bazen düzensizlikler olur	3	12,0
Periyotların düzeni hakkında fikri yok	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-18. : Kızların Aylık Periyot Düzeni

	Frekans	Yüzde
Anneanneyle konuşanlar	14	56,0
Anneanneyle konuşmayanlar	11	44,0
Total	25	100,0

Tablo K-19. : Kızların Anneanneleriyle Aylık Periyotlar Üzerine Konuşma ve Konuşurken Rahat Olma Durumu

	Frekans	Yüzde
Adete yönelik inanış		
Aktardı	22	88,0
Aktarmadı	3	12,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-20. : Kızların Aylık Periyotlara Yönelik İnanış Aktarma Durumu

	Frekans	Yüzde
Periyotlar için kullandığı tabir değişir mi?		
Evet	15	60,0
Hayır	10	40,0
Toplam	25	100,0

Tablo K-21. : Kızların Aylık Periyotlar İçin Kullandığı Tabirin Karşılarındaki Kişiye Göre Değişme Durumu

EK 6.2. : Araştırmaya Katılan Annelerin Verilerine Yönelik Tablolar

N	25
Ortalama	42,60
Medyan	43,00
Minimum/ Maksimum	34 / 54

Tablo A-1. : Annelerin Yaşlarına Yönelik Analiz

	Frekans	Yüzde
Doğum yeri İstanbul	8	32,0
İstanbul dışı	17	68,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-2. : Annelerin Doğum Yeri

	Frekans	Yüzde
Doğum yeri Adıyaman	1	4,0
Akhisar	1	4,0
Aksaray	1	4,0
Ankara	1	4,0
Artvin	1	4,0
Erzurum	2	8,0
İstanbul	8	32,0
Kahramanmaraş	1	4,0
Kars	1	4,0
Kastamonu	1	4,0
Ordu	1	4,0
Siirt	1	4,0
Sivas	2	8,0
Tekirdağ	2	8,0
Tokat	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-3. : Annelerin Doğduğu İllerin Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Medeni hal Evli	22	88,0
Boşandı	3	12,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-4. : Annelerin Medeni Hal Bilgisi

	Frekans	Yüzde
Evlilik 16	1	4,0
yaşı 17	5	20,0
18	1	4,0
19	1	4,0
20	7	28,0
21	1	4,0
22	2	8,0
23	2	8,0
24	2	8,0
25	1	4,0
26	2	8,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-5. : Annelerin Kızlarının Babasıyla Evlilik Yaşları

Ortalama	20,56
Medyan	20,00
Minimum	16
Maksimum	26

Tablo A-6. : Annelerin Kızlarının Babasıyla Evlilik Yaşına Yönelik Analiz

	Frekans	Yüzde
Çocuk sayısı 1	2	8,0
2	12	48,0
3	10	40,0
4	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-7. : Annelerin Çocuk Sayısı Dağılımları

Ortalama	2,40
Medyan	2,00
Minimum	1
Maksimum	4

Tablo A-8. : Annelerin Çocuk Sayılarına Yönelik Analiz

	Frekans	Yüzde
Çalışma durumu Çalışıyor	10	40,0
Çalışmıyor	15	60,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-9. : Annelerin Çalışma Durumu

	Frekans	Yüzde
Menarş yaşı 12	10	40,0
13	3	12,0
14	6	24,0
15	5	20,0
18	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-10. : Annelerin Menarş Yaşı Dağılımı

N	Geçerli	25
	Eksik	0
Ortalama		13,44
Medyan		13,00
Mod		12
Minimum		12
Maksimum		18

Tablo A-11. : Annelerin Menarş Yaşına Yönelik Analizler

	Frekans	Yüzde
Annelerin ilk adet öncesinde Var	21	84,0
adete yönelik duyumu var Yok	4	16,0
miydi?		
Toplam	25	100,0

Tablo A-12. : Annelerin Menarş Öncesi Adet Hakkında Duyumu Olup Olmadığı

	Frekans	Yüzde
İlk adetten önce Bilgi aldı	9	36,0
bilgi alma durumu Bilgi almadı	16	64,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-13. : Annelerin Menarş Öncesi Bilgi Alıp Almama Durumu

	Frekans	Yüzde
Kimden Anne	2	8,0
bilgi aldı? Kuran kursu	3	12,0
Teyze	1	4,0
Abla	2	8,0
Fen bilgisi öğretmeni, din dersi öğretmeni	1	4,0
Toplam	9	36,0

Tablo A-14. : Annelerin Menarş Öncesi Kimden Bilgi Aldığı

		Frekans	Yüzde
İlk adetini paylaştı mı?	Paylaştı	19	76,0
	Paylaşmadı	3	12,0
	Hatırlamıyor	3	12,0
	Toplam	25	100,0

Tablo A-15. : Annelerin Menarş Deneyimini Paylaşma Durumu

		Frekans	Yüzde
İlk adetini kiminle paylaştı?	Anne	1	4,0
	Abla	8	32,0
	Teyze	2	8,0
	Arkadaş	4	16,0
	Kuzen	3	12,0
	Anne ve teyze	1	4,0
	Toplam	19	76,0
	Paylaşmadı	6	24,0
Toplam		25	100,0

Tablo A-16. : Annelerin Menarş Deneyimini İlk Kiminle Paylaştıkları

		Frekans	Yüzde
İlk adetten sonra hayatında değişen şeyler oldu mu?	Oldu	6	24,0
	Olmadı	19	76,0
	Toplam	25	100,0

Tablo A-17. : Annelerin Aylık Periyotlardan Sonra Hayatlarında Bir Değişim Olup Olmadığı

		Frekans	Yüzde
İlk adetten sonra kendisine bakışında bir değişim oldu mu?	Oldu	20	80,0
	Olmadı	5	20,0
	Toplam	25	100,0

Tablo A-18. : Annelerin Aylık Periyotlarla Birlikte Kendilerine Bakışında Bir Değişiklik Olup Olmadığı

	Frekans	Yüzde
Anne, ilk adetten önce kızına bilgi verdi mi? Verdi	22	88,0
Vermedi	2	8,0
Hatırlamıyor	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-19. : Annelerin Menarş Öncesinde Periyotlar Hakkında Kızlarına Bilgi Verme Durumu

	Frekans	Yüzde
Geçmişte kullanılan materyal Bez	20	80,0
Ped	3	12,0
Bez ve ped	2	8,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-20. : Annelerin Geçmişteki Aylık Periyotlarında Kullandığı Materyal

	Frekans
Günümüzde kullanılan materyal Ped	21
Bez	1
Bazen ped bazen bez	1
Toplam	23

Tablo A-21. : Annelerin Günümüzdeki Aylık Periyotlarında Kullandığı Materyal

	Frekans	Yüzde
Materyalin değişimi kişinin yaşamını etkiledi mi? Etkiledi	17	68,0
Etkilemedi	4	16,0
Materyal değişimi olmadı	4	16,0
Toplam	25	100,0

Tablo A-22. : Kullanılan Materyal Değiştiyse, Kişinin Yaşamını Etkileme Durumu

		Frekans	Yüzde
Aylık periyotların durumu	Periyotları devam ediyor	23	92,0
	Periyotları devam etmiyor	2	8,0
	Toplam	25	100,0

Tablo A-23. : Annelerin Aylık Periyotlarının Devam Etme Durumu

		Frekans	Yüzde
Periyotlarıyla ilgili sıkıntı yaşar mı?	Evet	13	52,0
	Hayır	10	40,0
	Toplam	23	92,0
Periyotları devam etmeyen kişi sayısı		2	8,0
Toplam		25	100,0

Tablo A-24. : Annelerin Aylık Periyotlarıyla İlgili Sıkıntı Yaşama Durumu

		Frekans	Yüzde
Aylık periyotların günlük yaşama etki durumu	Etkiler	21	84,0
	Etkilemez	4	16,0
	Toplam	25	100,0

Tablo A-25. : Annelerin Aylık Periyotlarının Günlük Yaşama Etki Durumu

		Frekans	Yüzde
Adetle ilgili anısı var mı?	Var	10	40,0
	Yok	15	60,0
	Toplam	25	100,0

Tablo A-26. : Annelerin Adetle İlgili Unutamadığı Anısı Olup Olmadığı

		Frekans	Yüzde
Anının içeriği	Adetin ilk günü	1	4,0
	Kanın dışarıya geçmesi (kendi)	8	32,0
	Pedin görülmesi	1	4,0
	Toplam	10	40,0
Adetle ilgili anısı olmayanlar		15	60,0
Toplam		25	100,0

Tablo A-27. : Annelerin Adetle İlgili Anılarının İçeriği

		Frekans	Yüzde
Adetle ilgili inanış	Aktardı	24	96,0
	Aktarmadı	1	4,0
	Toplam	25	100,0

Tablo A-28. : Annelerin Aylık Periyotlarla İlgili İnanış Aktarma Durumu

		Frekans	Yüzde
Menopoza yönelik tutum	Pozitif	1	4,0
	Negatif	16	64,0
	Nötr	4	16,0
	Hem pozitif hem negatif	4	16,0
	Toplam	25	100,0

Tablo A-29. : Annelerin Menopoza Yönelik Tutumları

EK 6.3. : Araştırmaya Katılan Anneannelerin Verilerine Yönelik Tablolar

Ortalama	66,68
Medyan	67,00
Mod	64
Ranj	34
Minimum	50
Maksimum	84

Tablo AA-1. : Anneannelerin Yaşlarına Yönelik Analiz

		Frekans	Yüzde
Doğduğu il	Adıyaman	1	4,0
	Akhisar	1	4,0
	Aksaray	1	4,0
	Artvin	1	4,0
	Çankırı	1	4,0
	Diyarbakır	1	4,0
	Erzincan	1	4,0
	Erzurum	4	16,0
	İstanbul	1	4,0
	Kahramanmaraş	1	4,0
	Kars	1	4,0
	Kastamonu	2	8,0
	Ordu	1	4,0
	Siirt	1	4,0
	Sivas	4	16,0
	Tekirdağ	2	8,0
	Tokat	1	4,0
	Toplam	25	100,0

Tablo AA-2. : Anneannelerin Doğduğu İllerin Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Doğum yeri İstanbul dışı	24	96,0
İstanbul	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-3. : Anneannelerin Doğum Yeri

	Frekans	Yüzde
İkamet edilen yer İstanbul	19	76,0
Manisa	1	4,0
Adıyaman	1	4,0
Değişken	2	8,0
Tekirdağ	2	8,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-4. : Anneannelerin İkamet Ettiği İl

	Frekans	Yüzde
Medeni hal Evli	15	60,0
Eşi öldü	8	32,0
Boşanmadı, ama ayrı yaşıyor	1	4,0
Eşiyle boşandı, 2. evliliğini yaptı	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-5. : Anneannelerin Medeni Hal Bilgisi

	Frekans	Yüzde
Kaçıncı evliliği e1k1	23	88,0
Olduğu e2k1	2	8,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-6. : Anneannelerin Kızlarının Babasıyla Kaçıncı Evliliği Olduğu

		Frekans	Yüzde
Evlilik yaşı	10	1	4,0
	14	3	12,0
	15	4	16,0
	16	3	12,0
	17	6	24,0
	18	5	20,0
	19	1	4,0
	20	1	4,0
	21	1	4,0
	Total	25	100,0

Tablo AA-7. : Anneannelerin Evlilik Yaşlarının Dağılımı

Ortalama	16,48
Medyan	17,00
Mod	17
Ranj	11
Minimum	10
Maksimum	21

Tablo AA-8. : Anneannelerin Evlilik Yaşlarına Yönelik Analiz

		Frekans	Yüzde
Kiminle birlikte yaşadığı	Eşiyle birlikte	15	60,0
	Kızıyla birlikte	2	8,0
	Oğluyula birlikte	4	16,0
	Tek başına	3	12,0
	İkinci eşiyle birlikte	1	4,0
	Toplam	25	100,0

Tablo AA-9. : Anneannelerin Günümüzde Kiminle Birlikte Yaşadığı

	Frekans	Yüzde
Çocuk sayısı	2	4,0
	3	28,0
	4	32,0
	5	16,0
	6	4,0
	7	4,0
	9	4,0
	10	4,0
	13	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-10. : Anneannelerin Çocuk Sayılarının Dağılımı

N	Geçerli	25
	Eksik	0
Ortalama		4,80
Medyan		4,00
Minimum		2
Maksimum		13

Tablo AA-11. : Anneannelerin Çocuk Sayılarına Yönelik Analiz

		Frekans	Yüzde
Eğitim durumu	Okuma yazma bilmiyor	12	48,0
	İlkokul mezunu	11	44,0
	Lise mezunu	2	8,0
	Toplam	25	100,0

Tablo AA-12. : Anneannelerin Eğitim Durumu

	Frekans	Yüzde
Çalışma durumu		
Çalışıyor	5	20,0
Çalışmıyor	20	80,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-13. : Anneannelerin Çalışma Durumu

N	Geçerli	21
	Eksik	4
Ortalama		13,86
Medyan		14,00
Mod		15
Minimum		12
Maksimum		15

Tablo AA-14. : Anneannelerin Menarş Yaşına Yönelik Analiz

	Frekans	Yüzde
Biriyle paylaştı mı?		
Paylaştı	20	80,0
Paylaşmadı	5	20,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-15. : Anneannelerin Menarş Deneyimini Biriyle Paylaşma Durumu

	Frekans	Yüzde
Annesiyle paylaştı mı?		
Paylaştı	3	12,0
Paylaşmadı	22	88,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-16. : Anneannelerin Menarş Deneyimini Anneleriyle Paylaşma Durumu

	Büyüdüğünü hissetmek	Genç kız olduğunu hissetmek	Kendine bakma	Evliliğin yakın olması	Akıl baliğ olmak	Durgunlaşmak
N	10	6	4	4	1	1

Tablo AA-17. : Anneannelerin Aylık Periyotların Başlamasıyla Birlikte Kendilerine Bakışlarındaki Değişim

	Frekans	Yüzde
Kullanılan Bez materyal	19	76,0
Bez, ped	6	24,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-18. : Anneannelerin Aylık Periyotları Boyunca Kullandıkları Materyal

	Frekans	Yüzde
Torunuyla adet hakkında konuşur mu? Konuşur	11	44,0
Konuşmaz	14	56,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-19. Anneannelerin Torunlarıyla Aylık Periyotlar Hakkında Konuşma Durumu

	Frekans	Yüzde
Periyotları günlük yaşamını etkiler Etkiler miydi?	16	64,0
Etkilemez	9	36,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-20. Anneannelerin Aylık Periyotlarının Günlük Yaşama Etki Durumu

	Frekans	Yüzde
Etki düzeyi Az etkiler	11	44,0
Çok etkiler	5	20,0
Toplam	16	64,0
Etkilenmeyen kişi sayısı	9	36,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-21. Anneannelerin Aylık Periyotlarının Yaşamlarını Etkileme Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Adetle ilgili anı Var	4	16,0
Yok	21	84,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-22. : Anneannelerin Adetle İlgili Unutamadığı Anısı Olup Olmadığı

		Frekans	Yüzde
Aylık periyotlarla ilgili inanış	Aktardı	18	72,0
	Aktarmadı	7	28,0
	Toplam	25	100,0

Tablo AA-23. : Anneannelerin Aylık Periyotlarla İlgili İnanış ve Söylence Aktarma Durumu

		Frekans	Yüzde
Menopoz	Postmenopoz	24	96,0
	Perimenopoz	1	4,0
	Toplam	25	100,0

Tablo AA-24. : Anneannelerin Menopoza Girme Durumu

N	Frekans	21
	Eksik veri	4
Ortalama		46,86
Medyan		47,00
Mod		46 ^a
Ranj		21
Minimum		35
Maksimum		56

a. Birden fazla mod vardır:

46,47,50

Tablo AA-25. : Anneannelerin Menopoz Yaşlarına Yönelik Analiz

	Frekans	Yüzde
Menopoz yaşı		
35	2	8,0
36	1	4,0
42	1	4,0
45	2	8,0
46	3	12,0
47	3	12,0
49	1	4,0
50	3	12,0
51	1	4,0
52	1	4,0
54	1	4,0
55	1	4,0
56	1	4,0
Toplam	21	84,0
Eksik	4	16,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-26. : Anneannelerin Menopoz Yaşı Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Menopoz zamanlaması		
Normal zamanlama	17	68,0
Erken menopoz	3	12,0
Geç menopoz	1	4,0
Toplam	21	84,0
Eksik	4	16,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-27. : Anneannelerin Menopoz Zamanlamaları

	Frekans	Yüzde
Menopoz yaşamını etkiler mi? Evet	11	44,0
Hayır	13	52,0
Toplam	24	96,0
Menopoza girmeyen kişi sayısı	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-28. : Menopozun Anneannelerin Yaşamına Etkisi

	Frekans	Yüzde
Etki düzeyi Az etkiler	5	20,0
Çok etkiler	6	24,0
Toplam	11	44,0
Etkilenmeyen kişi sayısı	14	56,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-29. : Menopozun Yaşama Etki Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Menopozla ilgili konuşur mu? Evet	17	68,0
Hayır	7	28,0
Toplam	24	96,0
Aylık periyotları sonlanmayan kişi sayısı	1	4,0
Toplam	25	100,0

Tablo AA-30. : Anneannelerin Günlük Yaşamlarında Menopozla İlgili Konuşup Konuşmadığı

EK 7: Görüşmeci Bilgileri

EK 7.1. : Kız Öğrencilerin Bilgileri

Görüşmeci	Doğum Yeri	Yaş	Lise	Sınıf Düzeyi	Branş
1K	İstanbul	17	Bülent Akarcalı	11	Hemşire Yardımcılığı
2K	İstanbul	17	Validebağ	11	Hemşire Yardımcılığı
3K	İstanbul	17	Validebağ	11	Hemşire Yardımcılığı
4K	Erzurum	18	Validebağ	12	Hemşire Yardımcılığı
5K	İstanbul	17	Bülent Akarcalı	11	Hemşire Yardımcılığı
6K	Diyarbakır	16	Validebağ	11	Hemşire Yardımcılığı
7K	Tekirdağ	16	Validebağ	11	Hemşire Yardımcılığı
8K	İstanbul	17	Validebağ	11	Hemşire Yardımcılığı
9K	İstanbul	16	Validebağ	11	Sağlık Bakım Teknisyenliği
10K	İstanbul	16	Validebağ	11	Hemşire Yardımcılığı
11K	İstanbul	16	Bülent Akarcalı	11	Sağlık Bakım Teknisyenliği
12K	Tekirdağ	17	Bülent Akarcalı	11	Sağlık Bakım Teknisyenliği
13K	İstanbul	17	Validebağ	11	Hemşire Yardımcılığı
14K	İstanbul	17	Bülent Akarcalı	11	Ebe Yardımcılığı
15K	İstanbul	18	Bülent Akarcalı	12	Ebe Yardımcılığı
16K	İstanbul	16	Bülent Akarcalı	11	Hemşire Yardımcılığı
17K	Siirt	17	Zeynep Kamil	11	Hemşire Yardımcılığı
18K	İstanbul	16	Zeynep Kamil	10	Branş seçilmedi
19K	İstanbul	17	Bülent Akarcalı	11	Sağlık Bakım Teknisyenliği
20K	Ankara	16	Zeynep Kamil	9	Branş seçilmedi
21K	İstanbul	17	Zeynep Kamil	11	Sağlık Bakım Teknisyenliği
22K	İstanbul	17	Zeynep Kamil	11	Hemşire Yardımcılığı
23K	İstanbul	15	Zeynep Kamil	10	Branş seçilmedi
24K	İstanbul	17	Validebağ	11	Hemşire Yardımcılığı
25K	İstanbul	17	Zeynep Kamil	11	Hemşire Yardımcılığı

EK 7.2. : Annelerin Bilgileri

Görüşmeci	Doğum Yeri	Yaş	Eğitim Durumu	Evlilik Yaşı	Çocuk Sayısı	Periyotlar Devam Ediyor Mu?
1A	Kars	54	Lise mezunu	21	3	✓
2A	İstanbul	39	İlkokul mezunu	17	2	✓
3A	Kahramanmaraş	48	Lise mezunu	20	2	✓
4A	Erzurum	43	İlkokul mezunu	20	3	✓
5A	İstanbul	47	İlkokul mezunu	20	3	✓
6A	İstanbul	39	Lise mezunu	22	2	✓
7A	Tekirdağ	50	İlkokul mezunu	25	2	X
8A	Ankara	40	Lise mezunu	20	2	✓
9A	Erzurum	49	Üniversite mezunu	24	2	✓
10A	Sivas	45	İlkokul mezunu	20	2	✓
11A	Sivas	41	İlkokul mezunu	23	3	✓
12A	Tekirdağ	45	İlkokul mezunu	22	2	X
13A	İstanbul	36	İlkokul mezunu	17	3	✓
14A	Kastamonu	43	İlkokul mezunu	24	1	✓
15A	Ordu	46	Lise mezunu	17	4	✓
16A	İstanbul	44	Lise mezunu	26	2	✓
17A	Sirt	36	İlkokul mezunu	16	3	✓
18A	İstanbul	37	Önlisans mezunu	20	1	✓
19A	İstanbul	34	Lise mezunu	17	3	✓
20A	Tokat	45	Lise mezunu	19	2	✓
21A	Artvin	36	Lise mezunu	18	3	✓
22A	Adıyaman	41	İlkokul mezunu	17	3	✓
23A	Akhisar	43	İlkokul mezunu	26	2	✓
24A	Aksaray	38	Lise mezunu	20	3	✓
25A	İstanbul	46	Lise mezunu	23	2	✓

EK 7.3. : Anneannelerin Bilgileri

Görüşmeci	Doğum Yeri	İkamet Yeri	Yaş	Evlilik Yaşı	Çocuk Sayısı	Periyotlar Sonlandı mı?
1AA	Kars	İstanbul	68	18	7	✓
2AA	Çankırı	İstanbul	68	15	4	✓
3AA	Kahramanmaraş	İstanbul	69	17	4	✓
4AA	Erzurum	Değişken	64	17	4	✓
5AA	Sivas	İstanbul	70	17	3	✓
6AA	Diyarbakır	İstanbul	54	14	2	✓
7AA	Tekirdağ	Tekirdağ	70	18	3	✓
8AA	Erzurum	İstanbul	62	17	3	✓
9AA	Erzurum	İstanbul	67	17	5	✓
10AA	Sivas	İstanbul	75	16	9	✓
11AA	Sivas	İstanbul	50	15	5	✓
12AA	Tekirdağ	Tekirdağ	64	18	4	✓
13AA	Erzurum	Değişken	57	17	5	✓
14AA	Kastamonu	İstanbul	64	18	4	✓
15AA	Ordu	İstanbul	84	16	4	✓
16AA	Erzincan	İstanbul	65	14	3	✓
17AA	Siiirt	İstanbul	74	10	13	✓
18AA	Sivas	İstanbul	54	16	3	X
19AA	Kastamonu	İstanbul	60	20	3	✓
20AA	Tokat	İstanbul	79	19	5	✓
21AA	Artvin	İstanbul	62	14	4	✓
22AA	Adıyaman	Adıyaman	82	15	10	✓
23AA	Akhisar	Manisa	66	18	4	✓
24AA	Aksaray	İstanbul	67	15	6	✓
25AA	İstanbul	İstanbul	72	21	3	✓

EK 8: Fotoğraflar

Fotoğraf 1. : Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
(<http://validebagfenlisesi.meb.k12.tr/tema/dosyadetay.php?KATEGORINO=94579&git=5> , Erişim Tarihi: Nisan 2019).

Fotoğraf 2. : Validebağ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
(<http://validebagfenlisesi.meb.k12.tr/tema/dosyadetay.php?KATEGORINO=94579&git=5> , Erişim Tarihi: Nisan 2019)

Fotoğraf 3. : Zeynep Kamil Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (<http://kaliteliokullar.com/zeynep-kamil-anadolu-saglik-meslek-lisesi/zeynep-kamil-saglik/> , Erişim Tarihi: Nisan 2019).

Fotoğraf 4. : Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
(<http://bulentakarcalianadolulisesi.meb.k12.tr/> , Erişim Tarihi: Nisan 2019).

Fotoğraf 5. : Bülent Akarcalı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
(<http://bulentakarcalianadolulisesi.meb.k12.tr/> , Erişim Tarihi: Nisan 2019).